

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Adam Rejha

Pamětní kniha zámecké kaple na Sychrově 1862–1867

The Memorial Book of the Chapel at the Sychrov Castel, 1862–1867

Praha 2013

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval především vedoucímu této práce doc. Zdeňku Hojdovi za veškeré směřování, které se na práci nemálo projevilo. Jmenovitě bych též poděkoval sychrovskému kastelánu a řediteli tamějšího ÚPS PhDr. Miloši Kadlecovi, který mě na téma vůbec upozornil a poskytl rady k tématu. Nejmenovitě bych poděkoval všem, kteří svým činem nebo myšlenkou pomohli dokončení práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 22. července 2013

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt (česky)

Tato bakalářská práce si klade za cíl představit veřejnosti pamětní knihu zámecké kaple na Sychrově (*Liber memorabilium arcis Sichrov = Memorabilienbuch des Schlosses Sichrow*), která vznikla v roce 1862 a byla psána až do roku 1950 (pamětní kniha se skládá ze tří svazků, přičemž zde je kladen důraz na založení knihy a první svazek psaný do roku 1867). Na základě rozkazu sychrovského majitele Kamila Rohana dal knize pevný charakter především kaplan Josef Němeček, po něm vedli knihu již stále zámečtí kaplani. V této práci jsou popsány okolnosti vzniku, je také popsána úzká souvislost s pamětní knihou zámku (*Gedenkbuch des Schlosses Sichrow*), pro lepší pochopení vzniku pamětní knihy kaple, je popsáno postavení zámeckého kaplana na Sychrově a Němečkův životopis. Větší část této práce tvoří obecnější kapitoly věnované rodině Rohanů a Sychrovu, kde je alespoň částečně využito vlastního obsahu pamětní knihy.

V příloze je připojena stručná registrová edice první pamětní knihy kaple.

Klíčová slova (česky)

pamětní kniha kaple, kaplan, zámek, Sychrov, Josef Němeček, Kamil, Camille Rohan

Abstract (in English)

This bachelor thesis aims to introduce a memorial book of the chapel of the castle Sychrov (*Liber memorabilium arcis Sichrov = Memorabilienbuch des Schlosses Sichrow*), which was created in year 1862. The memorial book was written between years 1862–1950 (the memorial book consisting of three volumes, special attention is dedicated to the establishing of the memorial book and the first volume written up to year 1867). The creation of the memorial book was commanded by Sychrov owner Kamil Rohan. The command was fulfilled by beneficed chaplain Josef Němeček and his successors. In this thesis there is described the creation of the memorial book, strong connection to the memorial book of the castle (*Gedenkbuch des Schlosses Sichrow*) and for better understanding of creation, there is described position of Sychrov chaplain with short Němeček biography. Two general chapters Rohans and Sychrov are written with using of content of the memorial book of the chapel.

As an addendum, the first memorial book is edited in in brief regesta format in this thesis.

Keywords

memorial book of chapel, chaplain, castle, Sychrov, Josef Němeček, Kamil, Camille Rohan

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	PRAMENY A LITERATURA	3
2.1	PRAMENY	3
2.2	LITERATURA	3
3	ROHANOVÉ.....	7
3.1	BRETAŇSKÝ ROD ROHANŮ.....	7
3.2	ZAČLENĚNÍ BRETANĚ DO FRANCIE.....	10
3.3	FRANCOUZŠTÍ ROHANOVÉ.....	11
3.4	EMIGRACE.....	12
3.5	ZAKOŘENĚNÍ ROHANŮ V ČECHÁCH.....	14
3.6	KAMIL ROHAN	18
3.7	NAVAZOVÁNÍ STYKŮ S RAKOUSKOU ŠLECHTOU.....	21
3.8	POSLEDNÍ ROHANOVÉ	22
3.9	VEDLEJŠÍ LINIE RODU V ČECHÁCH.....	24
4	SYCHROV.....	26
4.1	STARŠÍ DĚJINY.....	26
4.2	VÝVOJ ZA PRVNÍCH ROHANŮ	30
4.3	VÝVOJ POD KAMILEM ROHANEM	31
4.3.1	Personální zajištění změn	32
4.3.2	Přestavba Sychrova (od roku 1847).....	36
4.3.3	Prusko-rakouská válka na Sychrově.....	38
4.3.4	Park	39
4.4	POSLEDNÍ ROHANOVÉ	42
5	ZÁMECKÁ KAPLE NA SYCHROVĚ	44
6	KAPLAN	52
7	JOSEF NĚMEČEK.....	56
7.1	ŽIVOT	56

7.2	LITERÁRNÍ DÍLO	62
8	PAMĚTNÍ KNIHA KAPLE	66
8.1	VYMEZENÍ POJMŮ	66
8.2	VZNIK A VÝVOJ SYCHROVSKÝCH PAMĚTNÍCH KNIH.....	70
8.3	VZNIK A VÝVOJ PAMĚTNÍ KNIHY KAPLE	74
8.4	FORMÁLNÍ ROZBOR.....	75
8.4.1	Písařské ruce	79
8.5	OBSAH	80
8.6	VYUŽITÍ.....	87
9	ZÁVĚR	93
10	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	95
10.1	PRAMENY	95
10.1.1	Archivní	95
10.1.2	Vydané (edice, beletrie).....	96
10.1.3	Dobový periodický tisk.....	97
10.2	LITERATURA	97
10.2.1	Nevydaná	97
10.2.2	Vydaná.....	98
10.3	INTERNETOVÉ STRÁNKY	102
PŘÍLOHA 1: OBRÁZKY		103
PŘÍLOHA 2: EDICE PAMĚTNÍ KNIHY KAPLE 1862–1867.....		107
10.4	EDIČNÍ POZNÁMKA.....	107
10.5	EDICE.....	108
10.5.1	1863	132
10.5.2	1864	136
10.5.3	1865	147
10.5.4	1866	157
10.5.5	1867	163
10.6	OSOBNÍ REJSTŘÍK.....	170
10.7	MÍSTNÍ REJSTŘÍK	176
PŘÍLOHA 3: SEZNAM SYCHROVSKÝCH KAPLANŮ		181

Použité zkratky

Č., čís.	Číslo
F.	Fond
FOL.	Folio
ADB	Allgemeine Deutsche Biographie
APA	Archiv pražského arcibiskupství
AUK	Archiv Univerzity Karlovy
AUPO	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica
ČČH	Český časopis historický
ČKD	Časopis katolického duchovenstva
DZ, DZM	Desky zemské, Desky zemské menší
GDSS	Gedenkbuch des Schlosses Sichrow
HUDV	Hudební věda
NA	Národní archiv
OJKT	Od Ještěda k Troskám
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv
SOKA	Státní okresní archiv

1 Úvod

Práce svým místním i časovým vymezením úzce souvisí se Sychrovem Kamila Rohana, tedy s dobou, která je v dějinách Sychrova značně oblíbená. Cílem této práce je představit jeden z pramenů, který podává o této době zajímavé, na druhé straně doposud poněkud opomíjené svědectví. Jedná se o pamětní knihu kaple (*Liber memorabilium capellae arcis Sichrov*), tedy pamětní knihu, kterou v roce 1862 začal psát místní zámecký kaplan a kaplany byla psána až do roku 1950. Na Sychrově o něco dříve začala vznikat také zámecká pamětní kniha (*Gedenkbuch des Schlosses Sichrow*, kvůli častému výskytu zkracuji jako GDSS). Tato práce navazuje na snahu představit právě zámeckou pamětní knihu, která byla již dříve přepsána a přeložena současným sychrovským kastelánem Milošem Kadlecem a libereckou archivářkou Věrou Smolovou a od roku 2006 je vydávána – právě M. Kadlec mě na pamětní knihu kaple upozornil. Tato práce se také snaží vysvětlit vztah mezi těmito dvěma pamětními knihami a případně i krátce naznačit jejich vznik (zájem o zámeckou pamětní knihu se opíral o obsah a otázka vzniku zůstala stranou). Zde je nutno alespoň krátce zastavit u terminologie, Petra Mařátková, která věnovala zámecké pamětní knize bakalářskou práci, nazývala tuto knihu „Sychrovská pamětní kniha“, což pro moji práci není vhodné, protože by tak bylo možno nazývat i pamětní knihu kaple. Nakonec jsem se rozhodl používat v běžném textu pro konkrétní knihy jejich obecných označení („pamětní kniha kaple“ a „zámecká pamětní kniha“), někdy je také použito výrazu „sychrovské pamětní knihy“, který označuje obě dvě řady pamětních knih vedených na Sychrově – potřeba tohoto speciálního výrazu je dána úzkou souvislostí těchto pamětních knih, která je v práci vysvětlena.

Pamětní kniha kaple je zde představena na formálním a obsahovém rozboru, také jsem se snažil zachytit, jak její výslednou podobu mohly ovlivnit normy, které za tímto účelem byly kaplanovi doručeny, třetí pohled na pamětní knihu přináší životopis kaplana Josefa Němečka, který knihu v roce 1862 začal vést, je zde stručně popsáno i zázemí, které kaplan na Sychrově měl. Za účelem představení tohoto pramene je v příloze připojena stručná registrová (resp. smíšená) edice první knihy vedené do roku 1867.

Konkrétně je práce rozdělena po základním představení literatury a pramenů na šest kapitol. První dvě jsou obecnějšího rázu a uvádí čtenáře do tématu a zároveň je zde naznačena možnost využití pamětní knihy kaple. První je věnována Rohanům, kde je

upozorněno na několik důležitějších událostí z rodinných dějin ještě před příchodem do Sychrova a stručně i události, které následovaly roku 1945. Na to navazuje kapitola Sychrov, která představuje ucelenou historii původní vesnice od 14. století (tehdy se jmenoval ještě Svojkov) až do roku 1945, kdy Rohanové ze Sychrova odešli. Se Sychrovem souvisí další dvě konkrétněji zaměřené kapitoly, Zámecká kaple, zaměřená konkrétně na kapli s podrobnějším popisem stavebního vývoje, výzdoby a patrocina. Na kapli navazuje kapitola Kaplan, kde je představen vývoj kaplanského místa od domácích kaplanů, přes dobře zajištěné fundační kaplany v 19. století, až po zánik místa v polovině 20. století, spolu s tím jsou uvedena nejdůležitější práva a povinnosti, které museli jednotliví duchovní na místě kaplana vykonávat.

Šestá kapitola se zabývá konkrétní osobou kaplana Josefa Němečka se speciálním přihlédnutím k jeho tvorbě pamětních knih a kronik. V předposlední kapitole je popsána pamětní kniha kaple, její vztah se zámeckou pamětní knihou, okolnosti vzniku sychrovských pamětních knih, jejich postavení v rámci nejbližších regionálních pamětních pramenů a možnosti využití pamětní knihy kaple. Závěr ve stručnosti shrnuje výsledky práce.

Z úplného závěru je třeba upozornit na zmíněnou edici a seznam zámeckých kaplanů na Sychrově (pro období po roce 1820) v příloze.

2 Prameny a literatura

2.1 *Prameny*

Důležitým pramenem této práce je samotná pamětní kniha kaple (resp. sychrovské pamětní knihy), které jsou dnes součástí interiérové knihovny Státního zámku Sychrov. Z dalších kronik a pamětních knih je nutné zmínit nejstarší kroniku radostínské školy (1862–1886), která se také stále nachází u původce v radostínské škole, dále to byly především pamětní knihy Loukova, jejichž nejstarší exemplář se nachází v SOkA Mladá Boleslav a mladší stále na Farním úřadě-děkanství Mladá Boleslav (do farního obvodu mladoboleslavského děkana dnes patří i fara Loukov).

Žádná práce o Sychrově by se nemohla obejít bez fondu Ústřední správa rohanských statků Sychrov, pro dobu po centralizaci správy má do jisté míry pouze subsidiární funkci fond Velkostatek Svijany (kam Sychrov spadal), nicméně i zde lze objevit důležité podklady, oba fondy jsou uloženy v SOA Litoměřice, pobočka Děčín.

Zejména co se týká kaple a kaplana, měly jistou cenu návštěvy diecézního archivu v Litoměřicích, kde se jednalo především o materiály z fary Vlastibořice ve fondu Archivy far I, dále je zde užitečná v podstatě úplná řada catalogu cleri. Nelze pominout ani vyjasnění některých základních pojmů díky tamějšímu archiváři M. Barusovi.

Doplnění představy o regionu mi bylo umožněno studiem v SOkA Liberec, zejména se jednalo o rukopisné historie okolních vsí regionálního historika Josefa Kvačka. Snad bylo k prospěchu práce nahlédnutí do fondů Tereziánského katastru (TK), Exaequatoriem dominicale (TK-ED), Josefský katastr a Stablní katastr (duplikát) uložených v Národním archivu (I. oddělení), od čehož jsem si sliboval další uchopení dějinného vývoje v regionu.¹

2.2 *Literatura*

Samotnému tématu Sychrov již byla věnována vcelku slušná literatura a to zejména psaná z uměleckohistorických pozic, které zachycují „rohanský Sychrov“ (tedy období od

¹ Na další regionální práce upozorňuji pro vymezení kontextu v kapitole věnované vlastní pamětní knize kaple. To nejdůležitější z regionálních pramenů jsem se pokusil shrnout v knize REJHA, Adam – ŠRYTROVÁ, Dagmar. *Historie a současnost obce Radimovice*. Radimovice : Obec Radimovice, 2013., proto se snažím v této bakalářské práci pracovat pouze s těmi, které nebyly v knize užity.

roku 1820, nebo spíše později od romantických přestaveb okolo poloviny 19. století). Z nejstarší, ale stále ještě platné lze jmenovat článek Rudolfa Adama Umělci Sychrovska, který se dotkl umělců, které sezval k Sychrovu kníže Kamil Rohan při přestavbách Sychrova (tedy rodiny Bušků a Vincence Smolíka).² Z třetí čtvrtiny 20. století z literatury stojí za zmínku zejména průvodce nazvaný prostě *Sychrov: Státní zámek a okolí*, kterého připravil Zdeněk Wirth a poprvé ho vydal v roce 1952³ (s určitými změnami 1957,⁴ 1960⁵ a 1968⁶), kvůli celkově malému zájmu o sychrovskou knihovnu mají dosud svoji cenu zdejší pojednání o knihovně od Bohumíra Lifky (1957) a Pravoslava Kneidla (1960n). Zmínit je možno i průvodce Rudolfa Anděla z roku 1975.⁷ Romantickým Sychrovem se zabývala rigorózní práce *Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách*⁸ z roku 1978 od Marie Pospíšilové, kterým zařazuje Sychrov do kontextu českého historismu. V návaznosti na tuto práci publikovala Pospíšilová několik drobnějších článků, v kterých uvedla na pravou míru tvrzení, že Sychrov byl výjimečný svými francouzskými vlivy (nově poukázala na to, že francouzské jsou pouze některé jednotlivosti – např. Bretaňská věž a velká oratoř –, jinak, že jsou východiska spíše anglo-německá, tak jak to je obvyklé i u ostatních českých romantických sídel).⁹ Podobné zařazení rozbohem interiérů zámku provedl Jiří Kuthan v práci *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*, kde přiznává Sychrovu i přes jeho drobnost (v porovnání např. s Hlubokou a jinými velkými romantizujícími projekty) značnou důslednost co se zromantizování stavby týče.¹⁰ Od 80. let se Sychrovem, především jeho obrazovým vybavením začala zabývat historička umění a pracovnice památkové péče Marie Mžysková. V roce 1985 to byly dvě drobnější práce *Miniaturní a drobný portrét*¹¹ a *Rohanská portrétní galerie*¹² a s tím úzce související

² ADAM, Rudolf. *OJKT IIIa*, 1924–1925, s. 79–84 a *OJKT IIIb*, 1924–1925, s. 110–132.

³ WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : Čedok, 1952.

⁴ WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : STN, 1957.

⁵ WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : STN, 1960.

⁶ WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : Olympia, 1968.

⁷ ANDĚL, Rudolf. *Sychrov*. Ústí nad Labem : KSSPPPOP, 1975.

⁸ POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách*. Praha : FF UK, 1978. Rigorózní práce obhájená na katedře dějin umění FF UK pod vedením Věry Soukupové.

⁹ Článek *Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách*. *Umění* 27, 1979, č. 4. podává výtah z práce, francouzský mýtus vyvrací dva podobné články v *Cour d'honneur* a sborníku *Kníže Kamil Rohan*

¹⁰ KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha : Akropolis, 2001.

¹¹ MŽYSKOVÁ, Marie. *Ze sbírek státního zámku Sychrov: Miniaturní a drobný portrét*. Liberec : ONV, 1985.

¹² MŽYSKOVÁ, Marie. *Rohanská portrétní galerie*. Liberec : ONV, 1985.

projekt *Díla českých malířů 19. a 20. století v zámeckých sbírkách*.¹³ Mžyková také stojí za vznikem kulturně historické revue *Cour d'honneur*, jehož druhé číslo (prvního ročníku 1998) věnovala právě Sychrovu. Další vlna zájmu o historismus přišla v 90. letech, kdy Sychrov s novým kastelánem Milošem Kadlecem hostil roku 1995 sympozium *Romantický historismus: Novogotika a v návaznosti na to vyšel o dva roky později sborník Kamenná kniha*,¹⁴ kde se objevily texty zaměřené nejenom na obecné pojmy romantická architektura, umění, či krajinářský park, ale také věnované konkrétně Sychrovu (M. Kadlec přispěl článkem o Petru Buškovi, A. M. Svoboda o sychrovském parku). Nověji je třeba zmínit sborník *Kníže Kamil Rohan*¹⁵ z roku 2004 (jako výstup odborného semináře z roku 2002), kde bylo připomenuto něco ze života Kamila Rohana, včetně jeho činnosti na Sychrově. Velmi kvalitní je též stavebně historický průzkum objektu, který v roce 2006 zpracoval Pavel Zahradník ve spolupráci s M. Kadlecem.¹⁶ Pro hospodářskou správu na rohanských statech, která je zejména důležitá při poznávání geneze sychrovských pamětních knih, představuje nejlepší pomůcku úvod pro archivní inventář fondu ÚS rohanských statků, které zpracovala Hana Slavičková.¹⁷

Většina z výše zmíněných prací se dotýká i tématu Rohanů, přesto je vhodné připomenout další věnované konkrétně rodu. Doposud nejdůležitějším textem k tématu sychrovských Rohanů je článek *Rodinný archiv Rohanů* Hany Slavičkové z roku 1985.¹⁸ Vzato chronologicky, byly Rohanové představení české společnosti v roce 1857, kdy v Praze vyšla práce *Généalogie des Hauses Rohan*,¹⁹ ta vznikla na základě oblíbeného francouzského šlechtického genealogického slovníku *Dictionnaire de la noblesse* připravovaného Françoisem-Alexandrem Aubertem de la Chesnaye-Desbois.²⁰ Tato starší práce zůstává jako genealogická příručka stále do jisté míry platná, podobně jako přibližně

¹³ Vyšlo jako 13 článků v ročnících 1985 a 1986 časopisu *Památky a příroda*, materiál je řazen primárně podle malířů

¹⁴ MŽYKOVÁ, Marie (ed). *Kamenná kniha = The Stone Book: Sborník k romantickému historismu - novogotice*. Sychrov : SZ Sychrov, 1997.

¹⁵ KADLEC, Miloš (ed). *Kníže Kamil Rohan*. Sychrov : SZ Sychrov, 2004.

¹⁶ ZAHRADNÍK, Pavel; KADLEC, Miloš. *Sychrov : Zámek : Dějiny objektu*. Sychrov : SZ Sychrov, 2006.

¹⁷ SLAVIČKOVÁ, Hana. Ústřední správa rohanských statků Sychrov. Litoměřice : SOA, 1973/1975.

¹⁸ SLAVIČKOVÁ, Hana. Rodinný archiv Rohanů. In *Sborník archivních prací* 35, 1985, s. 163–282.

¹⁹ [CHESNAYE-DESBOIS, Francois Alexandre Aubert de la]. *Généalogie des Hauses Rohan*. Prag : Haase Söhne, 1857.

²⁰ Týž. *Dictionnaire de la noblesse*. Paris : Antoine Boudet, 1778. Díl 12, s. 245–288. Práci se dostalo později mnoha (doplňených) vydání.

ve stejné době ve Francii vydaný popis rodu v *Nouvelle Biographié générale*,²¹ který řídil Ferdinand Hofer. Z encyklopedií je možné ještě zmínit Wurzbachův *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* z roku 1874 (část věnovaná Rohanům se skládá především z biografii Charlese Alaina, jeho bratra Victora a ještě žijícího synovce Kamila Rohana), poměrně dobrou představu o rodu může poskytnout i *Riegrův slovník naučný*²² a *Ottův slovník naučný*,²³ který je ale o něco stručnější. Osudy rodiny ve 20. století se zájmu autorů příliš netěšily, zmínit je proto nutné alespoň hesla v díle Petra Maška *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*²⁴ a dílo zpracované Janem Županičem, M. Fialou a F. Stellnerem *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české* (heslo Rohanové zpracoval Jan Županič).²⁵

Pro popsání tématu kroniky a pamětní knihy, lze v teoretické rovině odkázat na stále platnou klasifikaci Ernsta Bernheima,²⁶ tuto lze doplnit novými a konkrétními postřehy z kolektivního díla Úvod do studia dějepisu III: Nauka o pramenech.²⁷ Dále některé zajímavé postřehy podává Václav Pubal ve svých *Kronikách a kronikářích*.²⁸ Konkrétně k sychrovským pamětním knihám existuje pouze ediční počín M. Kadlece,²⁹ případně bakalářská práce Petry Mařátkové,³⁰ která vhodně zařazuje obsah zámecké pamětní knihy (a v tomto smyslu i jádro pamětní knihy kaple, byť Mařátková – pokud je mi známo – konkrétně pamětní knihu kaple neznala) do kulturněhistorického rámce.

²¹ HOEFER, Ferdinand. *Nouvelle Biographié générale*. Paris : Firmin Didot frères, 1866. Díl 14, s. 513–540.

²² [Riegrův] *slovník naučný*. Praha : I. L. Kober, 1868. Díl 7, s. 593–600. Heslo napsal František Provazník (Pvk).

²³ *Ottův slovník naučný*. Praha : J. Otto, 1904. Díl 21, s. 893. Heslo napsal Josef Borovička (Bčka).

²⁴ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Argo, 2010. Díl 2, s. 167–168.

²⁵ ŽUPANIČ, Jan– FIALA, Michal – STELLNER, František. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*. Praha : Aleš Skřivan ml, 2001, s. 214–218.

²⁶ BERNHEIM, Ernst. *Einleitung in die Geschichtswissenschaft*. Berlin : G. J. Goschen, 1907.

²⁷ PETRÁŇ, Josef a kol. *Úvod do studia dějepisu III: Nauka o pramenech*. Praha : SPN, 1983.

²⁸ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha : Národní muzeum, 1985.

²⁹ První část edice vyšla v KADLEC, Miloš. *Gedenkbuch des Schlosses Sichrow : 1820–1834*. In *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci. Liberec : NPÚ-ÚOP v Liberci, 2006, s. 137–138*. Edice dále pokračuje v sborníku NPÚ.

³⁰ MAŘÁTKOVÁ, Petra. *Sychrovská pamětní kniha*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2011. Bakalářská práce obhájená na Ústavu historických věd UP pod vedením Mileny Lenderové.

3 Rohanové

V této kapitole by měl být podán základní přehled o rodu Rohanů. Z českého pohledu lze velmi jednoduše rozdělit dějiny rodu na tři časová období, jedno věnované Rohanům jako rodu, který se rýsuje z mytologického základu v bretaňském vévodství, v druhém období si Rohanové získávali svoji pozici na francouzském dvoře a dějiny uzavírá jejich usídlení v habsburské monarchii. Tato kapitola by měla v prvních dvou částech popsat především vazby, které byly pro Rohany důležité i po příchodu do Čech, protože je nepochybné, že bretaňské a francouzské období těžko může být v úplnosti popsáno na tomto místě, zároveň toto období není možné zcela opominout, protože čeští (sychrovští) Rohanové samozřejmě na toto „zlaté období“ svého rodu hojně odkazují. Dále by samozřejmě měly být popsány okolnosti příchodu do Čech a snaha o obnovení starobylého lesku.

Uvádění jmen Rohanů je poněkud oříšek (kvůli několika jazykovým oblastem, v kterých se pohybovali). V této práci uvádím větší část francouzsky (pro jednoznačnost ponechávám i původně keltská jména v jejich francouzské podobě – např. Méridadec zde není uváděn keltsky Meriadog, Meriasek atd.). Vcelku ve shodě se současnou literaturou (tedy tou, která jména neuvádí důsledně počteštěně) ponechávám francouzskou podobu i u Rohanů v Čechách do Kamila Rohana. Naopak Rohanové po Kamilovi jsou většinou uváděni v německé podobě (tak např. Karl Anton Rohan, ne Karel Antonín, nebo Charles Antoine). Uvádění české podoby Kamila (ne tedy francouzsky Camille, nebo německy Camill/Kamill) je výjimkou související s jeho specifickým postavením s českým Sychrovem.

3.1 *Bretaňský rod Rohanů*

Při popisu historie rodu v nejstarších dobách je nutné se vypořádat i s nejstarší legendární vrstvou, která byla na jedné straně (z velké části) moderní historickou vědou označena za smyšlenou, na druhé straně odsud vychází řada symbolů, kterými se Rohanové prezentovali i po vyvrácení pravdivosti některých legend – je jasné, že na Sychrově, který za Rohanů dostal do značné míry charakter „památníku rodu“, se řada takových symbolů objevila.

Nejvýrazněji prosvítala nejstarší bájná historie rodu až do doby přestaveb zámku skrze rohanskou heraldiku.³¹ Erb, který byl rodu schválen po obdržení inkolátu 27. listopadu 1808, je relativně jednoduchý (ve srovnání s erby užívanými ve Francii), nicméně to nejdůležitější z rohanské symboliky obsahuje. Štít tohoto erbu byl polcen (svisle rozpůlen), pravá polovina byla červená s devíti (v pozici 3, 3, 3) prolamovanými zlatými routami a levá polovina byla potažena hermelínem (třináct hermelínových ocásků). Zde je potřeba vysvětlit, že pro figuru „prolamovaných rout“ (srv. německý *durchgebroschene Raute*) se ve francouzštině používá výraz *macle* (takto i v české heraldické terminologii, případně psáno pravopisem „makle“), což je zároveň výraz z krystalografie, kde *macle* označuje krystalické dvojče (odsud je také odvozena podoba heraldické figury). Velké provedení znaku obsahuje dva odvrácené přirozené lvy, rohanská hesla „Macle sine macula“ a „Potitus mori quam foedari“, konečně erbovní stan s knížecí korunkou.

Výchozím znakem Rohanů byla pravá polovina, zatímco levá hermelínová odkazuje na úzké sepětí Rohanů s bretaňským vévodstvím, polcený štít, který užívala jak větev Guémenée, tak z ní odštěpená větev Rochefort, odkazuje konkrétně k několika svatbám mezi Rohany a vládnoucími vévody. O tom, jak Rohanové přišli k prolamovaným routám, existuje dokonce hned několik legend.

Nový znak je doložen ve 13. století na pečeti Geoffroye de Rohan (1190–1222), zde je užito staršího rozložení rout v pozici 3, 3, 1, novějšího rozložení se užívalo až od 16. století. Vikomt Jean II. de Rohan (1452–1516) uváděl, že Rohanové začali používat nový znak poté, co byly nalezeny na hrobě sv. Mériadeca hranostajové zázračně svlečení z kůže a změnění v macles (před tím – ale to je také součást legendy – užívali Rohanové stejně jako vévodové hermelínové erby odlišené pouze brisurou). U této legendy, jejíž hodnověrnost je značně nejistá, je zajímavé jméno Mériadec: Podle bretaňských legend (resp. legend společných celému britsko-keltskému prostoru), které byly doloženy postupně od 12. století, měl žít na sklonku 4. století zakladatel a první král Bretaně Conan Mériadec (velšsky Meriadog) a jeho synem měl být zmíněný sv. Méridec, který činil zázraky v místech, odkud Rohanové odvozovali svůj původ (departement Morbihan – zde jsou známá sídla jako Rohan, Josselin, i menší hrad Sallet u Penrretu). Takto formulované

³¹ KASÍK, Pavel. Rozbor znaku rodu Rohanů z hlediska genealogického. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, 103–104.

legendy byly postupně od 18. století vyvráceny, nicméně exotické jméno Mériadec zůstalo u Rohanů oblíbené ještě v 19. století.

Výše popsanou legendou byla sice osvětlena obliba jména, ale stále příliš nevysvětluje skutečný vznik rohanského rodového znamení. Jiná teorie mluví o tom, že by užití macles mohl být odkaz na jiného bájného předka, krále Broërecu (toto království se rozkládalo přibližně v místech dnešního Morbihanu) z 2. poloviny 6. století, který se jmenoval Macliau (latinsky Macliavus). Konečně se nabízí i výklad „mineralogický“, protože u Salletu se skutečně hojně vyskytoval chiastolith, který na průřezu rohanské macles značně připomíná.³²

Pokud bychom chtěli popsat doložitelné počátky rodu, pak se zpravidla mluví o dvou mužích. Tím starším je Guéthéhoc de Porhoët, mladší syn bretaňského vévody Conana I., který ze svého dědictví vytvořil v 10. století hrabství Porhoët. Druhým mužem a „pravým praotcem“ rodu je Alain (1084–1147), Guéthéhocův vnuk a mladší syn druhého hraběte de Porhoët, kterému jeho nejstarší bratr postoupil část Porhoëtu na západ od řeky Oust, kde si Alain vystavěl hrad Rohan a od 20. let 12. století je již doložen jako vikomt de Rohan. Z následného vývoje docházelo především k budování silné pozemkové držby v centrální Bretani, sem se nakonec Rohanům podařilo začlenit velkou část původního Porhoëtu, tak se stalo při dědictví po Olivierovi V. de Clisson (1336–1407),³³ jehož nejstarší dceru si vzal Alain VIII. de Rohan († 1429). Pro Rohany měl význam i mladší nevlastní bratr Alaina VIII. Charles I., jehož matka byla dcerou navarrského krále Filipa III. Charles dostal v léno panství Guéménée (Kemenet-Guégant), čímž vznikla další větev rodu Rohan-Guéménée, která záhy získala nemalou moc a po vymření hlavní vikomtské větve († 1527) se stala hlavní větví rodu.

Značný význam získala i větev Rohan-Gié, kterou založil vnuk Charlese I. Rohana-Guéménée, Pierre de Rohan (1451–1513), později známý jako maršál Gié. Právě příslušníci této větve se stali hugenoty a z této větve také pocházel snad nejvýznamnější Rohan vůbec, Henri II. de Rohan (1578–1638).

³² KASÍK, s. 104.

³³ Na Sychrově je relativně málo členů rodu pojednáno sochařsky, proto každá socha přitahuje zaslouženou pozornost. Kamil Rohan nechal vytvořit komplet čtyř soch starších členů rodu Kamilem Josefem Böhmem. Tuto čtveřici tvoří právě Olivier, poté další conetabl Bertrand de Guescelin, maršál Francie Pierre de Rohan-Gié a admirál Jean de Montauban (vesměs se tedy nejedná přímo o Rohany, ale jisté příbuzenství s nimi mají). Pro srovnání je možno uvést, že s větší péčí je na Sychrově sochařsky pojednán pouze Henri II. de Rohan Maxovou sochou.

3.2 **Začlenění Bretaně do Francie**

Přelom 15. a 16. století měl pro Rohany, podobně jako další rody tvořící elity Bretaně, důležitý význam v začlenění doposud suverénního vévodství pod francouzskou korunu. Zde je nutné připomenout, že v starobylém sporu Anglie s Francií stála Bretaň dlouho ve středu, aniž by se dokázala přimknout pevněji k jedné ze stran. Na přelomu století došlo k zesílení tlaku ze strany Francie na připojení Bretaně Francii. Zde hrál nejdůležitější roli za Rohany Jean II. (1452–1516), který několikrát změnil stranu, ale nakonec zůstal v táboře francouzského krále Karla VIII., který ho sice jmenoval správcem vévodství, ale nepotvrdil mu vévodský titul – ten přešel na krále a nakonec i Rohanové postupně přesunuli těžiště z Bretaně na francouzský královský dvůr.

V roce 1527 smrtí Jeanova syna Jacquese vymřela také hlavní větev Rohanů, nejstarší linii poté tvořila linie Rohan-Guémenée. Ovšem 16. století vyneslo do popředí již zmíněnou větev Rohan-Gié, která konvertovala k hugenotství. Větev zaměnili katolictví za tuto formu křesťanství vycházející od učení Kalvína osobou Reného I. de Rohan, který se s kalvinismem seznámil přes svoji manželku Isabellu z rodu navarrských králů. Větev Rohanů-Gié se také dobře zapsala svými členy-vojáky (René I., Henri I., René II., Henri II., Benjamin de Soubise). Nepochybně největší význam z této větve získal Henri II., který dlouho vedle francouzského krále Jindřicha IV. (původem Navarrského) hrál mezi hugenoty důležitou roli a po Jindřichově zavraždění (1610) dokonce vedl hugenotskou stranu. Ve své vlasti byl povýšen na vévodu de Rohan. Ovšem na konci života se pohyboval mimo Francii, naposledy bojoval pod Bernardem Sasko-Výmarským a podlehl zraněním utrženým v bitvě – těsně před smrtí sepsal zajímavé paměti. Smrtí Henriho II. a jeho bratra Benjamina, vévody de Soubise (1643) vymřela větev Rohan-Gié.

Henri II. měl potomky, dceru Margueritu (1617–1685), která po něm dědila (dokonce měl i syna Tancreda, ten byl ale narozen tajně a celý život se snažil – neúspěšně – na své sestře domoci práva, které vycházelo z jeho statusu syna, zemřel roku 1649 v nedožitých devatenácti při jakési frondistické potyčce). Pro Rohany byl podstatný svazek Marguerity s Henrim Chabotem, ze kterého vzešla nová rodina nazývaná Rohanové-Chabotové. Díky významu nevěsty měl její prvorozený syn nést jméno, tituly i erb Rohanů, ovšem Rohanové vždy Margueritiny potomky považovali za příslušníky rodiny Chabotů a nikdy je mezi sebe nepřijali (je zajímavé, že právě Rohanové-Chabot zůstali věrni Bretani a dokonce doposud spravují starobylé rohanské sídlo Josselin).

3.3 **Francouzští Rohanové**

Jak již bylo řečeno, poté, co Bretaň ztratila suverenitu, došlo i u Rohanů k velmi důsledné frankizaci a z Rohanů se stala důležitá (francouzská) dvorská šlechta. Na druhé straně je třeba připomenout, že se Rohanové po celou dobu ancien régime snažili hájit svoje postavení *princes étrangers*, tedy cizích princů při francouzském dvoře. Ještě do konce 16. století získali Rohanové další důstojenství: Louisovi VII. Rohanovi-Guémenée povýšil král Jindřich III. panství Montbazou na vévodství s titulem paira. Jeho bratru Herculesovi (1568–1654), který byl také dědic bezdětného Louise, udělil král roku 1597 řád sv. Ducha bez dispenze, což *via facti* stvrzovalo postavení princů královské krve.³⁴

Hercules dosáhl velkých úspěchů, mimo jiné byl místodržícím v Paříži a od roku 1602 velkolovčím Francie. Pozornosti si zaslouží i některé jeho děti: jeho dcerou z prvního manželství byla slavná krásná intrikánka Maria, známá podle titulu jejího muže jako madame de Chevreuse (1600–1679). Herculův syn z druhého manželství založil další větev Rohan-Soubise.

Rohanové tedy záhy upevnili svoji pozici ve Francii (více Rohanů obsadilo úřad velkolovčího) a po většinu doby trvání starého režimu svoji pozici upevňovali. Mezi zajímavější členy rodu patřil například Herculův vnuk Louis, známý jako Chevallier de Rohan, který se stal oblíbencem krále Ludvíka XIV., ale nešťastně se dopustil vlastizrádného jednání a byl roku 1674 před Bastilou popraven (i přes přímluvu krále). V první polovině 18. století se od linie Guémenée oddělila další (a pro Sychrov velmi důležitá) linie Rochefort.³⁵

Dále je potřeba připomenout, že z Rohanů vzešla čtveřice kardinálů, kteří obsazovali místo štrasburského biskupa a tři z nich byli také velkoalmužníky Francie. Z rohanských kardinálů vynikl poněkud kontroverzně Louis René Édouard (1734–1803), který se stal nejbohatší duchovní vrchností v zemi, měl dobré vzdělání, ale údajně trpěl

³⁴ Získat řád sv. Ducha před dovršením 35 let byla velká pocta, která se zpravidla dostala jen potomkům královského rodu.

³⁵ Rochefortové splynuli se starší větví již v Čechách adopcí posledních dvou mužských členů Kamila a Benjamina (čtvrtá generace Rohanů-Rochefortů) v roce 1833. Tato větev samozřejmě neměla tolik výjimečných postav jako starší linie, zmíněna by měla být alespoň Louise Julie Constance, provdaná hraběnka de Brionne (1734–1815), kterou je nutno počítat k rohanským kráskám-intrikánkám. Je možné si povšimnout, že zatímco v jiných větvích se se jménem Kamil (Camille) nesetkáváme, v této linii ho lze považovat za vcelku obvyklé. Nejznámější byl Eugène Hercule Camille, známý jako kníže Camille (* 1737), který se stal akvitánským velkopřevorem maltézských rytířů.

slabostí pro něžné pohlaví a přírodním vědám (především potom k hoštaplerům provozujícím u něho alchymii), což ho zřejmě v kombinaci s mocichtivostí přivedlo k nešťastné náhrdelníkové aféře roku 1785 (podvodníci alchymista hrabě Cagliostro a hraběnka de La Motte přesvědčili k spolupráci kardinála skrze vidinu přízně Marie Antoinetty – s ní a s její matkou Marií Terezií měl totiž dlouhodobě napjaté vztahy).³⁶

Chybný kardinálův krok je třeba připočíst k celkovému úpadku Rohanů-Guémenée, který byl již od začátku 80. let 18. století nezadržitelný. Dlouhou dobu docházelo ke kumulování dluhů a Rohanové nedokázali hospodařit s vyrovnaným rozpočtem. Henri Louis (1745–1809), který započal slibnou kariéru, oženil se s Vicotorií, dcerou maršála Soubise, čímž tato linie Rohanů-Soubise opět splynula s linií Guémenée, posléze se stal velkokomořím Francie a jeho choť vychovatelkou královských dětí. I přes to museli kvůli výše zmíněnému v roce 1782 vyhlásit bankrot s pasivy dosahujícími 33 miliónů liver.³⁷ Bankrotem skončila skvělá kariéra Rohanů jako dvorské šlechty (všech dvorských úradů byli zbaveni) a poslední léta starého režimu strávili hledáním řešení jak umořit velký dluh (splacen byl až v 60. letech 19. století).

3.4 *Emigrace*

Od 80. let se tedy Rohanům ve Francii příliš nedařilo, pro Rohany nepříliš výhodná situace se vyhrotila vypuknutím Velké francouzské revoluce v roce 1789. Lze říci, že od 90. let 18. století již přebírají vedení tři bratři z hlavní linie Rohan-Guémenée (jejich otec Henri Louis po bankrotu pobýval v exilu), nejstarší se jmenoval Charles Alain Gabriel (18. ledna 1764 – 24. dubna 1836), většinou se používají pouze dvě jména Charles Alain, druhorozený byl Louis Victor Mériadec (20. července 1766 – 10. prosince 1846), většinou se používá pouze jméno Victor, a nejmladší byl Jules Armand Louis (20. října 1768 – 13. ledna 1836), uváděný prostě jako princ Louis. Charles Alain byl již od počátku připravován na vojenskou kariéru, druhý se připravoval na duchovní povolání, ale revoluce ho přivedla také do vojska, podobně jako jejich nejmladšího bratříčka.

³⁶ Náhrdelníková aféra je francouzské historii poměrně populární a asi není nutné příliš představovat. Také literaturu o této aféře lze považovat za dostatečnou (poměrně obsáhle o ni beletristicky psal i Alexandre Dumas st.), alespoň odkážu na článek v češtině ANTONÍN, Luboš. Ego sum, quisum... (Devisa hraběte de Cagliostro). *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 50–52. (problému se věnoval i některá novější Antonínova díla).

³⁷ SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 237

Bratři emigrovali v roce 1792.³⁸ Charles Alain se záhy začal angažovat v kontrarevoluci, vytvořilo se kolem něho vojsko rekrutující se především z bretaňských emigrantů, postavení pluku lehké pěchoty a husarského pluku bylo povoleno Rohanovi roku 1794 Spojeným královstvím.

Charles Alain poté bojoval bez větších úspěchů, později byl vyslán do San Dominga, kde ztratil téměř všechny muže, načež v roce 1797 zuboženou armádu en block převzala císařská armáda.³⁹ Pod vedením generála Vukassoviche se Charlesovi Alainovi dařilo o poznání lépe, v roce 1801 byl dokonce vyznamenána rytířským křížem Vojenského řádu Marie Terezie a povýšen na generálmajora, v roce 1806 dosáhl hodnosti polního podmaršála a vystoupil z aktivní služby.⁴⁰

Dobře se vedlo i Victorovi, který začínal pod Charlesem Alainem, proslavil se zejména hrdinským tažením roku 1805, kdy byl v Tyrolích ve zmatku vyvolaném katastrofickým neúspěchem u Ulmu (kde byl mimo jiné raněn princ Louis) izolován s malou brigádou čítající zhruba 4000 mužů od armády arcivévody Jana, takže se snažil navázat spojení s armádou arcivévody Karla, což se mu nepodařilo a tak se snažil probojovat do Benátek – po cestě se mu podařilo dobýt řadu francouzských měst, včetně Castelfranca, kde byl obklíčen a musel se vzdát. Rohanův manévr poskytl zmatené císařské armádě čas na přeskupení (a přípravu na další katastrofu u Slavkova, ale to je již jiný příběh) a Rohan za něho získal rytířský kříž Vojenského řádu Marie Terezie.⁴¹ I Victor odešel z armády v hodnosti polního podmaršála, stalo se tak v roce 1810.

Působením v císařské armádě si Rohanové získali důvěru a snad i respekt Habsburků, čímž byl učiněn první krok k vybrání si nového sídla v rámci „habsburské monarchie“.

Na okraji by ještě mělo být zmíněno, že kontrarevoluce se účastnil i prastrýc bratrů Rohanů, nechvalně proslulý kardinál Rohan, který jako štrasburský biskup sídlil od roku 1790 na pravém břehu Rýna v Ettenheimu (tedy na německé půdě). V Ettenheimu našel také azyl Louis Antoine Henri de Bourbon-Condé, vévoda d'Enghien, který v 90. letech vedl důležité vojenské akce proti revoluční Francii. V Ettenheimu našel svoji lásku Charlottu z rohanské větve Rochefortů (byla to teta Kamila Rohana), s kterou se tajně

³⁸ SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 253

³⁹ SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 258–259

⁴⁰ SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 261

⁴¹ Tamtéž.

ožení. Příběh neměl šťastný konec, protože vévoda byl na příkaz konzula Napoleona Bonaparta v roce 1804 unesen a popraven. Vzhledem k blízkému vztahu ke Kamilovi Rohanovi není překvapivé, že Kamil vévodovi věnoval náležité místo při budování rohanského muzea na Sychrově.

3.5 **Zakořenění Rohanů v Čechách**

Otázka zakořenění rodu v nové domovině a případně i vyrovnání se s novou národní identitou je v případě Rohanů (a toto do jisté míry platí i u jiných rodů, které byly nějakým způsobem donuceny změnit vlast tak výrazně jako Rohanové za revoluce) nesmírně zajímavé. Otázka je zajímavá také proto, že lze sledovat i paralelu se ztotožněním bretonského rodu s Francií o necelé tři staletí dříve.

Rohanové původem z keltské Bretaně se s novou národní identitou museli vyrovnat již na přelomu 15. a 16. století, kdy došlo k velmi výrazné frankizaci celého bretaňského prostoru. Je dobře známo, že při (a dokonce začasť ještě před) začlenění Bretaně byly elity přitahovány leskem francouzského dvora a frankizace u nich byla velmi důsledná. Fakticky k tomu došlo i u Rohanů, kteří získali důležité úřady, podobně sňatkovou politikou se velmi úzce spojili s vládnoucím rodem, na druhé straně je třeba upozornit, že právě od 16. století začínají objevovat zmíněného Conana Meriadeca a další legendy, které mají obhájit snahu Rohanů o určitou výjimečnost.⁴² I pozdější vývoj, kdy Rohanové žili v Čechách, resp. Rakousku ukázal, že ani zde nevzpomínali na svoji vlast jenom jako na Francii, ale snad ještě spíš vzpomínali na staré suverénní vévodství.

Při nalezení nové vlasti v mnohonárodnostní habsburské monarchii se pro Rohany podmínky značně změnily, nicméně i zde došlo k nemalé germanizaci rodu. Badatelé zabývající se obecně francouzskou šlechtickou emigrací po Velké francouzské revoluci (v českém prostředí zejména Radmila Slabáková, roz. Švaříčková⁴³) si povšimli, že lze s velkým užitekem nahlížet v kategoriích emigrace „udržení“, respektive emigrace „zlomu“,

⁴² SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 223nn.

⁴³ Dobrý přehled o problému poskytují SLABÁKOVÁ, Radmila. Emigrace francouzské revoluce – problémy a přístupy zkoumání se zvláštním důrazem na typologii francouzské šlechty do rakouských zemí, *AUPO Historica* 28, 1998 [vyd. 1999], s. 57–65. Táž. Šlechtická emigrace za Francouzské revoluce a rodinná paměť. In FASORA, Lukáš et al. *Napoleonské války a historická paměť*. Brno : Matice moravská, 2005, s. 145–154. Určitým doplňkem také může být monografie stejné autorky *Rodinné strategie šlechty*. Praha : Argo, 2007. Poslední jmenovaná monografie se zabývá problémem začleňování francouzského rodu do rakouského společenství na příkladu jediného rodu – Mensdoff-Pauilly.

přičemž naprostá většina emigrantů odešla ve smyslu „udržení“, což znamená, že místo nového pobytu bylo jen přechodné útočiště a emigranti se vrátili hned, jak se pro ně v původní vlasti uklidnila situace. K prvním návratům začalo docházet po roce 1793 a téměř všichni se navrátili v letech 1800 a 1802.

Ty velké rody, které nakonec odešly z Francie bez pozdějšího návratu, měly pro zdrženlivost k návratu zpravidla dobré důvody. U Rohanů mohlo hrát roli otřesené postavení po bankrotu v roce 1782. Dále je nutno zmínit, že ačkoliv se většina emigrantů vrátila již za Napoleona, jeho vláda nebyla přijatelná pro royalisty, kteří ve své loajalitě šli tak daleko, že bojovali v rakouské armádě proti Francouzům – s tím také souviselo odsouzení Charlese Alaina 6. dubna 1809 ve Francii k smrti.⁴⁴

Za zlomové období, kdy Rohanové zvažovali, kde se usadí, se předpokládají roky 1806–1808, tehdy ještě Charles Alain uvažoval o usazení v Polsku, ale nakonec zvítězily Čechy, rozhodování bylo zakončeno udělením inkolátu rodině v českých zemích roku 1808. Poté již byla v generaci tří bratří patrná snaha o zakořenění v Čechách. Sem by snad byl možné počítat dynastický sňatek Victora se svojí neteří Berthe roku 1809. Za zakladatele pozemkového jádra rohanských majetků, které vzniklo v severních Čechách, na Boleslavsku lze považovat již prince Louise, který se zakoupil v roce 1806 na statku Řepíně, nicméně podstatné nákupy Charlese Alaina spadají až do výrazně pozdější doby, v roce 1818 koupil statek Vrutice a v roce 1820 panství Svijany se statky Loukovec a Albrechtice (v té době také nazývaný Sychrov), roku 1824 od Jakuba Veitha Semily, od hruborohozeckých sousedů Desfouresů v roce 1832 statek Jílové a Malý Rohozec (ten téměř obratem prodal), Lomnici roku 1834 a Starý Dub roku 1835. Do dvacátých let mohlo rozhodování hlavy Rohanů ovlivňovat i dosti nadějná možnost získat bouillonské vévodství, které bylo Rohanům přičteno na vídeňském kongresu roku 1816, ale naděje na něho definitivně ztratili rozhodnutím lutyšského vrchního soudu v roce 1824 (tím bylo dědictví rozmělněno natolik, že Rohanům zbyl prakticky pouze titul, takže tím žádný důvod k návratu již skutečně nevznikal).⁴⁵

Neméně zajímavé je zakořenění druhé generace Rohanů, především potom třetí hlavy rodu v Čechách Kamila Rohana. S tímto souvisí rodová dynastická krize, která se v

⁴⁴ SLAVÍČKOVÁ, *Rodinný archiv Rohanů*, s. 263.

⁴⁵ Jako přelomovou uvádí ztrátu Bouillonu nejnověji ŽUPANIČ – FIALA – STELLNER. *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*, s. 216. Blíže k dědictví SLAVÍČKOVÁ, *Rohanský rodinný archiv*, s. 207nn.

generaci tří bratří projevila. Pouze Charles Alain – oženil se roku 1781 s Louisou Aglaë, roz. de Conflans – měl legitimního potomka, dceru Berthu (1782–1841), manželství obou zbývajících byla nejenom bezdětná, ale též nešťastná. Nejmladší princ Louis se oženil roku 1800 se známou Katřinou Zaháňskou. V době svatby byla Kateřina již těhotná se svým milencem, po porodu již další děti neměla a s Louisem se také v roce 1805 rozvedla, protože se jí zprotivila Rohanova upovídánost. Princ Louis poté našel lásku u Katřininy sestry Pauliny, se kterou měl nelegitimní dceru.⁴⁶ Prostřední Victor si vzal roku 1809 svoji neteř Berthu. Snad není daleko od pravdy popis Berthy, který v ní viděl poslušnou dceru otce, ale i rodu, kterému byla schopna obětovat osobní štěstí v zřejmě nepříliš šťastném dynastickém svazku – roku 1818 zemřelo při porodu jediné dítě, které se v manželství narodilo a Berthe od té doby držela až do své smrti smutek.⁴⁷

Snad již od roku 1816, nejdéle však od roku 1818 (tj. od nešťastného porodu) musel Charles Alain uvažovat o alternativním zajištění pokračování hlavní rohanské linie. Již roku 1816 přijel do Čech jeho synovec Kamil Rohan, který byl synem Charlese Rohana-Rocheforta a sestry Charlese Alaina Marie Luisy, a Kamil se posléze skutečně stal pokračovatelem a dědicem hlavní linie, ovšem i v případě Kamila muselo dojít k novému „přesazení“ z francouzského prostředí do nového prostředí. Výsledek tohoto přesazení dává ambivalentní obraz muže, který na jedné straně zůstal ve všech směrech Francouzem, ale který zároveň upevnil postavení Rohanů v habsburské monarchii a ani se nesnažil vybudovat vazby na svoji starou domovinu.

Zde je nutno připomenout, že rodina Charlese Rohana-Rocheforta se na rozdíl od Rohanů-Guéméné s Napoleonem a vrátila se do Francie, takže i samotný Kamil se narodil 19. prosince 1800 v Bruselu (který byl tou dobou ovládnán Francouzi) a ve francouzském prostředí zůstal až do roku 1816, takže když přichází do Čech, tak neodchází před tehdy nastoleným režimem ve Francii (dokonce odchází v době, kdy se ve Francii ujímá vlády král), ale pouze z důvodu rodových dynastických strategií. Za svého dlouhého života, který strávil v česko-německém prostředí mezi „Sychrovem a Vídní“ zřejmě Kamil nikdy neztratil pověst Francouze, což je zpravidla dokládáno velmi extenzivním užíváním

⁴⁶ MŽYKOVÁ, Marie. Z francouzské emigrace: „Louis“, princ Rohan. *Cour d'honneur*, 1998, čís. 2, s. 33–34. Také v SOBKOVÁ, Helena. *Kateřina Záhaňská*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2007, s. 84–86 a 92–94.

⁴⁷ Okolnost, že Berthe byla „poslušná dcera“ je značně akcentováno v zápisech pamětní knihy zámku, srv. např. GDSS, s. 3, 1820, [1.], dále GDSS, s. 27–28, 1841, 1., v pamětní knize kaple srv. zápis č. 11 týkající se jejího úmrtí, podle kterého byla „matkou všech svých poddaných“, konečně nešťastný rozměr osudu dal na Sychrově vzniknout (jedinému) strašidlu, „černé Bertě“.

francouzštiny v německých textech, ještě v roce 1866 napsal Julius Gundling (pod pseudonymem L. Herbert), že Kamil „aus Frankreich stammend, wenn er einen deutschen Brief schreibt, plötzlich aus dem Deutschen in's Französische überspringt, so daß zwischen zwei deutschen Sätzen regelmäßig drei französische folgen“,⁴⁸ což bylo přes míru i přes to, že francouzština byl jazyk *crème* a francouzské obraty se běžně objevovaly i v čistě německých textech.

Dále představují zajímavou „sondu“ do postoje Rohanů k Francii a *ancien régime* návštěvy sesazeného krále Karla X. na Sychrově v letech 1834–1835, o čemž nás podrobně informuje právě pamětní kniha zámku. Rozbor těchto zápisů podává Maťátková ve své bakalářské práci,⁴⁹ ze které vyplývá rohanská konzervativnost, úcta k *ancien régime* a ke Karlovi X., kterého samozřejmě přijímají se všemi poctami vládnoucího krále. Ovšem zároveň je nutné zmínit, že jak z těchto zápisů, tak odjinud, vyplývá, že ve 30. letech nebyli Rohanové ochotni se zcela rozejít s novým režimem ve Francii ve zlém: Předně je třeba vycházet z toho, že zápisy v pamětní knize, které z Rohanů dělají nesmlouvavé zastánce Karla X., nebyly napsány dříve než v roce 1859, kdy byla situace ve Francii i na rohanských dominiích zcela odlišná. Dále si lze povšimnout, že i přes pocty projevované Rohany svrhnutému králi, zůstával Kamil (v té době již adoptovaný) zcela stranou, takže se například nenechal portrétovat Achillem d'Hardivillerem, malířem který Karla X. provázel a který také portrétoval Kamilova bratra Benjamina.⁵⁰

I přes tyto jemné náznaky francouzství se Kamil do Francie natrvalo nevrátil, naopak dokončil myšlenku Charlese Alaina, který začal usazovat Rohany v Čechách – toho bylo docíleno dokoupení posledních pozemkových celků (panství Český Dub v roce 1838) a nakonec zřízením reálného fideikomisu v roce 1846,⁵¹ který zahrnoval panství Svijany, Český Dub, Lomnici a k nim připojené drobnější statky, naopak volnou dispozici si ponechal nad alodiálním panstvím Semily.

Kamil Rohan, tak jako velká část německy mluvící šlechty v Čechách, se stavěl za českou věc na principu zemského patriotismu, dokonce se v roce 1848 účastnil

⁴⁸ HERBERT, L. Das Nachtlager in Sichrow. Neue freie Presse, 3. listopad 1866, Nr. 783, s. 1.

⁴⁹ MAŤÁTKOVÁ, *Sychrovská pamětní kniha*, kap. Bourboni na Sychrově, 28–31.

⁵⁰ MŽYKOVÁ, Marie. Vévodou nejsem, jsem Rohan. In *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji*. Turnov : Pekařova společnost. 2009, s. 53.

⁵¹ Viz níže v podkapitole Kamil Rohan této kapitoly.

demonstrací, účastnil se (bez větší aktivity) Svatováclavského sněmu, ovšem po roce 1848 se z něho stává rakouský patriot a českou věc opouští.⁵²

Alespoň krátce k pozdějšímu vývoji zakořenění pod vlivem nového československého státu: Víme, že za posledních Rohanů, tedy především po roce 1918 se mísí tři principy. Rodina se stále odvolávala ke starobylým francouzským kořenům a při obědě se například mluvilo francouzsky,⁵³ do jisté míry bylo možno sledovat znovuoobjevení češství, takže si zámecký kaplan Ignác Češka mohl zapsat, že u něho Alain Rohan od roku 1923 bere hodiny češtiny. O stejném Alainu Rohanovi se dnes můžeme dočíst, že ve 30. letech údajně velmi aktivně vystupuje na straně sudetoněmeckých aktivistů.

Jak vidno zakořeňování rodiny nebylo jednoduché a často také její osudy dosti ovlivňovalo.

3.6 **Kamil Rohan**

Některé důležité události v životě Kamila Rohana byly popsány v předchozí kapitole, zde by bylo vhodné poskytnout ucelenější pohled na jeho osobu.

Již výše bylo popsáno, že u Kamila nebylo dlouhou dobu jisté kam bude patřit, což nakonec dobře ilustruje přijímání do rodiny: v roce 1816 přichází do Čech, s tím, že nejspíše bude pokračovat v odkazu Charlese Alaina Rohana a jeho linie Rohanů-Guémenée, nicméně z různých důvodů byl adoptován až roku 1833 a ještě k tomu princem Louisem, s čímž také nejspíš zprvu nebylo počítáno (Charles Alain chtěl sám oba bratry Rocheforty adoptovat, nicméně to narazilo na problém s jeho biologickou dcerou Berthe a jejím mužem, po odhalení tohoto problému bylo jasné, že jediný, kdo může adoptovat je Louis, posléze Rohanové nechtěli adopci uspěchat, protože se jednalo o nákladný akt – v době adopce oba bratři byly ženatí a Benjamin měl čtyři syny, takže adopcí byly s vysokou pravděpodobností zajištěny dvě generace rodu).

Další nejistota se projevila při zvažování, jaké vzdělání Kamilovi poskytnout. Snad právě Louis z něho chtěl mít důstojníka a skutečně se mu dostalo dělostřelecké průpravy, nicméně do armády nenastoupil, údajně se rodina bála o jeho bezpečnost, dále Marie

⁵² OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Spolková a politická činnost knížete K. Rohana ve 40. letech 19. století. In KADLEC, Miloš (ed). *Kníže Kamil Rohan*. Sychrov: Správa SZ Sychrov, 2004, s. 33–34.

⁵³ SLABÁKOVÁ, Radmila. Šlechtická emigrace za Francouzské revoluce a rodinná paměť, s. 152.

Mžyková doplňuje, že Kamil byl malého vzrůstu, takže by v armádě ještě k tomu vypadal komicky.⁵⁴

Poté se Kamil vzdělával ve filosofii, vedle toho získával pro budoucí hlavu rodu podstatnou výuku ohledně hospodaření (konkrétně praktickou ekonomii a hospodářská botanika) v Loukovci u knížecího purkrabí Franze Spenglera v roce 1822.⁵⁵ Důležitá byla také jeho návštěva v Anglii roku 1824.

Další podstatnou fází Kamilova života představuje jeho zapojování do spolkového života, především od 40. let 19. století (tedy v době nedlouho před převzetím vůdcovství rodu).⁵⁶ Jeho spolková činnost se dělí především na činnost ve spolcích zaměřených charitativně a hospodářsky (případně regionálně na rohanských panstvích). Mezi charitativní spolky, které Kamil podporoval, patřil Soukromý spolek na podporu bydlící chudiny (Privatverein zur Unterstützung der Hausarmen), kde stál v čele od roku 1844 a podařilo se mu ho dosti pozvednout,⁵⁷ dále Ústav pro hluchoněmé, Pražský spolek vojenských veteránů ad. Z hospodářských podporoval samozřejmě c. k. Vlastenecko-hospodářskou společnost, s ní spojenou Ovčáckou jednotu a Lesnický spolek. Vzhledem k jeho zájmu o botaniku asi největší význam měla podpora České společnosti pro zvelebování zahradnictví, v kterém dokonce od roku 1844 zastával funkci protektora i prezidenta.

Doba opravdu velké spolkové aktivity končí na konci 50. a na začátku 60. let (v roce 1859 rezignuje na funkci prezidenta v zahradní společnosti).

Spolu s převzetím funkce hlavy rodu po smrti strýce Viktora v roce 1846 přebírá především s definitivní platností správu nad rohanskými majetky v severních Čechách se sídlem na Sychrově (ty sice koupil již v roce 1837 od Berthe Rohanové, ale do správy zřejmě příliš nezasahoval). Na čem Kamil v této době pracoval, zejména co se týká přestavby rodového sídla, je psáno v kapitole o Sychrově. Snad by mohly být připomenuty jeho hospodářské počiny. Kamil je většinou charakterizován jako dobrý hospodář, snad to není zcela přehnané, vesměs se dokázal obklopit schopnými odborníky, navíc se účastnil fungování Vlastenecko-hospodářské společnosti, u které byli všichni úředníci na

⁵⁴ MŽYKOVÁ, Marie. Vévodou nejsem, jsem Rohan, s. 55–56.

⁵⁵ GDSS, s. 7. Zde se píše, že Sprenglerovi hodiny bral se zvláštní zálibou – zde je opět zajímavé, uvědomit si, že s jedná o zápis zapsaný ne dřívě, než v 50. letech 19. století na přání Kamila Rohana.

⁵⁶ K tomu OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Spolková a politická činnost knížete K. Rohana ve 40. letech 19. století. In: KADLEC, Miloš (ed). Kníže Kamil Rohan. Sychrov: Správa SZ Sychrov, 2004. s. 30–34.

⁵⁷ OLŠÁKOVÁ, s. 30–32.

šlechtických majetcích zkoušeni, což mu mohlo také posloužit při provádění hospodářských reforem. Zřejmě jeden z prvních činů, které jako pán na rohanských panstvích udělal, bylo zřízení reálného fideikomisu v roce 1846 na panstvích Svijany a Český Dub.⁵⁸ Spolu s rušením patrimoniální správy byl diskutován význam a postavení fideikomisů za účelem jejich případných rušení. Existence institutu fideikomisu, který ve stejné podobě v českém právu existoval od Obnoveného zřízení zemského, nakonec byla obhájena, byť v druhé polovině 19. století již některé principy, na kterých stál, zastarávaly.

Na rohanských panstvích bylo několik zajímavějších hospodářských provozů. Náležitě pozornosti se dostávalo jak tradičním šlechtickým provozům na vaření piva (ve Svijanech a Semilech), tak moderním provozům, cukrovarům a škrobárnám (v Dařenicích, dnes Loukov) jako následek zavedení novějšího střídavého hospodaření počítající s již o něco dříve pěstovanými brambory a nově cukrovou řepou. V 60. letech byla také přestavěna sýrárna v Loukovci.⁵⁹ Tyto provozy většinou nebyly provozovány v režii knížete, ale nájemců. V 50. letech se také zasadil, aby jeho majetky procházela železnice.

V 60. letech dochází k řadě změn v Kamilově životě. Na začátku bylo (zhruba) dokončeno jeho životní dílo, novogotická budova zámku, vyvázal se z některých povinností ve spolicích (byť v řadě z nich zůstával alespoň formálně až do 80. let). V této době také začíná sbírat za své dílo různá ocenění, roku 1861 byl jmenován čestným občanem Prahy, v roce 1864 čestným občanem Bad Gasteinu, v roce 1865 dostal Řád zlatého rouna. Na druhé straně je třeba pamatovat na okolnost, že ačkoliv by bylo možno označit tuto dobu (od poloviny 60. let 19. století až do Kamilovy smrti) za dobu uklidnění, v menší míře se účastnil jak spolkového života, tak zajišťoval menší přestavby na Sychrově, investoval do hospodářských provozů a dokonce v roce 1861 přibývá povinnost spojená s křeslem v panské sněmovně v Říšské radě, ke kterému byl dědičně povolán (byť v této době příliš výraznou politickou činnost nepodnikal).

Od 60. let také dokážeme, díky sychrovským pamětním knihám, rekonstruovat ustálený cyklus běžného roku Kamilova života.⁶⁰ Tento cyklus by bylo možné rozdělit na čtyři sezóny podle ročních období, v jarní a letní sezóně čas od času navštěvoval Sychrov, vždy jen na několik dní, v nich většinou sám jezdí na výlety na lov. Často na Sychrově

⁵⁸ GEORGIEV, Jiří. České fideikomisy v posledních letech své existence. *Paginae historiae* 9, 2001, s. 91. Je zajímavé, že Hana Slavičková uvádí rok 1859.

⁵⁹ Zápis č. 136.

⁶⁰ Jak konstatovala již MAŤÁTKOVÁ, s. 22.

pobývá přes Velikonoce. Květen tráví na léčeních v Karlových Varech, v srpnu bývá v rakouském Bad Gasteinu. Teprve v podzimní sezóně (která začíná většinou v první třetině až polovině září) přesouvá své sídlo na delší dobu na Sychrov, v tomto období hostil nejvíce návštěv a vyjížděl na lovy do okolí, na delší dobu mohl také odjet na podzimní zasedání Říšské rady. Tato sezóna končí na konci prosince (zůstává na zámku často přes Vánoce), kdy odjíždí do svého paláce v Praze a Sychrov opět až do Velikonoc nenavštěvoval.

Kamil Rohan v roce 1890 utrpěl mozkovou příhodu, ze které se plně nevzpamatoval a zemřel o necelé dva roky poté 13. listopadu 1892. Dožil se pozhnaného věku, dokonce přežil dlouholetého čekance rohanského fideikomisu Arthura (ten zemřel v nedožitých 59 letech 17. ledna 1885), takže po Kamilovi fideikomis zdědil Arthurův syn Alain Benjamin.

3.7 Navazování styků s rakouskou šlechtou

Poslední konstatování předchozí podkapitoly o přežití dlouholetého čekance uvádí okolnost, kdy další generace Rohanů zůstala ve stínu dlouholetého pána na Sychrově Kamila Rohana a z něho vystupuje až další generace (tedy Alain Benjamin Rohan). Tuto „zapomenutou“ generaci tvoří pět synů Kamilova bratra Benjamin Rohana, tedy Arthur Karl Benjamin (1826–1885), Victor Louis August (1827–1889), Alain Gustav Victor Louis (1829–1857), Louis Anton Benjamin (1833–1891) a Benjamin Maria Anton Emanuel (1835–1900). Na této generaci lze sledovat prohloubení styků s další rakouskou (českou) šlechtou.

Již víme, že první generace (tedy tři bratři Charles Alain, Victor a princ Louis) zůstala mezi domácí šlechtou poněkud izolována. Druhá generace již byla úspěšnější, ale vzhledem k tomu, že tato generace je reprezentována především dvěma muži, její možnosti byly omezené. Zde je zajímavé si povšimnout, že i v této generaci hrály důležitou roli rody v Čechách se teprve postupně usazující (Benjaminova manželka z rodu Croy-Dülmen, navíc tento rod má své kořeny také ve Francii), případně rody, které měly důležité statky v sousedních knížectvích (Löwenstein-Wertheim-Rosenbergové, zmínit by bylo možné i starší sestru Kamila a Benjaminu Gasparine, která si vzala Heinricha XIX. z Reuss-Greitzu – Kamil byl z pěti dětí, všechny tři sestry byly starší, přičemž dvě nejstarší si vzaly francouzské šlechtice).

V třetí generaci, která byla tvořena pěti muži je patrné i v dynastické strategii zaměření na zástupkyně českých (přínejmenším v zemském smyslu) šlechtických rodů.

Nejstarší Arthur se oženil roku 1850 s o rok mladší Gabrielou ze starožitného českého rodu Valdštejnů-Vartenberků (Waldstein-Wartenberg). Další bratři vyčkávali déle, druhá svatba byla vystrojena v roce 1860 pro čtvrtého Louise a Helenu, která pocházela z dalšího již poměrně stabilně usazeného rodu Auerspergů (z jejich potomstva vznikla druhá linie Rohanů, srv. k tomu poslední podkapitoly této kapitoly). Druhý syn Victor Louis si vzal Marii Louisu z německého rodu Degenfeld-Schonburg, ale k tomu došlo až roku 1872, Marie Louisa byla o mnoho let mladší a manželství zůstalo bezdětné. Třetího syna Alaina, úspěšného vojáka a údajně Kamilova miláčka, dostihla v nedožitých 27 letech rodová srdeční choroba a zemřel, aniž by se oženil (právě s ním jsou spojeny památky Alainova věž a Alainův kříž v oboře u Lomnice nad Popelkou, u Alainova kříže je vhodné připomenout, že vznikl již po smrti Alainova otce Benjamina, který také předčasně zemřel na plovárně následkem srdeční slabosti). Také nejmladší z bratrů se oženil pozdě, až v roce 1886, a to v Paříži s Francouzskou Amélie Mahé de Kerouant, manželství také zůstalo bezdětné.

3.8 *Poslední Rohanové*

Pod výrazem „poslední Rohanové“ jsou myšleni dva poslední sychrovští vlastníci z rodu Rohanů, respektive Rohanové v době po smrti Kamila Rohana (1892) a před zabavením majetku českým státem (1945).

Starším ze dvou majitelů Sychrova po Kamilově smrti byl Kamilův prasynovec Alain Benjamin Arthur (1853–1914), syn Arthura a Gabriely. U Alaina se opět projevila válečnická rohanská tradice, kdy absolvoval vídeňské Tereziánum, v armádě působil, naposledy jako hejtman (setník) v generálním štábu v Brně. Ještě před Kamilovou smrtí byl převelen do zálohy, kde se připojil k zeměbraně s hodností majora. Po roce 1893, kdy nastoupil na místo po svém prastrýci v panské sněmovně, se aktivněji účastnil politiky a byl zvolen za ústavověrný statek do českého zemského sněmu. I přesto zůstává oproti svému nástupci poněkud méně výrazný.

Alain Benjamin si 10. října 1880 vzal v Praze Johannu (17. září 1860 – 17. prosince 1922)⁶¹ z chočevské (Gotschee) větve Auerspergů, její otec byl předlitavský ministerský předseda Adolf Auersperg. Manželský pár měl 6 dětí, z toho dva syny.

Alainův nejstarší syn a nástupce také nesl jméno Alain, plným jménem Alain Anton Joseph Adolf Ignaz Maria (26. července 1893 – 2. září 1976), pro odlišení od otce se užívá

⁶¹ NOHEL, s. 20, č. 83.

spíše jeho doktorského titulu. „Mladý“ JUDr. Alain Rohan je prizmatem českých dějin velmi zajímavá osoba. Dědictví po otci musel přebírat již za ztížených podmínek první světové války, jeho dynastický úkol zachovat dědictví skrz velké změny let 1918, 1938–1939 a konečně 1945 se mu podařilo jen značně torzovitě.

Se začátkem války musel nastoupit na frontu, teprve v roce 1916 převzal Sychrov a rodový majetek. Po válce v roce 1919 obhájil doktorát na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Mezitím se musel vypořádávat se značně pozměněným přístupem státu ke své rodině – že soužití nebude jednoduché, naznačovalo zabránění pražského paláce státem již na konci roku 1918 (doposud v něm sídlí ministerstvo školství). JUDr. Alain Rohan se záhy také musel vypořádávat s první pozemkovou reformou, též rušením fideikomisů apod. V prvních letech první republiky snad zažil i šťastnější chvíle, když si v roce 1921 vzal za manželku Margarethu, rozenou princeznu Schönburg-Hartenstein.

Později se situace poněkud uklidnila, jak bylo již výše poznamenáno, přestalo být patrné jak nepřátelství nového státu vůči Rohanovi, on naopak začal projevovat určitou solidaritu s českou otázkou, přičemž se snažil naučit se češtinu. Ačkoliv z doby první republiky lze nalézt záznamy určitých sporů (zejména při záboru Rohanových pozemků při pozemkové reformě v okolí Sychrova), ve vzpomínkách sousedů z okolí Sychrova vystupuje vesměs pozitivně (mnohem negativnější hodnocení si vysloužil jeho otec díky úsporným opatřením). Ovšem doba nebyla na českoněmeckém pomezí jednoduchá, proto se lze setkat naopak s velmi tvrdým odsouzením Rohana kvůli příliš pozitivnímu přístupu k sudetoněmeckým snahám v pohraničí – byl od roku 1935 členem Henleinovy Sudetoněmecké strany (SdP), od roku 1939 potom členem německé národněsocialistické strany (NSDAP).⁶² Názor na přístup Rohanů k nacismu si lze také udělat skrze činnost Alainova bratra Karla Antona. Karl Anton Rohan (9. ledna 1898 – 17. března 1975) se mezi válkami věnoval teoretickým politickým problémům, podařilo se mu vytvořit důležitou platformu *Europäische Revue*, kde publikovali významní představitelé své doby. Sám Karl Anton byl zastáncem jednotné Evropy, ovšem jeho pojetí bylo konkurenční k dnes známější Panevropě Richarda Coudenhove-Kalergi. Rohanova Evropa se měla především bránit vzrůstajícímu nebezpečí bolševismu a liberalismu, Rohan také nebyl přítelem

⁶² Odkazují na poměrně emotivní článek zdůrazňující právě temnou Rohanovu minulost JENŠOVSKÝ, Václav. K 65. výročí konce 2. světové války. V Českém ráji nacistická zběsilost narazila na stovky statečných, dokonce i v apokalyptickém čase „heydrichiády“... [2. část]. OJKT 17 (33), 2010, s. 84–90.

demokratického volení elit, ale obhajoval nutnost zachování pevné aristokracie. Tyto názory ho nakonec dovedly až k německému nacismu (dlouho obdivoval italský fašismus, v roce 1938 vstoupil do NSDAP), ovšem s ním se nemohl ztotožnit (někdy se mluví o tom, že se snažil najít společnou řeč nacismu a katolicismu), takže se začátkem války se stáhl z veřejného života, což platilo až na pár vystoupení i pro dobu poválečnou.

Na tomto místě není možné rozřešit doposud palčivou otázku, co bratři Rohanové od nacismu (fašismu) očekávali a co skutečně dostali, v každém případě v roce 1945 byl Alain, žijící do té doby na Sychrově, vyhoštěn z republiky a jeho majetek byl zabaven.

Rokem 1945 ovšem historie hlavní linie rodu neskončila, dokonce neskončila ani spojitost rodu se zámek. Sychrovští Rohanové po roce 1945 žili (a dodnes žijí) v Rakousku, je zajímavé že velmi pozvolna v pozdní 2. polovině 20. století (ale ještě před rokem 1989) se snažila Alainova dcera Marguerite, provdaná Kottulinsky (21. červenec 1923 – 19. září 2012) se Sychrovem navázat kontakt, který byl po roce 1989 ještě výrazně prohlouben.

3.9 **Vedlejší linie rodu v Čechách**

Během 19. století se vedle hlavní linie vydělila ještě o poznání méně známá vedlejší linie. Základ vedlejší linii dal již nejmladší z prvních tří bratří, kteří přišli do Čech, princ Louis, jehož zámek v Řepíně začal fungovat jako vedlejší sídlo. Správu Řepína po něm převzal jeho mladší adoptivní syn Benjamin, zatímco starší Kamil se již připravoval na funkci budoucí hlavy rodu na Sychrově. Po předčasné Benjaminově smrti roku 1846 opatrovala nezletilé děti jeho choť Stephanie, roz. Croy-Dülmen. Nejstaršímu synovi Arthurovi měl připadnout Řepín, Stephanie dále přikoupila v roce 1851 zámek Lysou nad Labem.⁶³

Arthur se skutečně záhy ujal Řepína, zároveň po celý život na něho byly vkládány naděje jako na předpokládaného dědice hlavní linie, což se také vlastně stalo – jenom proto, že zemřel dřív, než jeho strýc Kamil, se v roce 1892 stal další hlavou rodu a dědicem fideikomisu Arthurův syn Alain Benjamin. Skutečným zakladatelem vedlejší linie, konvenčně nazývané Rohan-Choustník, byl Arthurův mladší bratr Louis (ačkoliv měl Benjamin pět synů, pouze Arthur a Louis byli obdařeni dětmi). Louis, který je v pamětní knize kaple představen jako úspěšný dostihový jezdec, převzal do správy právě Lysou nad Labem a 9. ledna 1860 si vzal Helenu, rozenou hraběnku Auersperg, (7. března 1835 Praha

⁶³ ANDĚL, Rudolf et al. *Hrady zámky a tvrze: Severní Čechy*. Praha : Svoboda, 1984, s. 295.

– 4. října 1897 Choustník) která po svém otci Františkovi Auerspergovi (1804–1873)⁶⁴ zdělila hrad a zámek v jihočeském Choustníku. Tímto se historie obou větví rozdělila a probíhala již zcela nezávisle, to bylo ještě posíleno navázáním linie na Anglii, které proběhlo za Louisova syna Raoula (20. října 1860 Lysá nad Labem – 22. srpna 1931 Choustník), který si roku 1888 v Dalkey u Dublinu vzal Mary Agnes Rock. Za okupace byl Raoulův syn Charles jakožto anglický občan zatčen a vězněn v Německu, vrátil se až v roce 1945, nicméně majetek mu byl v roce 1948 konfiskován. Charles a jeho potomci žili, resp. žijí ve Spojeném království a USA.⁶⁵

⁶⁴ NOHEL, s. 18, č. 61.

⁶⁵ ŽUPANIČ – FIALA – STELLNER. *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, s. 217–218.

4 Sychrov

Pro zařazení do kontextu je dobré ve stručnosti představit obecněji dějiny Sychrova, tak jak to činí i pamětní kniha kaple: „Starší příběhy Sichrovského zámku málo povědomy jsou.“⁶⁶ S touto větou lze nepochybně souhlasit, byť od doby jejího napsání povědomí o „starších příbězích“ poněkud pokročilo.

4.1 Starší dějiny

Samotný původ jména Sychrova není úplně jasný. Na místě dnešního zámku, tedy čestného dvora, zámku a parku je roku 1367 doložena ves Svojkov,⁶⁷ jméno Sychrov se objevilo až po zpustnutí vsi během třicetileté války (o tom níže). Ve Svojkově byl poplužní dvůr, jak o tom informuje zpráva z 1. října 1395,⁶⁸ podle které by měl Svojkov s poplužním dvorem patřit Mikulášovi z Lažan, zvanému Kokótek, po smrti Mikulášově a jeho dědice Otíka z Labuně připadl majetek králi Zikmundovi, který ho v roce 1437 za služby udělil purkrabímu na Bezdězu Petru Tistovi, který svým dědicům odkázal rytířský statek Albrechtice, ke kterému také napříště Svojkov patřil.

V 15. století je také vůbec poprvé doloženo jméno Sychrov, kdy byl v první čtvrtině 15. století několikrát doložen jistý rytíř Havel ze Sychrova. Starší historické práce (mimo jiné i v prvním zápise pamětní knihy kaple) ztotožňovaly tento Sychrov s „naším“ Sychrovem, ovšem ten je dnes spojován s jinou vesnicí.⁶⁹ Nakonec za popsání situace, kdy náš Sychrov není ani název vesnice, či tvrze, by bylo spíše překvapivé, kdyby se někdo psal právě po něm.

Připojením Svojkova k Albrechticím mu dalo pevný majetkoprávní rámec, který již tato vesnice neopustila. Albrechtice zůstávaly od 16. století až do sloučení se Svijany po roce 1740 drobným rytířským statkem obklopeným mnohem rozsáhlejšími panstvími (Svijany a Český Dub), snad není nutné jmenovat všechny majitele statku, pokud jsou

⁶⁶ Zápis č. 1.

⁶⁷ EMLER, Josef (ed). *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum*. Praha, 1870. Svazek 1, s. 433. Zmínka není příliš obsažná: Przibik de Swoykowa vedidit fratribus s. Benedicti de Insula.

⁶⁸ Tamtéž, s. 559.

⁶⁹ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1951. Díl 3, s. 264, Sychrov č. 1 (část obce Rosovice). Havel ze Sychrova je vůbec poprvé doložen v roce 1414.

sledovány dějiny novodobého zámku, má velkou důležitost zejména držba Kyji z Kyjova,⁷⁰ kteří statek koupili v roce 1548. Již při dělení majetku v roce 1580 mezi tři bratry Adama, Albrechta a Václava vznikla tři místa, kde sídlila vrchnost – Adam na Albrechticích, Albrecht na Sedlejovicích a konečně Václav na Svojkově.⁷¹ August Sedláček ve svém díle o českých hradech⁷² uvádí, že teprve tři synové Adama (dědici Albrechtic včetně Svojkova) Rudolf, Jaroslav a Kryštof vystavěli ve Svojkově panský dům, který sloužil jako hlavní sídlo statku. Posun byl zachycen, když bratři prodali statek v roce 1628 Albrechtu z Valdštejna, ve smlouvě se mimo jiné mluví o Svojkově, „tvrzi a popluží s ovčínem“,⁷³ kde tvrz je onen nový panský dům. Protože ale vévoda nezapltil smluvený obnos, zůstaly Albrechtice manským statkem ve frýdlantském vévodství spravovaným matkou bratří Annou Marií, rozenou Gerštorfovou. Při saském vpádu se vrátili i bratři Kyjové a opět se usadili na svém starém statku, poté byl konfiskován a převeden ve prospěch Valdštejna, nedlouho poté v roce 1634 byl ale Valdštejn zabit a statek byl konfiskován ještě jednou. V dalších letech statek spravoval postupně Daniel Beygott z Remerstadtu a Petr František z Nymisu. Ovšem zřejmě již od roku 1628, kdy začala statek spravovat Anna Marie, přestal být sídlem vrchnosti (sídlila na svém vdovském dvoře v Lažanech, později v Turnově, kde při požáru roku 1643 zemřela⁷⁴), což se nejspíše nezměnilo ani za následujících dvou majitelů.

Nymis zemřel roku 1668 a zadlužený statek byl následujícího roku prodán, koupil ho vcelku úspěšný voják třicetileté války Vincenc Lamotte de Frintrop(p).⁷⁵ Teprve zápis z této transakce, kdy nezletilé Nymisovy děti v zastoupení své matky „prodali zadlužený statek Albrechticze, Sichrow...“ zřejmě poskytuje první písemnou zmínku o Sychrovu.⁷⁶

⁷⁰ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha : Argo, 2008. Díl 1 A–M, heslo Kyaw, K 851, s. 522.

⁷¹ Takto je zachycen stav k roku 1583, NA, f. DZm 172 J 11.

⁷² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého: Boleslavsko*. Praha : Šimáček, 1895. Díl 10, s. 211.

⁷³ NA, f. DZ 143 B 26.

⁷⁴ ŠIMÁK, J. V. O lažanském dvoře. OJKT X, 1931–1932, s. 132.

⁷⁵ NA, f. DZ 317 P 14.

⁷⁶ PROFOUS 3, s. 265. uvádí dřívější zmínku již pro rok 1608 „rychta Sichrovská“ z turnovské historie PRÁŠEK, Justin. *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavě*. Turnov, 1879, s. 107., ovšem i tuto zmínku je třeba připsat jinému Sychrovu, který je dnes součástí Mnichova Hradiště (PROFOUS 3, s. 265, Sychrov č. 5). Toto vyplývá již ze složení vesnic v této rychtě: „Kamenice, Srbsko..., dvůr Arnoštice, Doubí, Sichrov, Skokovy, Mlejnce (?), Olšenice, Pohoří, Skaliny, Babiny a Kacanovy, Jirkovsko, Dlouhonice.“

Dnes existuje přijímaná teorie, že Sychrov byl (po celou dobu) název poplužního dvora, a když potom ves Svojkov zpusťla, zůstalo jméno Sychrov i pro nově obsazovanou vesnici. Poprvé s touto teorií přišel snad Josef Vítězslav Šimák.⁷⁷ V tomto smyslu by bylo možné vykládat vysvětlující poznámku z roku 1742 u rekonstrukce berní ruly v tereziánském katastru,⁷⁸ podle které vrchnost svedla pozemky ze zpusťlé vsi Svojkov ke svému dvoru Sychrov. Ať již v letech 1654–1669 došlo k čemukoliv, název Svojkov zanikl a pro dvůr (a později zámek) zůstal název Sychrov.

Vlastnictví majetku Lamotty⁷⁹ je velmi důležité, ačkoliv pro první léta jejich vlády nejsme o dění na statku dobře zpraveni. Vincenc († 1680), jehož hlavní sídlo byl Jesenný, se zřejmě snažil odstranit škody vzniklé po třicetileté válce. K obnově dochází i v historickém centru statku, v Albrechticích, kde je tvrz připomínána jako vypálená již v době, kdy bratři Kyjovští prodávali statek Valdštejnovi. Zde nedaleko staré tvrze vzniklo nové panské sídlo, snad v podobě zámečku.⁸⁰

Je otázka, co bylo zamýšleno s albrechtickým zámečkem, ale panským sídlem se nestal. Okolo roku 1690 byl vdovou po Vincentovi, opatrovnící jeho synů Jana Jakuba († 1733) a Maxmiliána Rudolfa, dokončen první sychrovský zámek, v té době ještě relativně jednoduchý barokní. Motivací k stavbě nového sídla byla asi snaha zajistit sídlo oběma synům (Jesenný a Sychrov). V rozmezí 1690–1740 snad k příliš velkým přestavbám nedocházelo, vcelku dobré informace jsou o stavbě kaple tři roky po zámku, zmínky o zvelebování pochází od syna Jana Jakuba (převzal správu poloviny otcovského majetku v roce 1696) a posledního majitele z tohoto rodu Františka Iniga († 1747), který musel pro dluhy zámek prodat již v roce 1740 bohatému sousedovi Františku Josefu z Valdštejna a sám pak odešel do Starého Dubu. S dobou Lamottů na Sychrově je spojeno kolísání názvu starého statku Albrechtice se jménem Sychrov.

Z hlediska historie Sychrova se toho v letech 1740–1820 mnoho nezměnilo. Valdštejnové, kteří zámek koupili, byli v Čechách pevně usazený rod, který nemusel řešit problém svého sídla – nutnost vybrat nové sídlo rodu byla, jak částečně vyplývá z chování

⁷⁷ Na několika místech toto uvádí jako fakt, např. ŠIMÁK, J. V. *Soupis památek historických a uměleckých: Politický okres Turnovský*. Praha, 1909, s. 174., dále v Místopisných drobnostech III, ČČH 41, s. 361. Bohužel zde nikde necituje prameny.

⁷⁸ NA, f. Tereziánský katastr, spisy, Albrechtice, k. 62, inv. č. 410, fol. 84.: „Dorf Swogkow oder Sichrow. Die Obrigkeit hat hierhat? zu ihren Sichrower Mayerhoff zugezongen nach 1654 Jahr visitation als.“

⁷⁹ MAŠEK 1, heslo Lamotte de Frintropp, L35, s. 527.

⁸⁰ ŠIMÁK, *Soupis památek...*, s. 2–3.

Lamottovů a vyplyne i od Rohanů, pro Sychrov výhodná okolnost. Během vládnutí čtyř valdštejnských majitelů došlo především k začlenění statku pod správu panství Svijany. Opadnutí zájmu o Sychrov jako reprezentativní sídlo potom potvrdilo, když byla pouze provizorně překryta šindelem zámecká věž, která po zásahu bleskem v roce 1804 vyhořela.

Podoba barokního zámku po roce 1740 je již vcelku dobře zachycena, za prvé písemně na několika inventářích,⁸¹ za druhé i ikonograficky na kresbě Bernharda Friedricha Wernera z roku 1752⁸² a konečně o rozložení zámku a dvora informují mapy prvního vojenského mapování.

Alespoň krátce je snad vhodné popsat areál zámku po roce 1740, nakonec – ačkoliv jeho pozůstatky nelze dnes dost dobře vidět – tvoří na mnoha místech tento barokní zámeček jádro dnešního rohanského novogotického zámku. Jak již bylo naznačeno, byla původní budova jednoduchá čtyřhranná uzavírající vnitřní nádvoří, které je na stejném místě jako dnešní vnitřní nádvoří zámku. Jednoduchá stavba byla ozvláštněna věží stojící při jižní stěně, u této věže byla přistavěna kaple (tedy v místech předsíně u dnešní kaple). Hlavní východní průčelí bylo otočeno do zahrady na východ, nižší západní průčelí bylo otočeno do dvora, odkud se také k zámku přicházelo. Postihnout složení budov na poplužním dvoře není zcela snadné, proto zatím poukážu pouze na základní rámeček, který dostává udělením čísel popisných. Celý zámek-vesnice Sychrov měl (a to až do roku 1820) šest čísel. V užším areálu byly čtyři číslované budovy (vyjmenovány v pořadí čísel, zřejmě se číslovalo od zámku proti směru hodinových ručiček) zámek, ovčín, poplužní dvůr a obydlí zámeckého kaplana, stranou (jak se zdá na místě staré zámecké hospody) stály dům ševce Kvinta a myslivna.⁸³

⁸¹ Ty obsahuje ZAHRADNÍK, Pavel; KADLEC, Miloš. *Sychrov : Zámek : Dějiny objektu*. 2006. Jedná se o stavebněhistorický průzkum, dále cit. jen jako ZAHRADNÍK.

⁸² Kresba ve sbírce kreseb *Topographie Böhmen und Mähren*, Tafel 22.2, k tomu MARSCH, Angelika. *Friedrich Bernhard Werner*. Weissenhorn : Anton H.Konrad Verlag, 2010, s. 481–516. Samotná kresba je reprodukována poměrně často.

⁸³ Tento stav existoval snad již v 70. letech 18. století, kdy k číslování došlo. V citovaných dějinách objektu ZAHRADNÍK, s. 6, se uvádí, že tomu tak nebylo na základě josefského katastru (NA, f. JK, inv. č. 430, Obec Kamenj), kde jsou v místním place Sychrov uváděny pouze dva nevyměřené objekty (vrchnostenský zámek pod topografickým č. 333 a dvůr panský Sychrov č. 335) a ještě k tomu bez konskripčních čísel, ovšem to by mohl zpochybnit vedle ležící Kvintův dům, který se nachází na place „u Husy“, topografické číslo 357, který má uvedeno konskripční číslo 5, což by naznačovalo existující řadu čísel, která nebyla jenom pro tvůrce katastru zajímavá.

4.2 Vývoj za prvních Rohanů

Sychrov zůstal ve vlastnictví Valdštejnů až do roku 1820, kdy František Adam z Valdštejna převedl k 1. září toho roku panství Svijany i se zámkem Sychrov Charlesi Alainovi Rohanovi (podle smlouvy z 24. září za „statky Sychrov a Albrechtice“ zaplatil Rohan 50 000 zl. k. m.). Období 1821–1823 přineslo zámku asi největší změnu v jeho dějinách. V této době probíhaly velké přestavby mnoho let zanedbávaného zámku, který samozřejmě rohanskému rodu nevyhovoval.

Ačkoliv jsou dnes ceněny zejména přestavby až z doby Kamila Rohana, tedy ty probíhající po roce 1847, během zmíněných dvou let došlo k vytvoření nového rozvržení, které je patrné dodnes. K největší změně došlo na místě dřívějšího zemědělského dvora. Dvůr rozprostírající se od západního průčelí k západu byl přesunut na jih a ještě s určitým odstupem od zámku. Místo původního dvora bylo adaptováno na *cour d'honneur*, čestný dvůr. Z bývalých budov byly přestaveny případně nově postaveny: při severním okraji dvora obydlí kaplana (čp. 2) a správní budova (čp. 3), jižní okraj konírny (čp. 4). Naopak okraj dvora proti průčelí zámku se odstraněním ovčína otevřel. V prostoru dvora zůstala pouze studna umístěná přesně uprostřed. Ve druhé fázi přestaveb ve 30. letech byl čestný dvůr uzavřen přístavením dvou křídel k západnímu průčelí zámku, byla to na sever tzv. galerie, jinak také divadlo obdélníkového půdorysu a na jih Bertino křídlo, které má tvar obráceného L.

Výše zmíněná čísla popisná dobře ilustrují změnu, pouze zámku s čp. 1 po změně zůstalo stejné číslo a funkce. Zůstala také budova čp. 6, dříve hájovna, po změně hostinec. Seskupení budov na jih od zámku a čestného dvora, které sloužily jako obytné pro hospodářskou správu zámku a parku (tedy těch obytných s čp. 5 a 6–10) dostalo do poloviny 30. let současný tvar.

Podobně zásadní změny proběhly na východě, tedy v barokním „libosadu“.⁸⁴ Jako u zámku byl asi až v této době dán v rámci klasicistní úprav pevný rámeček, který byl v pozdější romantické úpravě poněkud překonán, nicméně zůstal velmi patrný. Přes park byla vybudována (zřejmě zcela nově) přímá cesta vedoucí od hlavního (východního, zahradního) průčelí k liberecké silnici. Tato cesta tvořila jednu ze tří os, do jejichž rámce byl klasicistní park komponován. Na hlavní středové ose ležel zámek a oranžerie, jejíž

⁸⁴ K tomu více níže v oddílu park začleněného do kapitoly Kamil Rohan.

stavba je doložena až v letech 1831–1835.⁸⁵ Třetí osa leží na cestě od zámku k „romantické“ bráně nazývané „Arturův hrad“, který se stavěl v letech 1834–1835.

Park byl nepochybně také rozšířen a zřejmě s tím také souviselo vybudování vodovodu. Doposud dochovaná studna uprostřed čestného dvora řešila jinak nemožné zásobování vodou za dřívějších majitelů, ale za Rohanů již nedostačovala. Za Charlese Alaina byly vybudovány dva vodovody a vodárny čerpající vodu od Mohelky do zámku.⁸⁶ Nejprve v roce 1823 vznikla dolní vodárna, asi o jedenáct let později horní.

Adaptace zámku tedy probíhala po celou vládu Charlese Alaina Rohana, druhou vlnu přestaveb zakončila přestavba kaple v letech 1834–1836, která navázala na protažení východního průčelí. Je otázka do jaké míry se zámek přiblížil jeho představám, když 24. dubna 1836 zemřel, nicméně na dalších jedenáct let stavební činnost prakticky utichla (další výrazný stavebník na zámku Kamil Rohan, který vlastnil zámek již od roku 1837, započal se stavbou až poté, co se stal hlavou rodu – roku 1847).

Na závěr lze uvést, že od rohanského období (tedy od roku 1820) začínají již lépe sloužit sychrovské pamětní knihy jako přehled o dění na Sychrově. Pamětní kniha kaple ještě pro tuto dobu příliš podrobná, nicméně pamětní kniha zámku začíná rokem 1820 a do roku 1859 (to je rok, kdy začíná být vedena) podává vcelku podrobné retrospektivní pamětní zápisy.

Za zmínku patří zejména obsáhlá zpráva o návštěvě sesazeného francouzského krále Karla X., který Sychrov navštívil v letech 1834 a 1835.⁸⁷

4.3 **Vývoj pod Kamilem Rohanem**

Již v době smrti Charlese Alaina bylo v rámci rodu jasné, že budoucnost spočívá především na dvou bratrech z vedlejší větve Rohan-Rochefort. Proto také Berthe, jediná dcera a hlavní dědička Charlese po krátkém vlastnění zámku a jádra pozemkové držby prodala majetky již roku 1837 staršímu z bratrů Kamilovi a období 1837–1892, kdy vlastnil zámek Kamil Rohan, získalo v dějinách Sychrova i Sychrovska velmi důležitý význam.

Jak bylo řečeno, první léta pod Kamilovou vládou byla na Sychrově vcelku klidná. Mezi nejdůležitější akce, které Kamil provedl, bylo dokončení tvorby rohanského

⁸⁵ KADLEC, Miloš. *Oranžerie na Sychrově*. Sychrov 2009. [nestr.].

⁸⁶ JIROUŠKOVÁ, Šárka. Zahradní vodovod v areálu zámku Sychrov. *Zprávy památkové péče* 10, 1995, s. 383.

⁸⁷ K těmto zápisům též srv. MAŤÁTKOVÁ, Petra. *Sychrovská pamětní kniha*, s. 28–21.

pozemkového vlastnictví, kdy roku 1838 dokoupil sousední panství Český Dub (pro představu uvádím, že Kamilův předchůdce po Svijanech koupil Semily roku 1824, statek Jílové a Malý Rohozec 1832, Lomnici 1834 a Starý Dub 1835). Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, na toto ucelení navázal Kamil v roce 1846 zřízením fideikomisu.

Nejprve je nutno vymežit rámec přestaveb, které prakticky probíhaly po celou dobu Kamilova života, nicméně nejdůležitější vlna proběhla v letech 1847–1862. V těchto přestavbách lze sice sledovat jistou kontinuitu s předchozími přestavbami, ale romantickohisotrická přestavba stylizující zámek do novogotiky původní klasicistně-empirový ráz téměř smazala.

4.3.1 Personální zajištění změn

V souvislosti s nákladnými přestavbami, které budou popsány, je zde vyjmenováno několik důležitých jmen osob, které zajišťovali převedení Kamilových snů do reality (pokud se podařilo zjistit, tak jsou uvedeni s životními daty a literaturou). Ze jmen vidíme, že se zde výjimečně objevují Francouzi, kteří přišli s Rohany ze svého domova (případně jejich potomci), dále zde byli odborníci, jednorázově povolání na složitější úkoly z velkých měst monarchie, z Prahy a Vídně a konečně velkou skupinu tvořili řemeslníci, kteří také přišli z Prahy a bližšího okolí, nicméně se natrvalo usadili v okolních vesnicích a svůj talent zasvětili převážně zámku.

V rámci správy rohanských statků náležela stavební agenda Vrchní správě statků. V letech 1853–1862 byl ředitelem vrchní správy dvorní rada Jan Jansa⁸⁸ – mimo jiné sám dříve stavební správce – poté jeho povinnosti provizorně převzal Jan Čech⁸⁹ do roku 1865, poté nastalo Vilém Janig,⁹⁰ který v roce 1866 sídlo přesunul do Prahy, kde zůstal až do

⁸⁸ Jan Jansa (25. srpna 1801 – 12. prosince 1862) pocházel z Libnice u Mělníka, po vyučení do roku 1825 působil jako účetní, do roku 1837 jako stavební správce, do roku 1853 jako dvorní sekretář, do roku 1862 ředitel vrchní správy statků. Lit.: SLAVÍČKOVÁ, *ÚS rohanských statků*, s. III–IV. ZAHRADNÍK, s. 14. Srv. také zápis č. 64, co se týče rodiny též č. 238 (úmrtí jeho choti Barbory Jansové 15. listopadu 1867).

⁸⁹ Jan Čech (1808 – 2. prosince 1866) byl v letech 1850–1866 ředitelem Ústřední kanceláře, 1862–1865 vedl Vrchní ředitelství statků, šéfoval administraci a byl patronátní reprezentant. Roku 1866 vyznamenán zlatým záslužným křížem s korunou, zemřel ve Svijanech, pohřben v Loukově. Lit.: SLAVÍČKOVÁ, *ÚS rohanských statků*, s. III–IV. Srv. také zápis č. 205 (vyznamenání), č. 208 (úmrtí se smutečním oznámením).

⁹⁰ Vilém Janig (u Rohanů 1863–1885) přišel v roce 1863 z nostické Rokytnice v Jizerských Horách jako hospodářský rada, od roku 1865 až do penzionování ředitel vrchní správy statků. Roku 1866 vyznamenán řádem Františka Josefa.

svého penzionování v roce 1885, ale již od roku 1883 nemocného Janiga zastupoval generální zmocněnec Dr. Zahn (až do roku 1901).

Stavba vycházela z návrhů Bernharda Gruebera⁹¹ a Josefa Pruvota.⁹² Zmíněný Pruvot od roku 1851 vedl fakticky stavbu s titulem stavebního správce, na stavebního ředitele povýšil až v roce 1870, ovšem to byl spíše čestný titul spojený s udělením Řádu sv. Silvestra v témže roce. Po Pruvotově smrti roku 1883 se stal stavebním správcem František Vordren,⁹³ který odešel v roce 1891 do Těšína, záhy po Kamilově smrti je do roku 1906 připomínán jako stavební správce Václav Karnold.⁹⁴

V první fázi přestaveb (tedy na začátku 50. let 19. století) je zmiňován zednický mistr Petr Hyrek z Jesenného, kamenický mistr Jan Jedlička z Prahy a tesařský mistr Václav Karnold z Malého Rohozce. Záhy začali přicházet další, bratři štukatéri Antonín a Josef Zehnerové z Prahy, sklenářský mistr František Wünsch z Turnova. K Jedličkovi se připojil na počátku 50. let další kamenický mistr Vincenc Smolík,⁹⁵ který se usadil

⁹¹ Bernhard Grueber (27. března 1807 – 12. října 1887) studoval v Mnichově, od roku 1844 vyučoval na pražské polytechnice. Věnoval se historii architektury, navrhl historické přestavby např. Orlíku a Hrubé Skály. Lit.: ADB 1904, díl 49, s. 577–581.

⁹² Josef Pruvot (4. června 1807 – 1. března 1883) byl synem francouzského zahradníka na Řepině a jeho české manželky. Díky princovi Louisovi vystudoval polytechniku u F. J. Gerstnera, poté pracoval na stavbě dráhy České Budějovice – Linec, poté vyměřoval stabilní katastr v jižních Čechách a ve Štýrsku, 1832–1836 pracoval jako stavební úředník v Řepině, poté na Sychrově, nejprve jako stavební adjunkt, stavební správce, od roku 1870 i stavební ředitel. Je autorem i návrhů vnitřního zámeckého vybavení, také postavil (přestavěl) řadu kostelů a jiných staveb v okolí. V roce 1870 jako uznání na poli sakrální architektury udělil papež Řád sv. Silvestra. Jeho dílo nebylo doposud popsáno zcela uspokojivě. Lit.: ŠTORM, Břetislav. *Otázka autorství romantické přestavby zámku Sychrova*, Zprávy památkové péče 19, 1959, s. 36–37. VLČEK, s. 532. Zpráva o staviteli Sychrovského zámku. OJKT VII, 1928–1929, s. 220–221.

⁹³ O Františku Vordrenovi ani ZAHRADNÍK nic neuvádí (krom odchodu v roce 1891).

⁹⁴ Václav Karnold (1. září 1826 – 6. září 1907) přišel na Sychrov z Malého Rohozce jako tesařský mistr, poté jako stavitel, až nakonec získal i místo stavebního správce. Jeho syn Václav byl později důchodní a dcera si vzala Františka Roubínka, pozdějšího knížecího tajemníka. Rodina je pohřbena ve Vlastibořicích. Lit.: VLČEK, Pavel (ed). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha : Academia, 2004. s. 299.

⁹⁵ Vincenc Smolík pocházel z Mirešovic, učil se u Františka Jedličky, byl povolán na Sychrov a usadil se v Radimovicích. Měl syna Vincence Ruperta Smolíka (21. října 1857 – 28. června 1902), který se sice nepodílel na výzdobě zámku, ale ve své době byl vcelku známý sochař. Lit.: ADAM, Rudolf. *Umělci Sychrovska I: Vincenc Rupert Smolík*. In OJKT IIIa, s. 79–84. NEDOMA, Jiří. *Vincenc Rupert Smolík, Anna Smolíková*. Praha : Primus, 2011. ZAHRADNÍK, s. 53, uvádí, že právě Smolíkovi se dostalo uznání, protože je jako kamenický mistr uváděn mezi řemeslníky pracujícími na kapli v zámecké pamětní knize, zatímco

v Radimovicích, v roce 1856 se na Huse usadil řezbář Petr Bušek z Prahy (jemu v dalších letech pomáhali jeho synové Dominik a Konstantin),⁹⁶ obdobně se na Huse usadili i bratři truhláři Jan a Richard Königové z Jesenného. Ze sochařů je možné připomenout místního Jana Vondráčka, několik soch přišel zhotovit též v té době moderní pražský sochař Emanuel Max,⁹⁷ čtyři sochy rohanských předků zhotovil také nadějný, leč předčasně zemřelý Josef Kamil Böhm,⁹⁸ několik dřevěných soch také vytvořil Eduard Veselý.⁹⁹ Malířsky se na výzdobě zámku podílel na místě dlouhodobě usazený Jan Gaipl z Prahy, několika pracemi též Vilém Kandler¹⁰⁰ (včetně návrhu erbovní galerie na vnitřním nádvoří)

Jedlička, který skutečně většinu kamenické práce provedl, tam nejmenom není uveden, ale celkově se mu dostalo nezaslouženého zapomení. Další Smolíkovou výhodou bylo, že se o něm dozvídáme skrze literaturu o jeho synovi.

⁹⁶ Rodina Buškova, tedy Petr (5. května 1824 – 2. ledna 1894), Dominik (1855 – 1935) a Konstantin (8. ledna 1861 – 8. listopadu 1938), pocházela z Prahy, působila na Huse v letech 1856–1914, zprvu je plně zaměstnávala práce na Sychrově (Kamil Rohan si ani nepřál, aby pracovali pro jiné zadavatele), poté vytvořila dřevořezbářskou výbavu pro kostely v širokém okolí. Známý byl i další Petrův syn Karel, ale jako básník (pseudonym Bohdan Kaminský). Lit.: ADAM, Rudolf. Umělci Sychrovska II: Petr Bušek. OJKT IIIb, 1924–1925, s. 110–117. Týž tamtéž Dominik Bušek, s. 117–124. Týž tamtéž Konstantin Bušek, s. 125–132. KADLEC, Miloš. Řezbář Petr Bušek a Sychrov. In: Kamenná kniha: The Stone Book. Sborník k romantickému historismu - novogotice. Sychrov, Zámek Sychrov 1997, s. 193–202. TREGEL, Vladimír. Sychrovský zámek a Buškova výzdoba jeho interiérů. Výňatek z bakalářské práce. OJKT 15 (31), 2008, č. 4, s. 274–281.

⁹⁷ Emanuel Max (19. října 1810 – 22. února 1901) pocházel od Sloupu v Čechách, po studiích v Praze, Vídní a Římě si otevřel v roce 1849 ateliér v Praze, byl se svým bratrem Josefem ve své době velmi populárním autorem řady monumentálních soch pod vlivem nazarenismu.

⁹⁸ Josef Kamil Böhm (1828 – 1862) pocházel z Pátku, studoval v Římě, také u Josefa Maxe. S bratry Maxovými realizoval některé práce.

⁹⁹ Eduard Veselý (31. ledna 1817 – 24. října 1892) pocházel ze Sloupu v Čechách, studoval u Josefa Maxe, od roku 1848 samostatně působící, podnikl řadu studijních cest do zahraničí, realizoval sochy kamenné, mramorové, dřevěné, slonovinové. Lit.: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1897. Díl 47, s. 142–144. PALATA, Oldřich. Eduard Veselý (Eduard Wessely) – sochař ztracený v anonymitě času. In: Sborník Severočeského muzea 11, 1993, s. 95–106.

¹⁰⁰ Vilém Kandler (28. února 1816 – 18. května 1896) pocházel z Chrástavy, vystudoval akademii v Praze, po celý život zejména pod vlivem Führicha, maloval historické a monumentální obrazy, věnoval se restaurování. Lit.: *Ottův slovník naučný*. Praha : J. Otto, 1898. Díl 13, s. 913–914. WURZBACH, Konstantin. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien, 1863. Díl 10, s. 429–435.

a konečně i poslední český miniaturista a malíř na sklo Jan Zachariáš Quast¹⁰¹ (zdaleka nejvýznamnější jsou vitráže v kapli, ale maloval i drobnější obrázky do oken v zámku). Další velkou skupinu by tvořili malíři, kteří utvářeli rohanskou portrétní galerii, respektive vůbec malovali obrazy pro Sychrov, ale jsou vynecháni, protože jejich jména by k pochopení výše psaného textu nepomohla.

Vedle zámku věnoval značnou péči Kamil Rohan především zámeckému parku. Jak byl park obděláván dříve, nevíme přesně, i když víme, že se o park s velkou pečlivostí staral již Charles Alain Rohan, první katalog parku pochází již z roku 1828. Ve 30. letech byl vyplácen zahradník Václav Budějický,¹⁰² poté je pro 40. léta zmiňován zahradník Vincenc Zakouřil,¹⁰³ po reorganizaci správy velkostatků se s titulem ředitel zahrad dostal v roce 1855 na první místo ve správě parku Louis Grellepois,¹⁰⁴ který zde zůstal až do roku 1859. Grellepoisovi již od roku 1855 pomáhal zmíněný Vojtěch Mašek,¹⁰⁵ který poté Grellepoise nahradil a v letech 1860–1895 byl ředitelem zahrad. Za posledních Rohanů se park snažil zachránit Jan Richter (ten již ani nebyl jmenován ředitelem zahrad).¹⁰⁶

¹⁰¹ Jan Zachariáš Quast (28. října 1814 – 9. srpna 1891) byl v letech 1843–1869 malíř v Praze, poté působil v Lenoře a v Písku. Známa je především jeho miniaturní malba na porcelán, velké malby na sklo realizoval v Zákupech, na Sychrově, v chrámu sv. Víta. Možná on sám, určitě jeho synové za jeho života založili v Písku fotografický ateliér. Lit.: SRŠEŇ, Lubomír; TRMALOVÁ, Olga. *Malované miniaturní portréty*. Praha : Národní muzeum, 2005. Ke Quastově fotografování <<http://www.scheufler.cz/cs-CZ/fotohistorie/fotografave,q,quast-jan-zacharias,140.html>> [cit. 2013-06-03]

¹⁰² Nic bližšího není známo, ZAHRADNÍK, s. 17, uvádí, že byl vyplácen při stavbě oranžerie.

¹⁰³ SVOBODA, Antonín Marián. Okrasné rostliny v zahradách zámku Sychrov. In: *Kamenná kniha*. s. 280, pozn. č. 3.

¹⁰⁴ Louis Grellepois (1799/1800 – 3. srpna 1869) podle jména přišel s Rohany z Francie, na jejich panstvích zůstal celý život, již před rokem 1855 je zmiňován jako zahradník na Sychrově, po roce 1859 snad odešel na odpočinek, zemřel ve Svijanech, pohřben v Loukově. Jeho syn Léon (1834–1884) byl chemik a učitel francouzštiny v Praze. Lit.: SLAVÍČKOVÁ, Hana. S. XIX. ZAHRADNÍK, s. 33.

¹⁰⁵ Vojtěch Mašek (23. dubna 1829 – 14. listopadu 1902) pocházel z Dolní Lukavice, praxi získal Schönbrunu a Veltrusech, v letech 1855–1895 na Sychrově, poté se věnoval svému závodu v Turnově. Lit.: Ottův slovník naučný nové doby, 4. díl, 1. svazek. Praha: Novinka, 1936. s. 934. SLAVÍČKOVÁ, Hana. S. XIX. ZAHRADNÍK, s. 33.

¹⁰⁶ Jan Richter (1859/1860 – 9. května 1926) pocházel z Oder, v letech 1898–1925 na Sychrově jako zahradník (od roku 1822 vrchní zahradník). Lit.: ZAHRADNÍK, s. 101. Obecně o správě parku SLAVÍČKOVÁ, Hana. S. XIX–XX.

4.3.2 Přestavba Sychrova (od roku 1847)

V první vlně let 1847–1849 byl přestavěn knížecí byt, v kterém předtím bydlel jak Charles Alain, tak od roku 1843 i jeho bratr Victor. Pod touto přestavbou je podepsán významný stavitel Josef Pruvot působící na zámku již od 30. let 19. století. K velkému projektu přestavby zámku, který navázal na předchozí, přizval kníže i další capacity, v roce 1848 zpracoval návrh Ignaz Bayer a o dva roky později zpracoval nový (vítězný) projekt Bernhard Grueber, architekt působící na pražské polytechnice. Ve starší literatuře se uvádělo, že i Pruvot – který je v kontextu historizujících postav srovnáván s Damasem Deworezkým u Schwarzenbergů nebo Georgem Wingelmüllerem u Liechtensteinů¹⁰⁷ – podal vlastní návrh a stavělo se podle něho, nicméně se dnes zdá jako pravděpodobnější, že se skutečně postupovalo podle Grueberova návrhu, s tím, že Pruvot stavbu vedl na místě a v případě potřeby návrh adaptoval.¹⁰⁸

Velké přestavby začaly až v roce 1851, co se fasády týče, byly za rok téměř dokončeny. Následně od roku 1853 započala zdlouhavá a náročná výstavba věží. Nepochybně výstavba věží patří k tomu nejvýraznějšímu, co se v této době na zámku změnilo, protože Sychrov po odstranění vyhořelé věže žádnou věž neměl. Především se jednalo o dvě hlavní věže, okrouhlou hodinovou, která se také nazývá Bretaňská (Tour de Bretagne), která je také zajímavá tím, že u ní jako u jediné jsou spatřovány prvky převzaté skutečně z Francie, konkrétně ze zámku Pierrefonds.¹⁰⁹ Pendant této věži tvoří čtverhranná vlajková věž u kaple, která se také nazývala Rohanská (Tour de Rohan), případně i Rakouská (takže dvě věže symbolizují starou a novou domovinu). Tyto dvě věže doplňují dvě drobnější schodišťové věže na severu u galerie a na jihu u Bertina křídla a pak ještě další dvě čtverhranné oddělovací jádro budovy (západní průčelí) od galerie a Bertina zámku.¹¹⁰ O postupném ukončení zdlouhavé stavby věží informují pamětní kniha zámku i

¹⁰⁷ KUTHAN, s. 95

¹⁰⁸ Poprvé přílišně vyzdvihla Pruvotův význam Zpráva o staviteli Sychrovského zámku. OJKT VII/1928–1929, s. 220–221. na pravou míru bylo uvedeno in ŠTORM, Břetislav. Otázka autorství romantické přestavby zámku Sychrova, Zprávy památkové péče 19/1959, s. 36–37. To však nic nemění na faktu, že Josef Pruvot byl velmi důležitou postavou romantické přestavby.

¹⁰⁹ KADLEC, Miloš. Řezbář Petr Bušek a Sychrov. In: *Kamenná kniha*. Sychrov : SZ Sychrov, 1997. S. 193–194.

¹¹⁰ Pro každý romantický zámek jsou samozřejmě věže důležité, je ale zajímavé, že u Sychrova se vlastně ani doboví obyvatelé neshodli, co všechno věže jsou, jak lze vidět v zápisech pamětní knihy kaple, zápis č. 42, kde Němeček uvedl, že k zámku byly v rámci novogotických přestaveb postaveny dvě věže (Bretaňská a

kaple téměř totožným zápisem o vyzvednutí makovice na schodišťovou věž u galerie 18. září 1862.¹¹¹

Rok 1862 lze považovat za ukončující sérii přestaveb nejdůležitějších pro romantické přestavby, nicméně je fakt, že určité přestavby pokračovaly i nadále téměř po celou dobu Kamilova života.

K dějinám Sychrova patří stavba železnice stavěná nedaleko zámku v době stavebního ruch mezi lety 1856–1858. Nejbližší zastávka k zámku dostala jméno Sychrov. Stavba v sychrovských pamětních knihách nehraje příliš velkou roli: Zámecká vůbec stavbu neuvádí a autor pamětnice kaple se spokojil s konstatováním, že 28. ledna 1859 projel první „vlak železniční“.¹¹² To je možná poněkud překvapivé, protože jak při sledování makroekonomických jevů v dalších letech si lze povšimnout důležitosti této dráhy pro zámek a jeho okolí, tak dodnes zájemci o technické památky obdivují ušlechtilé tvary sychrovského viaduktu přes údolí Mohelky, případně i velký tunel (dlouhý téměř 640 m). Zásluhy na tom všem by bylo možné (částečně) připsat opět Kamilovi Rohanovi, který se i na této stavbě podílel. Dráha se do pamětních knih dostala v následujících letech kvůli příjezdům návštěv. Často se dozvídáme, že návštěvy přijely pouze do Turnova, nebo do Hodkovic nad Mohelkou. Je zajímavé, že pokud přijely na Sychrov, často (pokud bylo potřeba zajistit slavnostnější podobu příjezdu) neprijely přímo do zastávky Sychrov, ale do provizorní zastávky postavené v Radostíně.

Dráhou také představuje další z činností, kterými chtěl Kamil Rohan svoje sídlo začlenit do širšího kontextu krajiny. Samozřejmě, že nejstarší a nejdokonalejší snahou bylo pěstování parku na východ od zámku, nicméně od 60. let 19. století (poté, co byly dokončeny největší práce na Sychrově) bylo možné si povšimnout výraznějšího zájmu o západní stranu zámku. V roce 1863 byl postaven výrazný kamenný portál do západního průčelí směrem do čestného dvora, dvůr byl v této době nově srovnáván. Zásahy

Rohanská), později v 70., či 80. letech k tomuto místu další kaplan Emanuel Ferkl dopsal, že později byly dostavěny dvě kulaté schodišťové věže (ovšem Němeček o těchto věžích ve své době musel vědět, protože již v zápise č. 33, píše o vyzdvižení makovice jedné z nich, takže je neuvědl, jenom proto, že je nepovažoval za důležité) a na dvě čtverhranné věže si ani jeden z nich nevzpomněl.

¹¹¹ V případě pamětní knihy kaple, s. 14, č. 33. Je zajímavé, že tento zápis je ještě česky a v této době ještě nebyl plně rozvinut systém přebírání informací z knihy kaple do knihy zámku, je tedy otázkou, zdali toto vztyčení makovice bylo natolik důležité, aby oba autoři knih o ní referovali samostatně, nebo se jedná o jeden z prvních pokusů o uvedení systému do praxe.

¹¹² Zápis č. 19.

pokračovaly dál, zatímco téměř veškerá literatura si povšimla vysázení masivní aleje Rohanky za Charlese Alaina, žádná neupozornila, že i Kamil Rohan vysadil někdy po roce 1874 svoji alej a to mezi čestným dvorem a návší nejbližší vesnice Radimovic a dále, že postavil dřevěný altánek (gloriet) na nejvýraznějším místě směrem na západ od zámku. Ačkoliv se dodnes z tohoto projektu téměř nic nezachovalo, nelze vyloučit, že Kamil zde chtěl vytvořit analogii k západovýchodní ose zámek – park – Rohanka – Jenišovice na východozápadní ose zámek – čestný dvůr – alej do Radimovic – gloriet.¹¹³

4.3.3 Prusko-rakouská válka na Sychrově

V 60. letech 19. století, tedy v době relativního stavebního klidu na zámku, je třeba zmínit válečné události prusko-rakouské války v roce 1866 – nejenom proto, že vojska přes Sychrov několikrát přešla, ale i proto, že o tom máme poměrně rozsáhlé svědectví zachyceno v pamětní knize kaple.¹¹⁴

Samotná válka vycházela z dlouho trvajícího sporu Rakouska a Pruska o pozici nejsilnější velmoci v německém prostoru, válku nastartoval pro Rakousko nevýhodný zisk Holštýnska po německo-dánské válce v roce 1864, Holštýnsko bylo na začátku června 1866 okupováno Pruskem. Následně Prusové vpadli do Rakouska, respektive do Slezska a Čech. Na začátku července se odehrála známá bitva u Sadové, která na konci měsíce dovedla Rakousko k nepříliš výhodnému míru. V zahraniční politice bylo Rakousko izolováno a vnitřně muselo ustupovat Uhersku, které si vyžádalo vznik Rakouska-Uherska.

Na Sychrovsku byly známky války patrné již na konci května 1866, kdy na Sychrov dorazili první rakouští vojáci (byly to části husarského pluku č. 5 Graf Radetzky a dragounského pluku č. 9 Fürst von Liechtenstein, později sem přijel ještě husarský pluk č.

¹¹³ Na tyto práce jsem se pokusil upozornit v *Historie a současnost Radimovice*, s. 35–36, Bohužel přesnou chronologii vysázení lip a postavení glorietu, nejspíše to ale nebylo před rokem 1874, kdy Kamil Rohan koupil selský statek v Radimovicích, na jehož bývalých polích posléze alej stála.

¹¹⁴ Zápis č. 201. Pramenů k prusko-rakouské válce na Sychrovsku existuje více: Nejznámějším textem je ten napsaný radostínským učitelem Josefem Koublem česky do školní kroniky, který byl vydán s určitými výpustkami a naopak doplněními na základě ústního podání Rudolfem Adamem v článku. Sychrovsko: Rok 1866. OJKT II, 1923–1924. Text, který napsal kaplan Josef Němeček je velmi podobný Koubleho textu a je vysoce pravděpodobné, že Kouble z Němečka mohl vycházet (méně pravděpodobně to mohlo být naopak, v každém případě se nejedná o samostatné texty). Bez znalosti radostínské kroniky také není patrné, že tento Koubleho text je první prací pro tento pramen po převzetí vedení kroniky od Němečka. Zkrácený popis válečných událostí se samozřejmě nachází i v GDSS, s. 115–117, 1866, 3. Návštěvníci během války jsou odděleně v GDSS, s. 120, 1866, 10.

10 Friedrich Wilhelm III. König von Preußen). Na Rohance a zámku bylo usazeno přes 1000 vojáků, které musely okolní obce zásobovat. Situace se obrátila 26. června, kdy na zámek dorazil generální štáb první pruské armády (velitelem byl bratranec pruského krále Friedrich Karl mínící do okolí Sychrova usadit téměř celou první armádu, tedy opět na tisíc mužů), která se sem dostala přes Hodkovice, Jílové a s většími ztrátami přes rakouskou baterii na Žďárku. Na počátku operací byly Rakušany vytrhávány koleje, dokonce existovaly plány na odstřelení sychrovského viaduktu, ale k tomu (naštěstí) nedošlo. Vítězící pruská armáda po řádné rekvizici v okolí postupovala dále, svedla bitvu o most v Podolí. Část pokračovala přes Lažany, část také přes Radostín a mohelským údolím Slavíkovem k Trávníčku a dále.

Prvního červencového dne slavil Sychrov návštěvu samotného pruského krále Viléma, který sice původně zamýšlel jet z Liberce rovnou do Turnova, ale na doporučení bratrance zvolil romantičtější Sychrov. Z této návštěvy se dochoval příklad ohleduplnosti krále Viléma, který si udělal čas ze svých velitelských povinností a nezapomněl napsat svému příteli Kamilovi Rohanovi do lázní Gastein, kde kníže v čase války pobýval (bylo to také místo, kde se Vilém s Kamilem několikrát setkali), jak je Sychrov a okolí okouzující.¹¹⁵ S králem se na Sychrov dostali i vedoucí osobnosti pruské politiky a války, jako byl Otto von Bismarck, Albrecht von Roon a Helmuth von Moltke. Královský dvůr pokračoval následujícího dne do Jičina, vlastní okupace Sychrova skončila až 5. září.

4.3.4 Park

Sychrovský zámecký park představuje tak důležitý fenomén, že si zaslouží samostatné popsání (především pro dobu Kamila Rohana s určitým přesahem do historie). Víme, že při zámku vznikla barokní okrasná zahrada, větší význam ale získala až v druhé fázi svého vývoje za Charlese Alaina Rohana, který poprvé měl prostředky na odstranění dvou zásadních nedostatků okolí Sychrova, tedy špatné půdy a nedostatku vody (též počasí bylo někdy dosti sychravé). Charles Alain nenavážel jenom úrodnou prst', ale také jílovitou půdu, která by držela stojatou vodu (jeho projekt rybníka v parku nakonec nebyl realizován), také vybudoval nákladný sychrovský vodovod s dvěma vodárnami u Mohelky (horní neboli velkou a dolní neboli malou). Voda byla přiváděna do dvou nádrží na náhorní plošině, kde se rozkládal park a zámek. Za Charlese Alaina byl snad také rozvržen park do tří os (tzv. husí nožky), toto rozvržení zůstalo patrné dodnes. Vzhledem k nepřilíh

¹¹⁵ Zápis č. 201, s. 109.

podrobné znalosti podoby barokního parku, lze v literatuře najít určitou nejistotu, jak vlastně vznikly, přičemž nověji lze sledovat zdůraznění možných východisek z barokní sychrovské zahrady.¹¹⁶ Alespoň krátce: Tvrzení, že park se třemi osami vznikl až po roce 1820 se opírá o zprávy, které zmiňují stavbu oranžerie a Artušova hradu, tedy dominant dvou os, až ve 30. letech, bez zmínek, že by navazovaly na nějaké starší základy, obdobně se v případě osy tvořené cestou s alejí sice mluví o novém budování cesty a vysazování aleje, nicméně zcela vyloučit starší cestu asi také není možné. Ovšem prohlubování znalostí některých dalších pramenů k poznání starší české krajiny (např. již výše citovaný josefský katastr a první vojenské mapování) nás opět vrací k názoru, že osy parku vznikly až po roce 1820. Josefský katastr například znal pouze „zahradu při zámku“, která měla pouhých 0,75 ha,¹¹⁷ což ve srovnání se současným parkem, který má okolo 23 ha, ukazuje, že barokní park musel být značně skromný, vojenská mapa potom ukazuje, že směrem na východ od zámku byla nezarostlá plocha, kterou pozdější park využíval, ale červenou linkou načrtnutý barokní park nenaznačuje, že by využíval některou z os známých z klasicistního parku.

Z hlediska pěstitelského nevýhodná poloha na plošině vysoko nad řekou a prameny vod, byla vykoupena romantickou podobou okolní krajiny. Zejména v romantickém krajinářském pojetí parku bylo možno dobře využít lesního porostu pokrývající stráň od parku k řece (starší prameny tento les nazývaly příhodně „pod Sychrovem“¹¹⁸). Již v roce 1831 došlo k přeměnění tohoto lesa na uzavřenou oboru (přírodní park), kde se pěstovali daňci. Při krajinářském spojení parku a obory bylo využito vyvýšeného položení k vytváření vyhlídek skrz lesní průhledy přes mohelské údolí do „středověké pustiny“,¹¹⁹ zejména to bylo vidět na nejromantičtější utvářené severní ose parku, kde byl návštěvník veden přírodní skupinou stromů až k Artušovu hradu a pod ním se mu náhle otevřel pohled do údolí. Dále je doposud využívána vyhlídka korunního prince Rudolfa (existující již

¹¹⁶ Např. BAŠEOVÁ, Olga. Krajinářský park romantismu. In *Kamenná kniha*, s. 259. uvádí, že původní „barokní kompozice parku je dodnes patrná“, dále uvádí přinejmenším diskutabilní názor, že tři osy v parku dodnes patrné pochází již z doby barokní. Krom toho PACÁKOVÁ, Božena. Zámecký park na Sychrově. In *Knize Kamil Rohan*, s. 26–28. zdůrazňuje, že žádný pramen existence os nevyklučuje a na základě toho vyjadřuje teorii o barokní zahradě o třech (případně jen o dvou – bočních – osách).

¹¹⁷ NA, f. JK, inv. č. 430, Obec Kamenj, zahrada při zámku pod č. 334. Je rozdělena na čtyři části vyměřené 63 × 50 sáhů, 20 × 7 sáhů, 50 × 20 sáhů a 27 × 25 sáhů.

¹¹⁸ Např. NA, f. TK-ED, kart. 8, inv. č. 90, dominikální fassé Gut Albrechtitz 1749, fol. 2v.

¹¹⁹ NAUMAN, Pavel. Zámecký park v Sychrově. In *Sychrov*. Praha, 1960. s. 16.

dříve, pojmenována takto po Rudolfově návštěvě v roce 1871), kde se otvírá pohled na údolí přemostěné sychrovským viaduktem.

Největší slávu samozřejmě získal park za Kamila Rohana, který se sám botanice amatérsky zapáleně věnoval. Další, kdo má na úspěchu podíl, je Vojtěch Mašek, který byl na Sychrově od roku 1855 a v letech 1860–1895 byl i ředitelem zahrad, od roku 1864 také členem České společnosti pro zvelebování zahradnictví.¹²⁰ Při potřebě technicko-stavebního řešení byl povoláván také Josef Pruvot.

Hlavní rozložení parku bylo dáno a Kamil do něho nijak výrazněji nezasáhl, je snad možno uvést, že oboru v roce 1864 rozšířil asi o 4,5 ha přikoupením polí a luk nad řekou z katastru vedlejší vesnice Radimovic.¹²¹

Význam sychrovského parku tedy především spočíval v botanických kvalitách. Dnes je z parku především známa jeho část dendrologická, protože v té době již dobře zakořeněné stromy přežily i úsporná opatření, která se parku dotkla záhy po roce 1892. V době největší slávy bylo v parku evidováno 1872 druhů a odrůd dřevin. Při pohledu od hlavního vstupu do parku nalevo dodnes stojí buk převislý, na volné ploše hlavního průhledu k oranžérii roste např. liliovník tulipánokvětý, dále cenný je soubor stromů napravo. U kaple roste jinan dvoulaločný, za ní na odděleném dvorku sekvojovec obrovský, směrem od zámku vedena alej dubů letních, další skupina dubů, tentokrát zimních je vysázena okolo nenapuštěného rybníka. Z dendrologického pole také pochází asi nejnámější pěstitelský plod Maškových snah, tedy kultivar buku lesního *Fagus sylvatica Rohanii*, který byl na Sychrově zkřížen a popsán v roce 1884 (v parku jeden roste u „švýcárny“ nedaleko aleje).¹²² Ovšem víme, že Kamil se věnoval s velkou péčí i exotickým květinám, v době největší slávy bylo uváděno až 1119 druhů (katalogy byly vyhotoveny v letech 1828, 1845, 1852 a 1879),¹²³ které vyžadovaly nákladnou a dlouhodobou péči, což zapříčinilo, že tato část po roce 1892 prakticky úplně zmizela.

Ze sychrovských pamětních knih se lze o parku dozvědět řadu podrobností při příležitosti návštěvy bývalého rakouského císaře Ferdinanda V. Dobrotivého (byl vyučený zahradník a též milovník kvetoucích květin). Dne 28. srpna 1853 si Jeho Veličenstvo prohlíželo park celé odpoledne. Dozvídáme se, že zde bylo přes 100 000 hrnců

¹²⁰ Zápis č. 99. Je to jediné místo, kdy se o Maškovy v první knize kaple Němeček zmiňuje.

¹²¹ Zápis č. 182. Přikoupil okolo 8 jiter pozemků a luk.

¹²² SVOBODA, Antonín Marián, s. 81, pozn. č. 8.

¹²³ SVOBODA, Antonín Marian, s. 278.

s květinami, jinde je pak zajímavá informace, že v místnosti s teplomilnými orchidejemi mohl kvůli vysoké teplotě strávit jenom 10 minut (to v srpnu asi nemuselo být tak složité, ale v zimě již mohlo být složitější udržet teplotu).¹²⁴

Pamětní kniha kaple příliš obsáhle o parku a dění kolem něho neinformuje. Na druhé straně se zde s parkem setkáváme již 20. července 1862,¹²⁵ kdy Sychrov navštívilo 20 zahradníků ze saské zahradnické společnosti. Dále v době zápisů první pamětní knihy kaple došlo ke kompletní modernizaci vodovodu v roce 1867. Především se jednalo o nový stroj do horní vodárny, který navrhl Romuald Božek.¹²⁶ Při této příležitosti byla také vybudována nová vodárenská věž u oranžerie. Jednalo se o velmi nákladné zařízení (závěrečný účet zněl na 7852 zl.), jehož stavba započala již roku 1865, ale byla následujícího roku zbrzděna prusko-rakouskou válkou. Co se týká pěstitelských úspěchů v parku je první pamětní kniha kaple značně chudá, snad Němečka ani tato činnost příliš nezajímala, snad teprve později se začal park výrazněji prezentovat na výstavách, ale Němeček zachytil pouze výstavu České společnosti pro zvelebování zahradnictví v roce 1864, kam zaslal Kamil Rohan dvě odrůdy těchto exotických květin.¹²⁷ Zde je možné připomenout, že různé výpisky týkající se pěstitelských úspěchů se v pamětní knize kaple později ve větší míře objevují, zejména v době kaplana Jana Hůlka.¹²⁸

4.4 *Poslední Rohanové*

Dějiny zámku za posledních Rohanů jsou často vnímány jako úpadek budovy i parku. To je do značné míry pravdivé označení, přičemž důvodů je hned několik. Především je to poněkud problematický Kamilův odkaz. Na jedné straně za svého života vytvořil pro své nástupce a pro svůj rod poměrně pevné zázemí, reprezentační venkovské sídlo, podařilo se mu umořit staré dluhy ještě z Francie, na druhé straně po něm zůstala řada nových dluhů, podobně se přišlo při znalecké revizi zámku, že mnoho stavebních prvků, včetně střech je v havarijním stavu, takže investice pouze na udržení stavu budou

¹²⁴ GDSS, s. 46, 1853, II.

¹²⁵ Zápis č. 27.

¹²⁶ Právě ohledně vodovodu byl učiněn obsáhlý zápis č. 231, ačkoliv obsahuje řadu detailů, jeho význam již dnes není veliký, vzhledem k tomu, že k sychrovskému vodovodu existuje poměrně obsáhlá literatura.

¹²⁷ Zápis č. 122.

¹²⁸ Pro úplnost dodávám, že předposlední kaplan Ignác Češka byl včelař a o pěstění se zajímal, ovšem to bylo již v době, kdy z parku zbývalo torzo.

enormní.¹²⁹ Jako druhý důvod se uvádí rodina, zatímco Kamil žil v bezdětném manželství, jeho prasynovec Alain Benjamin, který se stal druhým pánem rohanského fideikomisu, měl dva syny a čtyři dcery, obdobě jeho nástupce měl osm dcer. I z takto lehce nastíněné situace je patrné, proč došlo k nenávratnému zničení parku, rušení nadací, které Kamil zřídil a podobným krokům, které přinesly vesměs negativní hodnocení pro Alaina Benjamina od současníků.

Pro novogotický Sychrov také nebylo příliš ideální, že zájem o historický romantismus koncem 19. století již rapidně opadal a zejména za JUDr. Alaina Rohana, třetího a posledního majitele fideikomisu, došlo k odstraňování novogotické výbavy již ne z důvodů ekonomických, ale také z důvodů módních – tato velká rekonstrukce zámku probíhala v letech 1925–1930, došlo k odstranění omítky až na lomový kámen na západním průčelí, na obytně-hospodářských budovách okolo čestného dvora a na Bretaňské věži.¹³⁰

Poslední léta, kdy Rohanové vlastnili Sychrov, ovlivňovala změněná politická situace. Ve třicátých letech 20. století se jak Alain Rohan, tak jeho bratr Karl Anton, připojili k NSDAP, což nakonec vedlo k zabavení zámku státem v roce 1945.

¹²⁹ Podrobný výtah z popisu zámku vzniklého po Kamilově smrti podává také ZAHRADNÍK, s. 79–99.

¹³⁰ ZAHRADNÍK, s. 109.

5 Zámecká kaple na Sychrově

Vzhledem k tématu práce, by měly být shrnuty na tomto místě všechny důležité informace týkající se zámecké kaple, případně i postavení kaplana, a to podrobněji než jak bylo učiněno předchozím textem, který byl věnován obecně Sychrovu.

Nejprve by bylo vhodné vymezit postavení kaple v církevní správě. Sychrov ležel v boleslavském kraji, takže kaple spadala až do roku 1784 přímo do pražské arcidiecéze, až po tomto roce bylo Boleslavsko připojeno k Litoměřicím. Vikariáty příslušné pro Sychrov se několikrát změnily, v prvních čtyřech letech po vzniku kaple to byl mladoboleslavský vikariát, od roku 1697 bzovský, od roku 1701 dubský, 1724 loukovský, po správních změnách v 80. letech 18. století již vcelku stabilně liberecký (zde je třeba upozornit, že od 1880 až do 20. století byla počítána k turnovskému vikariátu, dnes opět patří k Liberci). Příslušnost k fari je poněkud stabilnější, v podstatě od svého vzniku patřila ke kostelu sv. Kateřiny ve Vlastibořicích, ovšem ten byl zprvu pouze filiálním kostelem¹³¹ loukovské fary, ke změně došlo za josefských reforem, kdy byla v roce 1789 ve Vlastibořicích zřízena lokálie a následně v roce 1855 fara, což platí dodnes.

Pro lepší pochopení by snad mohl být relevantní krátký exkurz k poznání stavebníka. Jak bylo řečeno výše, stavebníkem kaple byla, stejně jako u zámku vdova po Vincentovi Lamottovi Helena Kateřina, rozená de la Crone.¹³² Jako velmi relevantní by se mohlo ukázat velmi blízký vztah manželů Lamottových k poutnímu kostelu v Bozkově. Vincent po smrti 13. listopadu 1679 se nechal právě v tomto kostele pohřbit a i Helena Kateřina je vzpomínána jako velká ctitelka zdejšího kostela a milostné sošky. Na druhé straně majitelé Bozkova (panství Semily) byly Desfoursové a mezi těmito dvěma rody panovala určitá řevnivost. Kořenem toho bylo především nevyjasněné majetkové vyrovnání po rozpadu Valdštejnova frýdlantského vévodství (což se týkalo i Bozkova). Sporný Bozkov v roce 1627 koupila pramáti rodiny Lamottů Gertruda od Valdštejna – byl počítán k jejímu manskému statku Návarov, který byl vydělen ze semilského panství –

¹³¹ Obvykle se uvádí, že zdejší fara byla do roku 1617 obsazována protestantskými duchovními, poté byla neobsazená, až po nějaké době poklesla do filiálního stavu. Kdy se tak stalo, není známo, ještě například v duchovenské fassí z 20. října 1713 uvádí loukovský farář Václav Plánický, že má ve správě dva farní kostely – Loukov a Vlastibořice. NA, fond TK, Svijany, inv. č. 473, kart. 64, fol. 10v, Duchownj Přiznawagjcy Tabella Farárže Laukowskeho.

¹³² MAŠEK 1, Cron C 204, s. 153.

ovšem Bozkov se po roce 1634 vrátil k Semilům, když ho císař věnoval pánovi semilskému a rohozeckému Mikuláši Desfours. Při „vyjasňování“ situace dokonce Mikuláš Desfours Vincenta Lamotte zajal.

V 90. letech již ani jeden ze zneprátelených mužů nežil, ale žily dvě vdovy Helena Kateřina Lamotte a Marie Polyxena Desfours (byla to žena Albrechta Desfours, syna Mikuláše). Byla by chyba nepoukázat, že právě v letech 1690–1693 nechala přestavět Marie Polyxena starý kostel v Bozkově, protože už Zdeněk Kalista ve své práci o barokním poutním místě Bozkově uvádí, že tato přestavba mohla mít za účel zapůsobit na sousední lamottovskou vrchnost.¹³³

Je otázka, jak vlivy vycházející z výše zmíněných sporů o Bozkov a úcty k tomuto poutnímu místu mohly ovlivnit stavbu nového zámku a kaple, ovšem vzhledem k relativně malé znalosti předrohanského zámku asi z velké části zůstane otázka nezodpovězena.

Na tomto místě nás především zajímají předpoklady pro stavbu zámecké kaple. Sychrov byl mnohem velkoryseji koncipován, než předchozí lamottovské zámečky v Jesenném a Albrechticích, takže by vzhledem k době, která investicím do sakrální architektury přála, bylo spíše překvapivé, kdyby do tak relativně nákladného projektu nebyla začleněna i kaple (vhodná doba je také ilustrována i dostavěním kaple k zámku v Jesenném v roce 1714). Je možné také poukázat na poněkud horší dostupnost kostela ze Sychrova oproti dalším lamottovským sídlům Jesennému (Bozkov) a Albrechticím (Vlastibořice).¹³⁴

Po obecnějším úvodu je snad možno přikročit k popsání konkrétního stavu, jak se stavba od svého počátku rýsuje. Podobně jako u zámku nejsme příliš zpraveni o podrobnostech, i když vzhledem k specifickému postavení církevní stavby, je informací poměrně více. Pokud jde o předpoklady vzniku kaple, snad se o ní uvažovalo jako o nedílné součásti zámku již při stavbě hlavní budovy, nicméně stavba se protáhla i díky výše zmiňované specifickému postavení církevní budovy, stavba byla povolena až roku 1691 a dokončena roku 1693.

První zmínka o kapli se nachází v dopise mladoboleslavského vikáře po 13. únoru 1690, který informuje pro potřeby povolení stavby pražskou konzistoř o stavebním úmyslu

¹³³ KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pout'*. Žďár nad Sázavou : Cisterciána Sarensis, 2001, s. 133.

¹³⁴ Všechny se nacházejí zhruba 3 km vzdušnou čarou, v případě Jesenného existovala přímá cesta k Bozkovu, v případě Albrechtic a Sychrova se jedná o stejný kostel ve Vlastibořicích, nicméně při cestě ze Sychrova je nutno překonávat členitější terén, než při cestě z Albrechtic.

vdovy Heleny Kateřiny.¹³⁵ V té době již byly položeny základy a stavba měla mít rozměry 14 x 9 loktů. Pak je situace nejasná, respektive nejsou žádné zprávy a žádné zprávy zřejmě neměl ani samotný stavebník, takže Helena Kateřina znovu psala žádost o povolení 6. února následujícího roku,¹³⁶ čemuž bylo obratem následujícího dne vyhověno.¹³⁷ O vlastní stavbě opět téměř není nic známo, na jejím konci 20. srpna 1693 vydali společně bratři Jan Jakub a Maxmilián Rudolf Lamottové nadační listinu pro kapli – to byl požadavek ze strany konzistoře před schválením stavby. Poté již nic nebránilo benedikci, ke které došlo 8. září, provedl ji František Ignác Zumsande ze Sandbergu. Ať už kvůli obecně oblíbenému mariánskému kultu v 17. století nebo kvůli výše popsané úctě vdovy k Bozkovu, není překvapivé, že patrocinium bylo zvoleno mariánské, konkrétně byla sychrovská kaple benediktována na počest Narození Panny Marie.¹³⁸

I o podobě kaple se podrobněji dozvídáme až z pramenů po roce 1740. Existuje snad jediný text, který je formulován jako popis stavu k roku 1693 a podle něj v kapli měla být „krásná malba na obmítce, vyobrazující hlavní údaje ze života blahoslavené rodičky Boží ji zdobila, a chrámových nádob ze stříbra, jakož i vkusných rouch bohoslužebných z drahocenných látek hojně pořízeno.“¹³⁹ Je to ovšem zápis z pamětní knihy kaple zapsaný Josefem Němečkem, nicméně autor by měl být jeho předchůdce Jan Šolc, který byl na Sychrově již od roku 1838 a mohl tedy snad ještě vidět původní malbu na omítce (není jasné, jak moc se jí dotklo rozšiřování po roce 1834). Zde je podstatné poukázat, do jaké míry víme o přestavbách kaple v letech 1693–1740. Zdá se, že byla alespoň jedna, která snad lze spojit s doposud zasazeným portálem nad vchodem do předsíně, na kterém je text s chronogramem 1735.¹⁴⁰ Jak rozsáhlá přestavba proběhla v roce 1735, není jasné, podrobněji opět popisuje kapli až pramen z roku 1740, tedy první valdštejnský inventář vzniklý 19. prosince 1740,¹⁴¹ který uvádí, že v kapli byl oltář s osmi sochami andělů a oltářní obraz Narození Panny Marie. Přestavbou z 30. let 18. století lze snad vysvětlit zmínku, že při kapli byla sakristie a „stará sakristie“.

¹³⁵ NA, f. APA I, kart. 927.

¹³⁶ NA, f. APA I, kart. 931.

¹³⁷ NA, f. APA I., sign. A 2/3, fol. 84v.

¹³⁸ V průběhu času došlo k hůře postihnutelnému rozkolísání patrocinia mezi Narozením a Nanebevzetím Panny Marie, z toho důvodu je patrociniu věnovaná samostatná část v této kapitole.

¹³⁹ Zápis č. 3

¹⁴⁰ O! saLVe regIna, reIs obeVntIbVs aDsta, aC ne obstent pstIs teLa faMesqVe IVVa!

¹⁴¹ ZAHRADNÍK, s. 3–5. SOA Litoměřice, pobočka Děčín, ÚS rohanských velkostatků, kart. 447

Až s pozdními přestavbami zámku za Charlese Alaina je spojena větší přestavba kaple. K té došlo v roce 1834, kdy byla rozšířena východní fronta zámku, přičemž byla kaple nově začleněna do prodlouženého jižního křídla této fronty, již od této doby byla sakristie v přízemí tohoto křídla, kaple byla za oltářem prodloužena a sakristie na druhé straně kaple byla stržena.¹⁴²

K dalším stavebním změnám kaple došlo i za druhého mužského rohanského majitele Sychrova Kamila v letech 1856–1862, do jisté míry i dříve. Velká přestavba souvisela s novou východní frontou schválenou roku 1853, tato fronta měla být na jihu nově zakončena čtverhrannou Rohanskou věží sousedící s kaplí. Přístavba z roku 1834 byla stržena roku 1856 a 3. května byl slavnostně položen základní kámen nové kaple, stavba probíhala následujících šest let a byla zakončena slavnostní benedikcí 7. září 1862. Pro úplnost uvádím, že cena této přestavby byla 17 360 zl., jak vyplývá z Pruvotovi bilance v roce 1867.¹⁴³ Tato kaple v základních konturách existuje dodnes (k větším změnám docházelo ve výbavě interiéru).

Ze staré kaple by dosud měl být zachován oltář, který byl roku 1862 darován do nového kostela sv. Víta v Příchovicích (dnes součást Kořenova), sanktusník, který byl darován kostelu ve Vlastibořicích, zde také umístěná socha sv. Pavla přibližně v životní velikosti asi také pochází ze sychrovské kaple, ovšem odsud byla odstraněna již dříve, snad za Charlese Alaina.¹⁴⁴

Nová kaple získala přestavbou tuto podobu¹⁴⁵: Hlavní vstup prochází chodbou od průjezdu ve východním průčelí zámku, ta vede až původnímu portálu kaple z roku 1735, kterým začíná předsíň kaple, která je od vlastní kaple oddělena pouze jedním schodem a ozdobnou mříží. Na tomto místě tedy asi byla původní lamottovská kaple, za doby Rohanů zde poslouchali mši obyčejní věřící z okolí zámku. Vlastní kaple má na půdorysu tvar

¹⁴² Tato nově postavená kaple byla zachycena na stabilním katastru na samostatné parcele č. 87, jediná změna, zakreslená do katastru k dnešnímu dni (dnes má parcela č. st. 201) je na boku dostavěný kůr v podobě nízké osmiboké věžičky.

¹⁴³ Zahradník, Sychrov, s. 62.

¹⁴⁴ Socha byla nejprve přemístěna do Sedlištěk a vsazena zde do zdi statku čp. 9, odtud byla přesunuta do kostela ve Vlastibořicích (před nepřízní počasí a snad i krádežemi), srv. SCHEYBAL, J. V.; SCHEYBALOVÁ, J. *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách*. Liberec : 1985, Severočeské nakladatelství, s. 195. (zde snad omylem uvádí socha „sv. Petra“), dále HANUŠOVÁ, Jitka. *Dějiny Vlastibořic v 17. století*. OJKT XI (XXVII), 2004, s. 270.

¹⁴⁵ O podobě i výbavě kaple od přestavby 1862 jsou již velmi podrobné informace.

obyčejného obdélníku, pouze částečně začleněného do jižního prodlouženého křídla východního průčelí. Uvnitř je prostor zabírající do výšky dvě podlaží ještě dělen na loď kaple a presbytář vítězným obloukem. Oproti jednopatrové a vcelku tmavé předsíni, je prostor kaple mnohem světlejší díky pěti velkým oknům. Dále do kaple v druhém podlaží ústí okna tzv. Velké a Malé oratoře (Velká oratoř se nachází nad předsíní kaple, Malá vede z pokojů kněžny na levé, tedy evangelijní straně kaple), pod oknem Malé oratoře v přízemí jsou také dveře do sakristie (druhé dveře ze sakristie vedou též do předsíně). Napravo v kapli mimo hlavní prostor v jakési samostatné věžičce je umístěn chór s varhany a s dalším vchodem do kaple.¹⁴⁶ Mezi nejdůležitější části výbavy patří pětice vitrážových oken, čtyři na bočních stěnách vyprávějící život Panny Marie (nevím do jaké míry tento cyklus navazuje na nedochovanou malbu na zdi), jedno na hlavním průčelí kaple s námětem Korunování Panny Marie, které zároveň funguje jako hlavní oltářní obraz. Cyklus navrhl prof. Eduard Engerth a maloval Jan Zachariáš Quast. Dřevěnou výbavu včetně lavic, oltáře a kazatelny vytvořila řezbářská firma Petra Buška. U vítězného oblouku naproti kazatelně je postavena socha křižáckého vůdce Godefroye de Bouillon z karárského mramoru od Emanuela Maxe (umístění této nadživotní sochy nesvětce do sakrálního prostoru bylo poněkud překvapivé již ve své době, tehdejší kaplan Němeček toto vysvětluje: „Není to sice socha světce, kdo však pováží, jakými ctnostmi zobrazený Gottfried se stkvěl, jakými činy jméno své v dějinách Církve a světa proslavil, milerád v domácí kapli vévod z Bouillonu místečka mu dopřeje,“¹⁴⁷ umístění sochy nemuselo nutně souviset pouze s „ctnostmi a činy“ Gedefroye, ale také s relativně nedávno Rohany získaným bouillonským dědictvím, zde je tato socha zajímavá, protože by představovala jeden z nejvýraznějších a doposud velmi patrných odkazů k tomuto dědictví). V kapli se také nachází kenotaf sestry maršála Soubise Marie Louisy, známé jako madame de Marsan (1720–1803 Linec). Náhrobní kámen své známé příbuzné našel Kamil Rohan u jistého lineckého kameníka, od kterého ho koupil a s vysvětlením vsadil do zdi své kaple.¹⁴⁸ Až v roce 1884 přibyl ještě jeden kenotaf, náhrobek Karla Lotrinského původně od vídeňského sv. Štěpána, který byl Rohanům darován Františkem Josefem I.¹⁴⁹ Konečně drobnější kovoliteckou práci (lustr,

¹⁴⁶ Jednalo se o boční vchod, kterým vcházeli do kaple obyčejní věřící. Vcházeli přes vymezený dvůr, na který se vcházelo z čestného dvora skrz „spojovací věž“, tedy nízkou čtverhrannou věží mezi Bertíným křídlem a hlavní budovou.

¹⁴⁷ Blahověst 1862, č. 26, 15. září, s. 420.

¹⁴⁸ To si lze doposud ověřit přímo v kapli, o tom i v zápisu č. 40, s. 21.

¹⁴⁹ *Liber memorabilium capellae arcis Sichrov.* Tom. III, s. 54.

lampu na věčné světlo, zvonky ad.) pro kapli zpracoval karlínský kovolitec Josef Branislav Mencl.

Největší změna v interiéru od roku 1862 doposud byla výměna oltáře, který byl v kapli vysvěcen 1. září 1888. Tento oltář z karárského a rakouského mramoru od Jana Víška z Královských Vinohrad stojí v kapli dodnes. Starý Buškův oltář byl přesunut do knížecí hrobky v Loukově. O různých menších změnách, alespoň do 1. poloviny 20. století, podrobně informují i obě pamětní knihy na Sychrově – po obnově výmalby v letech 1936–1937 došlo 8. září 1937 k požehnání.¹⁵⁰

Na konci kapitoly věnované kapli je nutné si povšimnouti jevu, kdy v literatuře zmiňující kapli je téměř výhradně uváděno patrocinium Nanebevzetí Panny Marie, ačkoliv kaple byla jak v roce 1693 benedikcí zasvěcena Narození Panny Marie a to bylo potvrzeno při žehnáních roku 1862 a 1937. Kolísání uváděného zasvěcení u titulů kostelů v určitém omezeném rámci je sice vcelku běžné, ale většinou se nejedná o kolísání mezi dvěma takto konkrétními a zároveň dosti významnými zasvěceními, jako je tomu u Sychrova.¹⁵¹

Toto rozkolísání má poměrně hluboké kořeny. Poprvé bez zjevného důvodu patrocinium Nanebevzetí Panny Marie uvedl Johann Gottfried Sommer ve své *Topographie des Königreichs Böhmen* roku 1834.¹⁵² U rozsáhlé Sommerovy topografie nelze vyloučit drobnou nepřesnost. Vedle toho ovšem není možné zcela vyloučit nám neznámé zásahy do nové výzdoby za Charlese Alaina, která by mohla svést diváka, bez znalostí skutečného a v té době již více než sto let starého zasvěcení, na scestí (jak je popsáno níže, přesně tento jev lze sledovat v úpravách za Kamila Rohana, ale čím byl podmíněn nevíme), na druhé straně o této činnosti nejsme vůbec zpraveni a navíc se větší pozornost upnula ke kapli až po roce 1834. Pro vývoj patrocinia a užívaného titulu měla poté význam až přestavba v letech 1856–1862. Pamětní kniha zámku uvádí v souvislosti s

¹⁵⁰ *Liber memorabilium capellae arcis Sichrov.* Tom. III, s. 353.

¹⁵¹ Alespoň odkazují na případ starobylé kaple na Hluboké, kde kaple existovala již od středověku, ale o patrociniu jsme zpraveni poprvé roku 1789 a to ještě poněkud obecně (mluví se o „mariánské kapli“), až postupně se ustálilo na titulu Panny Marie Neposkvrněného početí. Srv. LAVIČKA, Roman. Zámecká kaple na Hluboké. In *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*. České Budějovice, 2008, s. 196–197. Samozřejmě čím novější je vznik kaple, tím přesnější jsou informace o patrociniu, lze zmínit opačný případ kaple v Rájci nad Svitavou vysvěcené roku 1792, kde o patrociniu Nanebevzetí Panny Marie zřejmě nejsou žádné pochybnosti, srv. VAŠEK, Leoš. Historie zámecké kaple Nanebevzetí Panny Marie v Rájci nad Svitavou. *Sborník muzea Blansko* 2006, s. 3–16.

¹⁵² SOMMER, Johann Gottfried. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Praha, 1834. Díl 2, Bunzlauer Kreis, s. 221.

počátkem přestavby zvláštní důraz knížete na Neposkvrněné početí Panny Marie, údajně k přestavbě přistoupil „[p]onořen ve zbožné rozjímání o neposkvrněném početí Panny Marie“, ¹⁵³ při pokládání základního kamene 3. května měl pronést: „O Maria, nebeská královno! Ať roste tento dům [...] pro věčnou připomínku tvého neposkvrněného početí [...]“. ¹⁵⁴ Toto zvolání lze chápat především jako reminiscenci poměrně nedávno vyhlášeného (12. prosinec 1853) dogma o Neposkvrněném početí Panny Marie bez větších vlivů na vlastní výzdobu a svěcení kaple. Ať již byla motivace jakákoliv, během přestaveb byla vytvořena dobře nevysvětlitelná dichotomie mezi výzdobou a kanonickým patrociniem. Rohanem objednaná výzdoba používá jako hlavní motiv Korunování Panny Marie (tento motiv se nachází na velké vitráži v jižním okně, které zároveň funguje jako oltářní obraz), který je s Narozením Panny Marie spojitelný jen s nemalou námahou, ale z konzistoře bylo povoleno při zasvěcení, které nakonec proběhlo 7. září 1862, užít pouze stávající patrocinium. ¹⁵⁵ Zde je třeba připustit, že vlastní dichotomie by snad nebyla tak překvapivá (nakonec výzdoba se pohybuje v rámci mariánské ikonografie), nicméně překvapivé je ono následně téměř konsensuální užívání Nanebevzetí Panny Marie v literatuře. Konsensus nenastal hned po svěcení roku 1862, „oficiální“ zpráva od Jana Čecha o slavnosti tištěná v *Bohemii* uváděla patrocinium Narození Panny Marie, ¹⁵⁶ dále si správný titul kaple musela uvědomovat duchovní správa, jak asi nejlépe dokazují catalogi cleru vydávané v ucelené řadě do roku 1938 litoměřickým biskupstvím. O tom, že ve své době bylo přijato patrocinium Narození Panny Marie bez nějakých větších výhrad, svědčí i slavení sychrovské pouti 8. září.

Na druhé straně nepochybně výborný znalec regionu Josef Vítězslav Šimák v textu pro Ottovy Čechy uvádí, že na Sychrově je kaple Nanebevzetí Panny Marie (ve svých

¹⁵³ KADLEC, Miloš (ed). Gedenkbuch des Schlosses Sichrow, 1851–1860. *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci*, 2008, s. 73.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Konzisotriální přípis z 22. července libereckého vikáře Franze Moysela vlastibořickému farnímu úřadu. Opis se také nachází v zápis č. 28, s. 12–13. Ze závěrečné doušky vyplývá, že skutečně musela být přinejmenším položena otázka o možnosti změny patrocinia, o jejím významu svědčí, že si Němeček u ní na pokraj speciálně připsal „Patrocinium hat Festo Nativitatis B. V. M. zu verbleiben“.

¹⁵⁶ [CZECH, Johann]. Benediction der hochfürstlich von Rohan'schen Schloß-Capelle zu Sichrow. *Bohemia*, 1862, 9. září, s. 574–575. K tomu též, *Liber memorabilium capele arcis Sichrov I*, s. 15–19, č. 39. Zde je citován jak Czechův článek, tak Němečkův dopis otištěný v *Blahověstu*, tam ale patrocinium není uvedeno žádné.

zdrojích uvádí mimo jiné Sommera).¹⁵⁷ Poté – a to zejména v druhé polovině 20. století – sice nikdy nepoklesl zájem o Sychrov, ale zřejmě kvůli změněné kulturně-politické situaci poklesl zájem o kapli, takže jsem v literatuře této doby na text uvádějící patrocínium nenarazil, zároveň došlo k útlumu systematicky vydávaných písemností i ze strany biskupství. Zlom přinesla až doba od roku 1990. Literatura zůstala u Nanebevzetí,¹⁵⁸ ale toto patrocínium začalo používat i biskupství. Ne sice první katalog vypracovaný Jaroslavem Mackem, který ještě neuvádí patrocínium u sychrovské kaple žádné,¹⁵⁹ ale nově zpracovaný on-line katalog ano.¹⁶⁰ Ovšem nepodařilo se mi nalézt, žádnou zmínku, že by po roce 1693 skutečně proběhla kanonická „změna“ patrocínia, tato změna nemohla proběhnout ani při slavnostní mši konané 16. 9. 1990, kterou celebroidal litoměřický generální vikář Milan Bezděk.¹⁶¹

¹⁵⁷ ŠIMÁK, Josef Vítězslav. *Čechy*. Praha : Otto, 1905. Díl 12, Severní Čechy, s. 297. Je zajímavé, že přibližně ve stejné době stejným autorem připravovaný *Soupis památek historických a uměleckých: Politický okres Turnovský*. Praha, 1909. S. 174–183. neuvádí v hesle o Sychrově u zámecké kaple žádné patrocínium.

¹⁵⁸ Současná literatura také může vycházet z další a zřejmě starší autority, Ústředního seznamu kulturních památek, kde je v rámci Sychrova (zapsaný hned 3. 5. 1958, veden pod číslem 23838/5-4463) chráněna kaple Nanebevzetí PM.

¹⁵⁹ MACEK, Jaroslav. Katalog litoměřické diecéze AD 1997: Neměnná část. Litoměřice : Biskupství litoměřické, 1997, s. 209.

¹⁶⁰

[http://katalog.dltm.cz/web/catalog_detail.php?sablona_soubor=detail/chramy_detail.xml¶metry\[chramy\]\[id\]=1134](http://katalog.dltm.cz/web/catalog_detail.php?sablona_soubor=detail/chramy_detail.xml¶metry[chramy][id]=1134) [cit. 2013-02-01]

¹⁶¹ K této události alespoň Kronika BSP SZ Sychrov 1984–1991, nestránkováno, jedná se jeden z posledních zápisů. Bohužel ani tento zápis neuvádí, jestli se nekonala i při této mši benedikce a ani nikdo jiný mi toto nepotvrdil.

6 Kaplan

Snad je možné na tomto místě alespoň krátce shrnout význam a postavení kaplana, který sloužil při zámecké kapli na Sychrově.

Tím, že byl Sychrov na okraji farního obvodu, zpravidla kaplan nespojoval žádnou další funkci v církevní správě (i když i o tom máme informace, ale vždy se jednalo o spojení pouze na přechodnou dobu).¹⁶² Se samostatností kaplanského místa souvisí možnost bydlení, což také patří k prvním odhalitelným aspektům tohoto místa. O tom, že na Sychrově bylo obydlí kaplana, informuje teprve první valdštejnský inventář z roku 1740, ze kterého vyplývá, že Lamottové vykázali duchovnímu jeden pokoj na zámku, ovšem prameny od druhé poloviny 18. století zcela nepochybně vymezují obydlí jako samostatnou budovu,¹⁶³ lze tedy dovést, že nová budova byla postavena až za Valdštejnů někdy v 60. letech 18. století. Toto samostatné obydlí mělo rozměry 9 sáhů 4 stopy na délku a 5 sáhů 2 stopy na šířku, mělo čtyři pokoje a předsíň s kuchyní, nacházelo se snad na jižním okraji zemědělského dvora, tedy v místech jižních stájí nebo Bertina křídla.¹⁶⁴

Po roce 1820 došlo nejprve ke změnám u obydlí kaplana v souvislosti s popsanou změnou dispozice v zemědělské části dvora, kdy bylo obydlí přemístěno z jižního okraje dvora k severnímu okraji dvora (nově čestného), tedy na místo, kde starší inventáře uváděly sýpku. Rohanští kaplaní, kteří na zámek přicházeli až po základních přestavbách v letech 1820–1823, obývali celé první patro této kaplanky až do roku 1897, kdy byl zmenšen o dva pokoje,¹⁶⁵ poté až do posledního kaplana v roce 1950 zůstala situace bez větších změn.¹⁶⁶

¹⁶² ŠIMÁK, J. V. *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské*. Praha, 1909. Díl 1, Boleslavsko a Kouřimsko, s. 57. uvádí, že v roce 1724 byl sychrovský „domácí kaplan“ Ferdinand Knobloch též farářem v Hodkovicích nad Mohelkou (Knobloch je po roce 1740 uváděn již jen jako hodkovický farář). Z rohanských kaplanů pouze Antonín Faltýnek po roce 1945 spravoval vlastibořickou faru.

¹⁶³ Vůbec první nepřímý důkaz je právě snad existující řada čísel konskripčních, jak bylo popsáno výše. Podrobný popis je až z inventáře ze 17. března 1814, SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Svijany, kart. 63, inv. č. 279, citován v Sychrov, s. 6–8.

¹⁶⁴ Tak v inventáři ze 17. března 1814.

¹⁶⁵ *Liber memorabilium capellae arcis Sichrov*. Tom. III, s. 67.

¹⁶⁶ Poznámávám, že u budovy o které je řeč – tedy Sychrov čp. 2 – jsem se u pamětníků dosti často namísto možná očekávanějšího označení „kaplanka“ setkával spíše s označením „fara“.

Zprvu o postavení kaplana není mnoho známo, nadační listina kaple z roku 1693 se o kaplanovi nezmiňuje. Kaplan je nejdříve zmiňován jako domácí kaplan (*capellanus domesticus*), nicméně již záhy musel vedle přímé duchovní služby vrchnostenské rodině, vykonávat službu pastýře nad věřícími pro okolní vesnice, čemuž by odpovídalo, že o kaplanech jsou zmínky i z doby po roce 1740, kdy již Sychrov nesloužil k pobytu rodiny, ale spíše jako hospodářské centrum.¹⁶⁷ Více informací je až o nadačním kaplanovi, jehož postavení bylo vymezeno listinou roku 1836.

K změně muselo dojít již po nákupu Sychrova Rohany, zprvu snad místo nebylo obsazeno a bohoslužby vykonával vlastibořický lokalista,¹⁶⁸ nicméně nejdéle od roku 1823 bylo kaplanské místo obsazeno – Josefem Havránkem.

Vymezení postavení kaplana nadací z roku 1836 převážně zachycuje stav, který nepochybně existoval již za prvního rohanského majitele a do jisté míry i za předešlých vrchností. O sychrovském kaplanovi se v nadaci mluví jako o zámeckém i jako o dvorním kaplanovi a vrchnost si k němu vyhrazuje právo volby, prezentace a přesunutí, v církevní linii podléhal vlastibořickému lokalistovi (resp. faráři). Vrchnost se zavazovala poskytovat kaplanovi ubytování „innerhalb des Schlossbezirke“ a platit 300 zlatých konvenční měny s deputátem.¹⁶⁹ Z toho kaplan, jak uvádí Němeček v roce 1867, obstarával běžné výdaje na chod kaple, přičemž mu tyto výdaje ročně proplácela hlavní kancelář (pro rok 1867 činil účet 45 zl. 8 kr.).¹⁷⁰ Nejdůležitější povinnost podle fundace bylo celebrování určitého počtu mší za rod Rohanů, dále mše, které jsou o nedělích a svátcích přístupné pro věřící z okolních vesnic Husy, Radimovic a Kamení.

¹⁶⁷ Snad by zde měli být: Jan Flanderka (1740?–1771), Antonín Rabenstein (1771–1785), Jan Maruška (1785–1819).

¹⁶⁸ HANUŠOVÁ, Jitka. Dějiny Vlastibořic v 17. století. OJKT, 2004, s. 269.

¹⁶⁹ Na svoji dobu se jednalo o velkorysou fundaci, postupem času ale došlo k její devalvaci a o téměř sto let po vytvoření si zámecký kaplan vysloveně stěžoval na majetkové poměry (*Liber memorabilium capellae arcis Sichrov*. Tom. III, s. 216.), kdy pobíral 500 K měsíčně, navíc nevěděl, že má nárok na kongruu podle zákona č. 45/1885 ř. z., situace se zlepšila až kongruovým zákonem 122/1926 Sb. z. a n., navíc dostal přidáno v lednu roku 1928, takže poté pobíral 627,50 Kč. Materiály z jednání o platu zejména během první republiky se dochovaly v SOA Litoměřice, pobočka Děčín, f. ÚS rohanských statků Sychrov, kart. 78, inv. č. 179.

¹⁷⁰ Zápis č. 237. Praktische Bemerkung, s. 136. Odsud vyplývá, kolik lidí se na chodu kaple podílelo: Kaplan krom vína, hostií a vosku také renumeroval ministranty, vyplácel kostelníka, učitele za služby na kůru a kalkanta.

Obecně měl kaplan být poslušen přáním vrchnosti a skutečně díky shrnutí svých povinností, které v roce 1867 zapsal Josef Němeček do pamětní knihy,¹⁷¹ je známo, že ještě po fundaci několik větších povinností přibylo. Asi nejnamáhavější povinností byla funkce katechety ve škole v Radostíně.¹⁷² K této funkci se údajně v roce 1839 „uvázal ochotně a dobrovolně“ kaplan Jan Šolc¹⁷³ a ta potom zůstala spojena se sychrovským kaplanem přinejmenším do sklonku první poloviny 20. století.¹⁷⁴ Sice přesné podmínky, za jakých ke spojení došlo, nejsou známy, nicméně to byl praktický krok, protože do té doby museli výuku náboženství obstarávat duchovní z Hodkovic nad Mohelkou, kam byl a je Radostín přiřazen. Zde je vhodné připomenout, že ačkoliv nadace mluví o třech vesnicích, o které se snad kaplan staral, Němeček k nim přidává i Radostín a Červenici (s tím, že u nejvzdálenějšího Kamení a Radostína, který patří do jiné farnosti, podotýká, že je obstarává jen někdy).

Dále Němeček vyjmenovává činnosti, které lze u jeho funkce předpokládat (např. vedení filiálního růžencového bratrstva, případně ještě obecnější péče o chudé) a příliš neosvětlují postavení zámeckého kaplana. Naopak zmínit je nutné alespoň vedení pamětní knihy – to je povinnost, která se snad institucionalizuje až za Němečka v roce 1862 – a správu knihovny kaple, která měla sloužit veřejnosti. I tato knihovna vznikla až v roce 1862 díky dobrotivosti kněžny Adelheid.¹⁷⁵

Na závěr je možné popsat profil průměrného sychrovského kaplana (zaměřil jsem se pouze na ty z doby rohanské, tedy dohromady čtrnáct osob). V této práci představený životopis kaplana Josefa Němečka je zároveň do jisté míry „ideálním“, či „průměrným“ životopisem duchovního, který vykonával funkci zámeckého kaplana – po ordinaci nastoupil jako diecézní kněz službu kaplana (současnou terminologií vlastně farního vikáře) na faře spadající do rohanského patronátu, zhruba po čtrnácti letech duchovní služby a osvědčení svých schopností byl povolán na místo zámeckého kaplana, kde zůstal

¹⁷¹ Zápis č. 237. Agenda des sichr. Kaplans, s. 136.

¹⁷² Radostínská škola vznikala v letech 1812–1822 pro vzdálené vesnice od farních škol ve Vlastibořicích a Hodkovicích nad Mohelkou.

¹⁷³ Takto uvádí Josef Němeček v jím založené kronice školy 1862–1886, s. 10.

¹⁷⁴ Takto v radostínských kronikách, které se ale pro léta 1948–1953 nedochovala.

¹⁷⁵ O tom svědčí plný název katalogu knih zpracovaný Němečkem. SOA Litoměřice, pobočka Děčín, fond Ústřední správa rohanských statků Sychrov, karton 159: *Bücher-Katalog: der bei der Sichrower Schlosskaplanen befindlichen von Ihrer Durchlaucht der Gnädigsten Frau Adelheid Fürstin Rohan, geb. Princessin zu Loewenstein im Jahre 1862 begründten und seithert gnädigst unterhaltenen Leihbibliothek.*

asi jedenáct let. Při odchodu ze zámku mu bylo nalezeno místo faráře na poměrně důležité faře opět v rámci rohanského patronátu, kde po mnoha letech kariéru skončil. O tom, že si vrchnost v případě Němečka vybrala nadprůměrného kandidáta (o což se snažila snad u všech kandidátů) svědčí, že se později stal biskupským vikářem a samozřejmě i práce odvedená vedle kariéry duchovního. V průměru u čtrnácti kaplanů doba mezi ordinací a nástupem na Sychrov byla pouze o trochu delší než u Němečka, činila přibližně 14 let, a doba strávená na Sychrově byla naopak jen o trochu kratší, pohybovala se okolo 9 let. Aktivita po odchodu ze Sychrova u kněží závisely na více okolnostech a uvádět zde nějakou průměrnou dobu by bylo spíše zavádějící. Podstatné je, že devět kněží odešlo na místo faráře v rámci rohanského patronátu, pro dva (poslední) kaplany bylo místo na Sychrově poslední, pouze u Františka Fausta, který odešel po dvou letech na Sychrově, je mi známo, že odešel mimo rohanský patronát, tedy jako vojenský kaplan do Ústí nad Labem, u Václava Dlaska se mi pozdější kariéru dohledat nepodařilo.

Ačkoliv jsem nemohl zkoumat životopisy všech čtrnácti kaplanů nijak podrobně, lze říci, že případy, kdy se kaplani nestali faráři, jsou jaksi výjimečné (byť část 3 z 14 není zcela zanedbatelná). V prvním případě u Františka Fausta za výjimečnou situaci mohla válka, kdy byl náhle povolán jako vojenský kaplan. Faustův nástupce a předposlední zámecký kaplan Ignác Češka se vymyká průměrnému profilu sychrovského kaplana nejvíce. Jednalo se o jediného řeholního kněze (byl to cisterciák z Vyššího Brodu). Jak se cisterciák z jižních Čech dostal až na světské beneficium na Sychrově je vlastně vcelku prozaické: od roku 1878 působil v řádových farnostech, poté ale dostal těžký zápal plic, což ho na delší dobu vyřadilo z církevní správy, když se potom v roce 1916 uzdravil, nebyla žádná řádová fara volná, takže před návratem do kláštera dal přednost uvolněnému světskému beneficium.¹⁷⁶ Ačkoliv si v prvních letech stěžoval na nízké příjmy, nakonec na Sychrově zůstal až do své smrti roku 1934. Češkův nástupce Antonín Faltýnek se stal výjimečným kaplanem asi spíše pasivně kvůli době, kdy na Sychrově pobýval. Už za Česky došlo k náboženskému otřesu, kdy se téměř celý venkov přihlásil k „československému“ vyznání,¹⁷⁷ nicméně Faltýnka zastihla v jeho úřadě jak druhá světová válka, tak únor roku 1948. Snad právě tyto události mu zabránily v dalším kariérním postupu (pokud se tak nedá nazvat přechodná správa vlastibořické fary).

¹⁷⁶ Takto sám sebe představuje Liber memorabilium capellae arcis Sichrov. Tom. III, s. 216.

¹⁷⁷ VENCLŮ, František. *Turnovsko*, Turnov : Müller a spol., 1928, s. 29–30. I zápisy samotného Česky jsou zajímavým svědectvím pro tento masivní odpad od katolictví.

7 Josef Němeček

Josef Němeček¹⁷⁸ (1824–1912) byl vysvěcen na kněze v roce 1848, nejprve sloužil jako kaplan v Bozkově, od roku 1862 byl povolán jako dvorní kaplan na Sychrov, v letech 1873–1904 vykonával úřad loukovského faráře, přičemž od roku 1881 byl také turnovským vikářem, od roku 1904 žil v Turnově na odpočinku. Za svého života publikoval několik knih, ať už modliteb, zpěvů nebo mravoučných a opominout nelze ani jeho odkaz v podobě rukopisných pamětních knih.

7.1 Život

Josef Němeček se narodil 2. března 1824 v Rožďalovicích do rodiny místního mydláře Václava Němečka a jeho ženy Barbory a ještě téhož dne byl pokřtěn místním kaplanem, za kmotry mu šli řezník Štolovský a sládek Bernet.¹⁷⁹ Počáteční majetkové poměry byly spíše skromné, Václavovi patřil dům čp. 34 a asi 20 korců polí u města, zároveň měl také vcelku početnou rodinu, celkem devět jeho dětí se dožilo dospělosti (šest chlapců a tři dívky). Josef nebyl ani nejstarší, ani nejmladší, spíše uprostřed. Jeho nejstarší

¹⁷⁸ Němeček se stal vcelku známý, z literatury je vhodné uvést *Ottův slovník naučný*. Praha : 1902. Díl 18, s. 177., *Nový velký ilustrovaný slovník naučný*. Praha: 1931. Díl 12, s. 285., ovšem zde se o něm dozvídáme doslova pouze „(* 1824) č. kat. spis. a farář v Loukově.“, PODLAHA, Antonín. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Praha : Dědictví sv. Prokopa, 1922. Svazek V, s. 2108., BENEŠ, Luděk. *Osobnosti Mladobolesavska*. Mladá Boleslav : Muzeum Mladobolesavska, 2009, s. 148. Pro poznání života je velmi důležitý článek k Němečkovým osmdesátinám KOVÁŘ, Matěj. Slavnostní řeč na počest vsdp. kanovníka Msgra. Josefa Němečka. *Vlast' XX*, 1903-1904, s. 636-644., vedle toho ještě při příležitosti 50letého svěcení vyšlo několik méně vydatných článků podobného obsahu, např. anonym. Jubileum [50letého vysvěcení na kněze] Msgra. Josefa Němečka, vikáře turnovského. *Vlast' XIV*, 1897-1898, s. 992. Krátký životopis a řadu poznámek k Němečkově psychrovsckém působení lze najít v bakalářské práci Martina Baruse „*Nástupce své prosím, by správu knihovny té na starost si vzali*“: *Historie a katalogy knihovnických fondů a soupis archiválií v držení římskokatolických farností Boseň, Březina, Kněžmost, Loukov, Loukovec, Mnichovo Hradiště a Mukařov*. Olomouc : Katedra historie FF UP, 2008, s. 97-98., zejména poznámka 62. Krátké životopisy v kronikách, které vedl *Liber memorabilium capellae acris Sichrov I, 1862–1867*, s. 11-12; *Farní kronika Loukov 1785–1875*, fol. 63b (rukopis v SOkA Mladá Boleslav, Farní úřad Loukov). Za zmínku také stojí heslo v rukopisném díle Václava Petery. *Geniové Církve a vlasti*. Praha : 1964. (digitalizováno <http://www.cdct.cz/petera/>, konkrétně <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.V/pet.152.jpeg> [cit. 2012-10-30]), kde je Němečkova fotografie.

¹⁷⁹ SOA Praha, matrika narození Rožďalovice 6, fol. 26v, 3 přípisy.

bratr Václav Matěj, který se později vyučil otcovskému řemeslu, byl o osm let starší,¹⁸⁰ další o čtyři roky starší bratr František využil dobrých vztahů Čechů se Srbskem a uplatnil se v Bělehradě jako hudebník, další pracoval jako úředník v císařských službách a jiný pracoval jako správce harrachovské sklárny v Novém Světě.¹⁸¹

Protože Němečkova rodina byla jazykově česká, musel Josef pro budoucí vyšší studia absolvovat zkoušku, kterou skutečně uspokojujivě složil roku 1836 v Mladé Boleslavi. Na gymnaziální studia nastoupil do Litoměřic, načež přešel do druhého ročníku k piaristům na pražském Novém Městě, kde v roce 1842 úspěšně studia zakončil, v letech 1843–1845 absolvoval dva ročníky filosofie v Praze.¹⁸² Během studií se musel notně uskromňovat, až od pátého ročníku gymnázia po zbytek studií v Praze měl zajištěn byt a stravu jako domácí učitel. Po dokončení pražské filosofie začal studovat teologii v litoměřickém semináři, kde byl 4. července 1848 vysvěcen, od 10. března toho roku byl kaplanem v Bozkově.

Pro další výklad Němečkova života je vhodné učinit krátkou odbočku věnovanou historii a významu místa. Bozkov v severních Čechách spadá samozřejmě do litoměřické diecéze a do panství Semily, které patřilo od roku 1824 Rohanům, takže Rohanové byli od počátku až do konce kariéry Němečkovou patronátní vrchností. Barokní kamenný kostel zasvěcený Navštívení Panny Marie, který stál za Němečka a stojí doposud, byl stavěn v letech 1690–1693 Marii Polyxenou Desfours, přičemž se ještě jednalo o filiální kostel povýšený na faru roku 1746. Fara s kostelem Navštívení Panny Marie měla v polovině 19. století léta své největší slávy za sebou, ale muselo být patrné, že se kostel stával oblíbeným cílem barokních poutí.¹⁸³ Bozkov měl dvě poutní lákadla, zázračný pramen a madonu v

¹⁸⁰ Narodil se 19. ledna 1816, SOA Praha, matrika narození Rožďalovice 5, fol. 43v.

¹⁸¹ K rodině zejména matriky narozených Rožďalovice 5 a Rožďalovice 6, většina Němečkových bratrů a sester se nedožili vysokého věku, např. zmiňovaný František se vrátil do svého rodiště a zemřel již v září 1848, k tomu matrika zemřelých Rožďalovice 15, fol. 15v.

¹⁸² Němeček byl jako student pražské univerzity veden pod číslem 968, záznamy jsou v AUK, fond Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovi univerzity 1752–1882 (1892), karton 147, inv. č. 431, *Cataloge des ersten Jahrgangs des Philosophie 1843* a *Cataloge über philosophischen Obligatstudien des ersten und zweiten Jahrgangs an der K. K. Universitaet zu Prag im Schuljahre 1843* a pro druhý ročník stejný fond, karton 148, inv. č. 435, *Cataloge des zweyten philosophischen Jahrgangs im Schuljahre 1844* (193) a *Cataloge über philosophischen Obligatstudien des erste und zweite Jahrgangs an der K. K. Universitaet zu Prag im Schuljahre 1844* (194).

¹⁸³ KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pout'. Žďár nad Sázavou : Cisterciána Sarensis*, 2001. Za zmínku stojí, že sám Němeček vydal *Památosti poutnického chrámu Páně v Boskově*, 1859, tato kniha je doplněna

podobě korunované Bohorodičky, která se údajně projevila mnoha zázraky, včetně sněhového, který zapříčil, že se okolo poloviny 16. století postavil nový kostel dříve vypálený husity. Kostel sice měl dny slávy – hlavně kvůli nepřátelské politice Josefa II. k poutím – za sebou, nicméně v 19. století se povědomí o poutích podařilo alespoň částečně obnovit. Němeček sem přišel na faru, když byl farářem bývalý redemptorista a obratný kazatel Alois Schalk (Šalk), který sloužil v Bozkově v letech 1841–1851 s delší přestávkou roku 1845. Po odchodu Schalka do Rychnova 18. září 1851 až do příchodu nového faráře Františka Brouska 11. ledna 1852 byl Němeček pověřen administrací fary.

Němeček si vztah k faře budoval již delší dobu, podle svého tvrzení¹⁸⁴ zde byl poprvé již v roce 1841, a ačkoliv v době nástupu na konci 40. let mohli současníci v Bozkově vidět „chudou, obtížnou faru podkrkonošskou“,¹⁸⁵ Němeček si místo oblíbil, takže ani když mu bylo po dvou letech nabídnuto litoměřickou konzistoří materiálně lépe zajištěné místo německého kazatele u sv. Štěpána v Litoměřicích, neodešel. Němeček byl pro Bozkov po stránce duchovní nepochybně přínosem, což zachytil Štajnygr, pro kterého byl Němeček „vroucný ctitel Rodičky Boží..., kterýž i svou milou povahou i silou ducha a zbožností ctitele Mariánské téměř uchvacoval“,¹⁸⁶ což je o to důležitější, že právě v této době se obnovovala poutní tradice. Věnoval se i materiálnímu zázemí kostela, těsně po příchodu nechal přelít staré prasklé zvony, během administrace na začátku padesátých let nechal bozkovský kostel vybělit, načež v šedesátých letech zajistil výmalbu kostela, kterou provedl malíř František Majšajdr. Vedle toho můžeme sledovat, že Němeček, poněkud lépe materiálně zabezpečen bozkovskou kaplankou, projevil zájem o českou literaturu, v roce 1850 zaplatil zakladatelský příspěvek Matici české¹⁸⁷ a na konci 50. let již sám vydal svoje první knihy, včetně jedné věnované historii kostela, jejíž výtěžek šel právě na zmiňovanou výmalbu.

Jaroslavem Václavem Dolenským *Starší paměti farní osady Bozkova, zvláště poutního chrámu Panny Marie až do stavby nynějšího I. P. 1690*, konečně od počátku do roku 1894 sepsal Jan Křtitel Štajnygr *Pomněnky z Boskova*.

¹⁸⁴ SOkA Semily, f. ŘÚ Bozkov, Pamětní kniha fary Bozkov 1747–1890, fol. 748.

¹⁸⁵ KOVÁŘ, s. 639. O chudobě nás informuje Štajnygr, s. 121, kde uvádí, že po vykoupení deputátu v roce 1887 pobíral zdejší farář za rok 245 zl. 80 kr. rakouské měny.

¹⁸⁶ ŠTAJNYGR, s. 105.

¹⁸⁷ Jako zakladatel České matice byl veden pod číslem 1679, seznam zakladatelů vytištěn v příloze *Časopisu českého Museum* 26, *Výtah z oučtů českého Museum týkajících se příjmů a vydání Matice české 1850 a 1851*, s. 25.

Lze ještě uvést, že v roce 1860 došlo k dosti emotivnímu oddělení Spálova od fary Semily k Bozkovu, kterého se musel účastnit i kaplan.¹⁸⁸ Spálovští odmítali od začátku roku spolufinancovat stavbu školy v Semilech, protože byly půl hodiny, respektive více vzdáleni, proto žádali o připojení k Bozkovu, což se jim skutečně podařilo natrvalo 16. prosince. O vypjatosti situace svědčí i demonstrativní odpad 62 Spálovských od víry v průběhu roku.

Dne 26. května 1862 dostal Němeček přípis, že bude k 5. červnu přeložen na místo kaplana na Sychrově, ovšem kvůli pozdnímu odchodu Šolce na Sychrov dorazil až 29. června.¹⁸⁹ Sychrovský kaplan jakožto dvorní kaplan vrchnosti měl mezi celým patronátním klérem specifické postavení (samotný titul dvorní – zámecký kaplan v případě Sychrova kolísá, sám Němeček užívá dvorní kaplan důsledně). Mezi jeho povinnosti patřila hlavně služba v soukromé kapli, vedle toho zastupoval vlastibořského faráře v nejběžnějších církevních úkonech pro vesnice v blízkém okolí (Sychrov, Husa, Radimovice, Červenice, někdy Kamení a Radostín). Němeček se také stal osobním zповědníkem knížete až do jeho smrti (tedy i poté, co opustil Sychrov). Vedle toho s funkcí kaplana byla spojena funkce katechety místní školy v Radostíně a – zřejmě až od Němečka – starost o veřejnou knihovnu přímo v kaplance.¹⁹⁰ Zde je možno připomenout, že se za Němečka učil v Radostíně první velký básník Českého ráje Bohdan Kaminský (rozený Karel Bušek, syn Petra Buška). Němeček, spolu s učitelem Koublem, měl v počátcích na mladého Kaminského velký vliv.¹⁹¹

Za Němečka byla (nedlouho po jeho příchodu) svčena kaple, ale potřeba je také zmínit pruskou návštěvu na Sychrově v roce 1866. Ačkoliv průchod pruské armády přes zámek lze považovat v životopise duchovního spíše za epizodní událost, je třeba připustit, že bylo jistě tvrdou životní zkouškou duchovního zaopatřovat raněné a umírající po několika střetech v okolí zámku (včetně známé bitvy u mostu v Podolí), navíc mu vojsko

¹⁸⁸ ŠTAJNYGR, s. 109–114. Zde je citovaný popis této události faráře Brouška z bozkovské pamětnice.

¹⁸⁹ Zápis č. 23, je zde citován rozkaz k přeložení

¹⁹⁰ O této knihovně je vcelku málo zpráv, snad posléze splynula se zámeckou knihovnou. Je otázka do jaké míry byla tato „Leihbibliothek“ přístupná, určité informace se nalézají v titulu knihovního katalogu chovaném SOA Litoměřice, pobočka Děčín, fond Ústřední správa rohanských statků Sychrov, karton 159: *Bücher-Katalog: der bei der Sichrower Schlosskaplanen befindlichen von Ihrer Durchlaucht der Gnädigsten Frau Adelheid Fürstin Rohan, geb. Princessin zu Loewenstein im Jahre 1862 begründten und seithert gnädigst unterhaltenen Leihbibliothek.*

¹⁹¹ HNÍZDO, Vlastislav. Bohdan Kaminský, OJKT 16 (32). 2009, č. 4, s. 307.

učinilo v kaplance škodu ve výši 480 zl., jak vyčíslil kaplan ztráty po vojáku.¹⁹² Za své služby kaplana na Sychrově byl poctěn v roce 1864 čestným občanstvím v Radostíně, v červenci 1871 se stal osobním farářem.¹⁹³ Na Sychrově zůstal do roku 1873, kdy byl prezentován a 11. září investován na loukovskou faru, 16. t. m. sloužil svoji poslední mši v zámecké kapli.

I v případě Loukova je třeba upozornit na jisté výjimečné postavení – přinejmenším ve smyslu symbolickém¹⁹⁴ – v rámci patronátních far. Poprvé ji Rohanové projeví zvláštní poctu po roce 1824, kdy zde zřídili svoji rodovou hrobku. To také působilo, že měli Rohanové blíže sem než k vlastibořické faře, kam Sychrov spadal. V samotném Loukově bylo vedle faráře zpravidla obsazeno jedno místo kaplana a Loukovu byl odpovědný i zámecký kaplan ve Svijanech.

Záhy po příjezdu na toto místo zahájil Němeček jak v Loukově, tak ve filiálním kostele v Sezemicích řadu přestaveb, které probíhaly v roce 1874 a posléze i 1886 a 1891. Tyto opravy často také dotoval ze svého, krom toho vykonal i jiné prospěšné věci pro obec, staral se o drobnou sakrální plastiku v okolí, např. se sám postaral o vztyčení kříže na cestě do Svijan v roce 1892.¹⁹⁵ Založil veřejnou farní knihovnu v roce 1893,¹⁹⁶ jako člen okresní školní rady se staral o výchovu místní mládeže.¹⁹⁷ Z jeho pastýřské služby je možno zmínit vysvěcení nových kaplí v Korytech roku 1886,¹⁹⁸ Pěččině, Svijanském Újezdu, Havlovicích a Kobylech. Jakožto farář loukovský byl 7. ledna 1881 jmenován turnovským vikářem.¹⁹⁹ Za jeho životní dílo se mu v 90. letech dostalo vysokých ocenění. Na návrh litoměřické konzistoře ho 29. dubna 1892 papež Lev XIII. jmenoval svým čestným komořím a o tři roky později byl jmenován čestným litoměřickým kanovníkem.

¹⁹² Zřejmě díky Němečkovi existuje velmi podrobná zpráva o dění prusko-rakouské války na Sychrovsku zachycená v pamětní knize kaple. Známější je podobná zpráva od učitele Josefa Kouble v radostínské školní kronice ze stejné doby, která snad vychází z Němečkovy verze.

¹⁹³ Blahověst, 25. 7. 1871, č. výtisku 21, s. 336

¹⁹⁴ Čistě materiálně by snad mohli být lépe zajištěné městské fary-děkanství v Českém Dubě, Semilech a Lomnici nad Popelkou.

¹⁹⁵ KOVÁŘ, s. 640. uvádí celou řadu další drobné plastiky v krajině, na které se Němeček nějak podílel.

¹⁹⁶ BARUS s. 116.

¹⁹⁷ Na jeho dobrý odhad celý život vzpomínal Josef Vítězslav Šimák, kterému při zkoušce v primě mladoboleslavského gymnázia prorokoval dráhu „filosofa“, srv. KÁBOVÁ, Hana. *Josef Vítězslav Šimák*. České Budějovice – Pelhřimov : Společnost pro kulturní dějiny – Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 27.

¹⁹⁸ Farní kronika Loukov 1876–1899, s. 99

¹⁹⁹ BARUS, s. 97

Při příležitosti zlatého svěcení 4. června 1898 na něho bylo znovu vzpomenuo, byl mu předán rytířský kříž Řádu Františka Josefa a byl mu udělen titul osobního arciděkana.²⁰⁰ Vedle toho svoje díky projevíly i obce, kterých se jeho působení zejména dotýkalo, takže 1. ledna 1893 získal k již dříve získanému čestnému občanství v Radostíně tuto poctu od loukovského obecního zastupitelstva a nedlouho poté 20. února i od Svijan-Podolí.

90. léta s sebou přinesla i některá negativa. S poctami a uznáním se zcela samozřejmě objevili i nepřátelé, kteří se domnívali, že namísto pro dobro obce pracuje na svém obohacení a zde ho dostihla i všeobecně známá, až „podivínská“ dobročinnost knížete Kamila, protože si někteří loukovští mysleli, že peníze na veškerou dobročinnost šly ve skutečnosti od knížete a Němeček se jen „chlubil cizím peřím“.²⁰¹ Druhou rovinu negativ představuje zdraví, víme např. od Kováře, že Němeček trpěl po celý život zdravotními problémy, tak není překvapivé, že s pozeňnaným věkem se jediné zhoršovaly, o čemž svědčí i loukovská pamětní kniha, kdy si od začátku roku 1893 Němeček průběžně začal stěžovat na vážné projevy těchto problémů (např. vodnatelnost v nohách), které mu často nedovolily v zimě sloužit mši v kostele, ale jen na faře. Poznamenal také, že mu byl 26. září 1902 vytržen poslední zub.²⁰²

Přes pokročilý věk a zdravotní problémy vedl farnost až do roku 1904. Po více jak třiceti letech se s Loukovem rozloučil při rání mši 26. června 1904 a odešel na vyžádaný odpočinek do Turnova, kde 23. srpna 1912 ve svých osmaosmdesáti letech zemřel. Pohřeb se konal 26. srpna za účasti 53 kněží, pohřební řeč pronesl turnovský rodák a farář od sv. Jindřicha na pražském Novém Městě František X. Janků a pohřeb provedl litoměřický kanovník Adolf Šelbický.²⁰³

²⁰⁰ Farní kronika Loukov 1900–1949, s. 16: vystřižený článek Od Jizery (Padesátileté kněžství) z přílohy *Hlasu národa*, 2. července 1898, roč. XIII.

²⁰¹ Farní kronika Loukov 1876–1899, s. 147–149, jedná se o apologetický tištěný Němečkův článek z neznámého periodika a opsaný článek z *Listy Pojizerské*, 11. leden 1893, roč. VIII, č. 1.

²⁰² Farní kronika Loukov 1900–1949, s. 17.

²⁰³ Pamětnice chrámu Páně Sezemického: založená v prosinci l. P. 1880, s. 62, zápis † Msgr. Němeček. Není od věci upozornit, že zmínka o pohřbu se nachází v sezemické pamětnici, ale již ne v loukovské, srv. níže literární dílo.

7.2 Literární dílo

Vzhledem k tématu této práce, tedy jedné z Němečkem napsaných pamětních knih a pro správné zasazení tohoto díla do kontextu se zde budu podrobněji zabývat Němečkovou literární činností.

Němeček si, jak vyplývá z jím vedených pamětnic, uvědomoval velkou důležitost pamětních knih pro budoucnost, svůj názor napsal na začátku druhé loukovské pamětní knihy: „Věda, jaké nepatrná mnohdy poznámka po letech důležitosti nabývá, nebudu, pokud milosrdný P. Bůh zdraví dá, na zapisování pamětností v užším smyslu se obmezovati, alebrž sem tam i – pro nynější okamžik – méně památné události znamenati budu.“²⁰⁴ Ovšem v té době byl již zkušený duchovní pastýř s nemalými zkušenostmi ve vedení pamětnic. Poprvé do farní pamětnice zapisoval již jako kaplan v Bozkově krátce po nástupu do duchovní správy.²⁰⁵ V roce 1862 se mu jakožto dvornímu kaplanovi situace poněkud změnila, protože zde povinnost vést pamětnici nebyla (resp. ne ve stejném smyslu jako na běžných diecézních farách), nicméně byl posléze pověřen vedením „Verzeichniss der Begebenheiten, die fürstliche Familie und Sichrow betreffend,“²⁰⁶ a tím vznikla řada pamětních knih zámecké kaple na Sychrově formálně vytvořená podle vzoru farních pamětnic, nicméně vzhledem k odlišnosti pozice s odlišným obsahem. První knihu z této řady (1862–1867) stihl Němeček popsat celou, druhou knihu (1868–1890) popsal až po stranu 55, kde skončil prvním zápisem z roku 1873. Toho roku byl přeložen do Loukova. Němečkovi ale vedení jedné řady pamětních knih po roce 1862 nestačilo, takže téhož roku započal psát školní kroniku obecné školy v Radostíně, tuto knihu (1862–1886) nepsal dlouho, pouze do smrti tehdejšího učitele Jiřího Adama v roce 1866, zápisu o událostech prusko-rakouské války v kraji již zapsal učitel Josef Kouble. Když Němeček přešel do nového úřadu faráře v Loukově, navázal na již rozepsanou pamětnici (psaná v rozmezí 1785–1875), rozepsal novou knihu, kterou stihl celou popsat (1876–1899) a započal svoji druhou loukovskou knihu (1900–1949).²⁰⁷ Zapisovat do tří po sobě jdoucích knih kronik je nepochybně výkon nevšední, nikdo další z loukovských farářů nic podobného nedokázal. V Loukově dokonce Němečkovi přestala stačit jedna řada pamětních knih pro farnost a v

²⁰⁴ Farní kronika Loukov 1876–1899, s. 3.

²⁰⁵ Ovšem nejedná se o žádné souvislé vedení, jedná se o delší text věnovaný nově odlitým zvonům a pak několik opisů došlých listin.

²⁰⁶ Z rozkazu citovaného Němečkem v zápise č. 23.

²⁰⁷ Nejstarší je v SOkA Mladá Boleslav, f. Farní úřad Loukov; zbylé dvě v Římskokatolické farnosti-děkanství Mnichovo Hradiště, Farní úřad Loukov.

prosinci roku 1880 založil zvláštní pamětní knihu (vedena 1880–1926) pro sezemický filiální kostel spadající pod jeho faru. Němeček sám vedl knihu až po stranu 33 a po něm byla vedena i jeho nástupcem na loukovské faře Františkem Hrbkem. Tato pamětnice obsahuje výpisy ze starších dějin sezemického kostela, ale poté kdy již zahrnuje aktuální informace je patrné, že vymezení těchto dvou řad pamětnic nebylo jednoduché a značně se obsahově překrývaly. Zajímavostí je, že o úmrtí a pohřbu Němečka je zmínka jen v sezemické pamětnici, ale loukovská tuto událost přechází mlčením.

Z jeho publikovaných prací lze konstatovat, že většinu představují duchovní práce, ve kterých se zaměřoval zejména na mariánská témata a asketismus.²⁰⁸ Drobnějšími pracemi přispíval do katolických časopisů Blahověst, Školník, Posvátná kazatelna a Časopisu katolického duchovenstva. Vyšlo mu také 11 knih především u pražských katolických nakladatelů Karla Bellmanna, Bedřicha Stýbla a Václava Hesse. Je zajímavé, že svoji první knihu vydal u Bellmanna, což byl syn zvonaře Bellmanna, u kterého o několik let dříve objednal odlití zvonů pro Bozkov. Přispěl i na jiná pole literární tvorby, například sestavil pro svůj region důležitý zpěvník, dále je díky Kovářovi zachyceno, že se „pletl básníkům do řemesla“,²⁰⁹ když skládal verše na některé náhrobky v loukovském hřbitově.²¹⁰ Vedle toho Němeček podporoval české autory finančně, krom již zmíněné podpory České matice, podporoval také další české, katolické a vzdělávací projekty, jako bylo družstvo Vlast', Dědictví sv. Prokopa, Svatojánského a Cyrilo-Methodějského dědictví. Z výše je patrné, že se Němeček po době doznívajícího „josefinismu“ platně zapojil do probuzených snah katolických duchovních, jejímž výsledkem byla právě zmíněná nakladatelství projekty.²¹¹ Pro hnutí bylo také typické národní uvědomění, což lze u Němečka pozorovat také (z výše zmíněných pamětních knih jsou všechny psány česky, pouze pamětní kniha kaple je německy).

Vzhledem k tomu, jak velkou důležitost přikládal pamětním knihám, je možná překvapivé, že sám vydal pouze jedinou knihu s historiografickými ambicemi (kratší i delší texty týkající se historie míst, kde sloužil, samozřejmě zapsal do pamětních knih), tedy již mnohokrát odkazované *Památnosti poutnického chrámu Páně v Boskově* v roce 1859 u

²⁰⁸ K tomu také PODLAHA, Antonín. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Praha : Dědictví sv. Prokopa, 1922. Svazek V, s. 2108.

²⁰⁹ KOVÁŘ, s. 640.

²¹⁰ Je otázka do jaké míry mohl být tento soubor veršů cenný, na dnešním hřbitově náhrobků vztyčených v letech 1874–1904 s verši již mnoho není.

²¹¹ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha : Zvon, 1991, s. 209–216.

Bedřicha Stýbla. Toto dílo není důležité pouze v rámci výčtu Němečkových knih, ale je zajímavé i pro bozkovské dějiny, protože se jedná o první vydanou monograficky zpracovanou syntézu dějin zdejšího kostela. Je to dílo průkopnické a jako takové trpí řadou problémů, nicméně účel splnilo, kostel se podařilo vymalovat a dokonce se našli ještě v druhé polovině 19. století i dva Němečkoví pokračovatelé (Josef Václav Dolenský 1888 a Jan Křtitel Štajnygr 1894), kteří se na *Památnosti* odkazují a snaží se informace v tomto díle prohloubit a doplnit.

Největší část publikovaných děl tvoří práce ryze duchovní, modlitební knihy apod. Modlitební byla i Němečkova vůbec první kniha *Maria Matka dobré rady*, vydaná v roce 1858. Jedná se především o překlady německých textů vztahujících se k známému italskému poutnímu místu Genazzano. Kniha měla nejspíše úspěch, protože za Němečkova života byla vydána ještě několikrát a navíc rok po prvním vydání vydal stejný nakladatel další modlitební knihu *Růže Karmelská*. V roce 1861 vyšla Němečkova kniha katolických modliteb *Duchovní stráž před branou věčnosti* u Stýbla, u stejného nakladatele poté v roce 1863 *Domácí poklad bohabojné rodiny*, tedy překlad modliteb od německého teologa Johanna Michaela Haubera, a v roce 1865 *Království Boží*. V této kategorii je nepochybně nejvýznamnější *Rukověť odpoledních pobožností*, které vydal u Stýbla v roce 1871. Na rozdíl od dalších knih je tato použitelná jako obecná příručka pro kněze i laiky při bohoslužbě, takto také byla doporučena pražskou konzistoří a k užívání jí doporučily všechny diecéze pražské arcidiecéze. Na druhé straně nebylo obvyklé, aby takovouto obecnou příručku vytvořil jeden člověk a knize byly vytýkány i jiné problémy.²¹² V roce 1874 ještě publikoval jednu knihu modlitební *Příležitostné řeči a modlitby k výkonům svato-obřadním*.

V roce 1860 publikoval u pražského nakladatele Václava Hesse knihu kázání *Wawřínový wěnc ke cti nebeské králowny uwitý z 45 homiletických pojednání o litanii Loretské*. Touto knihou se dostáváme k homiletické činnosti, kterou musel zcela zákonitě každý kněz vykonávat a která byla nepochybně Němečkovou oblíbenou činností, například Kovář uvádí, že ještě na začátku 20. století Němeček sloužil mše s nejméně

²¹² Recenze z Literárního oznamovatele ČKD, *Rukověť odpoledních pobožností ČKD*, 1872, č. 2, s. 154–158

půlhodinovými kázáními. Bohužel dnes lze tuto činnost poodhalit jen v omezené míře, protože pokud je mi známo, tak žádná kniha kázání ani promluv od Němečka nevyšla.²¹³

Vydal také dvě knihy písní, u Bellmanna knihu mariánských písní k májové pobožnosti *Květnice mariánská* a roce 1884 již jako turnovský vikář vydal vlastním nákladem knihu písní pro svůj vikariát Skřivánek, který byl ještě za Němečkova života vydán několikrát a hlavně díky tomuto zpěvníku je autor připomínán jako ten, který se významně zasloužil o pozvednutí zpěvu v Pojizeří.

²¹³Jedna promluva ze schůze katolicko-politické jednoty v rovenském Týnu *Zda moudré jest držeti se pozitivních náboženských pravd* byla vydána in *Pražský týdeník* V, 1886, č. 42, v Bozkově se dochovaly funkční knihy, kde lze dohledat kdy a jaké kázání (název) Němeček měl, což jsou skutečně jen paběrky.

8 Pamětní kniha kaple

8.1 Vymezení pojmů

Při snaze popsat pamětní knihu sychrovské kaple je vhodné pokusit se zařadit obě řady sychrovských pamětních knih do klasifikace pramenů. U takto důležitého typu pramenů jako jsou „kroniky a pamětní knihy“ stále ještě velmi platně slouží starší systém popsaný Ernstem Bernheimem.²¹⁴ Na základě tohoto systému lze dělit prameny na tradice a pozůstatky (zatímco primární funkcí tradic je podat zprávu o události budoucím generacím, pozůstatky svědčí o minulosti mimoděčně). Pamětní knihy jsou dobrým příkladem tradic, zde je možné je zařadit mezi prameny psané, konkrétně psané literární (nazývané též narace, narativní, resp. vyprávěcí prameny).

V této skupině se kroniky (spolu s anály a pamětními) většinou počítají k literárním pramenům historiografickým. Společným rysem pro všechny literární historiografické prameny je snaha autora o zachycení událostí (s určitým, ne však dlouhým odstupem) pro budoucí generace, zároveň je ale nutné při kritice pramene brát ohled na to, že autor, respektive instituce stojící za vznikem, podává čtenáři subjektivní výklad. Na této úrovni klasifikace, je potřeba podotknout, že prameny historiografické mohou za určitých podmínek přesahovat mezi dokumenty osobní povahy (může dojít k překrytí s osobními deníky), naopak pokud je příliš zdůrazněn institucionální původ, může dojít k přesahu mezi prameny diplomatické povahy (můžou nabývat funkce úředních knih).

Pro správné pochopení následného textu by bylo vhodné se alespoň krátce zastavit u výrazů „kronika“ a „pamětní kniha“. Oba tyto výrazy označují pojmy, které se již v době poloviny 19. století v praxi téměř úplně překryly, nicméně historicky se tak označovaly dva typy pramenů, které bylo možné jasně odlišit. Kronika označuje nejvyspělejší typ narativních historiografických pramenů, který se ovšem i v českém prostředí stihl vyvinout v hlubokém středověku, za první českou kroniku je považována Kosmova kronika psána latinsky ze začátku 12. století, nejstarší kronika v češtině je potom Dalimilova kronika ze začátku 14. století. Kronika navazuje na jednodušší typ narativních pramenů nazývaných anály. Anály byly uzpůsobeny, aby do nich mohly být zapisovány průběžně velmi stručné zápisy o událostech (ve středověku byl tento typ oblíbený např. v kláštorech, kde byla

²¹⁴BERNHEIM, Ernst. *Einleitung in die Geschichtswissenschaft*. 1907. Konkrétně o pramenech písemných je pojednáno na s. 95–101.

pouze k datům připisována jména zemřelých členů řádů). Pokud chtěl autor analů nějak předat „tradicí“, tedy nějaký subjektivní výklad o své době, pak toho mohl docílit výhradně omezeným způsobem, výběrem zapsaných událostí. Oproti analům je kronika mnohem kompaktnější, autor také zapisuje chronologicky zápisy, nicméně většinou s větším časovým odstupem, tyto zápisy již mají vyšší literární ambice a zároveň všechny zápisy tvoří jednolitě vypravování, ke kterému je často připojeno retrospektivní pojednání. Ovšem vznik kronik neznamenal zánik jednodušších typů pramenů, ty vznikaly dále, přičemž mohly vznikat literární prameny kombinující jednodušší metody s vyspělou metodou středověkých kronik.

Oproti tomu pamětní knihy vznikají zcela odlišně. Jedná se o typ pramene poněkud mladšího, který vychází z postupné byrokratizace institucí a zprvu má spíše charakter úřední knihy (tedy typicky diplomatického pramene), kdy písaři zapisují do takovýchto knih zápisy obsahující informace důležité pro chod instituce a její administraci, často se jedná o opisy úřední korespondence apod., ale zároveň se vedle těchto zápisů (ať již z iniciativy písaře, nebo později i samotné instituce) začínají objevovat zápisy zachycující dějiny samotné instituce. Jako „pamětní knihy“ se nazývaly městské knihy se smíšenou funkcí (to se týká spíše menších měst) již na sklonku středověku a na počátku novověku, ovšem postupným prohlubováním byrokratizace došlo ke specializaci a vydělení několika řad úředních knih, takže pamětní knize zůstala vlastně funkce městské kroniky. Prolínání funkce kroniky a pamětní knihy (ve smyslu úřední knihy) lze sledovat u farních pamětních knih, kde se prakticky až do úpadku tohoto pramene v polovině 20. století objevují vedle klasických pamětních zápisů např. i opisy došlé úřední korespondence. Ačkoliv pamětní knihy ve své původní podobě nepředstavují zcela typický příklad narativního historiografického pramene, v 19. století (a ve většině případů již mnohem dříve) již tato charakteristika převládá.²¹⁵

Tato práce se zabývá konkrétním případem pamětní knihy vzniklé v 60. letech 19. století. Pro tuto dobu je typický masový nárůst počtu vedených kronik (některým typům institucí je vedení kronik nařizováno). Důležitý typ kronik této doby představují farní, obecní, školní a spolkové, určitý význam mají rodinné kroniky, prvně se objevují dělnické kroniky.²¹⁶

²¹⁵ K dvojitému vymezení pamětních knih srv. PETRÁŇ, Josef a kol. Úvod do studia dějepisu III: Nauka o pramenech. Praha : SPN, 1983. s. 93–95 a 118nn.

²¹⁶ PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha : Národní muzeum, 1985, s. 12–15.

Ani k jednomu z těchto typů nelze sychrovské pamětní knihy (tedy ani jednu řadu) připojit bez větších či menších výhrad. Asi nejlépe lze připojit sychrovskou pamětní knihu kaple ke skupině farních pamětních knih. Farní pamětní knihy (též farní kroniky) se v Čechách prvně objevují v druhé polovině 17. století,²¹⁷ v roce 1718 vydala litoměřická a v roce 1735 i pražská arcibiskupská konzistoř dekret přikazující jejich vedení.²¹⁸ Zde se ukazují dvě východiska, od kterých se charakter farních pamětních knih odvíjí: Zatímco první spontánně vzniklé pamětnice mají charakter narativního pramene, konzistoriální dekrety přikazovaly vést úřední knihy, do kterých se mají vpisovat konzistoriální dekrety, mandáty a písemnosti týkající se duchovního a hmotného stavu farnosti (hlavním účelem takovéto úřední knihy pak bylo zajistit přehled o právech a povinnostech na faře pro pisatelova nástupce).²¹⁹ V praxi se od poloviny 18. století v konkrétních exemplářích promítají obě tato východiska najednou. Poměrně záhy byly tyto pamětnice regulovány i ze strany státu, když se v těchto kronikách začala na konci století objevovat jeho kritika. V roce 1795 byla omezena volnost farářů psát i o politice, gubernium začalo pamětní knihy kontrolovat a kritiku ničit,²²⁰ s tím, že by v kronice měly zůstat pouze informace týkající se historie kostela a nejdůležitější události okolí. Cenzuru pamětních knih měli provádět podle guberniálního nařízení krajští hejtmané a biskupští vikáři, což se objevilo i v konsistoriálním nařízení (vikářské zápisy se od té doby v pamětnicích objevují, o hejtmanské kontrole nejsou zmínky). Ačkoliv se farní kroniky kvůli své četnosti těší zájmů historiků, případně dalších vlastivědných pracovníků, není výjimečné zklamání z toho, že kroniky kvůli původní úřední funkci a rozsáhlé cenzuře na konci 18. století obsahují pouze korespondenci došlou na farní úřad, případně krátké zmínky o personálních změnách na faře.²²¹ Na farní kroniky se vztahovalo také guberniální nařízení o vedení kronik vydaný

²¹⁷ BERÁNEK, Karel. Církevní správa a její písemnosti po r. 1526. In ŠEBÁNEK, Jindřich; FIALA, Zdeněk; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Česká diplomatika do r. 1848*. Praha : SPN, 1971, s. 272–274.

²¹⁸ SMETANA, Jan. Vyprávěcí prameny dějepisné vzniklé v Litoměřickém kraji do roku 1835. SAP 22, 1972, s. 268, poznámka č. 279.

²¹⁹ SMETANA, s. 268.

²²⁰ Guberniální nařízení vydal KALOUSEK, Josef. *Archiv český XXV*, Řády selské a instrukce hospodářské. Praha: 1910. Č. 852, s. 387. Dále k tomu ROUBÍK, František. Státní kontrola farních pamětních knih v Čechách, *Selský Archiv*, 1925, s. 286–288.

²²¹ PUBAL, s. 14.

nejvyšším purkrabím Karlem Chotkem v roce 1835.²²² Tato norma, kterou lze z dlouhodobého hlediska ve vedení kronik považovat za přelomovou, zřejmě situaci okamžitě nezměnila – na farách se vesměs kroniky psaly, takže k novému zakládání nedocházelo a u světské vrchnosti a obcí, které kroniku nevedly, také ke změně nedošlo (ještě na tento úkol nebyly připraveny). Problém při recepci normy mohly tvořit požadavky na novou kroniku, kdy byla vcelku rozumně požadována kniha foliového formátu s 350 stranami (strany mají být protaženy provázkem a zapečetěny nadřizenou institucí), do které má být psáno kvalitním inkoustem, ovšem zároveň je požadováno vedení v jazyce německém nebo latinském, ovšem v této době se již u vedených knih objevovala v jazykově českém prostředí čeština. V druhé polovině 19. století k žádné další právní úpravě farních pamětnic nedošlo. K úpadku začalo docházet již na konci 19. století, kdy jejich pamětní funkci postupně nahrazovaly školní kroniky, od první republiky i obecní pamětní knihy, těžkou a v mnoha případech i smrtelnou ránu dostalo vedení farních pamětnic změnami přístupu ke kněžím po roce 1948.

Vedle toho je nutno poznamenat, že ačkoliv se typ pramene označuje farní pamětnice, nemusely být vedeny čistě jen faráři, mohly je vést i podřízení duchovní, pamětnice nemusely být dokonce vedeny jen při farách, ale i při lokáliích, komendátních kostelích²²³ a případ pamětní knihy zámecké kaple na Sychrově může být ukázkou, že byly vedeny i při samostatných kaplankách (níže bude uvedeno, že za vedením této knihy stojí především světská vrchnost, nicméně budou popsány i některé okolnosti, které ukazují, že nějaký zájem na vedení knihy měla i duchovní vrchnost).

Co se týká pamětní knihy zámku, zde dopadá snaha nějak blíže specifikovat klasifikaci v rámci kronik ještě méně jednoznačně (v případě Sychrova obsahuje typ „zámecké pamětní knihy“ podrobné informace o stavebních úpravách budovy a dění okolo ní, má funkci návštěvní knihy zámku, jsou zde patrné prvky šlechtické rodinné kroniky, ale do značné míry limitované geograficky Sychrovem, o životě rodiny v Praze a Vídni se příliš nedozvídáme), ale zároveň tento pramen výrazně ovlivňoval pamětní knihu zámecké

²²² Führung von Memorabilien-, Zeit- oder Gedenkbücher auch Chroniken bei den Geistlichen und Weltlichen Gemeiden, Gub. Präs. Dekret vom 31. August, GPZ 5952 an die k. Kreisämter, Konsistorien, den Prager Magistrat und Akademischen Senat. Nr. 547, Beilage zu Nr. 297, Seite 547. Provinzialgesetzsammlung für Böhmen 1835, XVII, Band. S. 547–552. vyšlo také v nedávno v českém překladu Antonína Ignáce Hrdiny jako Pokyn Karla hraběte Chotka k vedení obecních a farních kronik v Čechách (1835). *Revue církevního práva* XV. Č. 3, rok 2009, s. 211–213.

²²³ SMETANA, s. 268.

kaple (a později naopak), proto přistoupím dále ke konkrétnímu popisu vzniku obou řad pamětních knih.

8.2 **Vznik a vývoj sychrovských pamětních knih**

V této podkapitole by měla být popsána co nejpodrobněji geneze sychrovských pamětních knih a vývoj jejich vztahu.

Nejprve je asi nezbytné – opět poněkud obecněji – připomenout zájem Kamila Rohana o dějiny rodu, protože bez jeho zájmu by nejspíše systém sychrovských pamětních knih nemohl vzniknout. Víme i odjinud, že tomuto zájmu byl Kamil ochotný investovat nemalé prostředky, pokud do toho nepočítáme celkovou koncepci Sychrova jako památníku rodu, pak byl nejvýraznějším projevem tohoto zájmu zřízení patrimoniálního archivu s archivářem, který byl na Sychrově od roku 1850 (v letech 1850–1867 byl archivářem Josef Robert Patz, poté až v letech 1878–1886 Bedřich Větvička, za něho samostatné místo zaniklo, když se v roce 1879 stal zároveň ředitelem Ústřední kanceláře).²²⁴ Není známo přímé spojení archivu a vzniku sychrovských pamětních knih, ale se vznikem měl nepochybně hodně společného rada panství Jan Čech, ředitel Ústřední kanceláře, jejíž součástí archiv byl. Tolik k obecným předpokladům vzniku sychrovských pamětních knih.

Ze samotné zámecké pamětní knihy víme, že začala být vedena v roce 1860²²⁵ a psána byla až do roku 1899.²²⁶ Účelem této knihy bylo reprezentovat rodinu a zámek. Kniha byla psána na foliových dvojlistech, od roku 1885 potom na menších dvojaršicích z ručního papíru. Je poněkud terminologicky matoucí, že ačkoliv je pramen nazýván „(pamětní) knihou“, nebyly tyto samostatné listy dodatečně svázané a nastálo byly uloženy do kazety potažené kůží s mosaznými rohy a velkými iniciály CR. Vlastnímu textu jsou předřazeny nečíslované dvojlisty obsahující pouze podpisy významných návštěv a poté

²²⁴ K sychrovskému archivu SLAVÍČKOVÁ, H. *Rohanský rodinný archiv*, s. 172–173. Větvičkovi napsala Slavičková heslo do HOFFMANNOVÁ, Jaroslava; PRAŽÁKOVÁ, Jana (edd). *Biografický slovník archivářů Českých zemí*. Praha : Libri, 2000, s. 690.

²²⁵ Toto datum vyplývá ze samotné pamětní knihy zámku, kde se na s. 3 píše v souvislosti s příchodem Rohanů, že na to až do doby učinění zápisu (a zde je připsán rok 1860) lidé vzpomínají.

²²⁶ K vzniku KADLEC, Miloš. *Gedenkbuch des Schlosses Sichrow : 1820–1834*. In *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci*. Liberec : NPÚ-ÚOP v Liberci, 2006, s. 137–138. a MAŤÁTKOVÁ, ale bohužel ani jedna z prací se nevěnuje vzniku nějak hlouběji.

dvojlisty s podrobným seznamem návštěv, takže pamětní kniha nebyla jen soukromou „rodinnou kronikou“, ale měla důležitou funkci také jako kniha návštěv.

Vzhledem k tomu, že zámecká pamětní kniha měla být zejména reprezentativní, nenachází se zde téměř žádné informace o autorech a pozadí vzniku. V zámecké pamětní knize první dva autoři napsali svoje jméno menším písmem na dolní okraj dvojlistu, který začali psát. Jméno prvního autora je lehce přehlédnutelné²²⁷ a uvádí, že autorem byl Josef Stanský, ten dovedl knihu až k roku 1876, kde se mění písařská ruka a jako autor je uveden Alois Göbl.²²⁸ Následně se písařská ruka mění v zápisech datovaných rokem 1885, ovšem zde se nikdo k napsání nehlásí.²²⁹ Oba dva známí autoři zastávali důležité úřady na knížecím dvoře: Stanský byl v letech 1841–1877 hlavním pokladníkem,²³⁰ Göbl pracoval v letech 1877–1880 jako tajemník knížete a poté jako patronátní komisař a dodnes je známý hudebním znalcům jako „nejbližší přítel Antonína Dvořáka“.²³¹

S vytvořením zámecké pamětní knihy vyvstal problém, jak budou připravovány pro písaře podklady. Z tohoto hlediska se jednalo o dva problémy, za prvé se musely shromáždit podklady pro období od roku 1820, kterým zámecká pamětní kniha začíná, až po konec 50. let 19. století, kdy se skutečně podklady začaly připravovat. Na štěstí se můžeme něco o této přípravě dozvědět z pozůstatků zachovaných v rohanském archivu. Přípravováním těchto retrospektivních materiálů byl zřejmě pověřen zmiňovaný rada panství Jan Čech, o čemž dobře informuje jeho dopis z 21. dubna 1859 (datovaný na Svijanech) adresovaný dvornímu úřadu,²³² v kterém informuje, že byly dokončeny zápisy týkající se položení základních kamenů Bretaňské věže v roce 1853 a nové kaple v roce

²²⁷ GDSS, nestránkováno, fol. 1b. Jméno v podobě „Jos. Stanský script.“ je na druhé straně prvního dvojlistu s vlastním textem, ovšem vlastní text začíná na třetí straně. Toto jméno neuvádí ani Kadlec, ani Mat'átková.

²²⁸ GDSS, s. 185 (fol. 99a). Jméno je zapsáno podobně jako předchozí „Alois Göbl script.“ a v materiálech připravených k vydání, které mi poskytl Kadlec je uvedeno

²²⁹ GDSS, s. 253 (fol. 133a).

²³⁰ Josefem Stanským se literatura příliš nezabývala, léta 1841–1877 uvádí v inventáři SLAVÍČKOVÁ, Hana. *Ústřední správa rohanských statků Sychrov 1644–1947*. Litoměřice, 1977.

²³¹ Alois Göbl (1841–1907) byl při knížecím dvoře zaměstnán od roku 1868, zprvu jako koncipient. Není jasné, jestli zápisky do knihy datované rokem 1876 provedl ještě jako koncipient, nebo jestli se jedná o zpětné zápisky, které provedl již jako tajemník. Lit.: KUNA, Milan. *Antonín Dvořák nejbližšímu příteli*. Praha: Pražský podzim, 2000. a KIKBICOVÁ, Tereza. *Antonín Dvořák nejbližšímu příteli II. Dosud nepublikovaná korespondence Antonína Dvořáka adresovaná Aloisi Göbloví*. HudV 44, 2007, č. 3-4, s. 391-402.

²³² SOA Litoměřice, pobočka Děčín, ÚS rohanských velkostatků, kart. 76, inv. č. 162.

1856, zároveň podotýká, že pro novější stavební práce nemá materiály, dále měl nepochybně přikázáno zpracovat úmrtí členů rohanského rodu, zde uvádí, že základní informace jsou v loukovské úmrtní matrice a žádá, zdali by nemohl být požádán Josef Pruvot o poskytnutí jakési genealogie ze sychrovského divadla. Na jiném místě se dochovaly i konkrétní přípravné materiály, na které bylo upozorněno při soupisu stavebně historického průzkumu zámku.²³³ Takto poněkud mezerovitě poznáváme vznik zápisů před rokem 1860, víme, že kniha vznikla na přání Kamila Rohana (na přání Jeho Jasnosti se v odkazovaném Čechově dopise odkazuje), dále že podklady pro knihu sepsal v roce 1859 (nebo ne o mnoho let dříve) dvorní rada Jan Čech a konečně, že důležitou leč méně zodpovědnou činnost zapsání čistopisu provedl Josef Stanský (zůstává otázka, proč k tomuto úkolu byl vybrán zrovna hlavní pokladní).

Nyní můžeme přistoupit k druhému problému a tím je zajištění průběžného zapisování událostí od roku 1860. O definitivním řešení víme od roku 1862, kdy došlo k výměně kaplanů a nový kaplan Němeček dostal 4. září rozkaz od vrchního ředitelství statků vést „*genaues Verzeichnis der Begebenheiten, die fürstliche Familie und Sichrow betreffend*“ (údajně jako jeho předchůdce).²³⁴ Podle tohoto rozkazu měl jednou ročně rada panství Jan Čech obstarat opis tohoto „soupisu“ pro potřeby zámecké pamětní knihy a nejdéle od konce roku 1862 lze říct, že zápisy v zámecké pamětní knize jsou buď totožné, nebo jen drobně upravené zápisy z pamětní knihy kaple.

I přes informace v tomto příkaze zůstává poněkud nejasné vymezení vztahu mezi zámeckou pamětní knihou a údajnými zápisky Němečkova předchůdce Jana Šolce. Originál těchto zápisů mi znám není, jediný text, který by odpovídal tomuto popisu tvoří prvních 21 zápisů na začátku pamětní knihy kaple, které sem zaspal Němeček, ale uvádí u nich, že se jedná o zápisy Šolcovy,²³⁵ ovšem při srovnání těchto zápisů a zápisů v zámecké pamětní knize je patrné, že Šolcovi zápisky jsou mnohem méně podrobné a popsanych událostí je vůbec mnohem méně, z konce 50. let by autorský kolektiv zámecké pamětní knihy mohly zajímat pouze 4 poslední zápisy, takže buďto Šolc příliš dobře svůj úkol

²³³ ZAHRADNÍK, s. 21. Materiály se nacházejí v SOA Litoměřice, pobočka Děčín, ÚS rohanských velkostatků, kart. 58.

²³⁴ Zápis č. 35, Rozkaz knížete Pána ohledně pamětní knihy, s. 14. Mělo by být zmíněno, že Němečkovi došel příkaz od dvorního rady Jana Jansy (resp. vrchního ředitelství statků), kde je doslovně citován rozkaz Kamila Rohana, který na ředitelství došel téhož dne.

²³⁵ Zápis č. 21. Že text zapsaný od počátku knihy až na str. 10 je Šolcův, tvrdí Němeček na konci zápisu č. 21.

neplnil, nebo existoval i jiný text, který Němeček neznal (snad by nebylo možné vyloučit, že Šolcův soupis pro potřebu vrchnosti po roce kaplan odesílal přímo Čechovi a nebylo to řešeno opisem).

Ještě než popíši podrobněji vznik samotné pamětní knihy kaple, naznačím následující vývoj vztahu těchto dvou řad pamětních knih. V roce 1862 byl vytvořen vcelku pevný systém, v kterém kaplan vedl svoji pamětní knihu, která zároveň funguje jako konceptní a materiálová kniha pro zámeckou pamětní knihu. Tato kniha zůstává dlouhodobě u kaplana, i když z ní zámecká pamětní kniha skutečně čerpá (nejsou mi známé koncepty textů pro zámeckou pamětní knihu z této doby, takže nemohu říct, jak k předávání informací docházelo). Již na sklonku vlády Kamila Rohana lze sledovat jistý úpadek zámecké pamětní knihy, když je v průběhu roku 1885 nahrazen papír, na kterém je pramen psán, papírem menšího formátu i kvality.²³⁶ To se projevilo i na zjednodušení systému, respektive přesunutí dalších povinností s vedením zámecké pamětní knihy na zámeckého kaplana: Nejdéle pro rok 1884 se zachoval několikastránkový spis sepsaný zámeckým kaplanem (v té době Emanuelem Ferklem) nadepsaný *Notizen aus dem Jahre 1884 für das Sichrower Schloss-Memorabilienbuch*,²³⁷ v kterém Ferkl přepracoval svoje analistické zápisy, které vedl průběžně během roku a připravil je do podoby vyhovující stylu zámecké pamětní knihy. Tento text se s menšími opravami skutečně v zámecké pamětní knize objevuje. Tímto způsobem tedy nejdéle v polovině 80. let 19. století přebírá roli prostředníka vytvářejícího koncept pro zámeckou pamětní knihu samotný kaplan.²³⁸ Tento systém fungoval až do roku 1899, kdy samostatná zámecká pamětní kniha přestala být vedena, nicméně v zámecké knihovně jsou podobné „Notizen“ vypracované kaplany uloženy ještě dále pro období 1913–1928, jako jakési pokračování zámecké pamětní knihy, která rokem 1928 končí již definitivně.

²³⁶ Tedy od s. 253, resp. fol. 133.

²³⁷ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, ÚS rohanských velkostatků, kart. 78, inv. č. 184.

²³⁸ Není ovšem zcela jisté, jestli předchozí systém, kdy prostředníkem, byl ředitel Ústřední kanceláře, mohl fungovat po celou dobu před tím. Mohlo tomu tak být: Ve vedení zámecké pamětní knihy není patrná změna a ačkoliv byly snahy o sloučení tohoto úřadu s Vrchním ředitelstvím statků, fungoval přes ředitele Čecha (do r. 1866), Václava Žejdla (do r. 1879) a pak Bedřicha Větvičky (do r. 1886), v následujících letech zaniká. Ovšem zároveň je třeba si povšimnout, že v roce 1879 se od kanceláře oddělil patronát a nový patronátní komisař Göbl byl dalším písařem zámecké pamětní knihy. Srv. SLAVÍČKOVÁ, ÚS rohanských statků Sychrov, s. VII–IX.

8.3 Vznik a vývoj pamětní knihy kaple

Pokud jde o vznik vlastní pamětní knihy kaple v roce 1862 a ustálení podoby v následujících letech, je potřeba především zohlednit, že vychází z dvou obecných východisek. První, které také asi nejvíce knihu formovalo, představuje vznik knihy na základě zakázky světské vrchnosti, resp. vznik jako konceptní kniha pro zámeckou pamětní knihu. S tímto východiskem se setkáváme v pamětní knize kaple mnohokrát, vedení určitého „*Verzeichnis der Begebenheiten, die fürstliche Familie und Sichrow betreffend*“ bylo Němečkovi nařizeno 4. září roku nástupu na Sychrov a ještě v roce 1867, kdy Němeček vypočítává v deseti bodech svoje povinnosti na Sychrově, uvádí jako jeden bod „*Verzeichnung des Denkwürdigen für das Fürstliche Schloss. Sichrower Gedenkbuch*“,²³⁹ ačkoliv samotný název *Liber memorabilium capellae acris Sichrov* spíše odkazuje k druhému východisku, první východisko je alespoň obsaženo v podtitulu na titulní stránce pamětní knihy kaple, kde je kniha jmenována jako *Memorabilien-Buch: der Hofkapelle in Sichrow (zugleich Materialien-Sammlung und Konzeptsbuch für des Schloss-Sichrower Gedenkbuch)*. Druhé východisko tedy souvisí s vedením pamětní knihy jako knihy úřadu duchovní správy. To, že Němeček mohl cítit povinnost vést pamětní knihu jako jiní duchovní správci na farách (nebo alespoň z typu „farní pamětnice“ převzal vzory pro vlastní dílo), je nejpatrnější asi z názvu, kde uvádí, že se jedná o pamětní knihu kaple, byť toto mnoho nedokazuje, mnohem zajímavější je, zdali došlo k rozeznání této knihy ze strany Němečkových nadřízených v linii duchovní správy. O prvním náznaku takového rozeznání máme informaci z 11. listopadu 1862. Takto je datovaný průvodní dopis libereckého vikáře Franze Moysela k dekretu udělující privilegium oltáři v kapli, v kterém Moysel mimo jiné přikazuje kaplanovi opsat tento dekret „*in das Memorabilienbuch der sichrower Schlosskapelle*“.²⁴⁰ Dále byly výrazným znakem farních pamětnic záznamy o kanonické vizitaci, které sem měli zapisovat biskupští vikáři (od roku 1795), pamětní knihu kaple poprvé kontroloval vikář Moysel a zanechal o tom správu 13. července 1869,²⁴¹ když se později stal Němeček turnovským vikářem, záznamy o vizitacích se objevují pravidelně.

²³⁹ Zápis č. 238.

²⁴⁰ Zápis č. 49.

²⁴¹ *Liber memorabilium capellae acris Sichrov*. Tom. II, s. 10.

8.4 **Formální rozbor**

Na základě těchto předpokladů tedy založil zámecký kaplan Josef Němeček v roce 1862 pamětní knihu kaple (zlomové datum je 4. září, o tom, že by měl činit pamětní zápisky, se mohl dozvědět dříve od svého předchůdce, ovšem tím se bez pevnějších důkazů není nutné zabývat). Pro zápisy bylo užito jednoduchého kodexu foliového formátu, který má o něco méně než polovinu stran z Chotkem doporučených 350 pro pamětní knihy (nevím, jestli si ho vybral sám Němeček, nebo jestli mu byl pořízen vrchností, je ale pravda, že takové kodexy používal Němeček pro všechny jím založené pamětní knihy a kroniky). Metodu zapisování do knihy lze popsat jako analistickou, tedy poměrně jednoduchou, která se zároveň dobře hodí pro „materiálovou sbírku“. Jádro knihy tedy tvoří stylově jednoduché zprávy, většinou o jedné události bez širšího komentáře. Tyto zápisy snad byly činěny bez dalších konceptů (případně za použití konceptů pouze pro některé konkrétní případy). Tomu by odpovídaly i občasné škrty a přepisy, případně narušení chronologické řady v případě, že se autorovi dostala zpráva o události se zpožděním (například skrze noviny).

Od této metody se samozřejmě odlišuje začátek knihy: Němeček zahájil knihu opsáním písemností, které měl k dispozici, a byly ve vztahu k zámecké kapli.²⁴² Ony podklady byly jen tři, starší zápisky kaplana Šolce tvořící zápisy č. 1–21, jedna listina z pražské arcibiskupské konzistoře (nadace pro kapli z roku 1693), zápis č. 22, a konečně vrchnostenský přípis o jurisdikaci Němečka za sychrovského kaplana ze 4. května 1862. U dalších zápisů dovedených k 4. září (až do č. 34) je vznik nejistý, ale vesměs se jedná o události, které mohly být sepsány zpětně bez užití podkladů (pokud pomíneme možnost, že Němeček psal pamětní knihu již dříve na upozornění svého předchůdce).

Z běžných zápisů vystupují ještě dva další typy zápisů. První typ tvoří několik obsáhlejších zápisů, které mají vyšší literárně-historické ambice. Samozřejmě, že zde Němeček nedlouho po žehnání kaple zachytil podrobnější popis nové stavby s krátkou historií (zápis č. 40), dále historii rodu Rohanů (41) a popis celého zámku (42). Tyto tři zápisy představují uvození do tématu pamětní knihy, které jsou běžnou součástí kronik a pamětních knih, ovšem objevují se zde další delší „historie“, u kterých motivace jejich zapsání není tak patrná, respektive se u nich projevuje amatérský zájem Němečka o historii. Takto napsal krátké dějiny Jesenného (120), pojednání o vzniku fary v Loukovci (228), nejdelším zápisem celé knihy je potom ten, který se věnuje prusko-rakouské válce

²⁴² Stejný postup použil u všech pamětních knih a kronik, které vedl.

(200). Druhým poněkud odlišným typem zápisů, jsou ty, které mají zachytit delší období (rok, sezónu), které v zápisech objevují vždy na konci roku od roku 1863. Většinou se jedná o obecné ohlédnutí za rokem²⁴³ a novostavby.²⁴⁴ Poněkud odlišnou podobu získaly sdružené zápisy věnované „vznešeným návštěvám“. Zatímco předchozí zápisy byly sepsány najednou do souvislého vyprávění, jinak tomu bylo v tomto případě. Jak dosvědčuje pozice zápisů o návštěvách v chronologické řadě zápisů, tyto zápisy byly rozepsány při příjezdu první návštěvy (zpravidla se jedná o návštěvách během tzv. podzimního pobytu vrchnosti – v pamětní knize nazýváno *herbst sejour* – tedy mezi zářím a prosincem) a pro další návštěvy bylo vynecháno místo, tyto zápisy tedy nejsou na úplném konci, ale za nimi jsou ještě všechny události od září do konce roku. Obdobně sdruženě je sepsáno pořádání honů (nadepisováno *Jagden*), případně i návštěvy, které naopak podnikly Jejich Jasnosti během podzimního pobytu ze zámku Sychrov.

Při naznačení autorovi metody, by měl být krátce popsáno, z jaké pramenné základny autor vycházel. Na rozdíl od zámecké pamětní knihy, jsou v pamětní knize kaple opisovány texty z dobových novin, u kterých je zároveň zdroj citován (teprve ve druhé knize pamětní knihy kaple se objevují výstřižky z novin, v první knize jsou vždy zprávy ručně vypisovány). Podle zjistitelnosti zdroje by bylo možno zápisy rozdělit na ty, které vychází z autorovy zkušenosti (ty tvoří základ), poté na ty, které byly napsány na základě dobového tisku a konečně třetí skupinu tvoří ty, které byly napsány na základě podkladů dodaných vrchností (poslední skupinu, případně dosti specifickou část třetí skupiny by tvořili úřední dokumenty jak od světské, tak duchovní vrchnosti, tyto ale kvůli jejich specifčnosti na tomto místě opomím).

K první skupině se není nutno nijak široce rozepisovat, z autorovy zkušenosti zpravidla vychází stručné zápisy, které se udály na Sychrově nebo v okolí. Druhá skupina je mnohem zajímavější, protože krom zájmů, které vidíme z vlastního výběru událostí, můžeme z citovaných periodik nahlédnout i určitého obzoru a možností, které při své práci kaplan-autor měl.²⁴⁵ Základním periodikem, se kterým běžně pracoval (odkazuje se na něho v šesti zápisech) je český německojazyčný deník *Bohemia*, dále znal liberecký deník *Reichenberg Zeitung* (cituje v jednom zápise), poté se objevuje několik zápisů

²⁴³ Pro rok 1863 to je zápis č. 86, 1864 č. 135 a doplněno následujícího roku č. 181, 1865 č. 180, 1866 č. není a 1867 č. 235.

²⁴⁴ Pro rok 1863 to je zápis č. 87, 1864 č. 136, 1865 není, 1866 č. není a 1867 č. 235.

²⁴⁵ Právě na tomto místě poněkud chybí hlubší analýza sychrovských knihoven (zámecké i kaple) a především dobře dostupný katalog těchto knihoven, který by mohl ještě dále tuto představu rozšířit.

z vídeňských periodik *Wiener Zeitung* (1 zápis přímo z nich, dva další na tyto noviny odkazují), *Das Vaterland* (1) a *Neue Freie Presse* (1), *Der Oesterreichisches Volksfreund* (1), nejexotičtější byl bádenský deník *Badische Landeszeitung* (1). Kaplan odebíral také litoměřický *Ordinariats-Blatt*, zde ale nebyly otištěny podklady pro pamětní zápisy, pouze dvakrát si do roku 1867 učinil Němeček výpisky týkající se mešního rituálu a synodálních usnesení.

Poslední skupina je nejhůře uchopitelná. Z několika zápisů je patrné, že k sepsání musel mít další podklady, než jenom svoji zkušenost, nicméně v těchto případech ani Němeček, ani jeho nástupci svoje informátory neodhalují, proto lze jen těžko určit, jak velkou část pamětní knihy zabírá tato skupina, případně jak byli jednotliví dvorní úředníci pověřeni k informování kaplana. Asi nejlepším příkladem jsou seznamy zástřelů. Seznamy zástřelů (*Schussliste*) obsahují podle jednotlivých revírů přesné počty zastřelených zvířat za celou sezónu, v zámecké pamětní knize se objevují již od zápisu pro rok 1834²⁴⁶ a poté pravidelně, naopak v pamětní knize kaple poměrně pozdě od roku 1865 (tam jsou uvedeny dva za sebou pro roky 1864²⁴⁷ a 1865²⁴⁸), pak již také pravidelně. U těchto zápisů je jasné, že si je kvůli značné podrobnosti nemohl dělat sám kaplan a musely mu být dodány, u některých dalších zápisů je otázka, odkud o nich kaplan získal informace, otevřená – zde zejména o veškerém dění mimo Sychrov, o kterém se nedočel v novinách, např. účastníci lovů ve vzdálených revírech, případně vzdálené cesty Kamila Rohana (o tom srv. i níže v rozboru obsahu).

Ještě než bude představen obsah pamětní knihy, budou představeny tři spojitě okolnosti, které odhalují další okolnosti vzniku pamětní knihy kaple, tedy výběr jazyka, písmo a písařské ruce (tedy další, které se v knize objevují).

Co se týká jazykové otázky, je v pamětní knize ve velké míře zastoupena němčina, dále čeština a pro opisy některých písemností i latina. Tento stav byl ovlivněn okolností, že Sychrov byl převážně český, ale úřední jazyk zdejších rohanských úřadů byla němčina. První část knihy připisovaná Němečkem Šolcovi je česká, ale i první Němečkovy zápisy jsou česky. V rozkazu o vedení zápisů se o jazyku nemluví a vzhledem k tomu, že Němeček přicházel z převážně českého Bozkova do převážně českého Sychrova, není překvapivé, že zvolil češtinu. Poslední z řady českých zápisů je informace o vysvěcení

²⁴⁶ GDSS, s. 15–16.

²⁴⁷ Zápis č. 183.

²⁴⁸ Zápis č. 184.

kostela v Příchovicích 12. října 1862.²⁴⁹ Je pochopitelné, že vzhledem k účelu pamětní knihy, které měla být hlavně „Materialsammlung und Konzeptbuch“ pro pamětní knihu zámku by bylo vhodnější ji psát německy, to se také od zápisu (asi) z října děje.

V souvislé řadě českých zápisů se ovšem objevují německé zápisy a naopak. V české části to jsou tři hned po sobě jdoucí delší články obsahující popis kaple, dějiny rodu Rohanů a historii zámku Sychrova. V německé části je jak relativně, tak absolutně užití češtiny méně časté. Jedná se pouze o dva krátké zápisy, jeden o kryptě v loukovském kostele (zápis č. 111) a úmrtí dvou úředníků Čecha a Dvořáka (zápis č. 208) včetně českého smutečního oznámení. Ne důsledně tedy zůstává čeština u zápisů věnovaných tématům, které byly pro zámeckou pamětní knihu nezajímavé. Výrazněji toto lze vidět u kaplana Ignáce Češky, který sice ještě knihu vedl německy, ale na začátku se dosti obsáhle představil v češtině, zajímavé jsou i jeho další postřehy, které uvádí při tomto představení. Uvádí, že pamětní kniha kaple „vedená promiscue německy“ se zbytečně překrývá se zámeckou pamětní knihou a měla by být vedena zcela samostatně (zřejmě tedy nebyl obeznámen se vztahem zámecké pamětní knihy a pamětní knihy kaple, to je zajímavé, protože v době Češky již byla zámecká pamětní kniha tvořena pouze kaplanskými výpisy).²⁵⁰ Češkovy zápisy nakonec byly ještě psány německy, ale v době první republiky se čeština i v rohanských úřadech stále více prosazovala a nakonec za Antonína Faltýnka je pamětní kniha vedena již pouze česky.

Vedle stojí jazyky citovaných písemností, u kterých je jazyk originálu ponechán. Zde poněkud převládá latina, tedy jazyk písemností zasílaných duchovními nadřízenými. Poté následuje němčina, kde jsou písemnosti od světských nadřízených, ale dále je zde několik citovaných článků z německých novin a další. Objevuje se zde také čeština, ale jen výjimečně, jedná se o jeden článek z českých novin, jediný přípis poslaný Němečkovi vrchní kanceláří poté, co se přestěhovala do Prahy a konečně je to výše zmiňované smuteční oznámení.

V druhé polovině 19. století je užitý jazyk úzce spojen s otázkou užitého písma, kdy bylo obvyklé, že němčina byla psána novogotickým písmem, jiné jazyky vyskytující se v knize jsou zapisovány humanisticky (jedná se o češtinu, latinu, výjimečně francouzská slova v textu jiného jazyka). Zvyklost psát slova cizího původu v němčině též humanisticky se zde objevuje, ale není vždy zcela důsledná, naopak některá slova

²⁴⁹ Zápis č. 47.

²⁵⁰ *Liber memorabilium capellae arcis Sichrov.* Tom. III, s. 216.

německého původu se píše humanistickým písmem (např. podobně jako v zámecké pamětní knize titul *Durchlaucht*).

Z novogotického písma v knize se téměř výhradně vyskytuje německá novogotická kurzíva, tedy kurent. Jedná se o pravidelné, nicméně značně zběžné písmo dobře uzpůsobené k velké rychlosti psaní. Zběžnost někdy vede k nedůslednému psaní jednotlivých písmen, což může stěžovat čtení. Výjimku tvoří pouze citace písemností, u kterých se Němeček snažil zachovat i podobu polokurzivní, či kreslenou, pokud se v původní písemnosti vyskytovala.²⁵¹

Oproti novogotickému písmu je Němečkovo humanistické písmo pro rychlé psaní (a v porovnání se značně zběžným kurentem) až překvapivě nepraktické, vyskytuje se pouze v podobě novogotické polokurzívy, případně jen částečně spojovaného kurzivního písma. Zde je dobré připomenout, že se Němeček vzdělával v době z hlediska užívání humanistického písma přelomové. Humanistické písmo pro češtinu se začíná prosazovat až v 30. letech 19. století, tedy v době kdy se Němeček učil a studoval gymnázium a první učebnice humanistického písma od Jana Svobody, kde se prvně objevuje náběh z humanistické polokurzívy na kurzívu, vyšla až v roce 1841.²⁵² O ne zcela dokonalém uchopení humanistického písma též svědčí jeho důsledné psaní -k- jako majuskuly.²⁵³ Pro slavnostnější případy, pro opis důležitějších listin a nápisů je v knize použita (nebo zachována) kreslená podoba humanistického písma.

8.4.1 Písařské ruce

Podle zápisů z vlastní pamětní knihy je hlavní autor pamětní knihy kaple nesporný – kniha je psána rukou zámeckého kaplana Josefa Němečka, který se k autorství v knize hlásí. Pouze na prvních devíti stranách jsou zápisky Němečkova předchůdce Jana Šolce, ovšem vepsané Němečkovou rukou. Šolc se narodil 30. dubna 1800, byl to první kaplan, který sloužil po ustanovení nadace kněžny Berty od 20. dubna 1838. Jako kaplan zůstal na Sychrově prakticky po celou dobu horečného stavitelské činnosti za knížete Kamila.²⁵⁴ Poté byl 26. června 1862 investován na všeňskou faru, kde posléze sloužil do své smrti 24.

²⁵¹ Např. v zápise č. 23., což je opis nadační listiny kaple bratrů Lamottů z roku 1693.

²⁵² KAŠPAR, Jaroslav. *Soubor statí o novověkém písmu*. Praha : Karolinum, 1993. Kap. Školní písmo v Čechách v letech 1774–1932, s. 158–164.

²⁵³ Připojuji, že ačkoliv jeho loukovská pamětní kniha je psána již převážně česky, tak i zde přetrvává méně praktická humanistická polokurzíva.

²⁵⁴ Zápis č. 10.

května 1869.²⁵⁵ U tohoto nejstaršího textu není jasné, do jaké míry do něho Němeček zasahoval.²⁵⁶

V knize se nachází ještě texty přinejmenším dalších třech rukou. Jedná se o podpis německého historika a archiváře Ernsta Devrienta hned na titulní straně (srv. obr. č. 2). Podle podpisu navštívil Devrient Sychrov na přelomu 19. a 20. století (podepisuje se s doktorským titulem a uvádí město Jena). Devrient získal v roce 1896 doktorát v Jeně, od roku 1904 působil v Lipsku, kde vedl Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte a vydal genealogickou příručku *Familienforschung*.²⁵⁷ Nelze zcela vyloučit, že v zápise č. 169 (návštěvy v podzimní sezóně v roce 1865), kde je několik škrtnů a oprav titulatury tužkou, neudělal tyto změny právě Devrient (ovšem tím, že se jedná o rukopis tužkou, odlišnou psací pomůckou od zbytku textu knihy, nelze zde utvořit dalekosáhlé závěry). Poté se zde objevují dvě ruce v marginálních poznámkách. Za prvé se jedná o marginální poznámky na str. 19–22, 25, 50–51 a 52 od Němečkova nástupce Emanuela Ferkla (srv. obr. č. 4 a 7), který na Sychrově působil v letech 1875–1886. Ferklovy poznámky v odkazovaných delších textech opravují a aktualizují informace, ale též pouze stylisticky vybrušují text. Poslední ruka se objevuje na 32–33 (zde je k oltářnímu privilegiu připsán výtah a aktualizace z roku 1885). Jedná se o velmi úpravný rukopis psaný poněkud širším psacím prostředkem, takže předpokládám, že by to mohl být autor zámecké pamětní knihy (srv. obr. č. 8).

8.5 **Obsah**

Nejprve je nutné si povšimnout dvou funkcí pamětní knihy kaple, tedy funkce materiálové knihy pro zámeckou pamětní knihu a funkce skutečné pamětní knihy vedené z pozic zámeckého kaplana. Obě tyto funkce se protínají na hlavních tématech Sychrov a částečně Rohanové, nicméně pojetí těchto témat se u obou funkcí poněkud odlišuje.

Méně výrazná je skupina zápisů vyplývající z funkce pamětní knihy úřadu duchovní správy, tedy vesměs opisy různých dokumentů úzce se týkajících kaplana a kaple. Pro první knihu jsou to konkrétně jmenovací listina kaplana (č. 23, tyto se objevují u

²⁵⁵ *Liber memorabilium capellae arcis Sychrov*. Tom II, s. 11

²⁵⁶ Např. v zápisu č. 10 o ustanovení Šolce se píše „[...] ustanoven byl [...] za zdejšího zámeckého kaplana, kdežto pobyl přes 24 let od 20. dubna totiž 1838 až do 29. června 1862.“, což spíše svědčí o pozdějším Němečkově obsahovém zásahu (nebo o velké pečlivosti Šolce).

²⁵⁷ STREICH, Brigitte. Ernst Devrient (1873–1948). In *Lebensbilder Thüringer Archivare*. Rudolstadt : Vorstände des Thüringes Archivarverbandes, 2001, s. 38–42.

všech kaplanů v 19. století), dále výnos od světské vrchnosti, který přikazuje kaplanovi sloužit mše za zemřelé členy Řádu zlatého rouna (č. 218, 234). Od duchovní vrchnosti dostal Němeček dekret o privilegování oltáře a svěcení zvonků (č. 29), svěcení nádob (č. 32) a že si má posvětit nová roucha (č. 84). Dále si kaplan vypsál několik pasáží z dobové duchovní literatury týkající se řádného sloužení mše (obecně v č. 94, pro privilegovaný oltář č. 104, později i č. 197). Samozřejmě zde uváděl i starší dokumenty týkající se kaple (sem je možné zařadit i texty z Šolcových zápisků včetně platné kaplanské fundace aj., Němeček sem přidal nadaci kaple z roku 1693, č. 22, a výpis z desk zemských z roku 1849, č. 185). Již na konci první knihy, tedy v roce 1867, bilancoval svoje postavení, napsal krátce k hospodaření (č. 236) a povinnostem (č. 237). Toto jsou tedy zápisy, které světskou vrchnost, která kaplana k vedení knihy vlastně úkolovala, nejspíše příliš nezajímaly. Snad by sem ještě bylo možné doplnit Němečkovu starost o zbylý patronátní klérus – uvádí všechna úmrtí a přeložení kněží na rohanském patronátu, zatímco v zámecké pamětní knize se žádné personálie duchovních neobjevují.

Zápisy vycházející z pověření světskou vrchností vést materiálovou knihu tvoří větší část a při nahlížení na tento obsah je nutné ho porovnat s obsahem zámecké pamětní knihy. S přihlédnutím k rozkazu ze 4. září 1862 je vhodné obsah dělit do dvou velkých a od sebe do značné míry dobře oddělitelných skupin zámek Sychrov a rod Rohanů. Dále je možné vyjít z rozboru Petry Mařátkové, která ve své práci celou knihu rozdělila v podstatě do šesti částí.²⁵⁸ Z nich by bylo možné pro skupinu rod Rohanů užít části Kamil Rohan a rodinné události, pro skupinu zámek Sychrov pak významné návštěvy na Sychrově, proměny sychrovského zámku, sychrovský park a záznamy o počasí. Toto dělení je použitelné i pro obsah Němečkových zápisů do pamětní knihy, snad by bylo ještě vhodné doplnit část úředníci rohanské správy (na druhé straně by je bylo možné ponechat u Sychrova, protože se převážně jedná o místní úředníky, byť jsou často zmiňováni úředníci ze Svijan, případně i z Prahy).

Nejprve obecně ke skupině zápisů věnovaných Rohanům: Při porovnávání obsahu věnované rodu (rodině) v zámecké pamětní knize a pamětní knize kaple je zajímavé si povšimnout v rozdílu chápání tohoto výrazu. Zatímco na celé zámecké pamětní knize lze vysledovat, jak uvádí i odkazovaná Mařátková, že ústřední postavou je Kamil Rohan, poté obdobně „v malém“ jeho choť Adelheid a konečně zbytek rodiny je prezentován téměř

²⁵⁸ Jedná se o kapitoly III–VIII. Je také třeba upozornit, že se zabývala obsahem od počátku, tedy od roku 1820 až do konce života Kamila Rohana, tedy do roku 1892.

výhradně skrz významné rodinné události (tj. narození – křest – svatba – úmrtí – pohřeb). Zámecký kaplan, tedy Němeček, se snažil shromáždit podrobnější informace o jednotlivých členech (byť toto se mu daří pouze částečně, protože naráží na problém heuristický, kdy o většině členů nemá přímé informace, takže se musí opírat o zprávy z novin), tato snaha měla vcelku zajímavou konsekvenci v případě jednoho známého byť vzdáleného příbuzného. Jednalo se o Doma Miguela, svrženého portugalského krále, který v exilu většinou používal titul vévody z Braganzy a převážně žil v Bádensku. Miguel se stal spřízněný s Rohany přes svoji ženu Adelheid, rozenou Löwenstein-Wertheim-Rosenberg, která byla neteř Adeleheid Rohanové a kterou si Miguel vzal roku 1851. Vznešený pár portugalských pretendentů navštívil Sychrov v září 1854 a při této příležitosti je o nich zaznamenána jediná zmínka v celé zámecké pamětní knize (návštěva Sychrova byl po výše zmíněných rodinných událostech šestý případ, kdy byli Rohanové, ale i další zaznamenáváni do knihy) a to i přes to, že Miguel zemřel v roce 1866 a Němeček o tom referoval (opisem poměrně obsáhlého článku z dobového tisku). Tím, že se jedná pouze o jediný případ, kdy není uvedena „významná rodinná událost“ u nepříliš vzdáleného příbuzného, nelze z toho příliš vyvozovat – tedy jestli se jednalo o opomenutí, záměrné neuvedení kvůli jeho delikátní pozici exulanta, případně jestli byl manžel neteře manželky Kamila Rohana již příliš vzdálený příbuzný pro potřeby zámecké pamětní knihy.

Kamil Rohan má v obou řadách pamětních knih dosti specifické postavení, což není nijak zvláštní, nakonec byl jak objednavatel knih, tak v době, kdy vznikaly, hlava rodu a majitel Sychrova. O tom svědčí již fakt, že z celkového počtu 240 zápisů se Kamil vyskytuje v 64 zápisech (a pokud by byly započítány i nepřímé odkazy, pak by to byla více než polovina zápisů). Způsoby, kterými označuje Němeček Kamila Rohana, jsou značně rozkolísané, u nejjednodušších případů to je pouze Jeho Jasnost (tedy zpravidla *Seiner Durchlaucht*, obdobně choť Adelheid *Ihrer Durchlaucht*) bez dalšího jména, jinde Kamil Rohan, u slavnostnějších zápisů je i kurtoázie slavnostnější (mezi nejslavnostnější patří záznam o udělení Řádu zlatého rouna 16. srpna 1865,²⁵⁹ kde je Kamil „*Durchlauchtigsten Fürsten und Gnädigsten Herrn Camille v. Rohan-Guémenée*“), dokonce v souvislosti se zlatým rounem si Němeček zapsal, jak zněl v září roku 1865 celý Kamilův titul.²⁶⁰

Velkou část zápisů (alespoň co do počtu) představují zápisy o Kamilových cestách. Jsou to zápisy *Ankunft* a *Abreise Sr. Durchlaucht*, kde důsledně informuje o příjezdech a

²⁵⁹ Zápis č. 153.

²⁶⁰ Zápis č. 155 – vydán celý.

odjezdech Kamila na zámek a to zpravidla s přesností na hodiny (tyto zápisy byly přebírány zámeckou pamětní knihou, ale pouze s přesností na dny). Pokud Kamil pobýval v paláci v Praze, či ve Vídni a odsud se vydával na cesty, tak o tom autor této pamětní knihy nevěděl, ovšem věděl, odkud na zámek přijíždí a naopak kam odjíždí. V průběhu roku mimo podzimní sezónu si tedy lze o Kamilových pobytech udělat pouze kusý obrázek, krom Prahy a Vídně často odjížděl na léčebné kúry do Karlových Varů, případně lázní Gastein (Bad Gastein), jiná situace je u cest během podzimní sezóny, kdy většinu podnikal přímo ze zámku a pro tuto dobu si lze utvořit podrobný obrázek Kamilova itineráře.²⁶¹ Vesměs se jedná o monotónní návštěvy (kvůli lovům hlavně Lomnice, návštěvy u příbuzných a známých v Mnichově Hradišti, Frýdlantě, Liberci atd.), za zmínku zde zejména stojí zápis č. 177 (sezóna 1865), kde je mimo jiné popsán výlet ve dnech 27. září – 13. října do Východního Pruska (pozdán králem Vilémem I.), při kterém navštívil Pless (Pščina, dnešní polská Pszczyna), Vratislav a Tylž, přičemž největší výzvou byly lovy v divočině – lesy v bažině – u Akmenischken (dnešního Djunnoje v Kaliningradské oblasti). S těmito návštěvami souvisí téma lovu, jak psáno výše, zmínky o lovech se objevují i při návštěvách, nicméně většinou jsou pojednány samostatně. K tomu jsou v pamětní knize dva druhy zápisů, *Jagden*, kde je popsáno kde se lov konal a kdo byl pozván (z navštěvovaných míst: obory u Lomnice, Žehrova, lovilo se v lesích u Borečku a Strážova, občas i u Husy a jinde, z míst, kde Kamil nebyl pánem lovu: Gastein), druhý druh jsou potom *Schussliste*, tedy seznam zástřelů které byly představeny výše.

U dalších zápisů si lze povšimnout, že Kamila Rohana staví do role velkého dobrodince,²⁶² na Sychrově toto bylo představeno především oboustrannou láskou knížete pána a jeho (bývalých) poddaných, případně knížete a jeho zaměstnanců (toto by mohly doplnit i zmínky o podpoře spolků a jiné filantropské skutky v Praze, ale o tom se zmiňuje pamětní kniha pouze mimoděk). Hned několikrát se vrací motiv zachránce před požárem, sám Kamil hasil hořící stoh v září 1862 (zde chránil svůj majetek, protože od požáru mohla začít hořet panská stodola u zámku), v prosinci 1864 zaslal obětem požáru ve Svijanském

²⁶¹ Souhrnné zápisy pro výlety: pro rok 1862 jsou návštěvy rozepsány samostatně, poté již do jednoho zápisu pro každou sezónu: 1863 č. 80; 1864 č. 125, č. 127; 1865 č. 177; 1866 č. 209; 1867 č. 232.

²⁶² V případě zámecké pamětní knihy píše Mařátková, s. 20, dokonce přímo o „glorifikaci Kamila Rohana“ – může zde být otázka, do jaké míry se o tuto prezentaci zasadil Kamil přímo u autorů pamětních knih a do jaké míry nepřímo pouze svou činností. V každém případě na tuto prezentaci vynakládal Kamil nemalé peníze, nakonec na podhorském venkově se vědělo, že mít „srdce jako kníže Rohan“ není jenom pozitivní vlastnost.

Újezdě stavební dříví. Naopak venkované se mu mnohokrátě odvděčili – obce ho v létě 1864 zvolily do 30 zastupitelstev,²⁶³ jindy mu „bez licitování“ prodlužovaly pacht na honbu²⁶⁴ apod. O náklonnosti lidu nás potom informují rozmanité gratulace při udělení Řádu zlatého rouna v roce 1865. Co se týká vztahu knížete ke svým zaměstnancům, je potřeba zmínit případ úmrtí vrchního nadlesního Josefa Titlbacha 22. dubna 1865,²⁶⁵ kvůli jehož pohřbu Kamil Rohan přerušil lov v Borečku a Strážově a doprovodil svého věrného služebníka na poslední cestě. Varování před přílišným idealizováním vztahu kníže a zaměstnanci obsahuje samotná pamětní kniha kaple – zdaleka ne všem úředníkům se této pocty dostalo (ze sledovaného období ještě Janu Čechovi roku 1866). Velkorysý byl i ke státu – přispíval na léčení vojáků dánsko-německé války v roce 1864, podobně se zřekl náhrad za škody po prusko-rakouské válce.

Pokud bychom se dostali ke zbytku rodiny, pak platí, že většina členů rodu je zde představena na základě šesti základních událostí narození – křtu – svatby – úmrtí – pohřbu a návštěvě zámku Sychrova, nicméně jak bylo řečeno výše, autor pamětní knihy kaple se snažil oproti této kostře informace poněkud rozšířit, jak co se počtu členů týče (o tom výše) i co se počtu událostí týče. Co se týče počtu členů, zde byl již připomenut Dom Miguel, specifickou roli také hrál synovec Adelheid Rohanové Karl zu Löwenstein-Wertheim-Rosenberg, u kterého připomněl Němeček především řadu skutků, učiněných ve prospěch svého patronátního kléru. U shromažďování dalších informací měl více úspěchu. Zejména je tento jev patrný u Kamilova synovce Louise. U něho se ze zámecké pamětní knihy dozvídáme pouze, že občas navštívil Sychrov, z rodinných poměrů potom, že sídlil v Lysé nad Labem, jeho chotí byla Helene, roz. Auerspergová a jejich syn Josselin žil pouze 1862–1865. Němeček tento obraz doplňuje zmínkami o poměrně úspěšné dostihové kariéře, se svoji klisnou Lobelií se účastnil dostihu na Smíchově²⁶⁶ a ve Vídni-Freudenau,²⁶⁷ nebo s hřebcem Majorem Williamem vyhrál v Pardubicích.²⁶⁸ Louisův starší bratr Arthur se na Sychrově objevuje častěji, nakonec to byl čekavec rohanského fideikomisu, takže bylo v jeho zájmu provádět inspekce u svého „podivínského“ strýčka. Právě v souvislosti s Arthurovou rodinou Němeček uvádí v mnoha ohledech zajímavou

²⁶³ Zápis č. 121.

²⁶⁴ Zápis č. 188.

²⁶⁵ Zápis č. 147.

²⁶⁶ Zápis č. 161.

²⁶⁷ Zápis č. 198.

²⁶⁸ Zápis č. 172.

událost. V květnu 1866 Arthurův nejstarší třináctiletý syn Alain Benjamin přišel doma k otcovým pistolím a chtěl je vyzkoušet se svým vychovatelem, ten mu to ale z principu zatrhł a až později zjistil, že byly ostře nabitě.²⁶⁹ Tato zpráva je zajímavá tím, že jako jednu z mála ji lze číst jako určitou výtku ke členovi rodu (konkrétně lehkovážnost jednoho člena, která mohla způsobit smrt nevinných).

Další skupina zápisů, zachycující návštěvy na zámku stojí mezi rodinou a zámkem, protože řada lidí zapsaná jako vznešení návštěvníci byly nějak příbuzní s Rohany. Nejvíce návštěv jezdilo na zámek v podzimní sezóně (ta začíná okolo první třetiny až poloviny září), jak bylo popsáno, tyto návštěvy byly zapisovány do jednoho zápisu. Nezanedbatelné číslo představují i předsezonní návštěvníci. U návštěv je zpravidla zapsáno pouze jméno a datum, o trávení času na Sychrově se mnoho nepíše. Víme, že na podzim se často konaly lovy, kterých si užívaly pánské návštěvy, toto lze vyčíst ze speciálních zápisů věnovaných pouze lovům, u dam pouze víme, že zůstaly na zámku, když pánské osazenstvo odjelo i na více dní mimo zámek (např. do Lomnice, Žehrova atd.). Celý rok samozřejmě mohli návštěvníci obdivovat park, i když pokud chtěl někdo vidět např. kvěst sychrovské rododendrony, musel přijet dříve, než v podzimní sezóně. O návštěvách parku obyčejných vznešených návštěv Němeček nepsal, o obdivování parku jsou pouze zmínky u významných návštěv, jejichž pobyt je popsán podrobněji (včetně krále Viléma I. během prusko-rakouské války). Z rodin a jejich zástupců, které v 60. letech Sychrov navštěvovali, je třeba zmínit rodinu Johanna von Aehrenthala, Clam-Gallasý (generála Eduarda a jeho choť Clothildu), Mörky z Mörksteinu, Reussy, Thun-Hohensteiny, Waldsteiny, Windisch-Graetzy ad.

Změny zámku nepochybně jsou důležitou součástí sychrovských pamětních knih vůbec, konkrétně pamětní knihy kaple v 60. letech mnoho informací v tomto ohledu nepodávají, protože to byla doba relativního stavebního klidu (drobnější stavební práce jsou většinou pro celý rok zapsány do jednoho zápisu, buď v zápisy v ohlédnutí za celým rokem, nebo i samostatné zápisy *Neubauten*). Z významnějších akcí lze připomenout alespoň planýrování čestného dvora od roku 1863 (o míře nerovnosti si lze udělat představu z přistavěných kamenných schůdků u hospodářské budovy při severní hraně dvora, které tedy dříve asi nebyly potřeba),²⁷⁰ byl přistavěn portál k západnímu vchodu do

²⁶⁹ Zápis č. 194.

²⁷⁰ Zápis č. 87.

zámku,²⁷¹ později, pro rok 1869 by bylo možné zmínit odstranění „stylově nevyhovujícího“ rezervoáru vody mezi studničním domem a západním vchodem do zámku.²⁷² Obdobně ke změnám parku – zde je zmiňováno rozšíření obory a její nové oplocení v roce 1864, dále jedna zmínka o obeslané botanické výstavě.

U všech výše zmíněných skupin zápisů lze říct, že jsou v porovnání s jejich protějšky v zámecké pamětní knize obdobné, byť většinou podrobnější. Jinak je tomu u zaznamenání úřednictva rohanské hospodářské správy. V zámecké pamětní knize se jména některých úředníků vyskytují, zejména pokud se účastní slavnostního přijetí významných návštěv, případně, jak bylo u Kamila Rohana napsáno, když se kníže z nějakého důvodu rozhodl zúčastnit se pohřbu, oproti tomu Němeček zachycoval úředníky obdobně jako diecézní klérus, tedy zaznamenával změny na důležitých místech, případně úmrtí vysokých úředníků. Zápisů věnovaných čistě rohanským úředníkům a personálu je 13 (neobjevují se zde jen přesazení a úmrtí, ale také v jednom případě jmenování čestným občanem,²⁷³ členství v různých spolcích²⁷⁴ apod.).

Předposlední skupina zápisů věnovaná rozmarům přírody a katastrofám se objevuje v téměř každé kronice a pamětní knize, nejinak je tomu i v sychrovské pamětní knize kaple. Obecnou charakteristiku roku zaznamenal Němeček do ohlédnutí za uplynulým rokem (1863 suchý a teplý, dařilo se ovoci,²⁷⁵ 1864 studený a málo úrodný,²⁷⁶ 1865 teplý, nedařilo se obilí, ale bramborám ano,²⁷⁷ 1866 ohlédnutí nemá, 1867 bohatý na úrodu ovoce i přes mrazíky trvající do konce května²⁷⁸ atd.). Také byly zaznamenávány výraznější výkyvy počasí – krupobití, nezvyklé mrazy. Z dalších katastrof, které v okolí Sychrova představovaly nebezpečí, to byly především požáry (ať už byly způsobeny přírodou, nebo zlým lidským úmyslem). V 60. letech hořelo v Hodkovicích nad

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² *Liber memorabilium capellae arcis Sichrov.* Tom. II, s. 12–13.

²⁷³ Zápis č. 115, Vilém Janig se stal čestným občanem Čtveřína.

²⁷⁴ Zápis č. 99, Vojtěch Mašek členem České společnosti pro zvelebování zahradnictví. Vilém Janig je v souvislosti se spolkovou činností zmiňován několikrát, č. 142 zvolen za obchodního vedoucího v Ovčácké jednotě, č. 143 rezignoval na funkce v hospodářské jednotě pro Mladoboleslavsko.

²⁷⁵ Zápis č. 86.

²⁷⁶ Zápis č. 135.

²⁷⁷ Zápis č. 181.

²⁷⁸ Zápis č. 236.

Mohelkou, Odolenovicích, Podmoklicích, Semilech, Svijanském Újezdě a na Sychrově dokonce několikrát.

Nakonec něco k událostem celostátního významu. Ty zde nehrají příliš velký význam, ani vrchnost o záznam takovýchto událostí nestála, obdobně bylo vysvětleno, že zápisy týkající se státu duchovní vrchnost přímo zakazovala. Zde je nutné zmínit především obsáhlý zápis o prusko-rakouské válce (v této práci zmiňovaný na několika místech), který je jak po formální, tak obsahové stránce zcela výjimečný: Na svém začátku se autor snaží podchytit i některá východiska, která vedla k válce (šlesvická válka v roce 1864 a následná šlesvicko-holštýnská otázka), poté popisuje i konkrétní události z května 1866, které přivedly válku až k Sychrovu. Poté se samozřejmě zabývá i dílčími dopady války (byť zápis byl dokončen ještě v roce 1866, takže všechny důsledky ani nemohl nikdo vědět). V dalších případech o významných událostech autor referuje jen velmi krátce, v roce 1864 např. píše pouze, že proběhla šlesvická válka (tento zápis pak je ještě spojen s následnými zápisy informujícími, že Kamil Rohan obětavě finančně pomáhal zraněným rakouským vojákům). Z roku 1867 je potom potřeba zmínit lakonické konstatování, že vznikl dualistický stát (Rakousko-Uhersko). Obě tyto krátké zprávy jsou součástí obecných ohlédnutí za rokem. Němeček jako duchovní neopomněl zmínit změnu ordináře, litoměřický biskup Augustin Bartoloměj Hille zemřel 26. dubna 1865, nový biskup Augustin Pavel Vahala byl císařem jmenován v září téhož roku a potvrzen arcibiskupem lednu 1866.

8.6 Využití

V tomto oddíle by měly být popsány možnosti využití pamětní knihy kaple. Možnosti ukazuje již výše načrtnutý obsah, pro další představu v tomto oddíle uvádím ještě konkrétní situaci existujících (případně dnes již zaniklých a nezvěstných) pamětních pramenů v blízkém okolí Sychrova a dále jakým způsobem byla pamětní kniha konkrétně využita.

Sychrovské pamětní knihy vznikající v letech 1860 a 1862, k nim má nejbliže Němečkem roku 1862 založená kronika školy v Radostíně. Tyto tři pamětní prameny, které s sebou úzce souvisí, jsou pro regionální historii zcela nenahraditelné, protože starší kontinuálně vedené pamětní knihy či kroniky pochází pouze z poněkud vzdálenějších míst.

Nejbližší vedený pamětní pramen tohoto typu je pamětní kniha fary ve Vlastibořicích, kterou započal až v roce 1822 zdejší duchovní správce Josef Tejnil (v té době ještě lokalista) a

byla vedena až do první poloviny 20. století.²⁷⁹ Další místo s významnější kronikářskou tradicí jsou Svijany, ale i zde vznikají první pamětní prameny na počátku 19. století. Zdejší zámecký kaplan Václav Plachta vytvořil někdy po roce 1833 (tehdy do Svijan přišel) „Kroniku svijanskou“ zahrnující období 1578–1846,²⁸⁰ o něco mladší je písmácká kronika Antonína Hýbnera, zdejšího chalupníka a kostelníka, který zachytil dobu 1724–1869.²⁸¹ Na Hýbnerovu kroniku se odkazuje první obecní kronikář, jinak také známý malíř a etnograf Jan Prousek při zakládání kroniky v roce 1888.²⁸² Tato velmi umně provedená kronika má i velmi zajímavou vazbu na pamětní knihu sychrovské kaple. Při přípravě podkladů pro retrospektivní část kroniky se totiž mimo jiné obrátil na tehdejšího loukovského faráře Josefa Němečka, který mu ochotně poskytl řadu podkladů, zřejmě k historii rohanského Sychrova. Tento odstavec bych zakončil upozorněním na nejznámější písmáckou kroniku okolí, kterou sepsal Josef Dlask v Dolánkách u Turnova v první polovině 19. století (Dlask zemřel roku 1853).²⁸³ V okolních

²⁷⁹ Tato kniha byla užita a citována v regionálněhistorických pracích, srv. např. LOUDA, Oldřich. Paměti obce Vlastibořice. Obec Vlastibořice, únor, 2/2011, s. 6. Online: <<http://www.vlastiborice.cz/wp-content/uploads/2011-02-01-8.pdf>> [cit. 2013-05-14]. a TÝŽ. Paměti obce Vlastibořice. Obec Vlastibořice, listopad, 11/2012, s.7. Online: <<http://www.vlastiborice.cz/wp-content/uploads/2012-11.pdf>> [cit. 2013-05-14]. Bohužel s vlastní farní pamětnicí jsem nemohl pracovat a v současnosti nevím, kde se úplná řada pamětnic nachází. Kde se nachází, nevyplývalo ani z konzultace s diecézním archivem v Litoměřicích a se SOKA Liberec, kam je Farní úřad Vlastibořice příslušný: Martin Barus z Litoměřic potvrdil existenci jedné knihy zachycující období 1800–1833 (snad se jedná o první knihu), v současnosti se nachází na konzervaci. Dále je situace nejasná, archiválie farního úřadu byly předány do archivu v 90. letech (nejdéle v roce 2003, kdy byla budova fary zbourána) a byly také předány ke konzervaci, ale není jasné, zdali se mezi nimi novější kodexy vlastibořické pamětnice nacházejí, přitom výše citovaný Louda uvádí, že pamětnice se vedla přinejmenším za faráře Josefa Voborníka, který se sám regionální historii věnoval.

²⁸⁰ Kroniku vydal ŠIMÁK, J. V. (ed). P. Vác. Plachty Kronika svijanská. OJKT IV, 1925–1926, s. 1–6 a 38–42. Šimák, ale uvádí, že se jedná pouze o dva koncepty darované Muzeu Českého ráje v Turnově, čistopis se asi nedochoval.

²⁸¹ Kde se nachází a zdali ještě existuje se mi – snad kvůli soukromému založení – nepodařilo zjistit.

²⁸² *Pamětní kniha Svijany* se zápisy 1888–1958 je také digitalizovaná na <<http://kronika.obecsvijany.cz/>> [cit. 2013-05-14]

²⁸³ *Paměti sedláka Josefa Dlaska z Dolánek* (novodobý název na titulní straně). Muzeum Českého ráje, sign R 191. Paměti byly vydány dvakrát VANĚK, Václav (ed). *Zápisky Josefa Dlaska, rolníka v Dolánkách u Turnova : 1716–1853*. Turnov : V. Kudrnáč, 1898. a KUTNAR, František (ed). *Paměti sedláka Josefa Dlaska*. Praha : Melantrich, 1941.

městech by samozřejmě byla situace lepší, ale zde je možnost zachycení Sychrova ještě menší.²⁸⁴

V první polovině 20. století začínají ve větší míře vznikat obecní kroniky v souvislosti se zákonem č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních (z okolních obcí: Radimovice po roce 1920,²⁸⁵ někdy v této době snad Radostín,²⁸⁶ nejisté jsou také Vlastibořice,²⁸⁷ Paceřice mají sice kroniku od roku 1935, ale nikdo do ní až do 90. let nepsal²⁸⁸ a tím se okruh obecních kronik, které zachytily Sychrov a Sychrovsko prakticky uzavírá), ale i tak není možné zcela říct, že by „pamětní knihy obecní“ okolních obcí tematicky zcela překryly obsah zápisů z pamětní knihy kaple (nejenom proto, že vznik ještě nemusí znamenat zachování dodnes).

Jak patrně, pro regionální historii je pamětní kniha sychrovské kaple (a pro několik let před ní ještě pamětní kniha zámku) zcela nenahraditelná. Je proto poněkud překvapivé, že se jí většího ohlasu v regionálních pracích nedostalo. To by snad bylo možné vysvětlit nepříliš velkým zájmem o Sychrovsko ze strany regionálních historiků (sem tedy nepočítám poměrně četné práce o Sychrově a okolí, u kterých je hlavní východiskem Sychrov jako celorepublikově významná uměleckohistorická památka), druhým důvodem může být nezvyklé umístění přímo v interiérové zámecké knihovně, jejíž knižní fond jinak tvoří značně odlišný typ literatury, který zájem regionálních historiků nepřitahoval. Asi nejpatrněji lze tento jev pozorovat u učitele Josefa Kvačka (učil ve Vlastibořicích a poté v Hlavici), který se snad jako jediný soustavně snažil popsat dějiny regionu v úplnosti (výsledkem jeho cíle jsou na začátku 50. let dokončené dějiny několika vesnic vždy v rozmezí od jejich prvopočátku až po rok 1910, jedná se o historie těchto vesnic: Radimovice, kam zařadil i dějiny Sychrova, Kamení, Hradčany,

²⁸⁴ Doplnil bych alespoň, že v Hodkovicích nad Mohelkou se počíná farní kronika rokem 1843 a kronika farní školy je jen o něco mladší, pochází z roku 1853. Nedaleký Český Dub, který ale přibyl mezi rohánská panství mezi posledními a snad tedy neměl příliš zájmu zachytit dějiny Sychrovska, má nejstarší obecní kroniku vedenou pro období 1687–1755, nicméně poté delší mezera v dochovaných kronikách až do roku 1891, farní kronika byla vedena v letech 1695–1955. Všechny zmíněné kroniky se nachází v SOkA Liberec.

²⁸⁵ *Pamětní kniha obce Radimovice* je ohraničena zápisy 1920–1949, ale asi vznikla až v průběhu 20. let. V současnosti se stále nachází v Radimovicích.

²⁸⁶ Jedna kronika snad z této doby existuje, ale dnes je chovaná jako soukromá rodinná kronika, takže je hůře přístupná.

²⁸⁷ Kronika snad skutečně vznikla, nicméně ji potkal osud pro české obecní kroniky ne zcela výjimečný, v druhé polovině 20. století se ztratila.

²⁸⁸ *Pamětní kniha obce Paceřice = Kronika Paceřice*, uložena na OÚ. Tato kronika má k Sychrovu specifický vztah, zprvu vlastně žádný neměla (ovšem vlastní kronika sice v roce 1935 vznikla, ale nikdo do ní nepsal), ale vývoj ve 20. století připojil Husu k Paceřicím, takže retrospektivní zápisy činěné po roce 1990 se musely Sychrova skrze Husu dotknout.

Chvalčovice, Svijanský Újezd a konečně Vlastibořice, které lze považovat za jeho hlavní dílo²⁸⁹). Tím, že pamětní knihu kaple necituje a ani se tématu sychrovské kaplanky vůbec nevěnuje (zejména to platí v případě Radimovic se Sychrovem), lze vyvodit, že pamětní knihu kaple neznal, zajímavé je, že z textu vyplývá, že jako jeden z mála historiků mohl studovat rohanský archiv přímo na Sychrově po odchodu Rohanů, ještě než byl odvezen. Další, kdo by mohl dobře využít pamětní knihy kaple, byl další učitel Rudolf Adam (žil 1882–1971, učil v Radostíně, Turnově a Praze). Adam publikoval několik zajímavých textů k dějinám Sychrovska v národopisném časopise *Od Ještěda k Troskám*, které byly velké míře postaveny na ústním podání a radostínské školní kronice (v Radostíně učil pouze do roku 1906, spojení se Sychrovem snad neztratil ani v Turnově²⁹⁰). Pokud by Adam věděl o pamětní knize kaple a znal její obsah, mohl by jistě k užítu tento svůj záběr týkající se Sychrovska výrazně doplnit.

Pokud jde naopak o významnější využití pamětní knihy kaple, pak o nejstarším máme zprávu z titulní strany této knihy, kam se zapsal snad na úplném konci 19. století Ernst Devrient. Devrient později publikoval řadu prací věnovaných genealogii, včetně teoretických a zabývajících se genealogickými prameny, takže je patrné jak mohl tuto pamětní knihu kaple využít. Zde se dostáváme do situace, kdyby bylo vhodné vědět, jak to vypadalo s uložením knihy a s možnostmi jejího zkoumání za Rohanů. K uložení je potřeba opět zdůraznit, že ačkoliv jednotlivé knihy musely být fyzicky u kaplana, aby do nich mohl zapisovat, tak mají štítek vlastní zámecké knihovny (bývalá knihovna kaple, kterou kaplan spravoval a která je dnes se zámeckou knihovnou sloučena, měla jiné štítky), s úplnou jistotou tedy nelze říct, že v 90. letech 19. století byla první kniha stále na kaplance, nebo již v zámecké knihovně. I problém možnosti studia na Sychrově není nezajímavý. Z doby, kdy Sychrov vlastnili Rohanové, nemáme zprávy, že by se Rohany někde výrazněji zabýval a publikoval práce založené na sychrovském archivu a knihovně. To snad lze vysvětlit, že Rohanové nebyli pro (české) badatele zajímaví, ale možná s tím mohla souviset i určitá uzavřenost posledních Rohanů. V tomto ohledu je možno citovat báseň Bohdana Kaminského z roku 1896: „U dveří parku stojím, dál se nesmí... / jen mříží hledím v park ten zakletý, / v ta všecka místa z dětství drahá, kde's mi, / že ráda máš mne,

²⁸⁹ Všechny jsou uloženy v SOKA Liberec, krom Radimovic, které jsou předávány místními kronikáři, v SOKA by měl být opis.

²⁹⁰ O spolupráci se sychrovským prostředím snad může svědčit velikonoční přání Konstantina Buška Adamovi z 2. dubna 1931 (v té době ale Bušek již žil v Praze a Adam ještě v Turnově), které se chová v Muzeu Českého ráje, knihovna, f. Bohdan Kaminský.

řekla před lety.²⁹¹ Pokud měl problém se po smrti Kamila Rohana dostat do parku Bohdan Kaminský, který se mimo jiné podílel na výzdobě zámku, pak určité problémy mohl mít i obyčejný badatel. Pro toto období je možné ještě krom Devrienta připomenout Josefa Vítězslava Šimáka, který se na přelomu století zabýval soupisem památek pro turnovský okres, kde byl popsán i Sychrov – z textu tohoto popisu nelze s určitostí říct, zda pracoval s pamětní knihou kaple, nebo ne, nicméně v předmluvě děkuje za otevření zámků a poskytnutí pomůcek na prvním místě Alainu Rohanovi, níže děkuje také tehdejšímu zámeckému kaplanovi Janu Náhlavskému,²⁹² u hesel o kostelích Rohanského patronátu se odvolává na zádušní registra v „sychrovském archivu“.²⁹³ Tímto je možné opustit dobu rohanskou. Po odchodu Rohanů ze Sychrova v roce 1945 lze říct, že se s pamětní knihou kaple začalo pracovat běžně, nicméně ne příliš intenzivně. Například lze uvést obsažnější brožury o zámku z let 1957 a 1960, pro které úvodní text napsal Zdeněk Wirth, který zde jako zdroj pamětní knihy kaple uvádí. Teprve v posledních letech lze zaznamenat zvýšený zájem jak o zámeckou pamětní knihu, tak pamětní knihu kaple. Zde bych alespoň zmínil stavebně historický průzkum z roku 2006, kde bylo k velkému užitku použito zápisů týkajících se přestaveb z obou řad sychrovských pamětních knih.

Tolik k dřívějšímu využití (nebo nevyužití) pamětní knihy. Z budoucích možností lze ještě jednu konstatovat, že potenciál pro regionální dějiny nebyl zdaleka využit.²⁹⁴ Snad poněkud lépe je kniha využita pro potřeby památkové péče, ať už skrze stavebně historický průzkum zámku, případně zmíněnou bakalářskou práci Petry Mařátkové, která se sice hlavně zaměřila kulturněhistorický rozbor zámecké pamětní knihy, nicméně je fakt, že po roce 1862 zápisy vybrané z pamětní knihy kaple pro zámeckou pamětní knihu jsou z velké části věnované kultuře života šlechticů na svém venkovském sídle (lovy, návštěvy atd.). Právě toho se dá využít i při vytváření nových interiérových instalací (které se snaží co nejvíce přiblížit autentické podobě v době života původních majitelů, na což se po roce 1945 na státních objektech ne vždy hledělo).²⁹⁵ Samozřejmostí je možnost – např. pro prosopografické účely – sledovat rodinu Rohanů prizmatem konkrétního pamětního pramene, obdobně může být pamětní kniha kaple výchozí pomůckou pro zjišťování

²⁹¹ KAMINSKÝ, Bohdan. Sychrovský park. In *Motivy ze Sychrova*. Praha : J. Otto, 1896, s. 47.

²⁹² ŠIMÁK, J. V. *Soupis památek*. [nestr.]

²⁹³ Tamtéž, namátkou: Vlastibořice s. 243, Všeň s. 250.

²⁹⁴ Sám jsem se pokusil neobratně poukázat na důležitost zámeckého kaplana a jeho pamětních knih v knize *Historie a současnost obce Radimovice*.

²⁹⁵ BOBEK, Karel et al. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*. Praha : NPÚ, 2011, s. 61.

personálií úředníků vrchnostenské kanceláře a patronátního kléru (byť zajímavější životopisy se nachází jen u některých zemřelých osob).

9 Závěr

Popsané pozadí a popsany kontext, v kterém se pamětní kniha kaple nachází, snad dokázalo velkou důležitost tohoto pamětního pramene, ale snad také různorodou možnost jeho využití. Zde je nutno dodat, že plně nebyl zhodnocen význam knihy pro celou dobu své existence, protože jsem se věnoval pouze období zakladatelskému (60. letům 19. století) a pak některým zajímavějším obdobím z novější doby, ale je jasné, že ne každý kaplan byl stejně aktivní v psaní knihy, jako byl Josef Němeček (řada kaplanů nebyla příliš aktivní, výrazněji přispěli svými zápisy zejména Emanuel Ferkl, Ignác Češka, Antonín Faltýnek).

Zdůraznění důležitosti pramene s sebou snad přinese zájem badatelů různého zaměření na tuto knihu (řadu knih), přičemž moje práce snad přináší vysvětlením geneze a autorství knih nástroj pro kritiku tohoto pramene. Do budoucna by též mělo být zváženo lepší zpřístupnění tohoto pramene – ať už pokračováním zde představené jednodušší edice smíšené nebo zvolením úplnější edice.

Cílem práce nebylo jenom představit a pospat pamětní knihu, ale též ji využít. Tato část pojatá jako regionálně historická sonda snad také splnila účel. Do jisté míry přesahuje lety 1862–1867 vymezené téma: ve starších dějinách Sychrova se snad podařilo čtenáři vysvětlit ne vždy zcela jasně chápané a vysvětlované dějinné události, zastřené změnou jména ze Svojkova na Sychrov (pol. 17. století) a poměrně pozdním vybudováním zámku (až 1690) následovaným skokovým rozšířením za Rohanů (1823). Životopis kaplana Josefa Němečka lze chápat jako životopis autora pamětní knihy, ale v této práci se má vyjevit také jako „vesnický intelektuál“, který měl velký vliv na kulturní život ve svých působištích (zejména Sychrovu a Loukovu).

V kapitole věnované majitelům Sychrova Rohanům, která je více kompilací z literatury se snad podařilo vysvětlit význam rodu nejen pro Čechy, ale též pro Francii (a Bretaň). Snad se také podařilo připomenout v rámci rodu opomíjenou generaci rodu vyrůstající ve stínu velkého Kamila Rohana, poukázat na vedlejší větev rodu v Čechách, případně i na „poslední Rohany“. Ovšem zároveň je zde nejpatrnější, že Rohanové jsou svébytným tématem, které Sychrov a tím i pamětní knihu zdejší kaple přesahuje (pouze geograficky je možné podotknout: sídla v habsburské monarchii měli krom Sychrova

v Praze, Vídni, ale též Bratislavě, Řepíně, Lysé a Choustníku), takže v rámci vymezených cílů by nebylo vhodné (a nejspíše ani možné) jít v těchto oblastech do větší hloubky.

10 Seznam pramenů a literatury

10.1 *Prameny*

10.1.1 Archivní

AUK (Praha), f. Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovi univerzity 1752–1882 (1892), karton 147, inv. č. 431.

AUK, dtto, inv. č. 435.

Diecézní archiv Litoměřice, f. Archivy far I, Vlastibořice, Verzeichniss aller in dem lastibořitzer kirchsprengel bestehenden Kreuzem Statuen, offenen feldweg oder versperrbaren Landkapellen, 1835.

Diecézní archiv Litoměřice, f. Archivy far I, Vlastibořice, Fundation-Instrument (Sychrov), 1836.

Muzeu Českého ráje Turnov, f. Bohdan Kaminský.

NA (Praha), f. APA I, kart. 927.

NA, f. APA I, kart. 931.

NA, f. APA I., sign. A 2/3, fol. 84v.

NA, f. DZ 143 B 26.

NA, f. DZ 317 P 14.

NA, f. DZm 172 J 11

NA, f. TK, spisy, Albrechtice, k. 62, inv. č. 410.

NA, f. TK, Svijany, kart. 64, inv. č. 473.

NA, f. JK, inv. č. 430.

SZ Sychrov, Gedenkbuch des Schlosses Sichrow 1820–1899, inv. č. 3357.

SZ Sychrov, Liber memorabilium capellae arcis Sichrov. Tom. I. 1862–1867, st. inv. č. 135.

SZ Sychrov, Liber memorabilium capellae arcis Sichrov. Tom. II. 1868–1890, st. inv. č. 136.

SZ Sychrov, Liber memorabilium capellae arcis Sichrov. Tom. III. 1891–1950, st. inv. č. 137.

SZ Sychrov, Kronika Brigády socialistické práce zámku Sychrov 1984–1991.

SOA Litoměřice, p. Děčín, f. ÚS rohanských statků, kart. 76, inv. č. 159, 160, 161, 162.

SOA Litoměřice, p. Děčín, f. ÚS rohanských statků, kart. 78, inv. č. 179, 184.

SOA Litoměřice, p. Děčín, f. ÚS rohanských statků, kart. 159.

SOA Litoměřice, p. Děčín, f. Vs Svijany, kart. 11, inv. č. 19.

SOA Litoměřice, p. Děčín, f. Vs Svijany, kart. 61, inv. č. 246.

SOkA Liberec, f. FÚ Hodkovice nad Mohelkou, Pamětní kniha Hodkovic nad Mohlelou.

SOkA Mladá Boleslav, f. ŘF Loukov, Pamětní kniha Loukov 1785–1875.

SOkA Mladá Boleslav, f. ŘF Loukov, Pamětnice chrámu Páně Sezemického 1880–1934.

SOkA Semily, f. ŘF Bozkov, Pamětní kniha Bozkova 1747–1890, číslo knihy KR-360.

SOA Praha, Matrika narozených Rožďalovice 5.

SOA Praha, Matrika narozených Rožďalovice 6.

SOA Praha, Matrika zemřelých Rožďalovice 15.

Římskokatolická farnost-děkanství Mnichovo Hradiště, Farní kronika Loukov 1876–1899.

Římskokatolická farnost-děkanství Mnichovo Hradiště, Farní kronika Loukov 1900–1949.

ZŠ Radostín (Sychrov), Školní kronika 1862–1886. (tuto první knihu jsem při návštěvě školy na konci roku 2012 nedohledal, pracoval jsem hlavně s kopií pořízenou učitelem a radimovickým kronikářem Karlem Hlavatým, škola má též digitální kopii)

10.1.2 Vydané (edice, beletrie)

EMLER, Josef (ed). *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum*. Praha, 1870. Svazek 1.

HRDINA, Antonín Ignác (ed). Pokyn Karla hraběte Chotka k vedení obecních a farních kronik v Čechách (1835). *Revue církevního práva XV*. Č. 3, rok 2009, s. 211–213.

KADLEC, Miloš. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1820–1834, *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci* [1], 2006

KADLEC, Miloš. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1835–1850, *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci* [2], 2007, s. 68–84.

KADLEC, Miloš. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1851–1860, *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci* [3], 2008, s. 64–82.

KADLEC, Miloš. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1861–1863, *Památky Libereckého kraje : 2009* [4], 2010, s. 95–112.

KADLEC, Miloš. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1864–1867, *Památky Libereckého kraje : 2010–2011* [5], 2012, s. 68–93.

KALOUSEK, Josef (ed). *Archiv český XXV*, Řády selské a instrukce hospodářské. Praha, 1910.

KAMINSKÝ, Bohdan. *Motivy ze Sychrova*. Praha : J. Otto, 1896.

KUTNAR, František (ed). *Paměti sedláka Josefa Dlaska*. Praha : Melantrich, 1941.

ŠIMÁK, J. V. (ed). P. Vác. Plachty Kronika svijanská. OJKT IV, 1925–1926, s. 1–6 a 38–42.

VANĚK, Václav (ed). *Zápisky Josefa Dlaska, rolníka v Dolánkách u Turnova : 1716–1853*. Turnov : V. Kudrnáč, 1898.

10.1.3 Dobový periodický tisk

Blahověst, roky 1847–1895.

Bohemia, roky 1862–1900.

Catalogus cleri dioecesis Litomericensis, roky 1784–1938.

Catalogus cleri archidioecesis Pragensis, roky 1740–1784.

Časopis českého Museum, rok 1853.

ČKD, rok 1872.

Hlas národa, rok 1898.

Neue freie Presse, rok 1866.

Der Oesterreichisches Volksfreund, rok 1862–1871.

Pražský týdeník, rok 1886.

Reichenberg Zeitung, rok 1862.

Vlast', pro leta 1903-1904.

Wiener Zeitung, roky 1862–1873.

10.2 Literatura

10.2.1 Nevydaná

BARUS, Martin. „*Nástupce své prosím, by správu knihovny té na starost si vzali*“: *Historie a katalogy knihovních fondů a soupis archiválií v držení římskokatolických farností Boseň, Březina, Kněžmost, Loukov, Loukovec, Mnichovo Hradiště a Mukařov*. Olomouc : FF UP, 2008. Bakalářská práce obhájená na katedře dějin FF UP pod vedením Jan Oppeltové.

KVAČEK, Josef. *Paměti obce Radimovice*. Hlavičky, 1949, dopl. 1950 a 1951. (originál v Radimovicích)

KVAČEK, Josef. *Paměti obce Kamení*. Hlavičky, 1949. (originál v SOKA Liberec)

LOUDA, Oldřich. *Paměti obce Vlastibořice*. Vlastibořice. (vychází v obecním zpravodaji *Vlastibořice*)

MAŤÁTKOVÁ, Petra. *Sychrovská pamětní kniha*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2011. Bakalářská práce obhájená na Ústavu historických věd UP pod vedením Mileny Lenderové.

PETERA, Václav. *Geniové Církve a vlasti*. Praha, 1964.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách*. Praha : FF UK, 1978. Rigorózní práce obhájená na katedře dějin umění FF UK pod vedením Věry Soukupové.

SLAVÍČKOVÁ, Hana. *Ústřední správa rohánských statků Sychrov*. Litoměřice : SOA, 1973/1975. (archivní inventář)

ZAHRADNÍK, Pavel; KADLEC, Miloš. *Sychrov : Zámek : Dějiny objektu*. Sychrov : SZ Sychrov, 2006. (stavebněhistorický průzkum)

10.2.2 Vydaná

- ADAM, Rudolf. Sychrovsko: Z paměti na stavbu dráhy, OJKT II, 1923–1924, s. 26nn, 67nn, 241nn.
- ADAM, Rudolf. Sychrovsko: Rok 1866. OJKT II, 1923–1924, s. 217nn, 241nn.
- ADAM, Rudolf. Umělci Sychrovska I: Vincenc Smolík. OJKT IIIa, 1924–1925, s. 79–84.
- ADAM, Rudolf. Umělci Sychrovska II: Petr Bušek. OJKT IIIb, 1924–1925, s. 110–117.
- ADAM, Rudolf. Umělci Sychrovska II: Dominik Bušek. OJKT IIIb, 1924–1925, s. 117–124.
- ADAM, Rudolf. Umělci Sychrovska II: Konstantin Bušek. OJKT IIIb, 1924–1925, s. 125–132.
- ADAM, Rudolf. Sychrovská zahrada. OJKT V, 1926–1927, s. 201–206, 223–227.
- ADAM, Rudolf. Jak Hodkovští hledali Pána Ježíše na Sychrově. OJKT IX, 1930–1931, s. 37–40.
- Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1875–1912. Díl 1–56.
- ANDĚL, Rudolf et al. *Hrady zámky a tvrze: Severní Čechy*. Praha : Svoboda, 1984.
- ANDĚL, Rudolf. *Sychrov*. Ústí nad Labem : KSSPPPOP, 1975.
- ANDĚL, Rudolf; TECHNIK, Svatopluk. Český Dub. Ústí nad Labem : Severočeské nakladatelství, 1991.
- ANTONÍN, Luboš. Ego sum, quisum... (Devisa hraběte de Cagliostro). *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 50–52.
- BAŠEOVÁ, Olga. Krajinářský park romantismu. In MŽYKOVÁ, Marie (ed). *Kamenná kniha. = The Stone Book*. Sychrov 1997, s. 257–260.
- BENEŠ, Luděk. *Osobnosti Mladoboleslavska*. Mladá Boleslav : Muzeum Mladoboleslavska, 2009.
- BERÁNEK, Karel. Církevní správa a její písemnosti po r. 1526. In ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Česká diplomatika do r. 1848*. Praha : SPN, 1971.
- BERNHEIM, Ernst. *Einleitung in die Geschichtswissenschaft*. Berlin : G. J. Goschen, 1907.
- BOBEK, Karel et al. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*. Praha : NPÚ, 2011.
- CHESNAYE-DESBOIS, Francois Alexandre Aubert de la. *Dictionnaire de la noblesse*. Paris : Antoine Boudet, 1778. Díl 12, s. 245–288.
- [CHESNAYE-DESBOIS, Francois Alexandre Aubert de la]. *Généalogie des Hauses Rohan*. Prag : Haase Söhne, 1857.
- ČERNÝ, Václav. *Hospodářské instrukce*. Praha : Československá akademie zemědělská, 1930.
- DOLENSKÝ, Antonín et al. *Nový velký ilustrovaný slovník naučný*. Praha : Gutenberg, 1929–1934. Díl 1–17.
- DOLENSKÝ, Jaroslav Václav. *Starší paměti farní osady Bozkova, zvláště poutního chrámu Panny Marie až do stavby nynějšího l. P. 1690*. Bozkov, 1888.
- GEORGIEV, Jiří. České fideikomisy v posledních letech své existence. *Paginae historiae* 9, 2001, s. 71–97.
- HANUŠOVÁ, Jitka. Dějiny Vlastibořic v 17. století a postavení obce ve svijanském panství. OJKT 11 (27), 2004, č. 3 a 4; 12 (28), 2005, č. 1.
- HNÍZDO, Vlastislav. Bohdan Kaminský, OJKT 16 (32). 2009, č. 4, s. 307–310.
- HOEFER, Ferdinand. *Nouvelle Biographie générale*. Paris : Firmin Didot frères, 1866. Díl 14, s. 513–540.

- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava; PRAŽÁKOVÁ, Jana (edd). *Biografický slovník archivářů Českých zemí*. Praha : Libri, 2000.
- CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana. Soupis kronik libereckého okresu uložených ve Státním okresním archivu v Liberci. *Fontes Nissae* 5, 2004, s. 206–242.
- JENŠOVSKÝ, Václav. K 65. výročí konce 2. světové války. V Českém ráji nacistická zběsilost narazila na stovky statečných, dokonce i v apokalyptickém čase „heydrichiády“... [2. část]. *OJKT* 17 (33), 2010, s. 84–90.
- JIROUŠKOVÁ, Šárka. Zahradní vodovod v areálu zámku Sychrov. *Zprávy památkové péče* 10, 1995, s. 383–388.
- KÁBOVÁ, Hana. *Josef Vítězslav Šimák*. České Budějovice – Pelhřimov : Společnost pro kulturní dějiny – Nová tiskárna Pelhřimov, 2013.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějiny 2*. Praha : Zvon, 1991.
- KADLEC, Miloš (ed). *Kníže Kamil Rohan*. Sychrov : SZ Sychrov, 2004.
- KADLEC, Miloš. *Oranžerie na Sychrově*. Sychrov 2009.
- KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pouť*. Žďár nad Sázavou : Cisterciána Sarensis, 2001.
- KASÍK, Pavel. Rozbor znaku rodu Rohanů z hlediska genealogického. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, 103–104.
- KAŠPAR, Jaroslav. *Soubor statí o novověkém písmu*. Praha : Karolinum, 1993.
- KIKBICOVÁ, Tereza. *Antonín Dvořák nejbližšímu příteli II. Dosud nepublikovaná korespondence Antonína Dvořáka adresovaná Aloisi Göbloví*. *HudV* 44, 2007, č. 3–4, s. 391–402.
- KNEIDL, Pravoslav. Zámecká knihovna na Sychrově. In WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : STN, 1960, s. 8–10.
- KROTILOVÁ, Jana. Farní kroniky jako historický pramen (Slánsko). *Slánský obzor* 14, 2006 [vyd. 2007], s. 17–26.
- KUNA, Milan. *Antonín Dvořák nejbližšímu příteli*. Praha : Pražský podzim, 2000.
- KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla období romantismu a historismu*. Praha : Akropolis, 2001.
- LAVIČKA, Roman. Zámecká kaple na Hluboké. Proměny podoby, funkce a vybavení. In *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*. České Budějovice, 2008, s. 183–206.
- MACEK, Jaroslav. *Katalog litoměřické diecéze AD 1997: Neměnná část*. Litoměřice : Biskupství litoměřické, 1997.
- MARSCH, Angelika. *Friedrich Bernhard Werner*. Weissenhorn : Anton H. Konrad Verlag, 2010.
- MAŠEK, Petr. Knižní sbírky knížat Rohanů. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 36–37.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Argo, 2008–2010. Díl 1–2.
- MŽYKOVÁ, Marie (ed). *Romantický historismus. Novogotika*. [Výběrový katalog expozice na zámku Sychrově a hradu Bítově], Sychrov 1995.
- MŽYKOVÁ, Marie (ed). *Kamenná kniha. = The Stone Book*. Sychrov 1997. 306 s.
- MŽYKOVÁ, Marie. *Rohanská portrétní galerie*. Liberec : ONV, 1985.
- MŽYKOVÁ, Marie. *Ze sbírek státního zámku Sychrov: Miniaturní a drobný portrét*. Liberec : ONV, 1985.
- MŽYKOVÁ, Marie. Zámek Sychrov a jeho poslední majitelé - výběrová bibliografie. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 108.

- MŽYKOVÁ, Marie. Ze sbírek zámku Sychrov. A panovnický trůn se otřásl až v dalekém Petrohradu... Z francouzské emigrace: „Louis“, princ Rohan, *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 26-35.
- MŽYKOVÁ, Marie. Vévodou nejsem, jsem Rohan. In *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji*. Turnov : Pekařova společnost. 2009.
- NAUMAN, Pavel. Zámecký park v Sychrově. In WIRTH, Zdeněk (ed.). *Sychrov*. Praha : Olympia, 1968, s. 23-24.
- NEDOMA, Jiří. *Vincenc Rupert Smolík, Anna Smolíková*. Praha : Primus, 2011.
- NĚMEČEK, Josef. *Památosti poutnického chrámu Páně v Boskově*. Bozkov, 1859.
- NOHEL, Roland. *Auerspergové v Čechách*. Kutná Hora : OKC, 1997.
- OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Spolková a politická činnost knížete K. Rohana ve 40. letech 19. století. In KADLEC, Miloš (ed). *Kníže Kamil Rohan*. Sychrov : SZ Sychrov, 2004, s. .
- Ottův slovník naučný*. Praha : J. Otto, 1888–1908. Díl 1–27.
- PEČOVÁ, Alena. Soupis kronik, fotokronik a pamětních knih uložených ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou, *Fontes Nissae* 5, 2004, s. 243–259.
- PETRÁŇ, Josef et al. *Úvod do studia dějepisu III: Nauka o pramenech*. Praha : SPN, 1983.
- PODLAHA, Antonín. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Praha : Dědictví sv. Prokopa, 1922. Svazek V.
- POSPÍŠILOVÁ. Historizující zámecký interiér 19. století v Čechách. *Umění* 27, 1979, č. 4.
- POSPÍŠILOVÁ, Marie. Architektura zámku Sychrov. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 16-17.
- PRÁŠEK, Justin. *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*. Turnov, 1879.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1951. Díl 3.
- PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha : Národní muzeum, 1985.
- REJHA, Adam – ŠRYTROVÁ, Dagmar. *Historie a současnost obce Radimovice*. Radimovice : Obec Radimovice, 2013.
- [Riegrův] slovník naučný*. Praha : I. L. Kober, 1860–1873. Díl 1–10.
- ROUBÍK, František. Státní kontrola farních pamětních knih v Čechách, *Selský Archiv*, 1925, s. 286–288.
- SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého: Boleslavsko. Praha : Šimáček, 1895. Díl 10.
- SCHALLER, Jaroslaus. *Topographie Königreichs Böhmen*, 4. díl, Bunzlauer Kreis. Praha, 1786.
- SCHEYBAL, J. V.; SCHEYBALOVÁ, J. *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách*. Liberec : 1985, Severočeské nakladatelství.
- SLABÁKOVÁ, Radmila. Emigrace francouzské revoluce - problémy a přístupy k jejímu zkoumání se zvláštním důrazem na typologii emigrace francouzské šlechty do rakouských zemí, *AUPO Historica* 28, 1998 [vyd. 1999], s. 57-65.
- SLABÁKOVÁ, Radmila. Šlechtická emigrace za Francouzské revoluce a rodinná paměť. In FASORA, Lukáš et al. *Napoleonské války a historická paměť*. Brno : Matice moravská, 2005, s. 145–154.
- SLABÁKOVÁ-ŠVAŘÍČKOVÁ, Radmila. *Rodinné strategie šlechty*. Praha : Argo, 2007.
- SLAVÍČKOVÁ, Hana. Rodinný archiv Rohanové, *SAP* 35, 1985, s. 163-282.

- SMETANA, Jan. Vyprávěcí prameny dějepisné vzniklé v Litoměřickém kraji do roku 1835. SAP 22, 1972, s. 221–296.
- SOBKOVÁ, Helena. Kateřina Záhaňská. Praha – Litomyšl : Paseka, 2007.
- SOMMER, Johann Gottfried. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Praha, 1834. Díl 2, Bunzlauer Kreis.
- SRŠEŇ, Lubomír; TRMALOVÁ, Olga. *Malované miniaturní portréty*. Praha : Národní muzeum, 2005.
- STREICH, Brigitte. Ernst Devrient (1873–1948). In *Lebensbilder Thüringer Archivare*. Rudolstadt : Vorstände des Thüringes Archivarverbandes, 2001. s. 38–42.
- SVOBODA, Antonín Marián. Okrasné rostliny v zahradách zámku Sychrov. In MŽYKOVÁ, Marie (ed). *Kamenná kniha. = The Stone Book*. Sychrov 1997, s. 278–282.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav. Čechy. Praha : Otto, 1905. Díl 12, Severní Čechy.
- ŠIMÁK, J. V. Soupis památek historických a uměleckých: Politický okres Turnovský. Praha, 1909.
- ŠIMÁK, J. V. Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské. Praha, 1909. Díl 1, Boleslavsko a Kouřimsko.
- ŠIMÁK, J. V. O lažanském dvoře. OJKT X, 1931–1932, s. 131-140.
- ŠIMÁK, J. V. Místopisné drobnosti III, ČČH 41, 1935, s. 352–370.
- ŠTAJNYGT, Jan Křtitel. *Pomněnky z Boskova*. Bozkov, 1894.
- TREGL, Vladimír. Sychrovský zámek a Buškova výzdoba jeho interiérů. Výňatek z bakalářské práce, OJKT 15 (31), 2008, č. 4, s. 274-281.
- URFUS, Valentin. Lamottové z Frintropu, sychrovští páni a ještědská pověst. *Cour d'honneur*, 1998, č. 2, s. 10-13.
- VAŠEK, Leoš. Historie zámecké kaple Nanebevzetí Panny Marie v Rájci nad Svitavou, Sborník Muzea Blansko 2006, s. 3-16.
- VENCLŮ, František. *Turnovsko*. Turnov : Müller a spol., 1928.
- VLČEK, Pavel (ed). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha : Academia, 2004.
- VOLKERY, Augustinus. *Diptychon sacerdotum Dioecesis Litomericensis inde ab anno 1886 pie in Domino defunctorum in eorundem memoriam*. Leitmeritz : Union, 1937.
- WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : Čedok, 1952.
- WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : STN, 1957.
- WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : STN, 1960.
- WIRTH, Zdeněk (ed). *Sychrov*. Praha : Olympia, 1968.
- WURZBACH, Constantin. *Biographisches Lexikon des Kaisertums Österreich*. Vienna, 1856–1891. Díl 1–60.
- ŽUPANIČ, Jan– FIALA, Michal – STELLNER, František. *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*. Praha : Aleš Skřivan ml, 2001.

10.3 **Internetové stránky**

Centrum dějin české teologie – stránky zřízení KTF UK, digitalizované dílo Václava Petery *Geniové Církve a vlasti*, URL <<http://www.cdct.cz/petera/>>.

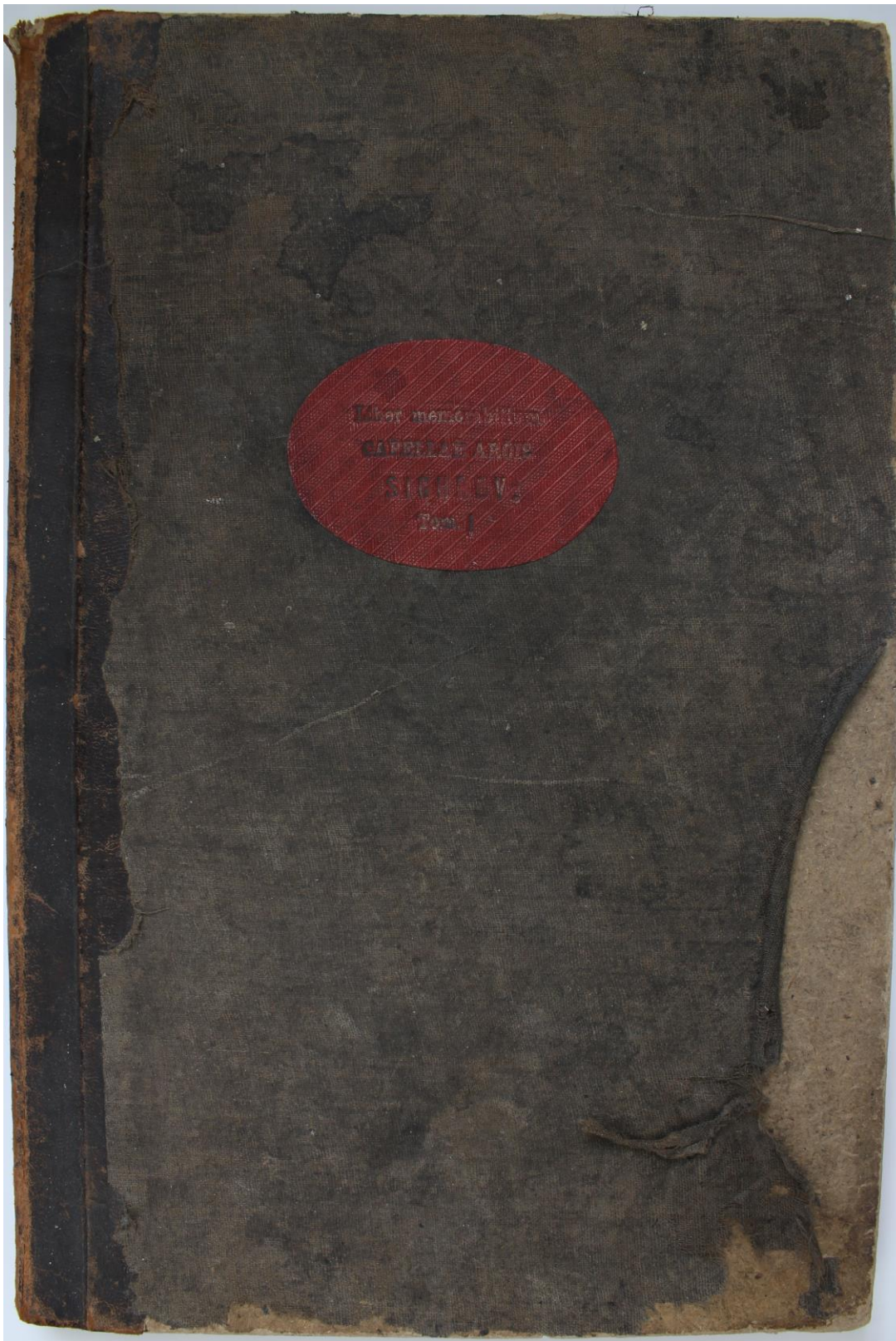
Litoměřice – stránky diecéze, katalog, URL <<http://katalog.dltm.cz/>>.

Pavel Scheufler – stránky historika fotografie, URL <<http://www.scheufler.cz/>>.

Svijany – stránky obce, digitalizovaná kronika, URL <<http://kronika.obecsvijany.cz/>>.

Vlastibořice – stránky obce, URL <<http://www.vlastiborice.cz/>>.

Příloha 1: Obrázky

Obrázek 1: Fotografie přední desky pamětní knihy kaple. Název z oválného štítku (*Liber memorabilium...*) se užívá jako hlavní při citacích, obdobné oválné štítky s nápisem mají všechny tři svazky

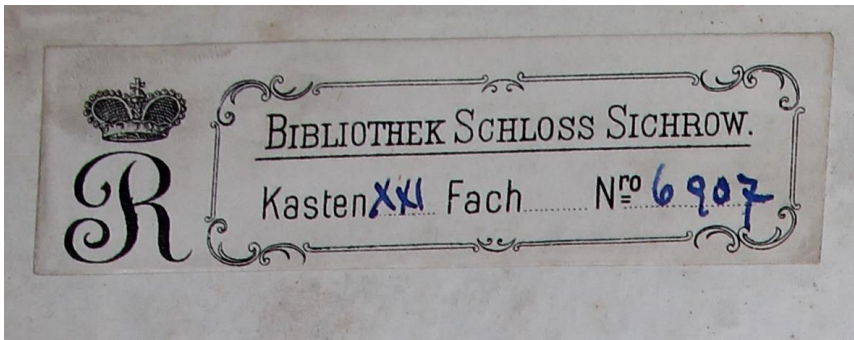
Memorabilien - Buch

Der Hofkapelle in Sickingen
(gleich Memorialien - Sammlung und
Kongregation für die Hofkapelle-Sickingen
(Gedächtnis.))

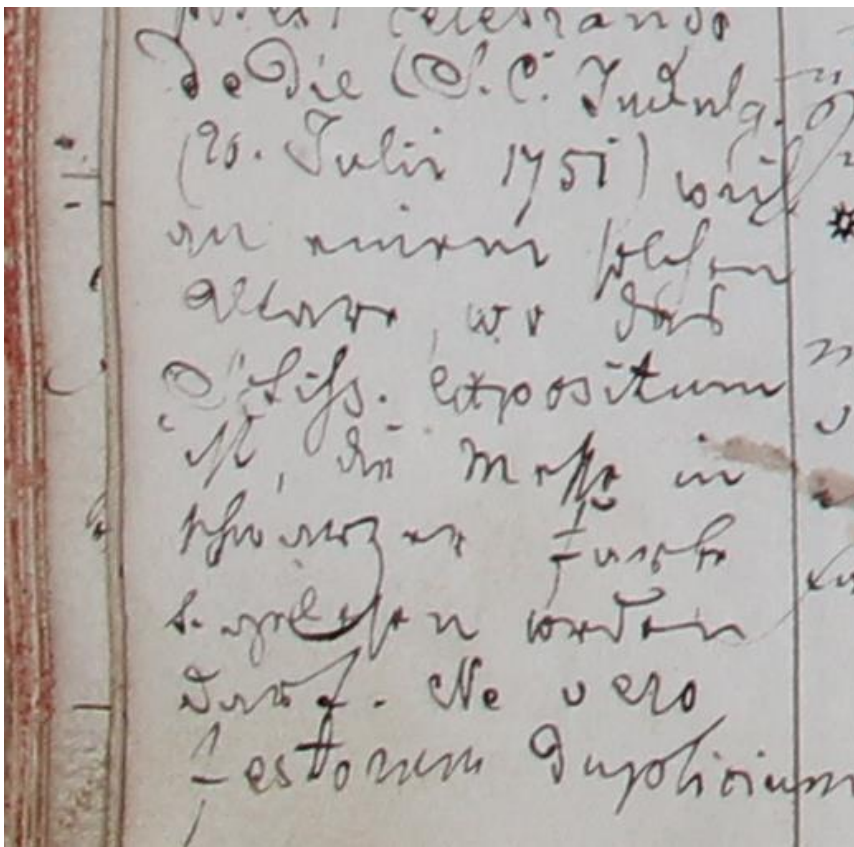
Verlegt in Jena 1862.

Ernst Devrient
Jena
Druck von J. Neumann, Neudamm

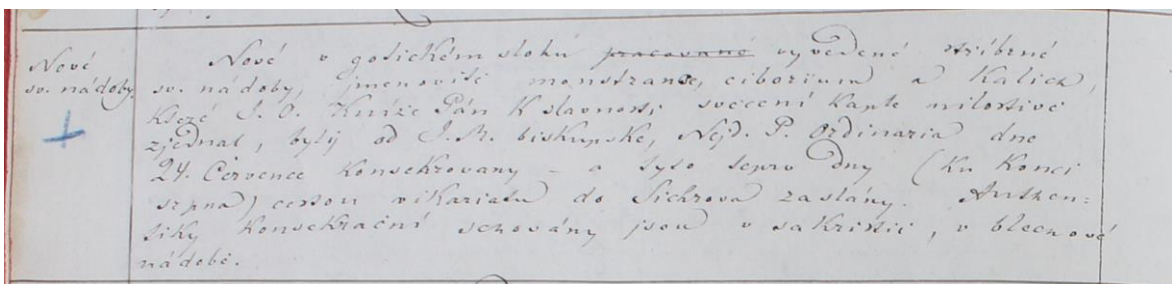
Obrázek 2: Titulní strana pamětní knihy kaple s alternativním názvem (*Memorabilien-Buch...*),
vroučením a podpisem Ernsta Devrienta

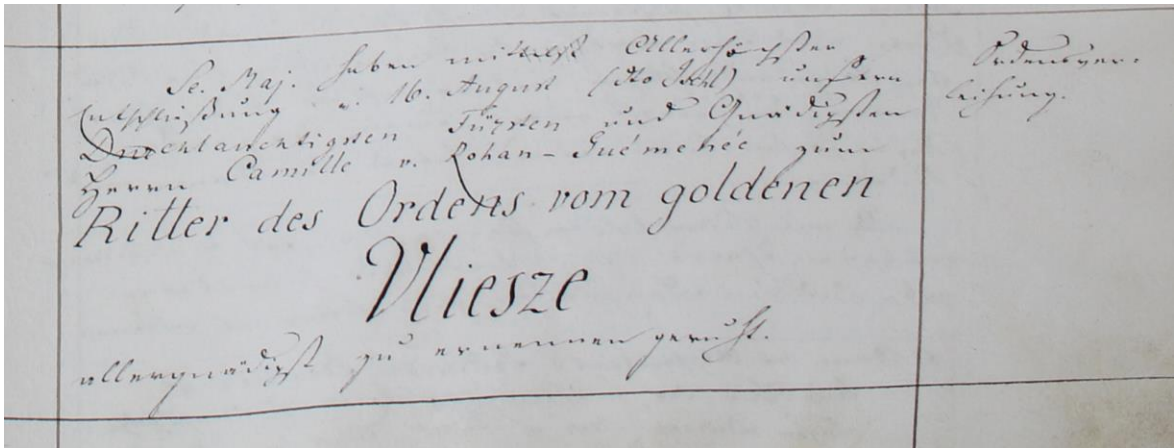
Obrázek 3: Knihovní štítek sychrovské zámecké knihovny v pamětní knize kaple (štítek je vlepěn na předním přideščí v levém horním rohu)

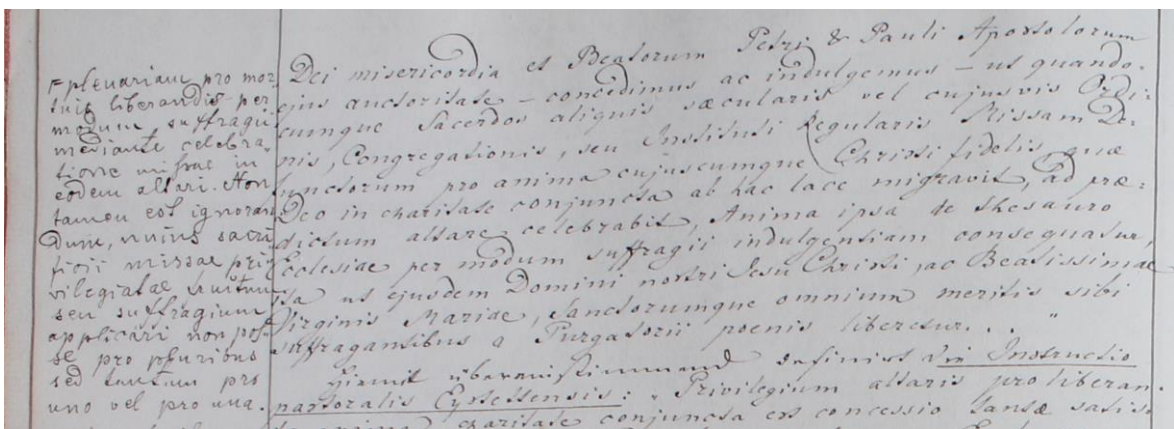
Obrázek 4: Ukázka rukopisu Emanuela Ferkla (němčina) v pamětní knize kaple, zápis č. 140, s 50

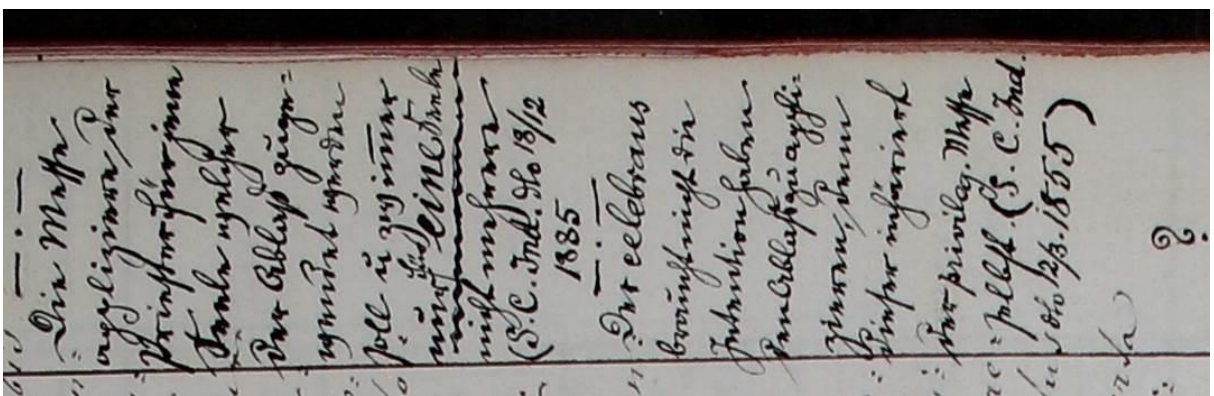
Obrázek 5: Ukázka rukopisu Josefa Němečka (čeština), zápis č. 32, s. 14

Obrázek 6: Ukázka rukopisu Josefa Němečka (němčina, též ozdobné kreselné písmo při zvláštní příležitosti), zápis č. 153, s. 57

Obrázek 7: Ukázka rukopisu Josefa Němečka (latina), na okraji Emanuela Ferkla (latina), zápis č. 140, s. 50

Obrázek 8: Ukázka ozdobnějšího rukopisu neidentifikovaného písaře, zápis č. 66, s. 33

Příloha 2: Edice pamětní knihy kaple 1862–1867

10.4 *Ediční poznámka*

Níže je předkládána edice prvního svazku pamětní knihy kaple pro léta 1862–1867. Edice je, z důvodů snad dostatečně vysvětlených výše, pojata velmi jednoduše. Každému zápisu je přiřazeno unikátní číslo (v originále číslování není), na to navazuje záhlaví, regest a odkaz na zámeckou pamětní knihu (GDSS). Záhlaví obsahuje datum (časový rozsah), ke kterému se zápis vztahuje, poté v uvozovkách originální záhlaví shrnující obsah zápisu, které zápisu přiřadil autor (pouze v několika případech zapsáno nebylo, pak v hranaté závorce takto shrnuji obsah já), poté je uvedeno na jaké straně (stranách) se zápis v pamětní knize nachází a jakým jazykem je zápis psán. Pod záhlavím se nachází obsáhlejší shrnutí obsahu (regest), než jaké nabízí originální záhlaví. Pokud byl ze zápisu důležitý nějaký obrat či věta, uvádím ho v uvozovkách v rámci tohoto regestu, výjimečně je vydána obsáhlejší část zápisu (tematicky zápisy týkající se kaple a vůbec zajímavější dobová svědectví, jejichž hodnota se zdá být vysoká a shrnutí by jí nenávratně snížilo), pak je text vydán v samostatném poněkud více odsazeném odstavci. Pod těmito texty jsou menším písmem připojeny odkazy na prameny zápisu (pokud na ně autor odkazuje), na další zápisy v pamětní knize kaple a od konce „Šolcových zápisků“ jsou připojeny odkazy na zámeckou pamětní knihu (odkazuje se pomocí originálního číslování listů a čísel zápisů, které průběžně dostávali v průběhu roku).

Vzhledem k celkově jednoduché koncepci edice vypouštím poznámkový aparát (faktograficky problematické části pamětní knihy byly vysvětleny v předchozí části této práce a vážnější otázky týkající se kritiky textu není v rámci této edice možné řešit). U přepisu textu jsem se snažil zachovat pokud možno originální text (tedy text transliterovat), nesmyslné by bylo ponechání důsledně psaného -K- v humanistickém písmu (velké/malé píši podle významu), neodlišuji dlouhé s a nedůsledné psaní -ß-/-ss-sjednociji na variantu -ss-.

Co se týká rejstříků, jak u jmenných, tak osobních uvádím pouze informace nutné k identifikaci, odkazováno je na čísla zápisů uváděných v této edici. Osoby uvádím ve formě jméno, příjmení, životní data, hlavní povolání, případně příbuzenství k další uváděné osobě v rejstříku. Forma příjmení je přejímána pokud možno z pamětní knihy

(to je porušeno pouze výjimečně u šlechtických příjmení, která mají svoji ustálenou podobu, tedy uvádím např. Windisch-Graetz a ne v pamětní knize uváděné Windischgrae(æ)tz), varianty, které by ztížily hledání, jsou uváděny v závorkách. Z rejstříku jsou vypuštěny položky Kamil Rohan a Adelheid Rohanová (u místních jmen Sychrov). U místních jmen jsou jako primární užívány současné úřední názvy (pouze u známých je činěna výjimka, takže jako základní je uváděna Vídeň, ne Wiena), u českých jsou německé a variantní podoby uvedeny v závorce.

10.5 **Edice**

1

1421–17. století. „Poloha a děje Sichrova,“ s. 1, česky.

Obsahuje krátké dějiny Sichrova od prvního (domnělého) písemného doložení po zničení v 17. století.

Sichrov (vlastně Sychrov) leží 1146 stop nad hladinou mořskou. Starší příběhy Sichrovského zámku málo povědomy jsou. V patnáctém století vyskytuje se ritiřský rod dle tehdejší Sichrovské tvrze zvaný. L. P. 1421 zapůjčil totiž Havel z Sichrova císaři Sigmundovi peníze, které na statcích zemských zjištěny byly. Po válce husitské připadl co uprázdněné královské leno koruně české a dán byl v zástavu bohatým tehdejší pánům z Gutenstejnu, od kterých ho král Vladislav II. l. P. 1509 opět vykoupil. Zdá se, že stará tvrz sichrovská v třicetileté válce troskotána jest.

2

1690. „Zakladatel nynějšího zámku sychrovského,“ s. 1, česky.

Jednovětá zmínka o tom, že Sychrov vystavěl „ritíř Lamotte z Frintropu, kterýžto šlechtický rod nedlouho před tím český incolat obdržel.“

3

1691–1693. „Zakladatelkyně kaple sichrovské,“ s. 1–2, česky, latinsky.

Obsahuje krátké dějiny kaple od udělení povolení až po požehnání kaple, k tomu jsou citovány čtyři latinské listiny (z 2. února 1691 od pražského oficiála Václava Bílka, 21. července 1693 též od Bílka vydaná v Praze a z 8. září 1693 od Ignáce Františka Zumsande ze Sandbergu vydaná při svěcení na Sychrově).

L. P. 1691 obdržela vysoce urozená paní Helena Lamotte z Frintropu od nejdůst. konsistoře pražské potvrzení k vystavění kaple při zámku Sichrovském. Povolení to znělo doslovně takto: „Autoritáte Archi-Episcopali ordinaria datr tenore praesentium Perillustri Domina Helenae Lamottin viduae, natae de Corona, facultas et licentia ut in honorem B. V. Mariae Nascentis in bono Sichroff capellam (duminodo dote sufficienti pro satis tectis conservandis per instrumentum authenticum , Venerabili Curiae prius ex hibendum assecurata sit) libere aci licite dominio aedificare possit et valcat

Pragae in Cancellaria Archi-Eppali die 1. Februarii 1691.

L.S. Wenceslaus Bileck

J. T. Liepme

a Bilenberg officialis.

cancellarius.

L. P. 1693. stavba nadřečené kaple byla ukončena. Krásná malba na obmítce, vyobrazující hlavní údaje ze života blahoslavené rodičky Boží ji zdobila, a chrámových nádob ze stříbra, jakož i vkusných rouch bohoslužebných z drahocenných látek hojně pořízeno. Tohotéž roku (1693) byla dohotovená kaple církevně požehnána. Listina dotýčená zněla následovně: „Autoritáte Archi-Episcopali ordinaria datur vigore praesentium ad Instantiam Perillustrium et Generosorum Dominorum Joanis Jacobi et Maximiliani Rudolphi Lamott de Frintop Reverendissimo et

Perillustri Domino Francisco Ignatio Zumsande de Sandberg, Venerabilis Archi-Episcopalis Consistori Pragensis Assesori facultas et licentia ut capellam noviter in Sichrov adificatam, adhibitis solitis ceremoniis aqua Gregoriam benedicere ac in sic benedicta capella sacrosanctum Missae sacrificium super altari portatili per quemcumque rite ordinatum sacerdotem, non impeditis tamen in ecclesia Parochiali divinis libere ac licite legi possit.

Actum Pragae in Cancellaria Archi-Episcopali die 21. Juli A. 1693.

L.S. Wenceslaus Bileck

J. T. Liepme

a Bilenberg officialis.

cancellarius.

[...]

L. P. 1693. d. 8. září byla kaple od výš jmenovaného V. Důst. a vysokorodého Pána Fr. Ignáce Zumsande z Sandbergu se vši slávou výkonem církevním službě Boží odevzdané. Listina z té příčiny vyhotovena, zní takto:

„Anno 1693 die 8. septembris per me Franciscum Ignatium Zumsande de Sandberg Venerabilis Archi-Eppiscopalis consistori i Pragensis Assessorem habita ad hoc sspeciali licentia sacellum in Sichrov in honorem Nativitatis Beate Virginis Mariae consuetis ceremoniis benedictum est, et haec ad celebrandum a Venerabili Consistorio concessa licentia nominatis Perillustribus Dominis Lamott de Frintropp extradcta. In cujus rei fidem Nominis mei subscriptio et sigilli appressio accedit.

Datum in Sichrov Anno et die ut supra.

L. S. Franciscus Ignatius Zumsande
de Sandberg

4

1740–1820. „Prodej Sichrova hrabatům Valdštýnským,“ s. 2, česky.

Obsahuje informace o dvou prodejkách zámku, v roce 1740 prodal František Inigo Lamotte zámek Františkovi Josefu Jiřímu z Valdštejna a 1820 prodali Valdštejnové

Rohanům.

5

1820–1834. „Sichrov od knížat z Rohanů koupen,“ s. 2–3, česky.

Charles Alain Rohan koupil 1. září 1820 od Františka Adama Valdštejna Sychrov. Nový pán v letech 1833 a 1834 přistavěl patro, též boční křídla, Bertin zámek a Divadlo, rozšířil kapli a přistavěl novou sakristii nalevo od oltáře.

6

1834, 8. září – 1835, 21. září. „Návštěva krále Karla X. v Sichrově,“ s. 3, česky.

Obsahuje informaci o příjezdu sesazeného francouzského krále Karla X., ke kterému přibyl vévoda d'Angoulême, jeho manželka, Jindřich, vévoda z Bordeaux, syn vévody de Berry, kardinál Latill. Návštěva se opakovala 21. září následujícího roku.

7

1836, 13. ledna. „Úmrtí knížete P. Luis-e,“ s. 3, česky.

Jules Armand Louis Rohan zemřel 13. ledna 1836 [narozen 1768] a byl uložen do loukovské hrobky.

8

1836, 24. dubna. „Úmrtí knížete P. Karla,“ s. 3, česky.

Charles Alain Gabriel Rohan zemřel 24. dubna 1836 [narozen 1764].

9

1836, 20. října – 1837, 16. srpna. „Erektions-Instrument der Sichrower Schlosskaplanen,“ s. 4–8, česky, německy.

Obsahuje krátké české záhlaví, poté nadační listinu vydanou 20. října 1836, která v deseti bodech vymezuje základní práva a povinnosti dvorního kaplana. Pod touto listinou jsou čtyři odpovědi institucí, kterým byla listina zaslána (litoměřická konzistoř, zemské gubernium, výpis a potvrzení o vepsání do zemských desek z 16. srpna 1837, kterým se uzavřel proces schválení nadace). Nadační listina je citována v plném znění.

Nach dem Wailand der Durchlachtig Hochgeborbe Herr Carl Alain Gabriel
Fürst v. Rohan Guémenée, Herzog zu Bouillon und Montbazon, Ritter des

goldenen Vliesses, des öster. milit. Maria Theresien- und des königlichen französ. Sct. Ludvigs Ordens, k. k. öster. Feldmarschall Lieutenant, Herr der Herschaften: Svijan, Loukowetz, Semill und Lomnitz, dann der Güter Sichrow, Gillowey, Čista und Altaicha, Mein innigst geliebter am 24 April 1836 auf dem Schlosse zu Sichrow hochselig verstorbener Vater, überzeugt, dass die Uibungen unserer heiligen Religion einem Jeden, wesen Standes und Bildung er immer sein mag, die wohlthätigste Beruhigung zu gewohren vermögen, gewünschen, theils ein bleibendes Denkmahl Seiner Gesinnungen an den Tag zu legen, theils Seinen Besitznachfolgern, wie nicht minder den Bewohnern des Schlosses Sichrow in die entferntesten Zeiten eine Erleichterung bei dem Besuche des Dienstes des Allerhöchsten zu verschaffen, und hierauf unwiderruflich beschlossen gehabt hatten, eine Stiftung zur immerwährenden Erhaltung eines Hofkaplans in der Kapelle des Sichrower Schlosses zu errichten, hieran jedoch durch einen zu frühen Tod verhindert wurde; so erkläre ich als Hochdessen einzige Tochter und Universalerbin, dass da mir der Wille meines Vaters heilig, und ohne dem auch ganz der Meinige ist, die beabsichtigte Stiftung nummehr selbst, jedoch ganz nach der Intention meines hochseligen Vaters zu errichten, und errichte hiemit selbe bis auf die Acceptation des Hochwürdigsten bischöflichen Konsistoriums zu Leitmeritz, dann bis auf weiter Bestättigung einer hochlöblichen k. k. böhmischen Landesstelle in Nachfolgendem:

Ich Bertha, Fürstin v. Rohan Guémenée, geborne Fürstin v. Rohan Guémenée, bekenne und erkläre in Gleichformigkeit des Erlasses Meines hochseligen Vaters dto Sichrow 26. Juni 1835 und des Konsistorialerlasses dto 29. Juli 1835 Z. 2788, dann der h. Gub. Vdg v. 7. August 1836 Z. 39872 kraft gegenwärtigen Briefes überall, besonders da, wo es von Nothen sein sollte, – für Mich und Meine künftigen Nachfolger resp. Besitzer des mit der Herrschaft Swigan vereinigte Gutes Sichrow und Albrechtitz, und verbinde mich hier ausdrücklich und insbesondere, so wie auch meine [5]Besitznachfolger dahin, dass dem jedesmaligen Sichrower Schlosskaplan unter den nachstehenden Bedingungen von der Herrschaft Swiganer Obrigkeit bezüglich deren Renten genau und pünktlich für immerwährende Zeiten, in so lange diese Stelle bestehen wird, Nachstehendes verabfolgt und

gewähret werden soll, wenn von seiner Seite dagegen die nun bezeichneten Verbindlichkeiten genau erfüllt und geleistet werden:

1. Der künftige Gehalt des Sichrower Hofkaplans soll in 300 fl. C. M. sage Drei Hundert Gulden Convert. Münze, Sechs fass Bier, Sechs N. Ö. Metzen Weizen, Zwölf Metzen Korn, Zwei Metzen Gerste, Zwei Metzen Erbsen, Zehn N. Ö. Masses, Fünf Klafter Astholz, Hundert N. Ö. Pfund Butter und Fünfzig N. Ö. Pfund Salz bestehen, welche Naturalien dem jeweiligen P. Schlosskaplan zugleich auf obrigkeitliche Kosten nach Sichrow aus(?)zuführen sein werden.

2. Hat der Hofkaplan eine anständige Wohnung innerhalb des Schlossbezirkes zu Sichrow unentgeltlich zu erhalten für deren Instandhaltung Ich, so wie meine Besitznachfolger zu sorgen sich verbindlich machen.

3. Ist die gefertigte Fundatorium damit einverstanden, dass der Sichrower fundierte Hofkaplan, der als ein nicht selbstständigen Seelsorger nie disciplinärer Hinsicht dem Seelsorger des lastibořitzer Kirchsprengels in seelsorgerischen Geschäften, jedoch nur in der Amt und Weise, so wie es bis jetzt geschah, besonders wem der Lokalist zu Lastibořitz erkrankt, oder im Auftrage seiner geistlichen Behörde vom Pfarrorte abwesendlist, oder eine seelsorgerische Aushilfe aus einer andern dringenden Ursache erforderlich wird und nur dann verwendet werde, wenn hiedurch die Stiftungsverbindlichkeiten nicht beeinträchtigt werden. Wenn aber im Kirchsprengel gefährliche und ansteckende Krankheiten sich ausbreiten und herrschend werden sollten, so hat in diesem Falle als dann der P. Hofkaplan aus dem Schlossbezirke sich nicht zu entfernen, daher jeder seelsorgerlichen Aushilfe ausserhalb desselben enthoben zu sein, weil dieser Hausgeistliche mit den Gliedern Meines fürstlichen Hauses öfters näher conversiren muss und dieselben der augenscheinlichsten Gefahr der Ansteckung ausgesetzt sein würde, wenn der P. Schlosskaplan auch in solchen Fällen ausserhalb des Schlossbezirkes zu cooperiren verpflichtet sein sollte.

4. Der P. Hofkaplan wird ferner verpflichtet sein, in Meiner Anwesenheit und auf Mein Verlangen und für künftige Zeiten in der Anwesenheit und auf

Verlangen der jedesmaligen Patrons oder dessen Repräsentanten in der Schlosskapelle zu Sichrow zu celebriren. Die Bestimmung der Stunde, wann dieses zu geschehen habe, hängt sowohl an Sonn-Feiertagen, als auch an Werketagen von dem Nungenannten ab, da die Schlosskapelle nicht als eine öffentliche Kapelle, sondern wie bisher – als eine blossе Hauskapelle betrachtet [6] werden kann. Es soll jedoch ohne dringende und wichtige Ursache an Sonn- und Feiertagen, in so lang den zu Lastibořicz eingepfarrten Dorfgemeinden Husa, Radimowitz und Kameni gestattet wird, diese Schlosskapelle wegen Abwartung des öffentlichen Gottesdienstes zu besuchen, von der bisher gewohnten herkömmlichen und wohlbekannten Gottesdiensterordnung nicht abgewichen werden, dass am Sonn- und Feiertagen in den Schlosskapelle Vormittags eine Ephorte und h. Messe, Nachmittags cuber Litanei und s. Segen, auch zeitweilig Christenlehre insofern der Schlosskaplan hiezu von seiner geistlichen Behörde ermächtigt wird, gehalten werde.

5. Die gefertigte Stifterin speicht für sich und ihre Nachfolger das Recht an, auf die genaue trenne Erfüllung stipulirten Stiftungsverbindlichkeiten zu jeder Zeit dringen zu können.

6. Ich verwahre als Fundatorin für Mich und Meine Nachfolger das Recht den Sichrower Schlosskaplan nicht nur selbst zu wählen (jus denominandi) und zu präsentiren sondern auch auf dessen Uibersetzung und Präsentirung eines andern antragen und beharren zu können, im Falle ein bereits angestellter Schlosskaplan irgend eines Gebrechens, einer sonstigen, wichtigen Verschuldung, oder einer eingetretenen Inhabilität wegen der Obrigkeit und seinem Posten nicht konveniren sollte. Die angesuchte Amotion oder Uibersetzung eines Schlosskaplans muss jedoch von der betreffenden geistlichen Behörde untersucht, als nothwendig anerkannt und durch ein förmliches Urtheil ausgesprochen werden sein, so wie überhaupt die eigentliche Bestüttigung oder vielmehr die Ertheilung des Anstellungsdekretes oder der erforderlichen geistlichen Jurisdiktion nach den bestehenden kanonischen Satzungen einem Hochwürdigsten bischöflichen Ordinariate und dessen Consistorio überlassen und vorbehalten bleibt, und durch die gegenwärtige Stiftung dem Verhältnisse, in

welchem ein katholischer Priester zu seiner kirchlicher Behörde steht, kein Eintrag geschehen soll.

7. Der Sichrower P. Schlosskaplan soll ad intentionem fundatoris wöchentlich zwei Obligatmessen, und nebst diesen monatlich ende h. Messe für alle verstorbenen Mitglieder der fürstlichen Familie von Rohan, und vierteljährig ein Anniversarium auf dieselbe Intention zu celebriren haben, daher zusammen Ein Hundert und zwanzig obligata Missae sacrificia sancta zu persolviertn(?) haben.

8. Obgleich ich der festen Hoffnung bei, dass der Fall nie eintreten werde, dem fundirten Schlosskaplan jemals einen andern Wohnort bestimmen zu müssen, so verwahre ich mir, und für meine Nachfolger dennoch das Recht in dem zwar nicht anwartenden, jedoch immer möglichen Fall, dass das Schloss oder die Kapelle zu Sichrow der einst nach Jahren, durch welche immer Ursachen in Verfall gerathen konnte, die nach dem vorliegenden Stiftsbrief errichtete Fundazion mit Beibehaltung der beiderseitigen [7] Rechte und Verbindlichkeiten von Sichrow nach Laukow, wo sich die fürstliche Familiengruft befindet, mit Vorwissen eines hochwürdigsten bishöfl. Konsistoriums und der hochlöblichen k. k. Landesstelle anstandlos übertrag an zu können.

9. Endlich übernehme ich die Verbindlichkeit zur steten Unterhaltung der Kirchen apparamente und Beischaftung der Kirchenerfordernisse für die Sichrower Schlosskapelle, und sollen dieselben stäts aus den swiganer herrschaftl. Renten an – und beigeschafft werden.

10. Zur Sicherstellung den von mir als Stifterin übernommenen, von mir und meinen Nachfolgern zu leistenden Verbindlichkeiten und Prästazionen soll das gegenwärtige Stiftungsinstrument landtäglich, tamquam oens(?) irreluibile ob der Herrschaft Swigan dann dem Gute Sichrow und Albrechtitz gehörig vorgeschrieben werden, wesshalb ich diese nun genannten, sich mit der k. böhmischen Landtafel, – Hauptbuch Lit. S. Tom. XXIV. fol. 121. – regulirenden Entituten aus ausdrücklich als Hypothek benenne, und mich zufrieden stelle, womit dieser Stiftbrief dem ganzen Inhalten nach, ad effectum intabulationis der k. böhmischen Landtafel

einverleibt, und gehörig vorgemerkt werde. - Zum Beweise alles dessen ist gegenwärtige Stiftungsurkunde in drei gleichlautenden Parien, wovon das eine bei den hochlöbl. k. k. Landestelle, das andere bei dem hochwürdigsten Konsistorium, das dritte bei meinem Patronatsamte aufbewahrt werden soll, aus- und von Mir, dann zwei hiezu berufenen Zeugen eigenhändig unterfertigt worden.

So geschehen in Schlosse zu Sichrow am sechs und zwanzigsten des Monats Oktober des Jahres Ein Tausend Acht Hundert und Sechs und Dreizig.

(L. S.) Bertha Princesse de Rohan

Duchese de Bouillon

Joh. W. Trombar Franz Karl Spengler

Hofrath als Zeuge Oberamtmann der Herrschaft Swigan als Zeuge.

Joh. Jansa

Hofsekretär als Zeuge

Joh. Pažout Jos. Sedlaček

Vikär Ortsseelsorger.

Zdroj: porovnáno s původním vyhotovením v Diecézním archivu Litoměřice, f. Archivy far I, Vlastibořice.

10

1838, 20. dubna. „Dosazení p. P. Šolce za zámeckého kaplana v Sichrově,“ s. 9, česky. Obsahuje základní biografické informace o Janu Šolcovi. (narozen 30. dubna, na Sychrově 20. dubna 1838 – 29. června 1862)

11

1841, 22. únor. „Úmrtí kněžny Berty,“ s. 9, česky. Obsahuje informaci o tom, že po delší nemoci zemřela 22. února 1841 kněžna Berta,

kteřá je zde označována jako „[...] pravá matka netoliko svých služebníků, ale vůbec svých poddaných“.

12

1845, září. „Vznešená návštěva,“ s. 9, česky.

V září roku 1845 navštívili Sychrov arcivévoda Štěpán, arcivévoda Karla Ferdinand a nasavský princ Morice, kteří se zde věnovali hlavně honům.

13

1846, 5. – 10. srpen. „Utonutí knížete Benjamina,“ s. 9, česky.

Pán na Řepíně, kníže Benjamin Rohan utonul 5. srpna 1846 a byl pohřben o pět dní později.

14

1846, 10. prosince. „Úmrtí knížete Viktora,“ s. 9, česky.

Victor Louis Meriadec (v textu Viktor-Ludvik-Meriadec) zemřel 10. prosince 1846. [...] „U tohoto dobrotivého býval kaplan zámecký každodenním téměř hostem.“

15

1851. „Stavba Sychrovského zámku,“ s. 9, česky.

Kamil Rohan, [...] „pán umění milovný a neunavený pěstitel podporovatel všeho dobrého“, začal přestavovat Sychrov v roce 1851 a stavbu vedl Josef Pruvot.

16

1853, 29. srpna – 1853, 30. srpna. „Návštěva císaře P. Ferdinanda,“ s. 9, česky.

29. srpna 1853 před 12 hodinou přijel na Sychrov císař a král Ferdinand I. (V.) Dobrotivý se svým nejvyšším hofmistrem Bombellesem a dvorním komořím Bissingenem a byl přivítán 120 hodkovickými ostrostřelci. Druhého dne sychrovský kaplan Jan Šolc sloužil tichou mši za asistence českodubského děkana Alberta Küffra a hodkovického faráře Josefa Hofrichtra.

17

1856, 3. května. „Základ k nynější nové kapli položené,“ s. 9, česky.

Kníže Kamil Rohan položil 3. května 1856 základní kámen k nové kapli.

18

1857, 23. listopadu. „Vznešená návštěva,“ s. 9, česky.

Navštívili Sychrov na několik dní: Marie Saso-Starhradská (vnučka Gaspariny z Reuss-Greiz) a její otčím Jindřichem IV. z Reuss-Köstritz.

19

1859, 28. leden. „Vlak železniční,“ s. 10, česky.

Ve 4 hodiny odpoledne 28. ledna 1859 poprvé projel vlak tunelem od Turnova do Hodkovic, následující den dojel do Liberce a zpět.

20

28. září 1857. „Úmrtí knížete Alaina“, s. 10, česky.

Ve svých 27 letech zemřel 28. září 1857 Alain Gustav Victor Luis princ Rohan Guéménée Rochefort a Montauban, rytmistr vyznamenaný záslužným křížem, u Mořice z Lobkowicz na zámku Košťany (Kosten) u Teplic.

Stručnější než GDSS, s. 57–60. 1857, I.

21

1859, 10. září – 8. listopadu. „Návštěva“, s. 10, česky.

Návštěva Doma Miguela, vévody z Braganzy a bývalého portugalského krále, s chotí Adélou, roz. Löwenstein-Wertheim-Rosenberg dlela na Sychrově v době 10. – 19. září 1859. Druhá významná návštěva téhož roku, návštěva knížat Reuss-Köstritz dlela na zámku mezi 29. říjnem – 8. listopadem.

[Zde končí zápisy Jana Šolce.]

22

1693, 20. července. „Opis jediné listiny, která se ohledně Sychrovské kaple v archivu pražské arcibiskupské konsistoře nalézá,“ s. 10–11, německy.

Wir Johann Jacob und Maximilian Rudolf Lamott von Frintrop Gebrüdern

und Herrn auf Jessenicz undt Sicherhoff, bekennen hiemit vor jedermänniglich insonderheit woh es die Notturff erfordert. Dennach wir auf unsern Guth Sicherhoff eine zu Ehren der allerseeligsten Jungfrawen Maria Geburth auf begehren Unserer Hochgeehrtlist- und Vielgeliebtesten Frawen Mutter Helena Lamottin Wittieb gebohren von der Cron, von dem Löbl. Ertzbischoflichen Consistorio de dto 7. Fedbruarii Anno 1691 aufzuerbawen bewilligte Capellen damit dieselbe fürs künftig in Ihren Bau und andern Notturfften versehen und erhalten werden, deren Gristlichen Rechten gemäss mit Drey Hundert Gulden reyn. fünf percento zu dotiren entschlossen sein, als thuen wir mit hypothecirung Unseres Guths Sicherhoff (So viel Hiezu von nithen) für Uns, Unsere Erben undt Erbnehmen, auch einen innden dieses Unsern Guths Kunftigen Inwohner in bester Form rechtens geloben und Versprechen, dass wir Unsere Erben und Erbnehmen, auch jeder schon genandten Guths Innheber sothane Capelle inderzeit in gutten Baro und anderen Benöthigten Notturffen Von denen Obgedachterwassen Bemelten 300 fl ry. Fünf per Cento zu erhalten, und zu Verschen zu Lassen Schuldig seyn wollen und solten. Wie denn zu mehrer [11] Versicherung diese Unsern Dotirung mit bewilligung gehöriger orthen ein Verleibet werden kann. Zu welchem Ende und Bekräftigung desen Habn wir Uns nicht allen aigenhändtig unterschrieben, Und Unsere Insigell beygetruckt, sondern auch die nebst Uns Unterschriebene Wohl Edlgebohrne und Gestrenge Ritter alles Fleisses erbetten, damit Sie solches als Zeugen (jedoch Ihnen undt Ihren Nachkommen ohne Schaden und Nachtheil) mit Ihrer Nahmens Unterschrift Undt beygetrukhten Pettschaften.

So geschehen Prag den 20 Julii Anno 1693.

(L. S.) Johann Jacob Lamott m/p. (L. S.) Max. Rudolph Lamott m/p.

(L. S.) Frantz Wentzl

Pachtor Von Reyhoste m/p.

(L. S.) Friedrich Rudolf von Binago m/p.

23

1862, 26. května. „Ustanovení nového kaplana v Sichrově,“ s. 11–12, česky, německy. Němeček v objektivní formě informuje, že byl ustanoven novým kaplanem spolu s plnou citací německého přípisu z 26. května od knížete. Následuje poznámka, že byl 5. června na toto místo jurisdikován a přišel až 29. června.

V GDSS není.

24

1862, 2. července. „Jmeniny knížete Pána Kamilla,“ s. 12, česky. Dva dny po nastoupení nového kaplana byly jmeniny knížete, slavila se mše a byla odstraněna opona mezi kaplí a předsíní.

V GDSS není.

25

1862, 6. – 7. července. „Veliký víchř a krupobití,“ s. 12, česky. Po delší době byl 6. červenec 1862 teplý a po půlnoci přišlo krupobití.

Podrobnější než GDSS, s. 71, 1862, II.

26

1862, 7. července. „Odjezd knížete P. do Vídně,“ s. 12, česky. Krátce po bouři odjel kníže ze zámku na zasedání panské sněmovny do Vídně.

Podrobnější než GDSS, s. 71, 1862, II.

27

1862, 20. července. „Návštěva Sasiků v zahradě,“ s. 12, česky. Zámecký park navštívila delegace asi 18 zahradníků [GDSS uvádí přesně 20] ze saské zahradnické společnosti.

Podrobnější než GDSS, s. 71, 1862, III.

28

1862, 25. července. „Splnomocnění v. D. Küffra k požehnání zdejší kaple,“ s. 12–13, česky, německy. Citován vikariátní přípis z 22. července 1862 od libereckého vikáře Franze Moysela, děkana v Rochlici, který došel 25. na farní úřad ve Vlastibořicích, který potvrzuje, že

sychrovskou kapli může vysvětit Albert Küffer se zachováním patrocinia Narození Panny Marie („Patrocinium hat Festo Nativitatis B. V. M. zu verbleiben“).

V GDSS není.

29

1862, 7. července. „Opis žehnací listiny ohledné nového zvonku na zdejší kapli,“ s. 13, latinsky.

Citace latinské listiny potvrzující posvěcení zvonku v kapli od pražského zvonáře Karla Bellmanna ze 7. července vydaná strahovským opatem Jeronýmem Josefem Zeidlerem.

V GDSS není.

30

1862, 12. srpna. „Příchod Její Osv. kněžny Paní,“ s. 14, česky.

Adelehid Rohanová přijela z Německa na Sychrov 12. srpna.

V GDSS není.

31

25. srpna 1862. „Porod princezny Heleny,“ s. 14, česky.

Na Lysé porodila manželka Louise Rohana Helena, roz. Auerspergová, syna pojmenovaného Josselin Raoul Marie Arthur Franz Xaver Joseph.

Obdobné jako GDSS, s. 71, 1862, IV.

32

1862, červenec. „Nové sv. nádoby,“ s. 14, česky.

V červenci byly stříbrná monstrance, ciborium a kalich po konsekraci biskupem 24. července poslány přes vikariát do Sychrova.

V GDSS není.

33

1862, 18. – 26. září. „Vyzdvižení krovu na kulatou vížku u divadla,“ s. 14, česky.

Dne 18. září 1862 byla vyzdvižena makovice na schodišťovou věž u divadla (galérie), 26. bylo odstraněno lešení.

Obdobné jako GDSS, s. 80, 1862, IX.

34

1862, 2. září. „Příjezd knížete P. do Sichrova,“ s. 14, česky.

Kamil Rohan přijel 2. září 1862 na Sychrov a učinil ustanovení k svěcení kaple.

V GDSS není.

35

1862, 4. září. „Rozkaz knížete Pána ohledně pamětní knihy,“ s. 14, česky, německy.

S českým úvodem opsán německý rozkaz z vrchního ředitelství v plném znění:

Sr. Hochwürden

dem fürstlich Rohanschen Hof-Caplan

Herrn P. Joseph Němeček in Sichrov!

Se. Durchlaucht gnädigste Fürst und Herrr haben am heutigen Tage in Bezug der Führung des Gedenkbuches vom Schlosse Sichrov nachstehenden schriftlichen Befehl erlassen:

„Der Herr Hofkaplan hat, wie Sein Vorgänger ein genaues Vorzeichnis der Begebenheiten, die fürstliche Familie und Sichrow betreffend zu führen, und dem Herrn domainen Rath Czech eine Abschrift alljährlich zukomen zu lassen, damit es ins Gedenkbuch des Schlosses Sichrow eingetragen werde.

Sichrow am 4. September 1862.

C. Fürst Rohan m/p

welcher hohe Befehl Euer Hochwürden zur Darnachtachtung in copia mit dem originalegleichlautend bekannt gegeben wird.

Von der fürstl. Rohanschen Güter ober Direction Sichrov 4. September 1862

Jansa m/p

N.E. 1057/1862 G.O.

V GDSS není.

36

1862, 4. září. „Poslední služby Boží u starého oltáře,“ s. 15, česky.

Dne 4. září sloužena poslední mše za členy rohanského rodu, poté byl oltář v kapli rozebrán a poslán do nového kostela v Příchovicích.

GDSS, s. 72. 1862, V.

37

1862, 4. září. „Zastřelený daněk,“ s. 15, česky.

Dne 4. září zastřelil Kamil Rohan daňka vážícího 189 lb. brutto (105,84 kg).

V GDSS není.

38

1862, 5. září. „Příchod knížete P. Löwensteina,“ s. 15, česky.

Synovec kněžny Adelheid Rohanové Karl Löwenstein-Rosenberg-Wertheim přijel na Sychrov 5. září 1862, 6. se účastnil lovu v žehrovské oboře, zdržel se až do 8., kdy byla svčena kaple.

Obdobné jako GDSS, s. 73, 1862, VI.

39

1862, 7. září. „Popis slavnosti žehnací, odbývané d. 7. září,“ s. 15–19, česky, německy.

Po krátkém českém vysvětlení jsou opsány dva články z tisku o svčení, jeden německý z *Bohemia* od knížecího rady Johanna Czecha (Jana Čecha), druhý český z *Blahověsta* od Němečka.

Zdroje: *Boheima*, 1862, 9. září, s. 574–575. – *Blahověst*, 1862, č. 26, 15. září, s. 420.

Podrobnější než GDSS, s. 73–80. 1862, VI. (Čechův článek je vlastně výtah z protokolu o svčení kaple opsaný v GDSS).

40

1862. „Beschreibung der Kapelle nach ihrer Einweihg,“ s. 19–22, německy.

První obsáhlejší německý text nejspíše přímo od Němečka věnovaný popisu a historii kaple. Autory výbavy uvádí sochaře Emanuela Maxe, který vytvořil sochu Goeffroye de Bouillon (Gottfried v. Bouillon), karlínského kovolitce Josefa Branislava Mencla, který zajistil kovoliteckou práci (lustr na věčné světlo), varhanáře Josefa Predigera z Albrechtic a malíře na sklo Quasta, který provedl malbu na sklo podle prof. Engertha. Zajímavá je také snaha uvést co nejvíce opisů textů umístěných v kapli. V sakristii se

nachází pamětní tabulka:

Hocce arcis Sichrov sacellum, anno Domini 1693 in honorem B. V. Mariae aedificatum, Serenissimus Carolus Alanus Gabriel Princeps de Rohan, Dux de Bouillon et Montbazon, Princeps de Guémenée, ordus stirpe Ducum Britanniae cismarinae atque generoso stemmate Regnum Navarrae, i. r. Campi Pro Marschallus Generalis, aurei Velleris nec non militaris Ordinis Mariae Thesiar Eques a. D. 1834. amplificavit; tum Serenissimus Camillus Princeps de Rohan, Princeps de Guémenée, Rochefort et Montauban, Dux de Montbazon atque Bouillon etc. etc. Principis supra memorati ex sorore nepos, per singularem Sanctae Matris Dei venerationem a. D. 1857 stylo Gothico instauravit denuo, hocque sacellum cum arce Sichrov Deiparae commendat tutelae.

V kapli u kenotafu Louisi, madame de Marsan, je vysvětlující tabulka:

„In extendo Linciae adjacente coemeterio hicce sepulcralis lapis de monumento Serenissimae Principissae ablatu, a quodam lapicida emtus est. Novo sit nobis documento, exiquam saepe defunctorum quod requiem rationem haberi.“

Nad portálem při vstupu do předkaplí je nápis (jedná se o chronogram s datem 1735):

O saLVe regIna, reIs obeVntIbVs aDsta, aC ne obstent pstIs teLa faMesqVe
IVVa!

Celý zápis je zakončen poněd neobvykle, tedy zkratkou zbožného zvolání (nic obnbného jinde v pamětní knize není) A. M. D. g. B. V. M. et O. O. SS. JNH [Ad maiorem Dei gloriam, honorem Beatae Virginis Mariae et Omnium Sanctorum + Jesu Nominis honorem].

V GDSS není.

„Einige Auschlüsse über die Hochfürstliche Familie,“ s. 22–24, německy.

Německá syntéza snad od Němečka o rodině Rohanů, přibližně v první polovině informuje o starší historii, v druhé potom o rodině okolo francouzské revoluce až po 60. léta 19. století. Nejstarší popis historie není vesměs nijak zajímavá, ponechána druhá část (zhruba pol. na s. 23-24) od Velké francouzské revoluce (jedná se o živou přítomnost a autorův pohled již může něco vypovědět o dobové nahlížení na rod).

[...] Von der Hauptlinie Rohan-Guemenée lebten bei Ausbruch der französischen Revolution drei Brüder und eine Schwester, durch ihre Grossmutter von den Herzogen von Bouillon abstammend. Alle drei Brüder traten in österreichische Kriegsdienste, der älteste: Charles Alain Gabriel starb 24 April 1836 als k. k. österr. Feldmarschall-Lieutenant, der zweite Victor Louis Mériadec als k. k. FML (Inhababer des Inf. Reg. N. 21) d. 10. Dezemb. 1846, der dritte Jules Armand Louis (vermält mit der Herzogin Wilhelmine v. Sagan) d. 13. Januar 1836, als k. k. General. Die Schwester, Marie Louise Josephine (+ 21. Sept 1839) hatte den Fürsten Charles Luis Gaspard von der Linie Rohan Rochefort und Montauban geheirathet, und wurde die Mutter der Fürsten Camill und Benjamin im Jahr 1833 adoptiert hatten, so übergingen an diese beiden alle Titel, und auf Fürst Camill als den älteren die Würde als Chef des Hauses Rohan-Guemenée, Herzog von Montbazon und Bouillon. Den letztern Titel führen die Rohan-Guemenée seit 1816. Mit Herzog Carl Gottfried von Bouillon war nemlich im Jahre 1802 der Mannstamm der berühmten Herzoge von Bouillon aisgestorben, und Fürst Carl Alain Gabriel, dessen Grossvater mit der einzigen Tochter [24] des letzten Herzogs von Bouillon vermält gewesen, erhob Ansprüche auf das enledigte Herzogthum. Durch Beschluss des Wiener Congresses traten Comissäre von Österreich, Preussen und Sardinien zusammen, und erkannten einstimmig dem Genannten das Herzogthum zu. Später erhoben andere Prätendenten, darunter der Herzog von Bourbon, Prinzessin Louise von Condé etc. auf das Herzogthum Bouillon gerichtliche Ansprüche und der Lütticher Oberjustizhof erkannte trotz des erwähnten Wiener Congressbeschlusses im J. 1827 den neuen Prätendenten das Herzothum zu,

weegen jedoch fürst Carl Alain Gabriel von Rohan-Guémenée protestiert, und sich und seinen Nachfolgern seine Rechte vorbehielt. Den Titel als Herzoge von Bouillon führen die Rohane fort. In Ansterreich wurden durch Indigenatsdiplom von J. 1808 alle Standesvorzüge der Rohan-Guemenée anerkannt, und dieselben als echte und wahre Prinzen bestätigt.

Mittelst hohen Hofkanzleidekrets v. 26. Dezember 1825. praes. 5. Januar 1826 z. 38878 wurde dem hohen Landes präsidium eröffnet, dass, nachdem die allerhöchste Absicht Sr. Majestät (Franz I.) dahin gerichtet war, den Herrn Heinrich Fürsten von Rohan Guemenée samt seiner eheleiblichen Nachkommenschaft nach dem dieser Familien zustehenden altherkommlichen Range unter die Fürsten des Königreichs Böhmen aufzunehmen, künftighin bei allen Gelegenheiten den Söhnen des nunmehr verstorbenen (+ 24 April 1809) Herrn Fürsten Heinrich, nämlich Karl, Ludwig, Victor und ihren eheleiblichen Nachkommen in der Anrede das Prädikat: Durchlauchtig Hochgeborner, und in dem Kontepte das Prädikat: Durchlaucht zu erheilen, und ihren sowohl diesen Titel, als auch alle sonst den Fürsten des österreichischen Kaiserstaates zustehenden Vozüge und Ehrenbezeugungen nach dem Range des am 27. November 1808 ausgefertigten Diploms gebühren, sie daher hierin aller Orten zu erhalten und zu schätzen seien. Vom letztern Hofkanzlei Dekret wurde in folge hoher Präsidial-Verordnung vom 7. Januer 1826 Z. 61. der gesammte Leitmeritzer Diözesanklerus (siehe Kons. Kurr. N. 12. v. J. 1826) zur Nachachtung verständigt.

V GDSS není.

42

„Gedrängte Schilderung v. Sichrower Schlosse,“ s. 24–26, německy.

Obecný popis zámku jak vypadal za Němečka (několik oprav a doplnění od Emanuela Ferkla). Historii počítá od roku 15. století, poté zmiňuje Lamotty a hlavní pozornost věnuje historii za Rohanů. Uvádí se zde, že výbava nového zámku pochází z českých rukou. Žádné autoři nejsou jmenováni, z umělecké výbavy zmiňuje čtveřici soch Oliviera de Clisson, Bertranda de Guescelin, Pierre de Rohan-Gié a Jeana de Montauban [od Josefa Kamila Böhma] a obraz raněného Henriho II. Rohana v roce

1638 [od Karla Javůrka].

V GDSS není.

43

1862, 14 – 25. září. „Odjezd a příjezd knížete Pána,“ s. 26, česky.

Itinerář kníže z pohledu sychrovského kaplana z 14. – 25. září. Kníže odjel do Vídně 14. ve čtvrt na šest po tiché mši a vrátil se 18. po deváté hodině. Ve dnech 19. a 22. byl v Lomnici. Ve dnech 23. a 25. pobýval v Praze. V době knížecí nepřítomnosti 24. přijela na zámek paní von Mörkenstein s dcerou Gabriellou.

Podrobnější než GDSS, s. 80, 1862, X.

44

1862, 26. září. „Příjezd kněžny paní,“ s. 27, česky.

Po páté hodině na Sychrov přijela sestra knížete Gasparine z Reuss-Greiz, vdova po Jindřichu XIX. z Reuss-Greiz.

Podrobnější než GDSS, s. 80, 1862, XI.

45

1862, 28. – 30. září. „Požár v poblížkých Vodalnovicích – požár v Sichrově,“ s. 27, česky.

V noci z 28. na 29. září 1862 hořelo ve Odolenovici (v textu Vodalnovice), v posledních letech se tak stalo již po páté a přímý účastník Němeček poznamenal „netečnost mnohých lidí byla mi nápadná“. Následující noci začal hořet ovesný stoh patřící polesnému Vordrenovi u stodoly u Sychrova. Hasičské práce vedl do půlnoci sám kníže a Jan Čech.

Podrobnější než GDSS, s. 80, 1862, XII.

46

1862, 5. – 11. října. „Odjezd a příjezd knížete,“ s. 27, česky.

Nejprve odjel kníže Kamil Rohan do Liberce a odtud na lov na Novou Louku (v textu Neu-Wiese). Mezitím 7. října přijel synovec knížete Victor Louise Auguste a po jednom dni se vydal za knížetem na Novou Louku. Kníže se vrátil 11. října na Sychrov.

Obdobné jako GDSS, s. 81, 1862, XIII.

47

1862, 12. – 13. října. „Nový farní chrám P. sv. Víta v Příchovicích církevně požehnán,“ s. 27, česky.

Nový kostel sv. Víta vybudovaný knížecím stavitelem Josefem Pruvotem v Příchovicích byl vysvěcen 12. října za přítomnosti dvorního rady Jana Jansy a patronátního representanta Jana Čecha, kníže přijel až následující den.

Souvisí s č. 48, související v GDSS, s. 81–82, 1862, XIV. na zdejší zápis nenasazuje.

48

1862, 12. říjen. „Die Einweihung der Přichowitzer Kirche,“ s. 27–28, německy.

Zápis tvoří výtah z fejetonu vytištěný v *Reichenberg Zeitung* na prvních dvou stranách, podepsán A. J.

Zdroj: *Reichenberg Zeitung*, 19. října 1862, č. 242.

Souvisí s č. 47.

49

1862, 12. listopadu. „Der Altar in der Kapelle zum altare privilegiatum erhoben,“ s. 28–30, německy, latinsky.

Opsán německý průvodní list z 11. listopadu od libereckého vikáře Moysla a k tomu latinský dekret s privilegiem k sychrovskému oltáři z 12. srpna 1862 podepsaný arcibiskupem Bedřichem Schwarzenbergem a rozeznaný 6. října litoměřickým biskupem Augustinem Bartolomějem Hillem.

Podrobněji než GDSS, s. 83, 1862, XX.

50

1862, 19. – 24. října. „Abreise Sr. Durchlaucht,“ s. 30, německy.

Kamil Rohan odjel ze Sychrova 19. října do Vídně, odkud se opět vrátil 24. října.

Podrobnější než GDSS, s. 82, 1862, XV.

51

1862, 25. – 30. října. „Armbrüch des Durchl. Prinzen Louis,“ s. 30. německy.

Louis Rohan si zlomil ruku při lovu u Pardubic, na léčení byl povolán Antonín Pich z Hoříček. 30. října se zranění zlepšilo natolik, že se princ mohl vydat na Lysou.

Obdobné jako GDSS, s. 82, 1862, XVI.

52

1862, 27. října – 1. listopadu. „Ankunft der Fürstin Lobkowitz von Horn,“ s. 30, německy.

Dne 27. října navštívila Sychrov Bertha Lobkoviczová, sestra kardinála Bedřicha Lobkovicze, kde pobyla do 1. listopadu. V den odjezdu Berthy navštívil na otočku Kamil Rohan Liberec.

Totožné jako GDSS, s. 82, 1862, XVII.

53

1862, 2. listopadu. „Ankunft des Prinzen Windischgraetz,“ s. 31, německy.

Dne 2. listopadu navštívil Sychrov Leopold Victorin Veriand Carl von Windisch-Graetz.

Totožné jako GDSS, s. 82, 1862, XVIII

54

1862, 5. – 9. listopadu. „Se. Durchlaucht nach Reichenberg abgefahren,“ s. 31, německy.

Kamil Rohan odjel 5. listopadu do Liberce na hon, kde pobyl do 9.

Totožné jako GDSS, s. 82–83, 1862, XIX.

55

1862, 15. – 17. listopadu. „Die beiden Linden am Schlossplatz gefällt,“ s. 31, německy.

Na základě rozkazu Kamila Rohana byly pokáceny obě asi 200 let staré lípy.

V GDSS není.

56

1862, 17. listopadu. „Besuch Ihrer Durchlauchten in Reichenberg,“ s. 31, německy.

Kamil a Adelheid Rohanovi a Kamilova sestra Gasparine navštívili 17. listopadu [Clothilde] Clam-Gallasovou v Liberci.

Totožné 63 jako GDSS, s. 83, 1862, XXI.

57

1862, 20. listopadu. „Abreise der Frau von Mörk,“ s. 31, německy.

Paní von Mörkenstein se svojí dcerou Gabrielle odjela 20. listopadu do Prahy.

V GDSS není.

58

1862, 22. – 30. listopadu. „Anwesenheit des Prinzen Solms nebst Famil[ie],“ s. 31, německy.

Ve dnech mezi 22. a 30. listopadem se na Sychrově zdrželi Carl Solms-Braunfels, jeho choť Sophie, roz. princezna Loewenstein-Wertheim-Rosenberg, princ Franz Salm-Salm s dcerou Eleonorou Salm-Salm.

Podrobnější než GDSS, s. 83, 1862, XXII.

59

1862, 25. – 27. listopadu. „Ankunft der Prinzen Louis, Benjamin, Prinzessin Helene,“ s. 31, německy.

Dne 25. listopadu přijeli na Sychrov Benjamin Rohan a Helene, jejíž choť, Louis Rohan, přijel následujícího dne. Oba princové se účastnili lovu v Žehrově 27. listopadu, kam za nimi přijela i Helene a spolu odjeli do Lysé.

Obdobné jako GDSS, s. 83, 1862, XXIII.

60

1862, 24. – 28. listopadu. „Jagden,“ s. 31, německy.

Lovy, které se konaly v podzimní sezóně 1862: 24. listopadu hon na zajíce v Arnošticích, 25. – 26. hon v oboře u Lomnice, 27. hon u Bellevue, 28. hon u Husy.

V GDSS není.

61

1862, 1. prosince. „Abreise Sr. Durchlaucht,“ s. 31, německy.

Kamil Rohan odjel 1. prosince na jednání říšské rady do Vídně.

Obdobné jako GDSS, s. 84, 1862, XXIV.

62

1862, 3. prosince. „Abreise Ihrer Durchlauchten,“ s. 32, německy.

Adelheid Rohanová a Gasparine von Reuss-Greiz opustily Sychrov 3. prosince.

Obdobné jako GDSS, s. 84, 1862, XXV.

63

1862. „Hohe Besuche,“ s. 32, německy.

Dále Sychrov navštívili: Clotilde Clam-Gallas (manželka Eduarda Clam-Gallase) s plukovníkem hrabětem von Gondroucourt. Marie Freiin von Aerenthal, roz. Thun-Hohenstein, po boku chotě Johanna Friedricha von Aerenthal a později i matky Elisabeth Thun-Hohenstein.

Souvisí s č. 56.

64

1862, 12. prosince. „Ableben des fürstl. Hofraths Jansa,“ s. 32, německy.

Po asi 20denní nemoci zemřel 12. prosince knížecí dvorní rada Jan Jansa, pohřben se konal 16. prosince v Loukově. Byl vždy dobromyslný, pána poslušný, a ačkoliv vyznání helvétského, byl nestranný i ke katolické vrchnosti. Narozen 25. srpna 1801 v Libíči u Mělníka (?), po studiích pracoval u knížete jako stavební správce, dvorní sekretář a konečně dvorní rada na vrchním ředitelství statků.

V GDSS není.

65

1862, 16. – 18. prosince. „Ankunft Sr Durchlaucht: Ankunft des Prinzen Arthur,“ s 32, německy.

V den pohřbu 16. prosince přijel kníže na Sychrov promluvit se zarmoucenou rodinou. Dalšího dne přijel synovec Arthur, ale zdržel se jen do 18. a vrátil se do Řepína. Jeho inspektor Dr. Klofetz na Sychrově zůstal.

V GDSS není.

66

1862. „Einige Andeutunge quoad altare privilegiatum,“ s. 32–33, latinsky, německy.

Opis pasáže z Höflingerova *Manuale rituum in SS. Sacrificio missae...* z roku 1860 týkající se správného rituálu u privilegovaných oltářů (k privilegii sychrovského oltáře, srv. č. 49).

Zdroj: HÖFLINGER, Christoph. *Manuale rituum in SS. Sacrificio missae...* 8. vydání. Augustae Vindelicorum : C. Kollmann, 1860.

V GDSS není.

67

1862, 24. prosince. „Abreise Sr. Durchlaucht,“ s. 33, německy.

Kamil Rohan, Jan Čech, revizní ředitel Zikesch a Dr. Klofetz odjeli 24. prosince na konferenci do Prahy.

V GDSS není.

10.5.1 1863

68

1863, 20. ledna. „Gewitter,“ s. 33, německy.

Dne 20. ledna v 5 hodin odpoledne proběhla bouře, kterou v tuto roční dobu nikdy nepamatoval.

Totožné s GDSS, s. 85, 1863, I.

69.

1863, 21. února. „Der Nostizsche Güteroberdirektor H. W. Janík zum Wirthschafts Rath ernant,“ s. 34, německy.

Dne 1. února 1863 byl přijat Vilém Janig do rohanských služeb jako hospodářský rada.

V GDSS není.

70

1863, 14. března. „Neue Lindenbaume,“ s. 34, německy.

Na obou stranách studničního domku byly 14. března vysazeny dvě mladé lípy.

Totožné s GDSS, s. 85, 1863, II.

71

1863, 16. – 31. března. „Ankunft Sr. Durchlaucht. Prinz Arthur,“ 34, německy.

Kamil Rohan přijel na Sychrov z Prahy 16. března a zdržel se do 31. Princ Arthur přijel na návštěvu 30. a 31. odjel.

Obsáhlejší než GDSS, s. 85, 1863, III.

72

1863, 5. – 18. dubna. „Ankunft Sr. Durchlaucht,“ s. 34, německy.

Na Boží hod velikonoční 5. března přijel Kamil Rohan na Sychrov, odtud 7. na panství Zákupy (Reichstadt) a Doksy (Hirschberg), odsud se 16. vrátil na Sychrov a 18. odjel do Prahy.

Obdobné jako GDSS, s. 85, 1863, IV.

73

1863, 25. května – 17. června. „Ankunft u Abgang Sr. Durchlaucht,“ s. 34, německy.

Kamil Rohan se z Prahy vrátil na zámek a pobýval zde mezi 25. květnem a 15. červnem, kdy odjel do Vídně na zahajující zasedání říšské rady 17. června. Ve dnech 9. – 11. června byl v Lomnici.

Obdobné jako GDSS, s. 85, 1863, VI.

74

1863, 21. – 23. června. „Hoher Besuch,“ s. 34, německy.

Dne 21. června na dva dny přijeli princ Arthur, jeho bratr Louis s chotí Helenou, roz. hraběnkou Auersperg. Doprovázení byly hrabětem z Fürstenbergu s chotí Eugeníí (sestrou princezny Heleny). 23. odjel princ Arthur do Vídně, princ Louis na Lysou a hrabě Fürstenberg do Drážďan.

V GDSS není.

75

1863, 7. června. „Schulweihe in Radostín,“ s. 34, německy.

Novou budovu školy v Radostíně posvětil 7. června Franz Moysel, za přítomnosti boleslavského hejtmana Franze Trojana, českodubského okresního amtmanna Josefa Ferkla a turnovského okresního aktuára Josefa Peterky.

Souvisí s č. 77, v GDSS není.

76

1863, 4. května. „P. S.“, s. 35, německy.

Dne 4. května se ve Vídni koná sňatek knížete Karla Löwenstein-Wertheim-Rosenberg a Sophie, roz. Liechtenstein.

Zdroj: Bohemia 36, 1. května 1863, č. 103, s. 1128.

Obdobné jako GDSS, s. 85, 1863, V.

77

1863, 7. června. „Nochmals über die Schulweihe in Radostín,“ s. 35–36, německy.

Podrobněji o svěcení školy v Radostíně (zápis č. 75) podle Bohemie z 12. června 1863.

Zdroj: *Bohemia*, 12. července 1863, č. 163, s. 107.

Souvisí s č. 75.

78

1863, 14. srpna. „Ankunft Ihrer Durchlaucht,“ s. 36, německy.

Adelheid Rohanová přijela 14. srpna v doprovodu kněžny Gasparine von Reuss-Greiz.

Totožné jako GDSS, s. 86, 1863, XI.

79

1863, 19. srpen – 29. října. „Ankunft der Princesse Isenburg nebst Princesse Tochter, und Prinzen Sohn Carl,“ s. 36, německy.

Marie zu Isenburg-Birsten, sestra Adeleheid Rohanové pobývala na Sychrově ve dnech 19. srpna – 29. října (ze Sychrova odjely do Offenbachu) v doprovodu dcery Sophie. 25. srpna navštívily Lomnici a horu Tábor, 18. – 21. září pobývaly u příbuzných na Lysé, 11. října harrachovský zámek na Hrádku, 17. října Eduarda Clam-Gallase v Liberci, odtud jeli navštívit Hrubou Skálu, Český Dub a Turnov. Dále navštívil Sychrov Karl zu Isenburg-Birstein ve dnech 8. – 11. října, poté odjel do Boru.

Rozděleno do GDSS, s. 86–87, 1863, IX. a GDSS, s. 87, 1863, XII.

80

1863, 1. září – 10. prosince. „Ankunft Sr. Durchlaucht. Reise Sr. Durchlaucht nach Berlin,“ s. 37, německy

Kníže přijel 1. září na Sychrov, 9. – 12., 18. – 21. byl na honech v Lomnici, 26. – 28. spolu s Janigem v Praze, 1. – 5. října na lovu v Lomnici, 13. – 28. ve Vídni, 3. – 13. listopadu s Janigem na pozván krále Viléma v Berlíně, 16. – 19. listopadu v Liberci, 30. listopadu – 2. prosince v Praze, 9. – 10. v Lomnici. (10. se vrátil na Sychrov)

Podrobnější než GDSS, zde zápisy 1863, s. 87–88, XIII–XVI.

81

1863, 24. září – 9. prosince. „Ankunft Ihrer Du. der Fürstin Gasparine,“ s. 37, německy. Kněžna Gasparine von Reuss-Greiz dvorní dámou von Brandenstein pobyla 24.–29. na Sychrově, poté odjela za švagrem Heinrichem IV. von Reuss-Schleiz-Köstritz a dcerou Louise do Ernstbrunn, poté se vrátila na Lysou a ve dnech 12. listopadu – 9. prosince znovu pobývala na Sychrově, poté odjela do Greiz.

Stejně jako GDSS, s. 88, 1863, XI a XVI.

82

1863, celý rok. „Hohe Besuche,“ s. 37–38, německy.

Návštěvy, které v roce navštívily zámek: 19. – 23. srpna paní von Mörkenstein s dcerou Gabriele. 29. září a 7. prosince Johann von Aerenthal s chotí Marií, 14. listopadu Marie sama. 10. – 11. října Victor Rohan. 15. října Clotilde Clam-Gallas s tetou Josefine Schwarzenbergovou. 18. – 19. října Victorin Windisch-Graetz. 21. a 24. října Mathilde Eleonore Windisch-Graetzová. 22. – 23. října Marie Schsen-Altenburg (vnučka Gasparine Reuss-Greiz). 19. – 20. října Arhur Rohan.

Stejně jako GDSS, s. 88, 1863, pod zápisem XVII.

83

1863, 11. – 22. října. „Brände in Semil und Podmoklitz,“ s. 38, německy.

V noci 11. – 12. října hořelo v Semilech, v noci 21. – 22. v Podmoklicích.

V GDSS není.

84

1863, 2. listopadu. „In Angelegenheit der Benedikzion von liturgischen Gewändern,“ s. 38, německy.

Opsán dopis libereckého vikáře Franze Moysela z 2. listopadu, který sychrovského kaplana seznamuje s konzistoriální kurendou z 29. října, č. 7167, podle které si má nechat požehnat nová mešní roucha.

V GDSS není.

85

1863, 14. prosince. „Abreise Ihrer Durchlauchten,“ s. 39, německy.

Kamil Rohan s chotí odjel 14. prosince do Prahy.

Stejně jako GDSS, s. 88, 1863, XVII.

86

1863. „Rückblick aufs J. 1863,“ s. 39, německy.

Do kaple přibyla soška Panny Marie (vyřezal Gasser podle Rubensovy kresby, daroval Christian Ruben) a krucifix (vytvořil Jan Vondráček). Rok byl nadprůměrně suchý a teplý, takže velká část polní práce přišla vniveč, dokonce musely být zalívány i stromy v parku, aby neuschly. Přesto byla dobrá úroda například brambor. Sucho nezasáhlo celé Rakousko stejně.

Souvisí s č. 87, spojeno v GDSS, s. 92, 1863.

87

1863. „Neubauten im J. 1863,“ s. 39, německy.

V průběhu roku byl umístěn portál na západní průčelí u královského bytu, začalo se se srovnáváním dvora. Byl adaptován pokoj kněžny Reussové s přílehlým koridorem. Pokračovalo se v úpravách jídelního sálu.

Souvisí s č. 86.

10.5.2 1864

88

1864, začátek roku. „Strenge kälte,“ s. 39, německy.

Na počátku panovalo týden studené počasí, teplota se držela pod -10 °C, jeden den dokonce teplota nestoupla nad -20 °C.

V GDSS není.

89

1864, 11. ledna. „Marquise de Bernis †,“ s. 40, německy.

Dne 11. ledna zemřela princezna Armande, rozená de Rohan-Rochefort (sestra knížete Kamila), provdaná za Alexandra-Françoise, markýze de Bernis.

Souvisí s č. 91, především druhý zápis tvoří GDSS, s. 93, 1864, 1.

90

1864. „Ritualia. Ordinariats blatt (N. 8. 1863.),“ s. 40, latinsky.

Výtah ohledně kropsení, závěru mše (Item, missa est a Benedicamus Domino) a umístění paškálu z *Ordinariats-Blatt*.

Zdroj: Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese, 1863, č. 8.

V GDSS není.

91

1864, 25. ledna. „Nochmals † Marquise de Bernis,“ s. 40, německy.

Smuteční oznámení z *Bohemia*. Zápis doplňuje předešlý (č. 89) o datum pohřbu 22. ledna.

Zdroj: *Bohemia*, 25. ledna 1864, č. 21, s. 238.

Souvisí s č. 89.

92

1864, 23. února. „Des Fürstenhaus Rohan auch in Preussen mit dem Prädikat Durchlaucht zu benennen,“ s. 40, německy.

Rohanům bylo povoleno užívat predikát Jasnost i v Prusku.

Zdroj: *Bohemia*, 23. února 1864, č. 46.

Stejně jako GDSS, s. 93, 1864, 2.

93

1864, 25. – 28. ledna. „Pfarrer Ant. Calligari †,“ s. 40, německy.

Antonín Calligari, farář v Loukovci, zemřel 25. ledna a byl 28. pochován v Mnichově Hradišti.

V GDSS není.

94

1864, únor. „Pensionirung und Ausstellung,“ s. 40, německy.

V únoru byl po čtyřiceti letech služby penzionován revizní ředitel Wenzel Zikesch, na jeho místo nastoupil dosavadní první kancelista vrchního ředitelství Veleslav Svoboda. Na Svobodovo místo nastoupil Jechl z Prahy.

V GDSS není.

95

1864, 24. a 27. února. „Central-Kassier Mertz †,“ s. 41, německy.

Dne 24. února zemřel ředitel hlavní pokladny ve Svijanech Carl Mertz, pohřeb se konal 27. února v Loukově.

V GDSS není.

96

1864. „Diöcesen-Synode Beschlüsse,“ s. 41, německy.

Krátké shrnutí obsahu *Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese*, N. 9, 1864. Speciální pozornost věnovaná závěrům diecézní synody z 9. září 1863.

V GDSS není.

97

1864, únor. „Wirtschafts-Direktor Finger pensionirt,“ s. 41, německy.

Na konci února byl penzionován Wilhelm Finger, hospodářský ředitel na Loukovci. Na jeho místo byl obsazen penzionovaný hospodářský ředitel z Lysé Carl Paul, který sídlil na Svijanech.

V GDSS není.

98

1864, 9. března. „S. D. Prinz Arthur Major,“ s. 41, německy.

Rytmistr armády, princ Arthur byl 9. března jmenován majorem ad honorem.

Obdobné jako GDSS, s. 93, 1864, 3.

99

1864, 13. března. „Maschek wirkendes Mitglied der b. Garten baugesellschaft,“ s. 41, německy.

Česká společnost pro zvelebování zahradnictví jmenovala 13. března za svého člena zahradního ředitele Vojtěcha Maška (německy uváděn Adalbert Maschek).

V GDSS není.

100

1864, 26. března. „Dem Kirchendiener Kwintus von Radimovitz der Erhalterhöht,“ s. 41, německy, česky.

Opsán přípis z hlavního ředitelství statků (datováno v Praze) reprezentovaného hospodářským radou Janigem z 26. března, v kterém se oznamuje, že s platností od 1. ledna 1864 je navýšena výplata sychrovského kostelníka Františka Kvintuse (německy Kwintus, v českém přípisu uváděn Quintus) z Radimovic na 4 zl.

V GDSS není.

101

2. polovina 19. století. „Klosterbau in Hayd,“ s. 41, německy.

Karl zu Löwenstein (synovec kněžny Adelheid) vytvořil po roce 1848 v Boru (Hayd, novějším pravopisem Haid), dnes okres Tachov, klášter.

V GDSS není.

102

1864, březen. „Jagdbarkeit,“ s. 42, německy.

V měsíci březnu prodloužilo patnáct obcí z dominií Svijany, Český Dub, Starý Dub a Lomnice knížeti Kamilovi pacht na obecní honitbu.

Obdobné jako GDSS, s. 93, 1864, 4.

103

1864, 23. března – 31. dubna. „Ankunft Sr. Durchlaucht. Jagd,“ s. 42, německy.

Ve dnech 23. – 31. března pobýval kníže Kamil na Sychrově, poté do 3. dubna v Praze, kdy se vrátil na zámek. 6. – 24. byl na lovu tetřevů ve Strážově (Strassdorf) a Borečku (Heidendörfel). 31. odjel přes Prahu do Karlových Varů.

Obdobné jako GDSS, s. 93, 1864, 5.

104

1864, 4. května – 8. června. „Ankunft Ihr. Durchlaucht. H. Besuch,“ s. 42, německy.

Kněžna Adelheid přijela 4. května spolu s Eleonorou Salm-Salm, Sophií Solms-Braunfels a Alexandrem Solms-Braunfelsem. Doprovod kněžny odjel 8. června přes Bor do Rhein-Grafensteinu.

Souvisí s č. 105, obdobně jako GDSS, s. 93–94, 1864, 6.

105

1864, 25. května – 8. června. „H. Besuch. Ankunft Sr. Durchlaucht,“ s. 42–43, německy.

Dne 25. května přijel choť prince Arthura Gabrielle se syny Alainem, Josefem, Victorem, Benjaminem, Ernestem a dcerou Marií, princ Arthur se k nim připojil až 31. května spolu s Kamilem Rohanem. Kamil a Alain odjeli do Lomnice 3. června, Arthur s rodinou přijel o den později a téhož dne se všichni vraceli, nicméně došlo k nehodě kočáru a Gabrielle byla nejhůře zraněna, takže v Lomnici zůstali do dalšího dne, na Táboru vyslechli mši svatou, poté se všichni vrátili na Sychrov, resp. Arthur až do 7. června pobýval v Příchovicích, 8. června Arthur s rodinou odjeli na Řepín. Alain během pobytu složil svého prvního daňka a jelena. Josef vykonal 4. června exkurzi na Kozákov a Malou Skálu.

Totožné jako GDSS, s. 94, 1864, 7.

106

1864, 16. června. „Abfahrt den Herrschaft,“ s. 43, německy.

Dne 16. června odjel Kamil Rohan do Blümbachu a jeho choť Adelheid do Birsteinu.

Totožné jako GDSS, s. 94, 1864, 8.

107

1864, 2. června. „Schülersausflug,“ s. 43, německy.

Dne 2. června řídicí učitel [Jiří Adam] z Radostína s 83 žáky uspořádal školní výlet na Sychrov.

V GDSS není.

108

1864, 23. – 25. června. „H. Firmung,“ s. 43, německy.

Světící biskup Petr Krejčí udílel 23. června v Hodkovicích nad Mohelkou biřmování.

Školní děti z Radostína a obyvatelé Radostína, Třtí, Radimovic, Rybníka, Sychrova a Husy uspořádali toho dne v počtu 235 slavnostní procesí ze Sychrova do Hodkovic. Břimovanci z Vlastibořic se vydali pro svátost 25. do Českého Dubu.

V GDSS není.

109

1864, 26. června. „Instalation,“ s. 43, německy.

Na faru do Loukovce byl 26. června instalován Jan Nepomuk Manžel, který zde byl presentován 16. května.

V GDSS není.

110

1864, léto „Erweitern der Gruft in Loukow,“ s. 43–44, německy.

V průběhu léta byla rozšířena rohanská hrobka v Loukově.

Souvisí s č. 111, 123, podrobnější než GDSS, s. 95, 1864, 9.

111

1864. „Některé poznámky o kryptě v chrámu P. Loukovském,“ s. 44, česky.

Krátké shrnutí dějin krypty před Rohany: Kostel v Loukově stál již ve 12. století, poté zničen a obnoven jako kaple. Roku 1612 postavil Jáchym Ondřej Šlik nový kostel s kryptou. Cínové rakve později použity na varhany, urna s pamětními zápisy nikdy nebyla nalezena.

Souvisí s č 110, 123.

112

1864, 28. června. „Rippenbruch bei Dom Miguel,“ s. 44, německy.

Dom Miguel si 28. června zlomil dvě žebra.

Zdroj: Badische Landeszeitung.

V GDSS není.

113

1864, 6. července. „Kapelle am Calvarienberge nächst Liebenau abgebrannt,“ s. 44, německy.

V noci z 5. na 6. ráno ve 3 hodiny vyhořela kaple na Kalvárii nad Hodkovicemi.

V GDSS není.

114

1864, 15. července. „H. Besuch,“ s. 44, německy.

Dne 15. července navštívil Sychrov světící biskup Petr Krejčí s dr. Aloisem Hillem.

Totožné jako GDSS 1864, s. 95, 10.

115

1864, 13. července. „Janig Ehrenbürger von Stveřín,“ s. 44, německy.

Vilém Janig se stal 13. července čestným občanem Čtveřína.

V GDSS není.

116

1864, srpen. „Se. Durchlaucht Fürst Camill Ehrenbürger von Gastein,“ s. 44, německy.

Souvisí s č. 119, oba zápisy spojené v GDSS 1864, s. 95–96, 11.

117

1864, 22. srpna. „Edler Zug aus J. [...] Fürsten,“ s. 45, německy.

Kníže Karl zu Löwenstein přislíbil všem kněžím svého patronátu (tj. panství Bor, Bezručice, Líšňany), kteří se zúčastnili kněžských exercicií 22. srpna v Praze, vrácení nákladů.

V GDSS není.

118

1864, 10. srpna. „H. Besuch,“ s. 45, německy.

Dne 10. srpna navštívili zámek Friedrich von Thun-Hohenstein, Johann von Aerenthal s chotí Marií, roz. Thun-Hohenstein.

Totožné jako GDSS, s. 96, 1864, 12.

119

1864, s. d. „H. Spende,“ s. 45, německy.

Kamil Rohan daroval 2000 zl. lázním Gastein.

Souvisí s č. 116.

120

1864. „Einige Notizen über Jesenny-Engenthal. Wasserkraft in Engenthal im J. 1864,“ s.

45, německy.

V roce 1864 byly posíleny stroje v železárnách v Jesenném. K tomu připojuje autor pamětní knihy krátkou historii Jesenného.

V GDSS není.

121

1864, léto. „Gemeindewahlen,“ s. 45, německy.

Po letních volbách se dostal kníže Kamil do 22 obecních výborů jako virilista a do 30 řádnou volbou.

Obdobné jako GDSS, s. 96, 1864, 13.

122

1864, září. „Seltene Blüten,“ s. 46, německy.

Kamil Rohan zaslal na výstavu České zahradnické společnosti lilii *Lilium auratum*, kterou právě v Japonsku objevil Siebold, a orchidej *Vanda Lowii*.

Obdobné jako GDSS, s. 96, 1864, 15.

123

1864, s. d. „Särge in d. Gruft zu Loukov,“ s. 46, německy.

Jména sedmi pohřbených Rohanů v nově rozšířené hrobce: Louise Aglaë Rohanová, [roz. Conflans]; Henri Rohan; Charles Alain Gabriel Rohan; Berthe Rohanová; Victor Rohan; Louis Rohan.

Souvisí s č. 110, 111, GDSS, s. 95, 1864, 9.

124

1864, 1. září. „Ankunft Ihrer Durchlauchten,“ s. 46, německy.

Kamil Rohan přijel na podzimní sezónu 1. září a jeho choť den na to.

Obdobné jako GDSS, s. 96, 1864, 14.

125

1864, 10. září – 8. prosince. „Ausflüge S. D. während der Sichrower Herbst sejour,“ s. 46, německy.

Návštěvy Kamila Rohana mimo Sychrov během podzimního pobytu: 10. – 15. září u Rudolfa Morzina ve Vrchlabí a Lomnice. 18. – 21. září v Praze. 29. září – 5. října v Nové Louce (Neu-Wiese). 19. – 20. října v lesích pod Ještědem. 3. – 6. listopadu ve

Frýdlantu. 12. – 23. listopadu ve Vídni. 27. – 29. v Lomnici. 1. – 8. prosince v Liberci.

Souvisí s č. 127, obdobně jako GDSS, s. 98, 1864, 21.

126

1864, 6. října. „Ankunft Ihr. Durchlaucht der Fr. Fürsin Gasparine,“ s. 46, německy.

Dne 6. října přijela Gasparine Reuss-Greiz s dvorní dámou von Brandenstein.

Stejně jako GDSS, s. 96, 1864, 16.

127

1864, „Ausflüge Ihrer Durchlaucht während der Sichrower Herbst sejour,“ s. 47, německy.

Kamil Rohan pobýval: 10. a 30. září na Hrubé Skále, 3. a 14. října v Mnichově Hradišti, 9. listopadu doprovázel Gasparine do Liberce.

Souvisí s č. 125.

128

1864, 11. září – 26. listopadu. „Hohe Besuche,“ s. 47, německy.

Všechny vznešené návštěvy, které na Sychrov přijeli během podzimní sezóny: 11. září Hugo Nostitz. 16. září Johann von Aerenthal s chotí Marií a Annou von Neuberg. 25. září Arthur Rohan s chotí Gabrielle a Marií von Waldstein-Wartenberg. 29. září Marie von Waldstein-Wartenberg a Helene von Auersperg, chotí Louise Rohana. 13. října Marie von Aerenthal. 18. října (pohřeb Josselina Rohana) Arthur a Benjamin Rohan. 20. října Johann von Aerenthal s chotí. 24. října Eduard Clam-Gallas. 27. října Clotilde Clam-Gallas s matkou Gabrielle von Dietrichstein. 29. října Eduard Clam-Gallas s generálem hrabětem von Wallmoden. 6. – 8. listopadu Rudolf Morzin. 11. listopadu Marie von Aerenthal s dětmi, Marie též 26. bez doprovodu.

Stejně jako GDSS, s. 97, 1864, 19.

129

1864, 16. – 18. října. „Tod des Prinzen Josselin,“ s. 47, německy.

Dne 16. října na Lysé zemřel Josselin Rohan, syn Louise Rohana, pohřben byl v Loukově farářem Josefem Sedláčkem 18. října, za rodinu Rohanových se účastnili: Gasparine, Stephanie, Arthur a Benjamin.

Stejně jako GDSS, s. 97, 1864, 17.

130

1864, „Jagden,“ s. 48, německy.

Hony v podzimní sezóně: 24. října na Sychrově, účastnil se Eduard Clam-Gallas. 29. října u sv. Marie, účastnili se Clam-Gallas a generál hrabě von Wallmoden. 7. listopadu v žehrovské oboře, účastnil se Rudolf von Morzin.

Obdobně jako GDSS, s. 97, 1864, 20.

131

1864, s. d. „Auszeichnung des Cousins Ihrer Durchlaucht,“ s. 48, německy.

Hugo von Windischgraetz byl vyznamenán vévodou Meklenbursko-Schwerinským, který mu udělil velkokříž s železnou korunou svého Domácího řádu venetské koruny.

V GDSS není.

132

1864, s. d. „Avancement des Durchlaughtigen Victor Prinzen Rohan,“ s. 48, německy.

Podle rozkazu z listopadu byl Victor Rohan povýšen z majora u kyrysarského pluku č. 12 Horvatha Toldyho na podplukovníka u Liechtensteinova hulánského pluku č. 9

Obdobně jako GDSS, s. 97, 1864, 18.

133

1864, 5. prosince. „Abfahrt Ihr. Durchlaucht der Fr. Fürstin Gasparine,“ s. 48, německy.

Dne 5. prosince odjela kněžna Gasparine přes Prahu a Drážďany do Greizu.

Stejně jako GDSS, s. 99, 1864, 23.

134

1864, 10. prosince. „Abfahrt Ihrer Durchlauchten,“ s. 48, německy.

Dne 10. prosince odjel Kamil Rohan s chotí do Prahy. Při odjezdu se projevil vodící pes Trulli, když přitáhl zvíře za krk a na místě ho zadával.

Obdobně jako GDSS, s. 99, 1864, 24.

135

1864, 11. prosince. „Rückblick aufs Jahr 1864 am 11. Dezemb. des Jahrs,“ s. 48–49, německy.

Studený a méně úrodný rok, švestky v okolí Turnova nedozrály. Proběhla dánsko-

šlesvická válka.

Souvisí s č. 136 a 181 oba zápisy spojeny v GDSS, s. 99, 1864, 25.

136

1864. „Neubauten im Jahr 1864,“ s. 49, německy.

Přestavěn pivovar v Semilech, rekonstruována sýrárna v Loukovci.

Souvisí s č. 135 a 181.

137

1864, 2. – 5. prosince. „Forstingenieur Jindráček todt,“ s. 49, německy.

Lesní inženýr Josef Jindráček zemřel 2. prosince a byl pohřben 5. v Loukově. Na jeho místo dosazen Vincenz Vordren.

V GDSS není.

138

1864, 15. – 16. prosince. „Schadenfeuer in Aujezd,“ s. 49, německy.

Dne 15. prosince vypukl požár v Újezdě u Svijan (Svijanském Újezdě), až druhý den byl dohašen.

V GDSS není.

139

1864, s. d. „Sezemitzer Schule,“ s. 49, německy.

Kamil Rohan daroval svůj panský dům, kde již od počátku probíhala provizorní výuka, na základě žádosti obce Sezemicím.

V GDSS není.

140

1864, s. d. „Nochmals über Altare privilegium,“ s. 49–52, latinsky, německy.

Deset povinností (a–i) spojených s privilegovaným oltářem [k. zápisu připojeny marginální poznámky Emanuela Ferkla]

Souvisí s č. 49 a 66, v GDSS není.

141

1864, 21. – 24. prosince. „Revisionsdirektor Zikesh †,“ s. 52–53, německy.

Dne 21. prosince zemřel revizní ředitel Václav Zikesch v Praze, 24. byl převezen do

Svijan a následně v Loukově pohřben.

V GDSS není.

142

1864, 22. prosince. „Wirtschaftsrath Janig zum Geschäftsleiter des böhm. Schafzüchter-Vereins gewählt,“ s. 53, německy.

Na zasedání Ovčácké jednoty byl 22. prosince zvolen za obchodního vedoucího hospodářský rada a vrchní ředitel statků Vilém Janig.

V GDSS není.

10.5.3 1865

143

1865, březen. „Resignation,“ s. 53, německy.

Vilém Janig rezignoval na místo viceprezidenta krajské hospodářské jednoty pro Mladoboleslavsko.

Zdroj: *Bohemia*, 15. března 1865.

V GDSS není.

144

1865, 26. – 27. března. „Audienz beim Kaiser,“ s. 53, německy.

Kamil Rohan byl přijat 27. března na zvláštní audienci u císaře a o den dříve u císařovny.

Zdroj: *Wiener Zeitung*, 28. březen 1865.

Totožné jako GDSS, s. 101, 1865, 1.

145

1865, 26. dubna – 2. května. „Tod des Hochs. H. Bischof Augustin Bortholomaeus Hille,“ s. 53–54, německy.

Litoměřický biskup Augustin Bartoloměj Hille zemřel 26. dubna a pohřben 2. května. Rozsáhlejší biskupův životopis a popis pohřbu (pohřeb vedl Petr Krejčí).

V GDSS není.

146

1865, 31. března. „Verlobung,“ s. 54, německy.

Dne 31. března proběhly v Brandýse nad Labem zasnuby mezi Marií Louisou, dcerou

Leopolda II. Toskánského, a Karlem Victorem Amadeem von Isenburg Birstein.

Souvisí s č. 148 a 149, zápisy 146 a 148 spojeny a zkráceny v GDSS, 101, 1865, 2.

147

1865, 22. dubna. „Oberforstmeister Titlbach †,“ s. 54–55, německy.

Vrchní nadlesní Josef Titlbach zemřel ve Svijanech 22. a pohřben 25. dubna v Loukově.

Pohřbu se zúčastnil i Kamil Rohan.

Souvisí s č. 165, oba zápisy začleněny do GDSS, s. 101, 1865, 3.

148

1865, 31. května – 2. června. „Vermälzsfeyer des Prinzen Isemburg am 31. Mai,“ s. 55–57, německy.

Podrobný popis svatby 31. května a návratu do Offenbachu [srv. č. 149] přes rohanský palác v Praze 2. června.

Souvisí s č. 146 a 149.

149

1865, 3. června. „Einzug des Erbprinzen von Isenburg in Offenbach,“ s. 57, německy.

Dne 3. června dorazili novomanželé do Offenbachu.

Souvisí s č. 146 a 148.

150

1865, s. d. „Edler Akt des Neffen Ihrer Durchlaucht,“ s. 57, německy.

Karl zu Löwenstein-Wertheim-Rosenberg vychlášil, že jeho patronát je ochotný převzít všechny školy, které se nacházejí na jeho panstvích.

V GDSS není.

151

1865, 6. srpna. „Festliche Aufnahme S. Durchl. in Gastein,“ s. 57, německy.

Při příjezdu do Gasteinu 6. srpna byl Kamil Rohan velkolepě uvítán a jeho vila vyzdobena květinami. [Později do rohu připsáno, že Kamilovi udělil audienci 18. srpna Vilém Pruský, srv. násl. č. 152, snad mělo patřit právě tam.]

Totožné jako GDSS, s. 102–103, 1865, 5.

152

1865, 18. srpna. „Gemsjagd in Gastein,“ s. 57, německy.

Jako obvykle pořádal kníže Morzin kamzičí hony, 18. srpna se zúčastnil i král Vilém Pruský s generálem Paarem, ministrem Bismarckem a baronem Wesselenyim.

Totožné jako GDSS, s. 103, 1865, 6.

153

1865, 16. srpna. „Ordensverleihung,“ s. 57, německy.

František Josef udělil 16. srpna Kamilu Rohanovi Řád zlatého rouna.

Méně podrobné než GDSS, s. 103, 1865, 7.

154

1865, 24. srpna. „Kirchenfeier und Bankett in Svijan,“ s. 58–60, německy.

Zápis o církevní slavnosti (24. srpna) a banketu v zámku Svijany konaném na počest udělení řádu Kamilu Rohanovi. Převážně článek-dopis psaný 25. srpna z Bohemie, podepsán J. (Jechtl).

Zdroj: *Bohemia*, č. 205, 27. srpna 1865, s. 513.

Podrobnější než GDSS, s. 103–104, 1865, 8.

155

1865, září. „Titel Sr. Durchlaucht. Semptember 1865,“ s. 60, německy.

Titul Kamila Rohana k září 1865.

Seiner Durchlaucht, Gnädigster Herr Herr Camill Fürst von Rohan, Herzog zu Montbazou und Bouillon, Prinz zu Guémenée, Rochefort und Montauban, Ritter des Ordens von goldenen Vliesse, Grosskreuz des k. k. österreichischen Leopold- und königl. sächsischen Ernestinischen Hausordens, Ritter des souverainen Johanniter- und königlich Portugiesischen Erlöserordens, erbliches Mitglied des H. Herrenhauses, Protector und Praesident der böhmischen Gartenbaugesellschaft, Ehrenbürger der königl. Landeshauptstadt Prag und des Wildbades Gastein, Inhaber des V. Bataillons des Prager- und Protector des Liebenauer k. k. priv. Scharfschützencorps, Ehrenmitglied der Akademie der bildenden Künste in Wien, Beförderer der Versorgung und Beschäftigungsanstalt für

erwassene Blinde in Böhmen, Herr der Domainen Böhmische Aicha und Friedstein, Svijan und Sichrow, Semil und Jesseney, Lomnitz und Cidlina, Jilovey und Alt. Aicha etc. etc.

V GDSS není.

156

1865, 4. září. „Audienz bei Sr. Maj.“ s. 60, německy.

Kamil Rohan byl přijat císařem na audienci 4. září.

Totožné jako GDSS, s. 104, 1865, 9.

157

1865, 8. – 9. září. „Ovation,“ s. 60–63, německy, česky.

Popis obzvláště slavnostní sychrovské pouti (Narození Panny Marie, 9. září), kdy se v předvečer konal i lampionový průvod s 50 lampiony, které utvořily náhle nápis: „Bože žehnej vysoce oslavenému, to vřelé přání naše“ (český citát). Slavnost byla spojená s holdováním novému rytíři zlatého rouna, polovinu zápisu tvoří blahopřejný dopis (včetně bloku podpisů) vesnic Paceřice, Žďárek, Hvězda, Sedlejšovice, Třtí, Jenišovice a Radostín formulovaný řídícím učitelem z Jenišovic Josefem Rengerem.

Podrobnější než GDSS, s. 105, 1865, 11.

158

1865, 23. září. „Adresse des Patronatsklerus,“ s. 63–65, německy.

Blahopřejný dopis kněží z rohanského patronátu (23 far) děkanem Josefem Hofrichterem (Hodkovice nad Mohelkou), který byl předán slavnostní delegací tří seniorů patronátu Josefem Strnadem (Semily), Hofrichterem a Josefem Sedláčkem (Loukov). Asi polovina zápisu tvoří blok podpisů.

Pod přání se podepsali duchovní z těchto míst: Český Dub (děkan Jan Ješina, kaplani Franz Krupička, Josef Kovář), Bozkov (f. František Brousek, k. Jan Počta), Březina (Antonín Horyna), Vysoké nad Jizerou (f. Josef Nečásek, k. Josef Kouble), Jablonec n. N. (f. Josef Rechiegel, kooperátor Antonín Dědeček), Jeřmanice (f. Josef Kočí), Jesenný (zámecký kaplan František Nesvadba), Dlouhý Most (f. Ignác Hayný, ko. František Manžel), Vlastibořice (Jan Hruška), Hodkovice nad Mohelkou (f. Josef Hofrichter, ko. František Ptáčník, Emanuel Ferkl), Lomnice nad Popelkou (d. Alois Schalk, ko. Josef Pekárek), Loukov (f. Josef Sedláček, k. František Šorejs), Loukovec

(Jan Nepomuk Manžel), Osečná (f. Josef Richter, k. Florian Schöpfer), Přepere (Jan Lóz), Příchovice (f. Václav Kovář, k. Antonín Jiroš), Rychnov u J. n. N. (f. Anton Felger, ko. Johann Ullmann, k. Josef Fischer), Ruprechtice (Václav Forman, k. František Rakouš), Semily (d. Josef Strnad, k. Josef Holý, František Chwalina), Sychrov (dvorní kaplan Josef Němeček), Svijany (z. k. Václav Plachta), Světlá (f. Josef Buriánek, ko. Josef Schowánek), Všeň (f. Jan Šolc, k. Emanuel Zdobinský).

Souvisí s č. 159, 160 a 162, všechny tři zápisy spojeny a zkráceny v GDSS, s. 106–107, 1865, 12.

159

1865, 17. – 21. září. „Ovation,“ s. 66, německy.

Při návštěvě Lomnice (17. – 21. září) knížeti gratulovali Lomničtí. Uvítací řeč pronesl starosta města z projevu, který sestavil V. Mastný.

Souvisí s č. 158, 160 a 162.

160

1865, [září]. „Adressen,“ s. 67, německy.

Mezi dalšími gratulanty byly i Soukromý spolek na podporu domovních chudých a zbrojář Lebeda.

Souvisí s č. 158, 159 a 162.

161

1865, 4. – 6. října. „Wettrennen,“ s. 67, německy.

Dobré umístění prince Louis Rohan s klisnou jménem Lobelia na císařských dostizích konaných ve třech dnech 4. – 6. října na Smíchově.

V GDSS není.

162

1865, 10. září. „Gratulation der Hochfürstl. Pächter,“ s. 66–67, německy.

Dne 10. září gratulovali knížeti nájemci pivovarů, vinopalny a dvora. Toho dne oplatil v doprovodu svého dvorního kaplana návštěvu vsím, které gratulovali 8. září (č. 157), to byly Třtí, Radostín, Sedlejšovice Paceřice, Žďárek, Hvězda a Jenišovice a podobné tak městu Hodkovice nad Mohelkou.

Souvisí s č. 158, 159 a 160.

163

1865, 17. – 19. října. „Jagdunglück in Řepín,“ s. 67, německy.

Při lovu v Řepíně byl 17. října zbloudilou střelou zabit hrabě Karl Wolkenstein-Trostburg. Dne 19. října byla sloužena zádušní mše, při které byl i sychrovský kaplan.

Souvisí s č. 173, oba zápisy zapsány do GDSS, s. 107, 1865, 14.

164

1865, 29. října. „Neuer Bischof,“ s. 67, německy.

Dne 29. října oznámily veřejné listy, že Augustin Vahala dostal 24. října jmenovací dekret na úřad litoměřického biskupa. Připojen stručný životopis, později připsáno, že ho císař jmenoval již 16. září.

Zdroj: nespecifikované veřejné listy.

Souvisí s č. 172, v GDSS není.

165

1865, 12. dubna – 4. května. „Ankunft Sr. Durchl. – Auerhahnjagdt. Leichenfeire des † Titlbach. – † Se. D. folgten der Leiche zu Fuß bis auf den Loukower Friedhof,“ s. 67–68, německy.

Kamil Rohan přijel na Sychrov 12. dubna, 17. dubna odjel do Borečku a Strážova (Strassdorf) na lov tetřevů, tuto zábavu přerušil a 24. přijel na pohřeb věrného služebníka Josefa Titlbacha, poté se vrátil na lov, kde byl až do 30. dubna. 4. května odjel do Karlových Varů.

Souvisí s č. 147.

166

1865, 8. – 19. června. „Ankunft Ihrer Durchlauchten,“ s. 68, německy.

Dne 8. na zámek přijel Kamil Rohan s chotí. Kníže navštívil 12. – 14. oboru v Lomnici. 15. se pár zúčastnil průvodu Božího Těla ve Vlastibořicích. 19. odjeli, Kamil do Vídně a Adelheid do Greizu.

Obdobné jako GDSS, s. 102–103, 1865, 4.

167

1865, 1. – 6. září. „Ankunft Ihre Durchlauchten zur Herbst-Sejour,“ s. 68–69, německy.

Kamil Rohan přijel na podzimní sezonu 6. září, jeho choť již 1. září z Heubachu.

Stručnější než GDSS, s. 104–105, 1865, 10.

168

1865, 15. září. „Ankunft Ihr. Durchl. der Fürstin Gasparine,“ s. 69, německy.

Kněžna Gasparine přijela 15. září do Hodkovic nad Mohelkou, sem ji přijel naproti Kamil Rohan a doprovodil ji na zámek.

Totožné jako GDSS, s. 107, 1865, 13.

169

1865. „H. Besuche,“ s. 69–70, německy.

Seznam návštěv v podzimní sezoně roku 1865. Značně škrtnů tužkou v titulatuře, ale i ve jménech. V nepřítomnosti vrchnosti navštívili zámek 29. července Francisca Desfours, s dcerou Zdenkou Waldstei-Wartenbergovou, v doprovodu Julie Hartigové, roz. Bellegarde. 13. srpna Arthur, syn Franze Desfourse. 3. září Marie von Aehrental. 12. září Francisca Desfours s dcerou Zdenkou. 16. září Marie Aehrental s matkou Elisabeth Thun-Hohenstein, roz. Mladota ze Solopisk. 19. září paní von Mörkenstein s dcerou Gabrielle, zdržely se až do 6. listopadu. 20. září Eduard Clam-Gallas. 24. září Friedrich Thun-Hohenstein v doprovodu Marie Aehrental. 30. září Marie Aehrental s matkou Elisabeth. 26. – 30. září pobyl na zámku Heinrich XII. Reuss-Köstritz (ze Stonsdorfu, dnešního polského Staniszówa, se sem dostal přes Dosky a Jablonné), stejně tak Johann Heinrich XI. z Plessu, který se na zámek dostal ze svého sídla vlakem přes Bohumín (Oderberg) do Turnova. 27. – 31. září pobýval Heinrich IV. Reuss-Köstritz s chotí Louise (dcerou Gasparine Reuss-Greiz) a dcerou Eleonore. 8. listopadu Louis Windischgraetz. 9. listopadu Edmund Hartig. 16. – 17. listopadu Alfred Windischgraetz. 25. listopadu Marie Aehrental bez doprovodu.

Obdobné jako GDSS, s. 108–109, 1865, 15.

170

1865, 3. prosince. „Excursionen Ihr. Durchlaucht die Frau Fürstin Adèle,“ s. 70,

německy.

Kněžna Adelheid navštívila několikrát rodinu Aerenthalů na Hrubé Skále, Desfoursů na Hrubém Rohozci a 3. prosince rodinu Waldstein-Wartenberg v Mnichově Hradišti.

Totožné jako GDSS, s. 112, 1865, 18.

171

1865, 18. – 20. prosinec. „Hoh. Geschaeft,“ s. 70, německy.

Bazaru, který byl konán 18., 19. a 20. prosince Jednotou pro dostavení chrámu (Dombauverein) na Slovanském ostrově v Praze (Sophien-Insel), věnovala Adelheid Rohanová umně vyřezávaný slonovinový tabernákl z roku 1524. Koupil ho otec císaře František Karel a znovu ho věnoval bazaru.

V GDSS není.

172

1865, s. d. „Biograph. Daten über Bischof Wahala,“ s. 71, německy.

Článek o novém litoměřickém biskupovi Vahalovi z novin Oesterreichisches Volksfreund.

Zdroje: Der Oesterreichisches Volksfreund, 1865.

Souvisí s č. 164.

173

1865, 24. října. „Prinz Louis Sieger beim Herrenreiten,“ s. 71, německy.

Princ Louis Rohan zvítězil na pardubických závodech v pánské jízdě na hřebci Major William.

V GDSS není.

174

1865, 12. září – 23. října. „Aufenthalt der Durchl. Familie Prinz Arthur Rohan,“ s. 72, německy.

Popisuje pobyt Arthura Rohana na Sychrově v období 12. září – 23. října včetně nešťastné smrti Karla Wolkensteina-Trostburga v Řepíně.

Souvisí s č. 163.

175

1865, 27. – 29. říjen. „Jagden,“ s. 72–73, německy.

Dne 27. října se konala nadhánka Slavíkov – Svijany, následujícího dne Husa – Sychrov, třetí den se lovila černá zvěř v žehrovské oboře.

Totožné jako GDSS, s. 109–110, 1865, 16.

176

1865, s. d. „Samlung für den Kirchenbau in Gastein,“ s. 73, německy.

Hlavně díky Kamilovi Rohanovi proběhla sbírka na novou budovu v Gasteinu, předpokládaná vybraná částka se odhaduje na 30 000 zl. (GDSS uvádí jen 16 000), předpokládaná částka na stavbu činí asi 58 000 zl. (GDSS 56 000) Bude se stavět podle projektu Ceconiho.

Obdobné jako GDSS, 112, 1865, 21.

177

1865, s. d. „Geschenk Ihr. Maj. der Kaiserin Carolina,“ s. 73, německy.

Kamil Rohan dostal od císařovny Viktorie Karolíny Augusty mešní knihu.

Totožné jako GDSS, 112–113, 1865, 22.

178

1865, 11. září – 3. prosince. „Ausfläge Sr. Dr,“ s. 73–75, německy.

Podrobný popis, jaká místa navštívil kníže během podzimního pobytu na Sychrově: 11. – 13. září Praha, 17. – 18. Lomnice, pak do 20. Semily, 24. – 27. Frýdlant. Poté od 27. září – 13. října jel na pozvání pruského krále Viléma I. až do Tylže, přes zámek Pless (dnešní Pszczyna v Polsku), z Tylže se dostal až k Akmenischken (dnešní Djunnoje v Kalinigradské oblasti), kde byl obzvlášť těžký terén na lov. Poté 15. – 18. října, 14. – 16. listopadu, 28. – 30. listopadu Lomnice, 7. – 9. Praha, 19. – 22. Frýdlant, 3. prosince Mnichovo Hradiště.

Totožné jako GDSS, s. 110–112, 1865, 17.

179

1865, 28. listopadu. „Abfahrt der G. F. Fürstin Gasparine,“ s. 76, německy.

Gasparine se vydala přes Drážďany domů do Greizu 28. listopadu. Kamil Rohan ji doprovodil do Turnova.

Totožné jako GDSS, s. 112, 1865, 19.

180

1865, 7. prosince. „Abfahrt Ihrer Durchlauchten,“ s. 76, německy.

Kamil Rohan s chotí odjel 7. prosince na zimu do Prahy.

Totožné jako GDSS, s. 112, 1865, 20.

181

1865. „Rückblick auf das Jahr 1865,“ s. 76–77, německy.

Teplý rok, nedařilo se obilí, ale dařilo se bramborám. Na Sychrově bylo dokončeno rovnání dvora, přestavěn byt u galerie a královské apartmá.

Podrobnější než GDSS, s. 113, 1865, 23.

182

1864. „Rückblick auf das Jahr 1864,“ s. 77, německy.

Syntéza z předchozích zápisů (135, 136). Snad se jedná o doplnění na základě nově dodaných podkladů – tomu by odpovídaly i následující tři zápisy. Nově se zde píše o přikoupení asi 8 jiter pozemků a luk pro oboru.

Souvisí s č. 135 a 136.

183

1864. „Schuss-Liste,“ s. 78, německy.

Tabulka se seznamem zástřelů v lovecké sezoně roku 1864.

Totožné jako GDSS 1864, s. 100, Schuss-Liste.

184

1865. „Schussliste,“ s. 79, německy.

Tabulka se seznamem zástřelů v lovecké sezoně roku 1865.

Totožné jako GDSS 1865, s. 114, Schussliste.

185

1849, 1. říjen. „Landtaeflicher Extract über den Fruchtgenuss des Sichrower Hofkaplans,“ s. 80, německy.

Výpis z desk zemských týkající se požitků zámeckého kaplana (Hlavní knihy, lit. J, tom. XXIV, fol 121). Výpis pořízen 1. října 1849 (podepsán ředitel desk Josef Mitteis a ingrosátor Ladislaus Künell).

V GDSS není.

10.5.4 1866

186

1865, 18. prosince. „Böhm. Rennverein,“ s. 81, německy.

Na generálním sjezdu Böhmischer Rennverein v Praze 18. prosince předchozího roku byli do výboru zvoleni princové Benjamin a Louis Rohan.

V GDSS není.

187

1865. „Militär Richtung,“ s. 81, německy.

Kamil Rohan poukázal do své pokladny 10 000 zl. r. m., z čehož má být roční úrok 500 zl. placen vrchnímu českému generálovi, který tím odmění 10 důstojníků. Čin pochválil *Wiener Zeitung*, 18. ledna 1866.

Totožné jako GDSS, s. 115, 1866, 1.

188

1866. „Jagdliches,“ s. 81, německy.

54 obcí z panství Svijany s Jílovým a Český Dub prodloužilo Kamilovi Rohanovi pacht honitby bez licitací.

V GDSS není.

189

1866, 10., 14. března. „Geburt und Taufe,“ s. 81, německy.

10. se narodil a 14. byl pokřtěn Leopold Wolfgang, syn Karla von Isenburg-Birstein a Marie Louise Toskánské.

V GDSS není.

190

1866, 28. března – 30. dubna. „Ankunft Sr. D.,“ s. 82, německy.

Kamil Rohan přijel 28. března, 2. dubna odjel do Borečku a Strážova a 20. se vrátil. Cestou tam navštívil Waldsteiny v Mnichově Hradišti, cestou zpět Edmunda Hartiga v Mímoni. 25. odjel do Prahy a odsud 30. do Karlových Varů.

Souvisí s č. 199, zkráceno a spojeno do GDSS, s. 115, 1866, 2.

191

1866, 8. ledna, 8. dubna. „Consecration u Inthorinisation des H. Bischofs,“ s. 82, německy.

Vahala byl 8. ledna jmenován litoměřickým biskupem od papeže, 8. dubna pak pomazán arcibiskupem Bedřichem Fürstenbergem.

V GDSS není.

192

1866, 2. dubna. „Priesterjubileum,“ s. 82, německy.

Dne 2. dubna oslavil 50. let od svěcení semilský děkan a vikář Josef Strnad. Kamil Rohan mu zaslal blahopřejný přípis a jeho choť červené mešní roucho. Za patronát se oslav zúčastnil Johann Czech.

V GDSS není.

193

1866, 4. dubna. „Trauung,“ s. 82, německy.

Dne 4. dubna uzavřeli v Baden-Badenu sňatek Eleonore, roz. Sam-Salm, a [Mariano Téllez-Girón], vévoda de Osuna. Oddával štrasburský biskup.

V GDSS není.

194

1866, květen. [bez popisu – Alain Benjamin Rohan], s. 82–83, německy.

Článek z *Bohemia* (která ho přebrala z *Wiener Zeitung*), který popisuje, že obezřetností vychovatele nejstaršího syna Arthura Rohana nedošlo k neštěstí, když si mladý Alain chtěl hrát s ostře nabitými pistolemi.

Zdroj: *Bohemia*, 14. května 1866, Nr. 114, s. 1403.

V GDSS není.

195

1866, 16., 19. května. „Tod des Lehres Adam,“ s. 83, německy.

Dne 16. května zemřel náhle učitel v Radostíně Jiří Adam. Pohřeb měl 19. v Hodkovicích nad Mohelkou.

V GDSS není.

196

1866, 9. – 21. června. „Volksmission in Lastibořic,“ s. 83–85, německy.

Popis lidových misí ve Vlastibořicích, které probíhaly 9. – 21. června pod vedením tří redemptoristů, Ondrouška a Krutila z pražského konventu a Havla ze Svitav.

V GDSS není.

197

s. d. „Aus dem „Handbuch für Priester“ einige Excerpta über die Ceremonien der h. Masse,“ s. 86–88, německy, latinsky.

Rozličné výpisky k ceremonii sv. mše z knihy *Handbuch für Priester* redemptoristy Alfonsa Marii de Liguoriho (snad vypsáno v návaznosti na lidové misie z č. 195).

Zdroj: Liguori, Alfonso Maria. *Handbuch für Priester*. Neznámé vydání.

V GDSS není.

198

1866, 19., 21. května. „Pferderennen in Wien-Freudenau,“ s. 88, německy.

Ve dnech 19. a 21. května konal císař dostihy ve Vídni-Freudenau. Louis Rohan s klisnou Lobelií vyhrál druhý den sázkovou jízdu.

V GDSS není.

199

1866, 25. května. „Archivschlüsseln,“ s. 88, německy.

Dne 25. května byly předány klíče od knížecího archivu hospodářským radou Janigem. V případě nepřítomnosti se o ně má starat Josef Pruvot.

V GDSS není.

200

1866, 4. – 11. června. „Ankunft u Abgang Sr. D.,“ s. 88, německy.

Po léčení v Karlových Varech odjel Kamil Rohan do Prahy a obratem 4. června přijel na Sychrov, kde zůstal až do 11., kdy odjel znovu do Prahy. 6. – 8. června byl v lomnické oboře.

Souvisí s č. 189.

201

1866, červen–září. „Der Krieg mit Preussen,“ s. 89–112, německy, francouzsky.

Nejdelší a formálně nejvyspělejší zápis celé pamětní knihy. Lze rozdělit na čtyři části, přípravy na válku (s. 89-91), zde v příčinách jde pisatel až k šlesvicko-holštýnské válce v roce 1864 a problematikým ziskům Rakouska v těchto místech. Na to navazují vojenské akce od června roku 1866 až k bitvě u Podolí, část je zakončena zakončené článkem z *Politik* 1866, N. 260 (s. 92-106), poté je velká část věnovaná popisu návštěvy pruského krále Viléma na Sychrově (s. 106-109). Zápis uzavírá konec války, klid zbraní, uzavření míru a odchod posledních vojáků ze Sychrova (k tomu došlo až v prvních dnech září).

Zdroj: *Politik* 5, 21. září 1866, č. 260, s. 1-2.

Podrobnější než GDSS, s. 115–117, 1866, 3. Návštěvníci během války jsou odděleně v GDSS, s. 120, 1866, 10.

202

1866, červen. „S. D. Prinz Arthur während des Krieges,“ s. 113, německy.

Arthur Rohan (v hodnosti majora) působil do 3. června v generálním štábu 1. armádního sboru. Onoho dne odešel velící generál [Eduard Clam-Gallas] do Vídně, kam ho doprovázeli pobočníci Arthur a Ernst Waldstein. Během bitvy u Podolí měl Arthur na mostě v Loukově pronést: „Wenn ich falle, hab ich mich weit.“

V GDSS není.

203

1866, 29. září, 2. října. „Ankunft Ihrer Durchlauchten in Sichrow,“ s. 113, německy.

Na podzimní pobyt přijela Adelheid 29. září a její choť Kamil Rohan ji následoval 2. října.

Totožné jako GDSS, s. 117, 1866, 4.

204

1866, 30. října. „S. D. Fürst Wolfgang Ernst III v. Isenburg Birstein †,“ s. 113, německy.

Dne 30. října zemřel v Birsteinu Wolfgang Ernst III. von Isenburg-Birstein. Protože neměl děti, stal se jeho nástupcem Karl von Isenburg-Birstein, který si vzal Marii Louisu Toskánskou.

V GDSS není.

205

1866, 23. října – 1. listopadu. „Ankunft Sr. M. des Kaisers Franz Josef in Sichrow,“ s. 113-116.

František Josef přijel obhlédnout válkou poničené země, 23. října byl na území Čech, poté pobýval v Praze, 31. odjel na sever a byl slavnostně přivítán na Sychrově. Uvítací řeč za patronátní duchovenstvo měl lomnický děkan Alois Schalk (řeč je součástí zápisu). Při holdování vyznamenal knížecího dvorního radu Viléma Janiga Řádem Františka Josefa a radu panství Johanna Czecha zlatým záslužným křížem s korunou. 1. listopadu vyslechl mši v kapli a odjel vlakem směrem na Liberec.

Podrobnější než GDSS, s. 117–119, 1866, 5.

206

1866, 14. – 17. listopadu. „Dom Miguel †,“ s. 116–121, německy.

Dom Miguel zemřel 14. listopadu na zámku v Bronnbachu, v kapli za něho byla sloužena zádušní mše 16. a pohřeb měl 17. Zbytek zápisu o Miguelovi je tvořen nekrologem, který vytiskl *Das Vaterland*.

Zdroj: *Das Vaterland*. 2. prosince 1866, č. 287, s. 1.

V GDSS není.

207

1866. „Sichrow u Fürst Camill Rohan,“ s. 121–123, německy.

Opsán fejeton Luciana Herberta (pseudonym Juliuse Gundlinga) „Das Nachtlager in Sichrow“, který připomíná některá fakta o Kamilu Rohanovi a zámku Sychrově a potom obsazení zámku za prusko-rakouské války.

Zdroj: HERBERT, L. Das Nachtlager in Sichrow. *Neue Freie Presse*. 3. 11. 1866, Nr. 783, s. 1–3.

V GDSS není.

208

1866, 2. – 6. prosince. „Jan Czech a Jan Dvořák †,“ s. 124, česky.

V jeden den, 2. prosince, zemřeli rada Johann Czech a důchodní Jan Dvořák. Czech byl pohřben 5. prosince v Loukově (obřadu se účastnil i Kamil Rohan), Dvořák 6. v Turnově. Součástí zápisu jsou dvě smuteční oznámení (srv. rejstřík příjmení Czech, Kwaysser, Schmidt a Dvořák, Spengler, Srpová).

V GDSS není.

209

1866, 8. října – 14. prosince. „Hohe Besuche,“ s. 124–125, německy.

Krom hostí spojených s válečnými událostmi a následnou císařskou návštěvou, byly na Sychrově tito hosté: 8. října Marie von Aehrental, roz. Thun, se sestrou Elisabeth Kaunitz. 15. října Anton Veit s hrabětem Lanjusem. 20. října Johann Aerenthal s chotí Marií. 2. – 3. prosince Ernst Waldstein.

Ve dnech 31. října – 1. listopadu Arthur a Benjamin Rohanové, 2. – 14. prosince Victor Rohan (4. – 8. prosince na Chlumci a 10. – 12. prosince v Lomnici).

Obdobné jako GDSS, s. 119, 1866, 6.

210

1866, 3. října – 22. listopadu. „Excursionen Sr. Durchl. des Fürsten,“ s. 125, německy.

Kamil Rohan byl během podzimního pobytu dvakrát v Lomnici, jednou na Hrubé Skále a jednou v Praze.

Obdobné jako GDSS, s. 119, 1866, 7.

211

1866, 3. – 14. prosince. „Jagden,“ s. 125, německy.

V žehrovské oboře se lovu účastnil Kamil Rohan, Victor Rohan a Ernst Waldstein. Poté se konaly lovy u Vlastibořic, Dařenic a Žďáru.

Stejně jako GDSS, s. 119, 1866, 8.

212

1866, 11. – 15. prosince. „Abgang Ihrer D. Durchl,“ s. 125, německy.

Nejprve odjela na zimní pobyt do Prahy Adelheid 11. prosince, Kamil Rohan ji následoval 15.

Stejně jako GDSS, s. 119, 1866, 9.

213

1866, 18. srpna – 24. prosince. „Personalnachrichten über den Patronat-Clerus,“ s. 126, německy.

Josef Strnad, děkan ze Semil, dostal 18. srpna zlatý záslužný kříž s korunou. 21. prosince v Praze zemřel František Luštinec, farář na Všeni. 24. prosince byl vyznamenán Řádem Františka Josefa lomnický děkan [Alois Schalk].

V GDSS není.

214

1866, 29. prosince. [bez popisu – vrchní správa statků], s. 126, německy.

Dne 29. prosince přesídlila vrchní správa statků do Prahy.

V GDSS není.

10.5.5 1867

215

1867, 8. – 11. března. „Se. Druchl. Prinz Benjamin verunglückt,“ s. 126, německy.

Benjamin Rohan si při pádu z vozu 8. března zlomil nohu, poté byl ošetřován v Brandýse. 11. byl převezen do Prahy a po delším léčení odjel na doléčení do Teplic.

Totožné jako GDSS, s. 121, 1867, 1.

216

1867. „Patriotischer Act Sr. Durchl.“ s. 126, německy.

Kamil Rohan se vzdal nároku na odškodnění za pobyt vojsk na jeho majetku minulého roku.

Totožné jako GDSS, s. 121, 1867, 2.

217

1867, 5. dubna. „Geburt des Durchl. Prinzen Eduard,“ s. 126, německy.

Dne 5. dubna se v Prešpurku manželskému páru Gabrielle a Arhurovi Rohanovým narodil syn Eduard (po kmotrovi Eduardu Clam-Gallasovi).

Totožné jako GDSS, s. 121, 1867, 3.

218

1867, 30. července. „Hoher Befehl Sr. Durchl.“ s. 126, německy.

Opsán výnos Kamila Rohana, datovaný v Salzburgu, 30. července 1867: V případě úmrtí spolubratra z Řádu zlatého rouna má kaplan odsloužit pět mší a darovat 10 zl. rakouské měny na chudé (ty si má nechat proplatit knížecí pokladnou).

Souvisí s č. 221 a 233, v GDSS není.

219

1867, 8. – 24. dubna. „Ankunft Sr. Durchl.“ s. 127, německy.

Kamil Rohan byl od 8. dubna na Sychrově, 13. – 22. dubna na lovu na Strážově, 24. odjel do Prahy.

Totožné jako GDSS, s. 121, 1867, 4.

220

1867, 25. května. „Granit-Pyramide in Thiergarten,“ s. 127, německy.

Dne 25. května byla vztyčena v oboře žulová pyramida při cestě Františka Josefa [mezi Sychrovem a Radostínem].

Totožné jako GDSS, s. 121–122, 1867, 5.

221

1867, 13. července. „Muttergottes- und Crucifix-Rundbild,“ s. 127, německy.

Dne 13. července byl díky štědrosti Adelheid Rohanové na východním okraji aleje [Rohanky] vyzdvižen sloup s Boží matkou (50 zl.), ve stejné době byl vyzdvižen kříž

v Podolí (120 zl.).

V GDSS není.

222

1867, 30. července. „Erlass,“ s. 127, německy.

Obsah výnosu opsaného v č. 217 přepsán do podoby běžného zápisu.

Souvisí s č. 217 a 233.

223

1867, 18. srpna. „H. Spende zum Kirchenbau,“ s. 127, německy.

Kamil Rohan daroval dalších 3000 zl. lázním Gastein (před tím daroval 2000, srv. č. 119).

Totožné jako GDSS, s. 122, 1867, 6.

224

1867, 19. srpna. [bez popisu – Karl von Isenburg-Birstein a Ernst von Waldstein-Wartenberg], s. 127, německy.

Synovec Adelheid Karl von Isenburg-Birstein a Ernst von Waldstein-Wartenberg byli 19. srpna přijati do Řádu zlatého rouna.

V GDSS není.

225

1867, 2. – 6. září. „Ankunft Ihr. Durchlauchten,“ s. 127, německy.

Dne 2. září přijela na podzimní pobyt Adelheid a Kamil Rohan ji následoval 6. září.

Spojeno s č. 232 do GDSS, s. 122, 1867, 7.

226

1867, 30. září – 3. října. „H. Besuch der Durchl. Prinzen Arthur und Victor,“ s. 127, německy.

Dne 30. září přijeli Arthur a Victor Rohanové. Zdrželi se do 3. října, kdy Arthur odjel do Prahy a Victor do Lomnice.

Souvisí s č. 226 a 231, spojeno do GDSS, s. 123, 1867, 8.

227

1867, 12. října – 3. prosince. „Ankunft Ihr. Durchl. Fürstin Gasparine,“ s. 127, německy. Dne 12. října přijela Gasparine von Reuss-Greiz se svoji dvorní dámou von Brandenstein. Naproti do Hodkovic nad Mohelkou jí přijela kněžna Adelheid Rohanová.

Souvisí s č. 225 a 231.

228

1867, 9. září – prosince. [bez popisu - návštěvy], s. 128, německy.

Soupis návštěv během podzimní sezony: 9. září [Wilhelm Albrecht] Montenuovo v doprovodu generála Bienertha. 21. září – 9. listopadu: paní von Mörkenstein, roz. von Ringler, s dcerou Gabrielle. 2. října: Johann von Aerenthal s chotí Marií, roz. Thun-Hohenstein. 30. října – 1. prosince: Alfred von Windisch-Graetz. 26. – 28. prosince: Edmund Hartig.

Obdobné jako GDSS, s. 123, 1867, 9.

229

1700, 16. října. „Uiber das Verhältniss des Patrons zu den Kirchkindern in Loukowetz,“ s. 128, německy.

Krátký text týkající se vzniku fary v Loukovci: Rudolf Morzin, majitel Loukvce a Kurovodice, zřídil na konci roku 1698 samostatnou faru při kostele v Loukovci, kam spadala ještě Březina a Jablonec (Jabloneček, zaniká vesnice). 16. října 1700 vydal nadační listinu pro faru, kde se věnuje i povinnostem patrona k dětem ve farnosti – odstavec IX. (odsud i několik citátů)

V GDSS není.

230

1867, 27. října – 3. listopadu. „Fürst Veriand Windischgraetz †,“ s. 129, německy.

Dne 27. října zemřel Veriand Windisch-Graetz na svém zámku Haasbergu, pohřben byl 3. listopadu v rodinné hrobce v Jemništi a slavnosti se účastnila i Adelehid Rohanová.

V GDSS není.

231

1865–1867. „Neue Wasserleitung Maschine,“ s. 129–133, německy.

Již v roce 1865 pověřil Kamil Rohan pražského technika Romualda Božka rekonstrukcí, resp. novým zkonstruováním (horního) vodovodu na Sychrově. Počítalo se s cenou 3395 zl. a zhotovením v roce 1866. Stavbu prováděl Josef Pruvot. Datum dokončení se posunul kvůli válce a náklady se vyšplhaly na 7852 zl. Zařízení bylo vyzkoušeno 26. října 1867 a v neděli 3. října kaplanem požehnáno k užívání. Zápis obsahuje dosti podrobný popis sychrovského vodovodu.

Souvisí s č. 235, oba zápisy značně zkráceny a spojeny v GDSS, s. 123–124, 1867, 10.

232

1867, 12. listopadu. „Avancement des Durchl. Prinzen Victor zum Obersten,“ s. 134, německy.

Kamil Rohan obdržel 12. listopadu zprávu o povýšení jeho synovce Victora Rohana. Victor byl až do té doby podplukovníkem (Oberstlieutenant) Mensdorffova hulánského pluku č. 9, poté byl povýšen na plukovníka a dostal velení zmíněného pluku.

Souvisí s č. 225 a 226.

233

1867, 6. září – 29. prosince. [bez popisu – výlety Kamila Rohana], s. 134, německy.

Výčet návštěv vrchnosti během podzimního pobytu na Sychrově (6. září – 29. prosince): 4. – 9. září v Lomnici, 24. – 26. na Frýdlantu, 28. – 30. znovu v Lomnici. 3. – 27. října ve Vídni, 29. – 31. opět v Lomnici, kam se vrátil ještě na otočku 11. listopadu. 16. listopadu – 23. prosince ve Vídni (a Praze), 27. uspořádal lov v žehrovské oboře, účastnil se Edmund Hartig a lékař Ehmig z Prahy. 29. prosince odjel na zimní pobyt do Prahy, kam Adeleheid Rohanová odjela již 5. prosince.

Souvisí s č. 224.

234

1867, 9. prosince. „H. Erlass Sr. Durchlaucht bezüglich den Statutenmäss. Seelenmesse für ein – verstorbenes Mitglied des Ordens vom gold. Vliesse,“ s. 134–135, německy.

Dne 9. prosince přišel pisatel knihy v opise: Výnos Kamila Rohana pro vrchního účetního Stanského datovaný ve Vídni 6. prosince 1867, podle kterého má pokladna

vyplatit v případě úmrtí rytíře Řádu zlatého rouna 15 zl.

Souvisí s č. 217 a 221.

235

1867, prosinec. „Edle That,“ s. 135, německy.

Zpráva z mnichovského *Volksbote*: Před několika dny byly mnichovskému katolickému kasínu věnovány dvě krabice stříbrných příborů v hodnotě 8000 zl. Dar velkoserdečně poskytl Karl zu Löwenstein-Wertheim-Rosenberg.

Zdroj: Der Volksbote für Bürger und Landsmann (?).

V GDSS není.

236

1867. [bez popisu – stavební práce a varia], s. 135, německy.

V roce 1867 se upravovaly některé koridory, královský apartmán, byt barona Godarda. Dále byla nově postavena stodola na jihozápadě od zámku. Odehrála se světová výstava v Paříži, které se zúčastnil Kamil Rohan a pro kapli koupil: 12 svícňů, jeden pětiramenný svícen a jeden svícen na paškál. I přes nečekané mrazíky (k silnému došlo 26. května), byla roku 1867 nadúroda ovoce. Krátká zmínka o vytvoření rakousko-uherském dualistickém státě.

Souvisí s č. 230.

237

1867. „Praktische Bemerkungen,“ s. 136, německy.

Účty za provoz kaple jsou předloženy vrchnímu ředitelství statků, ty jsou potom proplaceny skrz hlavní pokladnu. Poslední účet dosáhl výše 45 zl. 8 kr. Následuje výčet položek běžných výdajů: za mešní víno měsíčně 1, 26 kr.; za čištění a obnovu mešních oděvů čtvrtletně 250 kr.; kadidla jsou ročně spotřebovány 2 libry; za hostie (400 velkých, 2000 malých) ročně 8 zl. 40 kr. (později dopsáno: v roce 1873 čtvrtletně 3 zl.); na renumeraci ministrantům ročně 6,30 kr. (později čtvrtletně 1,80 kr.); na vikariát ročně 5,25 kr.; vosk odebírá Korselt z Turnova – to je dobře, protože zbylý vosk dostává jako přilepšení kostelník; kostelník svůj plat (měsíčně 4 zl.) dostává vyplácen čtvrtletně; učitel dostává za služby na kůru 6 zl. 30 kr., kalkant 2 zl. 10 kr.; malé opravy platí kaplan a proti účtu jsou čtvrtletně propláceny; konsistoriální kurendy, Ordinariats-Blatt a pastýřské listy jsou zahrnuty do účtů pro anno praeterito.

V GDSS není.

238

1867. „Agenda des sichr. Kaplans,“ s. 136, německy.

V deseti položkách shrnuta činnost zámeckého kaplana: bohoslužebné funkce totžné jako u farního kostela (s vyloučením konání procesí – Theophorie-Procession –, svěcení vody na Bílou sobotu a před Zjevením Páně); vyučování náboženství v Radostíně; vedení filiálního růžencového bratrstva; péče o chudé (zejména z pověření knížete či kněžny); dohled nad veřejnou knihovnou založenou Její Jasností, která v současnosti čítá okolo 500 svazků; zajišťovat místo člena podniků Dědictví Maličkých a Zlaté Knihy; pečovat o nemocné na Sychrově, na Huse, v Radimovicích, Červenici, někdy též v Kamení a Radostíně – sem patří i křtění a uvádění šestinedělek bez odměny; vyřizovat přidělenou četnou korespondenci; zaznamenávat pamětihodnosti pro GDSS; obstarávat speciální požadavky Jeho/Její Jasnosti.

V GDSS není.

239

1867, 15. – 18. listopadu. „Nachträgliche Notizen,“ s. 137, německy.

Dne 15. listopadu v Praze zemřela Barbora Jansová, rozená Lavatschková (příjmení uváděna Jansa, Lavatschek), manželka dvorního rady Jana Jansy (zemřel 1862, srv. zápis č. 64), 18. byla pohřbena na olšanských hřbitovech (srv. rejstřík příjmení Jansa, Lavatschek, Früchtel, Neureutter, Schnabel).

V GDSS není.

240

1867, leden. „zur Lotterie des Kriegsnothstands-Vereines,“ s. 137, německy.

V lednu pořádala Kriegs-Nothstand-Verein loterii na pomoc postiženým válkou. Cenami mimo jiné přispěli: Adelheid Rohanová šálem, Kamil Rohan 5 svazky *Voyage de Orient, voyage de Espagne* Louise de Clercqa, Gabrielle Rohanová vizitkovníkem z malovaného porcelánu, bronzovým svícnem a etují na zápalky z porcelánu. Výdělek loterie se odhaduje okolo 100 000 zl. rakouské měny.

V GDSS není.

10.6 *Osobní rejstřík*

- Adam, Jiří (Georg), † 1866, od roku 1858 učitel v Radostíně, č. [107], 195.
- Aehrenthal, český rod, č. 170.
- Johann, 1817–1898, majitel Hrubé Skály, č. 63, 82, 118, 128, 209, 228
 - Marie, roz. Thun-Hohenstein, 1830–1911, č. 63, 82, 118, 128, 169, 209, 228.
- d'Angoulême, Louis Antoine, 1775–1844, francouzský pretendent, č. 6.
- d'Angoulême, Marie Thérèse, choť předešlého, č. 6.
- Auersperg, původem slovinský rod.
- Eugenie, viz Fürstenberg, Eugenie.
 - Helena, viz Rohan, Helena.
- Bernis, Alexandre-François de, choť Armande, č. 89, 91.
- Bernis, Armande de, roz. Rohan, 1787–1864, sestra Kamila Rohana, č. 89, 91.
- Berry, Charles Ferdinand, 1778–1820, syn Karla X., otec Chamborda, Henriho, č. 6.
- Bienerth, genrál, č. 228
- Bílek, Václav, pražský oficál, č. 3.
- Binago, Friedrich Rudolf, č. 22.
- Bismarck, Otto, 1815–1898, rakouský státník, č. 152, 201.
- Bissingen, dvorní komoří rakouského císaře, č. 16.
- Bombelles, Charles-René, 1785–1856, nejvyšší hofmistr rakouského císaře, č. 16.
- Bordeaux, Henri vévoda z, viz Chambord, Henri.
- Božek, Romuald, 1814–1899, inženýr, č. 231.
- Brandenstein, von, dvorní dáma Gasparine Reuss-Greiz, č. 126, 227.
- Brousek, František, † 1883, farář v Bozkově, č. 158.
- Bouillon, Goeffroy de, † 1100, vůdce křižácké výpravy, č. 40.
- Buriánek, Josef, 1797–1872, farář ve Světlé pod Ještědem, č. 158.
- Calligari, Anton, 1797–1864, farář v Loukovci, č. 93.
- Cecconi, Valentino, 1827–1888, stavitel, č. 176.
- Clam-Gallas, český původem korutanský rod.
- Clothilde, roz. Dietrichstein, 1828–1899, choť Eduarda, č. 56, 63, 82, 128
 - Eduard, 1805–1891, generál, č. 63, 79, 128, 130, 169, 202, 217
- De Clercq, Louis, 1837–1901, fotograf, č. 240.
- Conan I., 10. stol., bretaňský vévoda, č. 41.
- Croÿ-Dülmen, Stephanie, viz Rohan, Stephanie.
- Czech, Johann (Čech, Czech), † 1866, knížecí rada, č. 39, 45, 47, 67, 192, 205, 208.
- Czech, Johanna (Hana?), 1854–1911, dcera J. Czecha, č. 208.
- Czech, Marcel, syn J. Czecha, č. 208.
- Czech, Marie, roz. Schmidt, 1. prov. Kwaysser, choť J. Czecha, č. 208.
- Conflans, Louise Aglaë, viz Rohan, Louise Aglaë.
- Cron, Helena de la, viz Lamotte z Frintropu, Helena.
- Desfours, původem francouzský rod, č. 170.
- Francisca, 169.

- Dědeček, Antonín, kooperátor v Jablonci nad Nisou, č. 158.
- Dietrichstein, Clothilde, viz C. Clam-Gallas.
- Dietrichstein, Marie, Matka Clothildy Clam-Gallas, č. 128.
- Dvořák, Jan, † 1866, duchovní, č. 208.
- Dvořák, Jan, syn J. Dvořáka, č. 208.
- Dvořáková, Anna, choť J. Dvořáka, č. 208.
- Dvořáková, Anna, viz A. Srpová.
- Dvořáková, Pavlína, viz P. Spenglerová.
- Ehmig, lékař z Prahy, č. 233.
- Engerth, Eduard, 1818–1897, vídeňský malíř, č. 40.
- Eudon, † 1061, předek Rohanů, č. 41.
- Finger, Wilhelm, † 1864, hospodářský ředitel v Loukovci, č. 97.
- Fischer, Josef, 1833–1918, sychrovský kaplan, č. 158.
- Felger, Anton, farář v Rychnově u J. n. N., č. 158.
- Ferkl, Emanuel, sychrovský kaplan, č. 158.
- Ferkl, Josef, turnovský okresní úředník, č. 75.
- Forman, Václav, farář v Ruprechticích, č. 158.
- Früchtel, Anna, roz. Jansa, dcera Jana a Barbary Jansových, č. 239
- Früchtel, Anna, vnučka Jana Jansy, č. 239.
- Fürstenberg, český (původem bádenský?) rod.
- Bedřich, pražský arcibiskup, č. 191.
 - Eugenie, roz. Auersperg, 1839-1925, č. 74.
 - Gisbert, 1836-1908, č. 74.
- Gasser, Hanns (?), 1817-1868, sochař, č. 86.
- Gondrecourt, Leopold, 1816-1888, voják, č. 63.
- Guetenhoc de Porhoët, 11. stol., předek Rohanů, č. 41.
- Gundling, Julius (pseudonym Lucian Herbert), 1828–1890, publicista, 207
- Habsburkové, rakouský rod.
- Ferdinand, císař, č. 16.
 - František Josef, císař, č. 153, 156, 202, 205
 - František Karel, 1802–1878, otec Františka Josefa, č. 171.
 - Karel Ferdinand 1818–1874, voják, č. 12
 - Rudolf, korunní princ
 - Štěpán, 1817–1867, arcivévoda, později uherský palatýn, č. 12.
 - Viktorie Karolína Augusta, 1792–1873, choť císaře Františka I., č. 177.
- Hartig, Edmund, 1812-1883, rakouský státník, č. 169, 190, 228, 233.
- Hartig, Julie, roz. Bellegarde, č. 169.
- Havel, redemptorista ze Svitav, č. 196
- Havel ze Sychrova, 15. století, šlechtic, č. 1.
- Hayný, Ignác, farář v Dlouhém Mostě, č. 158.
- Hille, Alois, 1812–1879, generální vikář litoměřické diecéze, č. 114
- Hille, Augustin Bartoloměj, 1786–1865, litoměřický biskup, č. 49, 145
- Hofrichter, Josef, hodkovický farář, č. 16, 158.
- Höflinger, Christoph, náboženský spisovatel, č. 66.
- Holý, Josef, kaplan v Semilech, č. 158.
- Horyna, Antonín, farář v Březině, č. 158.
- Hruška, Jan K., farář ve Vlastibořicích, č. 158.
- Chambord, Henri, dříve vévoda

- z Bordeaux, 1820-1888, francouzský
pretendent, č. 6.
- Chwalina, František, kaplan v Semilech,
č. 158.
- Isenburg-Birstein, německý hesenský
rod.
- Karl, 1838-1899, pruský státník, č.
146, 148, 149, 189, 204, 224.
 - Leopold Wolfgang, * 1866, syn Karla,
č. 189.
 - Marie, roz. Löwenstein-Wertheim-
Rosenberg, sestra Adelheid
Rohanové, č. 79.
 - Sophie, dcera Marie, č. 79.
 - Wolfgang Ernst III., 1798–1866, č.
204.
- Janig, Wilhelm (Vilém Janík),
hospodářský rada, č. 69, 80, 114, 142,
143, 199, 205.
- Jansa, Barbara, roz. Lavatschek, † 1867,
choť dvorního rady Jana Jansy, č. 239.
- Jansa, Friedrich, vnuk J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Georg, vnuk J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Jan, 1801–1862, dvorní rada, č. 9,
35, 47, 64, 239.
- Jansa, Johann, rada okresního soudu, syn
J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Johann, vnuk J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Josefina, roz. Schnabel, snacha J.
Jansy, č. 239.
- Jansa, Josefina, vnučka J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Ludmilla, dcera J. Jansy, č. 239.
- Jansa, Marie, dcera, č. 239.
- Jechl (Jecht?), kancelista rohanského
vrchního ředitelství, č. 94, 154.
- Ješina, Jan, českodubský děkan, č. 158.
- Jindráček, Josef, 1801–1864, lesní
inženýr v Dobré Vodě, Svijany, č. 137
- Jindřich IV., 1553-1610, francouzský a
navarrský král, č. 41.
- Jiroš, Antonín, kaplan v Příchovicích, č.
158.
- Josselin, † 1008, předek Rohanů, č. 41.
- Karel X., francouzský král, č. 6.
- Kaunitz, Elisabeth, sestra Marie
Aerenthal, č. 209.
- Klofetz, Johann (Jan Klofec),
hospodářský inspektor na Řepíně, č.
65, 67.
- Kočí, Josef, farář v Jeřmanicích, č. 158.
- Koubel, Josef, 1825–1886, spisovatel a
kaplan ve Vysokém, č. 158.
- Kovář, Josef, kaplan v Českém Dubu, č.
158.
- Kovář, Václav, farář v Příchovicích, č.
158.
- Krejčí, Petr, 1796–1870, světící biskup, č.
108, 114, 145.
- Krupička, František, kaplan v Českém
Dubu, č. 158.
- Krutil, redemptorista z Prahy, č. 196.
- Küffer, Albert, českodubský děkan, č. 16,
28.
- Künell, Ladislaus, ingrosátor zemských
desk, 185.
- Kvintus, František (Franz Kwintus,
Quintus), kostelník sychrovské
zámecké kaple, č. 100.
- Kwaysser, Čeněk, syn J. Czecha, č. 208.
- Kwaysser, Anastasie, dcera J. Czecha, č.
208.
- Kwaysser, Karolina, dcera J. Czecha, č.
208.
- Kwaysser, Jakub, syn J. Czecha, č. 208.
- Kwaysser, Josef, syn J. Czecha, č. 208.
- Kwaysser, Marie, 1849–1913, nevl. dcera
J. Czecha a překladatelka, č. 208.
- Lamotte z Frintropu, původem
francouzský rod, č. 2
- František Inigo, č. 4.

- Helena, roz de la Cron, č. 3, 22
- Jan Jakub, † 1733, č. 3, 22
- Maxmilián Rudolf, † 1736, č. 3, 22.
- Lanjus, Hermann, 1808–1882, hrabě, č. 209.
- Latil, Jean-Baptiste de, 1761–1839, biskup v Remeši, č. 6.
- Lebeda, zbrojář, č. 160.
- Leopold II. Toskánský, 1797–1870, toskánský velkovévoda, č. 146.
- Lexa z Aehrentalu, viz Aehrental.
- Liechtenstein, Sophie, viz Löwenstein-Wertheim-Rosenberg, Sophie.
- Liguori, Alfonso Maria, 1696–1787, redemptorista, č. 197.
- Lobkowicz, Berthe, č. 52.
- Lobkowicz, Bedřich, kardinál, č. 52.
- Lóz, Jan, farář v Přepěřích, č. 158.
- Löwenstein-Wertheim-Rosenberg, druhá linie falckého rodu Löwenstein.
 - Adelheid 1831–1909, choť Miguela, neteř Adelheid Rohanové, č. 21
 - Karl Heinrich, 1834–1921, hlava rodu, sociální reformátor, později dominikán, č. 38, 76, 101, 117, 150, 235.
 - Sophie, roz. Liechtenstein, 1837–1899, choť předešlého, č. 76.
- Ludvík XIV., francouzský král, č. 41.
- Ludvík XV., francouzský král, č. 41.
- Luštinec, František, 1848–1862 farář na Všeni, č. 213.
- Manžel, František, kooperátor v Dlouhém Mostě, č. 158.
- Manžel, Jan Nepomuk, 1815–1884, farář v Loukovci, č. 109, 158.
- Maria Antoina Toskánská, 1814–1898, dcera Leopolda II., choť Karla Isenburg-Birstein, č. 146, 148, 149, 189.
- Marie Bretaňská, 1446–1511, choť Jeana II. Rohana, č. 41.
- Masný, V., lomnický měšťan, č. 159.
- Mašek, Vojtěch (Adalbert Maschek), 1829–1902, zahradní ředitel na Sychrově, č. 99.
- Max, Emanuel, 1810-1901, pražský sochař, č. 40
- Mencl, Josef Branislav, 1815–1864, kovolitec v Karlíně, č. 40
- Mertz, Karl, † 1864, ředitel centrální pokladny ve Svijanech, č. 95.
- Miguel, 1802–1866, vévoda z Braganzy, bývalý portugalský král, č. 21, 112, 206.
- Mitteis, Josef, ředitel zemských desk, č. 80.
- Montenuovo, Wilhelm Albrecht, 1819-1895, generál kavalérie, č. 228
- Morzin, Rudolf, † 1646, č. 229.
- Morzin, Rudolf, 1801–1881, majitel Vrchlabí, č. 125, 128, 152.
- Mörk von Mörkstein, svobodná paní, č. 43, 57, 82, 169, 228.
- Mörk von Mörkstein, Gabrielle, dcera předešlé, č. 43, 57, 82, 169, 228.
- Moysel, Franz, děkan v Rochlicích, liberecký vikář, č. 28, 49, 75, 84
- Nasavský, Moritz Wilhelm August Karl Heinrich, 1820–1850, syn Viléma I. z rodu Nassau-Weilburg, č. 12.
- Nečásek, Josef, farář ve Vysokém nad Jizerou, č. 158.
- Nesvadba, František, zámecký kaplan v Jesenném, č. 158.
- Neuberg, Anna von, č. 128.
- Neureutter, Wilhelmine, roz. Jansa, dcera J. Jansy, č. 239.
- Neureutter, Wilhelmine Neureutter, vnučka, č. 239.
- Neureutter, Ernestine, vnučka, č. 239.

- Němeček, Josef, 1824–1912, sychrovský kaplan, č. 23, 35, 39, 158.
- Nostitz-Rieneck, Hugo, 1814–1884, č. 128
- Ondroušek, redemptorista z Prahy, č. 196.
- Osuna, Mariano Téllez-Girón vévoda de, 1814–1882, choť Eleonory Salm-Salm, č. 193.
- Paar, generál, č. 152.
- Paul, Carl, hospodářský ředitel, č. 97.
- Pažout, Jan Ev., * 1795, farář v Hodkovicích, Loukově a Lomnici, liberecký vikář, č. 9.
- Pekárek, Josef, kooperátor v Lomnici nad Popelkou, č. 158.
- Peterka, Josef, turnovský okresní aktuár, č. 75.
- Pich, Antonín, 1795–1865, lidový léčitel v Hoříčkách, č. 51.
- Plachta, Václav, † 1877, zámecký kaplan ve Svijanech, č. 158.
- Pless, Johann Heinrich (Hans Heinrich) XI., 1833–1907, pštinský kníže, č. 169.
- Počta, Jan, kaplan v Bozkově, č. 158.
- Prediger, Josef, varhanář v Albrechticích v Jizerských horách, č. 40.
- Pruvot, Josef, 1807–1883, ředitel stavebních prací na Sychrově, č. 15, 47, 199, 231.
- Ptáčník, František, kooperátor v Hodkovicích nad Mohelkou, č. 158.
- Quast, Jan Zachariáš, 1814-1891, miniaturista a malíř na sklo, č. 40.
- Rakouš, František, kaplan v Ruprechticích, č. 158.
- Rechziegel, Josef, farář v Jablonci nad Nisou, č. 158.
- Renger, Josef, učitel v Jenišovicích, č. 157.
- Reuss, německý rod.
- Reuss-Greiz, Gasparine, 1798–1871, sestra Kamila Rohan, č. 18, 43, 56, 62, 78, 81, 126, 129, 133, 168, 179, 227.
 - Reuss-Greiz, Heinrich XIX., 1790-1836, choť předešlé, č. 43.
 - Reuss-Greiz, Louise, 1822-1875, dcera Heinricha a Gasparine, č. 81, 169.
 - Reuss-Köstritz, Eleanore, 1860-1911, č. 169.
 - Reuss-Köstritz, Heinrich IV., 1821-1894, švagr Gaspariny, č. 18, 81, 169.
 - Reuss-Köstritz, Heinrich XII., 1829-1866, č. 169.
- Richter, Josef, farář v Osečné, č. 158.
- Rohan, bretaňský (francouzský) rod, č. 41.
- Alain I., 1084–1147, první vikomt Rohan, č. 41.
 - Alain, 1829–1857, voják a synovec Kamila Rohana, č. 20.
 - Alain Benjamin, 1853–1914, prasnovec Kamila Rohana, č. 105, 194
 - Arthur, 1826–1885, synovec Kamila Rohana, č. 65, 74, 82, 98, 105, 128, 129, 174, 194, 202, 209, 217, 226.
 - Benjamin, 1804–1846, bratr Kamila, č. 13,
 - Benjamin, 1835–1900, synovec Kamila Rohana, č. 59, 128, 129, 186, 209, 215.
 - Benjamin, 1858–1889, prasnovec Kamila Rohana, č. 105.
 - Berthe, 1782–1841, druhá rohanská majitelka Sychrova, č. 9, 11, 123.
 - Eduard, 1867–1892, prasnovec Kamila Rohana, č. 217.
 - Ernst, 1863–1895, prasnovec Kamila Rohana, č. 105
 - Gabrielle, roz. Waldstein-Wartenberg,

- 1827–1890, choť Arthura, č. 105, 128, 217, 240.
- Helena, roz. Auersperg, 1835–1897, choť Louise, č. 31, 59, 74, 128.
 - Henri II., 1579–1638, vůdce hugenorů, č. 41, 42.
 - Charles, 1375–1438, zakladatel linie Rohan-Guémenée, č. 41.
 - Charles, 1693–1766, zakladatel linie Rohan-Rochefort, č. 41.
 - Charles Alain, 1764–1836, první rohanský majitel Sychrova, č. 5, 8, 40, 41, 42, 123.
 - Jacques, 1478–1527, poslední z mužské linie vikomtů de Rohan, č. 41.
 - Jean II., 1452–1516, č. 41.
 - Josef, 1854–1923, prasynovec Kamila Rohana, č. 105.
 - Josselin Raoul, 1862–1864, č. 31, 129.
 - Jules Armand Louis, 1768–1836, č. 7, 41, 123.
 - Louis Victor Mériadec, 1766–1846, v letech 1836–1846 hlava Rohanů, č. 14, 41, 123
 - Louis, 1833–1891, synovec Kamila Rohana, č. 31, 51, 59, 74, 128, 161, 173, 186, 198
 - Louise Aglaë, roz. Conflans, 1763–1819, choť Charlese Alaina, č. 123
 - Marie Berthe, 1860–1945, praneteř Kamila Rohana, č. 105.
 - Marie Louise (madame de Marsan), 1720–1803, č. 40.
 - Stephanie, roz. Croÿ-Dülmen, 1805–1884, č. 129.
 - Victor Louis August, 1827–1889, synovec Kamila Rohana, č. 46, 82, 132, 209, 211, 226, 232.
 - Victor Benjamin Ernst, 1856–1882, prasynovec Kamila Rohana, č. 105
- Ruben, Christian, 1805–1875, malíř ve Vídni, č. 86.
- Sachsen-Altenburg, Marie von (Saso-Starhradská) 1845–1930, vnučka Gaspariny Reuss-Greiz, č. 18, 82.
- Salm-Salm, Eleonora, 1842–1891, č. 58, 104, 193.
- Salm-Salm, Franz, č. 58.
- Sedláček, Josef, 1792–1873, lokalista ve Vlastibořicích a farář v Loukově, č. 9, 129, 158.
- Siebold, Filipp Franz von, 1796–1866, lékař a cestovatel, 122
- Schalk, Alois (Šalk) 1810–1879, farář v Bozkově, Rychnově a Lomnici, č. 158, 205, 213.
- Schmidt, Josefa, tchýně J. Czecha, č. 208.
- Schöpfer, Florian, kaplan v Osečné, č. 158.
- Schowánek, Josef, kooperátor ve Světlé pod Ještědem, č. 158.
- Schwarzenberg, Bedřich, pražský arcibiskup, č. 49.
- Schwarzenberg, Josefina, č. 82.
- Schnabel, Louise, roz. Jansa, dcera J. Jansy, č. 239.
- Solms-Brauenfels, rod.
- Carl, č. 58.
 - Sophie, roz. Löwensten-Wertheim-Rosenberg, č. 58, 104.
 - Alexander, č. 104.
- Spengler, Franz Karl, † 1868, ředitel panství Svijany, č. 9.
- Spengler, Karel, zeť J. Dvořáka, č. 208.
- Srpová, Anna, dcera J. Dvořáka, č. 208.
- Stanský, Josef, rohanský hlavní pokladník, č. 234.
- Strnad, Josef, farář v Semilech, č. 158, 192, 213.
- Svoboda, Veleslav, rohanský revizní

- ředitel, č. 94.
- Šlik, Jáchym Ondřej, 1569–1621, majitel Svijan, č. 111.
- Šolc, Jan Nepomuk Raimund (Scholz), sychrovský kaplan, č. 10, 158.
- Šorejs, František, kaplan v Loukově, č. 158.
- Thun-Hohenstein, původem tyrolský rod.
- Elisabeth, roz. Mladota ze Solopisk, 1805–1876, č. 63, 169.
 - Friedrich, 1810–1881, rakouský diplomat, č. 118, 169.
 - Marie, viz Aerenthal, Marie.
- Titlbach, Josef, † 1865, nadlesní, č. 147, 165.
- Trojan, Franz, boleslavský hejtman, č. 75.
- Trombar, Johann, dvorní rada, č. 9.
- Ullmann, Johann, kooperátor v Rychnově u J. n. N., č. 158.
- Vahala, Augustin Pavel, 1802–1877, litoměřický biskup, č. 164, 172, 191
- Veit, Antonín, podnikatel a mecenáš, č. 209.
- Vilém I., 1797–1888, král pruský, č. 80, 151, 152, 201.
- Vladislav II., 1110–1174, český král, č. 1, 42.
- Vondráček, Jan, sochař, č. 86.
- Vordren, Vincenc, lesník, č. 45, 137.
- Waldstein-Wartenberg, rod, č. 170, 190.
- Ernst Franz, 1821–1904, voják, č. 202, 209, 211, 224.
 - František Josef Jiří, 1709–1771, vysoký úřední ve Vídni, později dominikán, č. 4.
- František Adam, 1759–1823, majitel Svijan, botanik, č. 5.
 - Gabrielle, viz Rohan, Gabrielle.
 - Marie, č. 128.
 - Zdenka, č. 169.
- Wallmoden-Gimborn, Karl von (?), 1792–1883, generál, č. 128, 130.
- Wesselenyi, baron, č. 152.
- Windisch-Graetz, rakouský rod.
- Hugo Alfred, 1823–1904, třetí syn Verianda Aloyse, č. 131.
 - Alfred II., 1819–1876, voják, syn známého Alfreda Candida, č. 169, 228.
 - Leopold Victorin Veriand Carl, 1824–1869, bratr Alfreda II., č. 53, 82.
 - Veriand Aloys, 1790–1867, zakladatel vedlejší linie v Čechách, č. 230.
 - Louis, 1830–1904 (?), bratr Alfreda II., č. 169.
 - Mathilde Eleonore, 1835–1907, sestra Alfreda II., č. 82.
- Wolkenstein-Trostburg, Karl Ernst Hugo 1834–1865, rytmistr, č. 163, 174.
- Zdobinský, Emanuel, 1824–1905, kaplan na Všeni, děkan v Semilech, č. 158.
- Zeidler, Josef Jeroným, 1790–1870, strahovský opat, č. 29.
- Zikesch, Wenzel (Václav Zikeš), † 1864, revizní ředitel ve Svijanech, č. 67, 94, 141.
- Zumsande ze Sandbergu, Ignác František, asesor pražské konzistoře, č. 3.

10.7 *Místní rejstřík*

- Albrechtice, vesnice a statek, ok. Liberec, č. 9
- Albrechtice v Jizerských horách, vesnice,

ok. Jablonec nad Nisou, č. 40.

Altaicha, viz Starý Dub.

Arnoštice, dvůr, část Žehrova, ok. Mladá

- Boleslav, č. 60.
- Baden-Baden, město v Bádensku-Würtenbersku, č. 193.
- Bad Gastein, lázeňské město v Salcbursku, č. 116, 119, 151, 155, 176, 223.
- Bellevue, myslivna v žehrovském revíru, č. 60.
- Berlín, město v Braniborsku, č. 80.
- Bezručice, město a panství, ok. Tachov, č. 117.
- Birstein, město v Hesensku, č. 106, 204
- Blümbach, č. 106.
- Bohumín (Oderberg), město, ok. Karviná, č. 169.
- Bor u Tachova (Hayd, nověji Haid), město a panství, ok. Tachov, č. 101, 104, 117.
- Boreček (Heidendörfel), vesnička, ok. Česká Lípa, č. 103, 165, 190.
- Bozkov, město, ok. Semily, č. 158.
- Böhmische Aicha, viz Český Dub.
- Brandýs nad Labem, město, ok. Praha-východ, č. 146, 215.
- Bratislava (Pressburg, č. Prešpurk), hlavní město Slovenska, č. 217.
- Bronnbach, města v Bádensku, č. 206
- Březina, vesnice, ok. Mladá Boleslav, č. 158, 229.
- Červenice, vesnice, ok. Liberec, č. 238.
- Český Dub (Böhmische Aicha), město a panství, ok. Liberec, č. 16, 75, 79, 102, 108, 155, 158, 188.
- Čistá, vesnice a statek, ok. Mladá Boleslav, č. 9.
- Čtveřín (pův. Štveřín), vesnice, ok. Liberec, č. 115.
- Dařenice, dvůr, součást Loukova, ok. Mladá Boleslav, č. 211
- Divoká Husa, viz Husa.
- Djunnoje (Akmenischken), vesnice v Kaliningradské oblasti, č. 178.
- Dlouhý Most, vesnice, ok. Liberec, č. 158.
- Doksy (Hirschberg), město, ok. Česká Lípa, č. 72, 169.
- Drážďany (Dresden), město v Sasku, č. 74, 133.
- Dub, viz Český, nebo Starý Dub
- Engenthal, viz Jesenný.
- Ernstbrunn, město v Dolních Rakousech, č. 81.
- Frýdlant, město, ok. Liberec, č. 125, 178, 233.
- Frýdštejn (Friedstein), hrad a panství, ok. Jablonec nad Nisou, č. 155.
- Gans, viz Husa.
- Gastein, viz Bad Gastein.
- Greiz, město v Sasku, č. 81, 133, 166, 179.
- Haasberg, zámek ve Slovinsku, 230.
- Haid, viz Bor u Tachova.
- Heidendörfel, viz Boreček.
- Heubach, město v Bádensku-Würtenbersku, č. 167.
- Hirschberg, viz Doksy.
- Husa (pův. Divoká Husa, Wild Gans), vesnice, ok. Liberec, č. 9, 175, 238.
- Hodkovice nad Mohelkou (Liebenau), město, ok. Liberec, č. 16, 18, 108, 113, 158, 162, 168, 195, 227.
- Hoříčky, vesnice, okres Náchod, č. 51.
- Hrádek, vesnice a zámek, ok. Hradec Králové, č. 79.
- Hrubá Skála, vesnice a zámek, ok. Semily, č. 79, 127, 170, 210
- Hrubý Rohozec, část Turnova a zámek, ok. Semily, č. 170.
- Jablonec, zaniklá ves, místo součást Ralska, č. 229.

- Jablonec nad Nisou, město, ok. Jablonec nad Nisou, č. 158.
- Jablonné v Podještědí, město, ok. Česká Lípa, č. 169.
- Japonsko, č. 122.
- Jemniště, zámek, část Postupic, ok. Benešov, č. 230.
- Jenišovice, vesnice, ok. Jablonec nad Nisou, č. 157, 162.
- Jeřmanice, město, ok. Liberec, č. 158.
- Jesenný (Engenthal), vesnice a zámek, ok. Semily, č. 22, 120, 155, 158.
- Ještěd, vrch, č. 125.
- Jílové, vesnice a statek, část Hodkovic nad Mohelkou, ok. Liberec, č. 155, 188.
- Kamení, vesnice, ok. Liberec, č. 9, 238.
- Karlín (Karolienthal), čtvrť v Praze, č. 40.
- Karlovy Vary, města, ok. Karlovy Vary, č. 103, 165, 200.
- Košťany (Kosten), zámek, ok. Teplice, č. 20.
- Kozákov, hora, č. 105
- Kurovodice, dvůr, ok. Mladá Boleslav, č. 229.
- Lastiborzitz, viz Vlastibořice.
- Liberec (Reichenberg), město a panství, ok. Liberec, č. 54, 56, 79, 80, 84, 125, 127, 205.
- Libíč u Mělníka (?), č. 64.
- Liebenau, viz Hodkovice nad Mohelkou
- Lissa, viz Lysá nad Labem.
- Líšťany, vesnice a panství, ok. Plzeň-sever, č. 117.
- Litoměřice, město, ok. Litoměřice, č. 49, 145, 164, 172, 191.
- Lomnice nad Popelku, město a panství, ok. Semily, č. 43, 73, 79, 80, 102, 105, 125, 155, 158, 159, 166, 178, 200, 205, 210, 213, 226, 233.
- Loukov, ok. Mladá Boleslav, č. 7, 64, 95, 110, 111, 123, 129, 137, 141, 147, 158, 201, 207.
- Loukovec, vesnice a panství, ok. Mladá Boleslav, č. 9, 93, 97, 109, 136, 158, 228.
- Lysá nad Labem (Lissa), ok. Nymburk, město, č. 31, 51, 59, 74, 79, 81, 97, 129.
- Malá Skála, vesnice, ok. Jablonec nad Nisou, č. 105.
- Malý Rohozec, vesnice, část Turnova, ok. Semily.
- Mimoň, město, ok. Česká Lípa, č. 190.
- Mladá Boleslav, město, ok. Mladá Boleslav, č. 75, 143.
- Mnichov (München), hlavní město Bavorska, č. 235.
- Mnichovo Hradiště, město, ok. Mladá Boleslav, č. 93, 127, 170, 178, 190.
- München, viz Mnichov.
- Neue Wiese, viz Nová Louka.
- Německo, č. 30.
- Nová Louka (Neue Wiese), lovecký zámeček, ok. Jablonec nad Nisou, č. 46, 125.
- Oderberg, viz Bohumín.
- Odolenovice (pův. Vodalnovice), vesnice, část Jenišovic, ok. Jablonec nad Nisou, č. 45.
- Offenbach am Main, město v Hesensku, č. 79, 148, 149.
- Olšany, část Prahy, č. 239.
- Osečná (Oschitz), město, ok. Liberec, č. 158.
- Paceřice, vesnice, ok. Liberec, č. 157, 162.
- Pardubice, město, ok. Pardubice, č. 51, 173.
- Paris, viz Paříž.

- Paříž (Paris), hlavní město Francie, č. 236.
- Podmoklice, část Semil, ok. Semily, č. 83.
- Podolí, část Svijan, č. 201, 202, 221.
- Praha, hlavní město, č. 3, 43, 57, 67, 71, 72, 80, 85, 94, 100, 103, 125, 133, 134, 141, 148, 155, 180, 185, 196, 200, 205, 210, 212, 213, 215, 218, 226, 231, 233.
- Pressburg, viz Bratislava.
- Prešpur, viz Bratislava.
- Prusko, č. 92.
- Přepeře, vesnice, ok. Semily, č. 158.
- Příchovice, část Kořenova, ok. Jablonec nad Nisou, č. 36, 47, 48, 105, 158.
- Pszczyna (Pless, č. Pština), město v Polsku, č. 169, 178.
- Radimovice, vesnice, ok. Liberec, č. 9, 100, 108, 237.
- Radostín (pův. Radoštín), vesnice, ok. Liberec, č. 75, 77, 107, 108, 157, 162, 195, 238.
- Reichenberg, viz Liberec.
- Reichstadt, viz Zákupy.
- Rheingrafenstein (Rhein-Grafenstein), místo v Porýní-Falcku, č. 104.
- Rochlice, čtvrť v Liberci, ok. Liberec, č. 28.
- Ruprechtice, část Liberec, ok. Liberec, č. 158.
- Rybník, skupina chalup v Radimovicích, ok. Liberec, č. 108.
- Rychnov u Jablonce nad Nisou, město, ok. Jablonec nad Nisou, č. 158.
- Řepín, vesnice, ok. Mělník, č. 13, 65, 105, 163, 174
- Salzburg, město v Salcbursku, č. 218.
- Sedlejšovice, ok. Liberec, č. 157, 162.
- Semily, město a panství, ok. Semily, č. 9, 83, 136, 158, 178, 192, 213
- Sezemice, vesnice, ok. Mladá Boleslav, č. 139.
- Slavíkov, vesnice, ok. Liberec, č. 175.
- Slovanský ostrov (Sophien-Insel, č. Žofín), vltavský ostrov v Praze, č. 171.
- Smíchov, část Prahy, č. 161.
- Sovetsk, viz Tylže.
- Staniszów (Stonsdorf), město v Polsku, č. 169.
- Starý Dub (Altaicha), vesnice a statek, ok. Liberec, č. 9, 102, 155.
- Stonsdorf, viz Staniszów.
- Strahov, klášter v Praze, č. 29.
- Strážov (Strassdorf), zaniklá vesnička, ok. Česká Lípa, č. 103, 165, 190, 209.
- Strassdorf, viz Strážov.
- Sv. Marie, myslivna u Svijan, č. 130.
- Světlá pod Ještědem, vesnice, ok. Liberec, č. 158.
- Svijany, vesnice a panství, ok. Liberec, č. 9, 95, 97, 102, 141, 147, 154, 155, 158, 175, 188.
- Svijanský Újezd, vesnice, ok. Liberec, č. 138.
- Svitavy, město, ok. Svitavy, č. 196.
- Tábor, vrch v lomnické oboře, ok. Semily, 79, 105.
- Teplice, město, ok. Teplice, č. 215.
- Třtí, vesnice, ok. Liberec, č. 108, 157, 162.
- Turnov, město, ok. Semily, č. 19, 75, 79, 135, 169, 179, 208, 237.
- Tylže (dnes Sovetsk), město v Kaliningradské oblasti, č. 178.
- Újezd, viz Svijanský Újezd.
- Vídeň (Wien), hlavní města v Rakousku, č. 26, 43, 50, 61, 73, 80, 125, 155, 166, 194, 202, 233, 234.

Vídeň-Freudenau, část Vídně, č. 198.

Vlastibořice (Lastiborzitz), vesnice, ok. Liberec, č. 28 108, 158, 166, 196, 211.

Vrchlabí, město a panství, ok. Trutnov, č. 125

Všeň, vesnice, ok. Semily, č. 158, 213.

Vysoké nad Jizerou, město, ok. Semily, č. 158.

Wien, viz Vídeň

Wild Gans, viz Husa

Zákupy (Reichstadt), město a zámek, ok. Česká Lípa, č. 72.

Zlatá Hvězda, hostinec ve Žďárku, ok. Liberec, č. 157, 162.

Žďár, vesnice, ok. Mladá Boleslav, č. 211.

Žďárek, vesnice, ok. Liberec, č. 157, 162.

Žehrov, vesnice a obora, ok. Mladá Boleslav, 38, 59, 130, 175, 211, 233

Žofín, viz Slovanský ostrov.

Příloha 3: Seznam sychrovských kaplanů

Josef Havránek (1824–1828)

25. července 1795 Vetlá – 23. března 1840 Loukov
ordinován 24. srpna 1820, 1820–1824 kaplan v Turnově, 1824–1828 zámecký kaplan na Sychrově, 1828–1832 farář v Loukovci, poté vychovatel u Rohanů, 1835–1840 farář v Loukově.

Ignác Hujer (1828–1832)

6. listopadu 1798 Bzí u Železného Brodu – ?
ordinován 7. září 1823, 1823–1828 kaplan, 1828–1832 kaplan na Sychrově, 1832–1833 lokalista ve Vlastibořicích, 1833–1844 farář v Loukovci, poté nezjištěno.

Joseph Seliger (1832–1838)

13. července 1793 Bukovec – 12. listopadu 1890 Třebušín
ordinován 24. srpna 1820, 1820–1825 kaplan v Čížkovicích, 1825–1827 v Markvarticích u Č. Kamenice, 1828–1832 v Rychnově u Jablonce n. N., 1832–1838 zámecký kaplan na Sychrově, 1838–1845 farář v Roprachticích, 1845–1879 farář v Třebušíně, poté na odpočinku v Hošťce, Deštné u Dubé a Litoměřicích.

Jan Nepomuk Raimund Šolc (1838–1862)

30. dubna 1800 – 24. května 1869 Všeň
ordinován 4. září 1827, 1827–1838 kaplan v Loukově, 1838–1862 zámecký kaplan na Sychrově, 1862–1869 farář na Všeni.

Josef Němeček (1862–1873)

2. března 1824 Rožďalovice – 23. srpna 1912 Turnov
ordinován 4. července 1848, 1848–1862 kaplan v Bozkově, 1862–1873 zámecký kaplan na Sychrově, 1873–1904 farář v Loukově, od 1880 turnovský vikář.

Josef Fischer (1873–1875)

3. ledna 1833 Tanvald – 27. dubna 1918 Turnov
ordinován 25. července 1857, 1857–1873 kaplan v Rychnově, 1874–1875 zámecký

kaplan na Sychrově, 1875–1918 farář v Osečné.

Emanuel Ferkl (1875–1886)

13. října 1827 Mnichovo Hradiště – 5. června 1897 Lomnice nad Popelkou
ordinován 25. července 1853, 1853–1875 kooperátor v Hodkovicích, 1875–1886
zámecký kaplan na Sychrově, 1886–1897 farář v Lomnici.
úmrtí z Petery, faráři v Lomnici

Jan Hůlek (1886–1897)

28. dubna 1846 Červený Kostelec – 19. dubna 1903 Lomnice
ordinován 14. července 1870, 1870–1886 kaplan v Lomnici, 1886–1897 Sychrov,
1897–1903 farář v Lomnici.

František Svoboda (1898–1903)

21. srpna 1867 Lhotice – 4. duben 1944 Semily
ordinován 24. května 1891, 1898–1903 kaplan na Sychrově, 1903–1944 děkan
v Semilech.

Václav Dlask (1904–1908)

12. srpna 1867 Dlouhá Lhota – ?
ordinován 12. srpna 1892, 1892–1904 kaplan na Všeni, 1904–1908 kaplan na
Sychrově, poté nezjištěno.

Jan Nepomuk Náhlovský (1909–1913)

18. února 1869 Pěčín – 9. června 1938 Sedlejšovice
8. října 1893, 1893–1908 kaplan v Chříbské, 1909–1913 kaplan na Sychrově,
1913–1936 farář v Hodkovicích nad Mohelkou.

František Faustus (1914–1916)

24. listopadu 1882 Drásov – 23. září 1934 Ústí nad Labem
ordinován 20. října 1906, 1914–1916 kaplan na Sychrově, 1916–1920 vojenský kaplan, poté 1. kaplan a katecheta v Ústí nad Labem, 1920–1934 pomocný katecheta na českém reálném gymnasiu v Ústí.

Ignác Josef Češka (1917–1934)

16. března 1851 Tišov – 14. srpna 1934 Sychrov
cisterciák, ordinován 11. července 1878, poté kaplanem v Střížově, Bořitově, pak farářem v Přední Výtoni a Bořitově, po uzdravení ze zápalu plic, který mu zabránil vykonávat povinnosti faráře, se nevrátil do kláštera, ale zvolil si světské beneficium, 1916–1934 kaplan na Sychrově.

Antonín Faltýnek (1934–1950?)

24. ledna 1880 Džbel – 13. prosince 1957
ordinován 16. července 1905, 1905–1934 kaplan v Přepěřích, 1934–1950? zámecký kaplan na Sychrově, v roce 1948 zároveň sacerdos definitivus ve Vlastibořicích.